תנ״ך · אחרונים · אלשיך · נביאים

מראות הצובאות על שמואל א

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראות הצובאות על שמואל א

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראות-הצובאות-על-שמואל-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 13
פרק ג 29
פרק ד 32
פרק ה 35
פרק ו 37
פרק ז 40
פרק ח 41
פרק ט 44
פרק י 50
פרק יא 57
פרק יב 59
פרק יג 65
פרק יד 66
פרק טו 78
פרק טז 86
פרק יז 92
פרק יח 101
פרק יט 106
פרק כ 109
פרק כא 116
פרק כב 120
פרק כג 122
פרק כד 126
פרק כה 130
פרק כו 137
פרק כז 142
פרק כח 143
פרק ל 147
פרק לא 148

פרק א

פסוק א

ויהי איש אחד מן הרמתים כו'. הנה מלת אחד מיותרת וכן מלת צופי' אם הוא שם מקו' לומ' שהיה ג"כ משם הל"ל ומצופים ואם הוא מ"ש ז"ל שהיה ממ"ח נביאים שקראוי' צופי' היה ראוי יאמר מצופי'. אמנם הנה מהנראה מרז"ל שצופים הוא שם מקום שאמרו בגמ' שהמגיעי' לצופים קורעי' על ירושלים שנראית משם והנה למראה עינינו הם ג' מקומו' בראשי ג' הרי' הב' שתי רמות שהם רמתי' והג' היא צופי' והם ג' מקומו' קרובי' זה לזה בכמו חצי עגולה ועל שלשתם יאמר הרמתי' צופים והענין ע"ד מז"ל במדבר רבה על מלת אחד המיותרת פה שהוא שכל מקום שנא' אחד גדול הוא. ובזה נבא אל הענין שנאמ' ויהי איש גדול אחד מיוחד שבכל ג' מקומות אלו **מן הרמתים צופים** שהיה האיש ההוא גדול מכל בני שלשה המקומות ההם והיה **מהר אפרים ושמו** וכו':

פסוק ב

ולו שתי נשים כו'. הנה אומ' בחנה אחת ובפנינ' נאמר השנית הלא יקשה שלא נכתב' הא' בשתיהן כד"א שם הא' ערפה ושם השנית רות ועוד שהיה די יאמר שחנה לא ילדה שהוא כוונת הספור ולא שהיה לפנינה ילדים ומה גם שמאליו יובן. ולבא אל הענין נזכירה מז"ל כי בראות חנה שלא ילדה נתנה את פנינה לאישה אולי בזכות זה תבנה גם היא ובזה יתכן כי על כן לא נאמר הא' חנה בה"א והו' כי באו' הא' יחוייב היות אחרת עמה שזו האחת אך באמור אחת משמעו יחידית ועל כן אחר אומר **ולו שתי נשים** אמר שם אחת כלו' כי זאת אחת לבדה היתה והאחרת היא שנתוספ' עליה אלא שהסיב' שבאה השנית שהיא למען יהיו לראשונ' ילדים לא נתקיים כי **ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים** ועל כן הביא מה שלפנינה היו ילדים כלו' שלא נתקיי' המכוון:

או בדרך אחרת והוא כי הנה ידוע מחכמי האמת כי אות ה"א רומזת אל בחינת כח עליון נורא שמשם יוצאים הבנים כי על כן למען יולידו אברה' ושרה הוטלה אות ה"א בשם כל אחד מהם ובגלל הדבר הזה יאמר **ולו שתי נשים** תדע למה היו לו שתים על כי אות ה"א לא היתה בחנה כי המקור העליון המתייחס לה לא היה משפיע בה וזהו שם א' חנה כלו' בלא ה"א על כן נמשכה השנית ליבנו' חנה על שנתנ' צרה בחיקו והנה לא נעשה המכוון כי הנה ויהי לפנינה ילדי' ולחנ' שנישואי פנינה היו כדי שתבנה היא ממנה אין ילדים ואין זה כ"א שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקי' כמז"ל על האמהו' שעל כן היו עקרו' שמתאוה הקב"ה לתפלתן של צדיקים וכן היה בחנה כמפורש לפנים וזה יהיה ענין הסמיכו' שאחר אומ' שלחנה אין ילדים הוצרך לגלות טעם הדבר שהוא שתתפלל

כאשר עשתה וסיפר איך נמשכה התפלה כי ועלה האיש ההוא וכו' וכעסתה כו' שע"י כך התפללה כאשר יבא בס"ד:

פסוק ג

ועלה האיש ההוא כו'. ראוי לשים לב מאן דכר שמייהו דחפני ופנחס בענין הזה ועוד או' מימי' ימימה אם הוא משנה לשנה למה לא היה עולה בכל השלש רגלי' ואם הוא מימים ימימה מרגל לרגל אין זה משמעות ימים ימימה אלו משנה לשנה כאשר הוא האמור ביפתח. ועוד למה יודיע ענין המנות שיורה כי אין לסיפור צורך בהם. ועוד אומ' אשתו שהיא מלה מיותר". ועוד מה ענין או' אפים שהוא כמשולל הבנה. ועוד או' כי את חנה אהב כו' כי הלא ע"י כן היה ראוי יתן לה מנות הרבה ולא א' בלבד. ועוד או' וכעסת' צרתה גם כעס מהו כפל הכעס הלז וברבוי גם. ועוד למה חזר לומ' כי סגר ה' כו' הרי נאמ'. ועוד למה שינה כי בפ' הקודם הוא אומר וה' סגר רחמה ופה אומר בעד רחמה אמנם אין ספק כי אומ' מימים ימימה הוא משנה לשנה כאשר יכריע או' אחרי כן וכן יעשה שנה בשנה מדי עלותה כו' והלא לא יבצר מהיות צריך לתת טעם אלא בלתי עלותו שלשה פעמים בשנה. ואחשבה כי הכתוב ישיב אמריו לזה באו' **ושם שני בני** כו' והוא לומ' תדע למה יעלה פעם אחת בשנה ולא שתי' שלש על כי **ושם שני בני עלי חפני ופנחס** כהני' ליי' והיה קץ לראות מעשיהם הבלתי טובים ג' פעמי' בשנה על כן השיב רגליו מלעלו' יותר מפעם אחת בל יתעכב יות' משנה מלראות את פני ה' ויהי היום ויזבח כו' ונתן כו' סיפר איך נתגלגלה תפלת חנה כי הנה היא לא הית' נותנת אלא לבה להתפלל כי היתה מתנחמת בראות כי אישה אהבתה כי הלא ראתה כי היה נותן לפנינה עם היותה אשתו ולכל בניה ובנותיה שהיו רבים עם כל זה לה ולכל הבנים והבנות לא נתן כי אם שתי מנות אך לחנה היתה נותנת מנה אחת שהיא החצי שהיה נותן לפנינה ולכל בניה ובנותיה נמצאת חנה נוטלת בחלק שלשה ע"כ אמר כי במה שהיה בעין יפה נותן לחנה יותר מלפנינה עם היותה אשתו הלא הוא אפים כלומר נמשכו שתי אפים אחד כי את חנה אהב והוא אף וכעס לפנינה שנית כי ה' סגר רחמה באופן שהוא אף לחנה על העדר בניה וזהו אפים אחד כי את חנה אהב שנית וה' סגר רחמה שהם שתי יגונות כמדובר. וע"י כן היתה צרתה מכעסתה וכעסתה צרתה כו' וע"י כן התפללה:

והנה ארז"ל כי שטן ופנינה לשם שמים נתכונו שטן על כבוד אברהם שנא' באיוב יותר מבאברהם ופנינה כדי שתצעק אל ה' יתן לה הריון והנה לעומת זה ארז"ל כי בכל א' מהבנים שהיתה חנה יולדת היתה פנינה קוברת א' מבניה והלא כמו זר נחשב למה ימותו בניה זו תורה וזו שכרה אך אחשבה כי שתים היו כוונותיה א' מקנאה שהיתה

רואה כי את חנה אהב ממנה שעל כן היה נותן לה כחצי מה שהיה נותן לצרתה וכל בניה ובנותיה. שנית לשם שמים כדי שתצעק ותתפלל ויהיו גם לה ילדי' ותוסר הקנאה כי אז ינתנו המנות במכסת נפשות וזה יהיה מאמר הכתוב וכעסתה צרתה שהוא על האמור שחלקה כחצי חלק אשה וילדיה כלם שהוא מקנאה וגם כעס מן בחינה לשם שמים שהוא בעבור הרעמה שהוא למען תרעם בקולה נפלאות כי תצעק על שברה לה' יושיע לה ויפתח את רחמה כי ידעה היא כי מה שנסגר רחמה לא לעולם היה ב"א שה' עשה על שמתאוה לתפלתה כענין האמהות ולמען ע"י תפלתה תפקד ברחמים גדולי' בזרע קדוש וזהו כי סגר ה' בעד רחמה כי סגר רחמה לא נאמר כ"א בעד רחמה כד"א ויסגור ה' בעדו כי מה שסגר ה' את נח בתיב' היה לטובתו למען ירוחם ע"י צער תיבה שאם לא כן לא היה כדאי. וע"ד זה יאמ' כי סגר ה' בעד רחמ' שסגר ה' בעדה לטובת רחמה לשתתפלל ולתת לה פטר רחם קדוש מאד כאשר היה ובידעה כי כן היה גם הכעס בעבור הרעמה שתצעק ותרעם עד ירחמוה מן השמי' והראיה כי לשם שמים כיונה למען תתפלל שהרי וכן יעשה שנה בשנה מדי עלותה כי כן היה עושה אלקנה שם בחילוק המנות כן פנינה תכעיסנה בחילוק הנז' כדרך הנז' ולמה לא היה מכעיסה בביתן ברמה כ"א מדי עלותה הוי אומ' כי אין זה כ"א למען היות שם בית ה' כי בית תפלה יקרא למען תתפלל שם כי שם שכינ' שור' ויעת' לה ה' מבמקומו' זולתו:

פסוק ח

ויאמר כו'. שנותן את לשונו שלא אמר למה בקמץ המ"ם כ"א בסגול הלא הוא כי אומ' למה בקמץ משמעו הוא למה היא בוכ' ואין זו שאלה כי גלוי הוא שהוא על כי לא ילדה אך באו' למה בסגול הוא כאומר ידעתי הטעם אן בשביל מה כלומ' איזה תועלת ותיקון מוציאי מזה לצרתך וזהו למה תבכי מה תועילי בבכי ושמא תאמרי שהוא להשקיט ולכבו' אש דאגת הלב כדרך הבוכי' שמשככי' בבכי קצת אש צרתם אם זו היא כוונתך להניס יגון ואנחה ע"י הבכי אם כן הוא **ולמה לא תאכלי** כי האכילה גם היא תסייע לדוץ דאבה ואם הוא כי מורת לבך ונפשך אונסתך ומעכבתך מאכול ושתה הנה אעיקרא דדינא פירכא כי **ולמה ירע לבבך** בלי סיבה והוא הנודע כי אין האשה חייבת בפריה ורביה כי אם כששואלת חוטרא לידא ומרא לקבור' ועל זה אמר הנה **אנכי טוב לך מעשרה בנים** שאפי' אם ימות הוא תחלה ישאר לה ממון ליסמך לזה ולזה:

פסוק יא

ותדור נדר ותאמר כו'. ראוי לשית לב אל כפל הנדר וגם כפל הראיות ראה תראה וכן או' אמתך פעמי' בסגול התי"ו ובשלישית התי"ו בחט"ף. ועוד או' **ולא תשכח את אמתך** כי מי לא ידע שלא בקשה שיזכרנ' ויחזור וישכחנה וכן מה ענין או' זרע אנשי'.

והנה לבא אל הביאור נזכיר' שני מאמרי רז"ל א' אומרים ז"ל מה ראה קרח לחלוק על הכהונה ראה ברוח הקדש גדולה עתידה ולא ידע אם היה בו או בזרעו והו'. כי מאלקנה בן בנו היה עתיד לצאת שמואל והוא חשב שהיתה לו לעצמו מצורף לזה מז"ל על פסוק ועלה האיש ההוא מעירו כו' ארז"ל אלקנה אשתו בניו ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרגל ובאי' ולני' ברחובה של עיר והיתה המדינ' מרגשת והיו שואלי' אותן להיכן הולכי' ואומרי' לבית ה' שבשילה שמשם תצא תור' ומצו' ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד מיד משגרות עיניה' דמעו' או' להם נלך כו' עוד לשנה הבאה ה' בתי' לשנה אחרת עשרה עד שהיו כלם עולים ובדרך שהיה עולה שנה זו לא היה עולה שנה אחרת עד שהיו כלם עולים אמר לו הקב"ה אלקנה אתה הכרעת את ישראל לכף זכות וחנכתם במצו' וזכו רבי' על ידך אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצו' הא למדת שבשכר אלקנה שמואל עכ"ל. עוד מאמר שני כי ארז"ל כי בין איש ואשתו יש ב' אותיות של שם יו"ד באיש וה"א באשה וע"כ נקראו ישר' שבטי יה וכאש' זווגם הגון שם זה שבהם מצליחם בבני' וכמאמרנו על פ' אשתך כגפן פוריה כי על כן ננקדה אל"ף שבאשתך בסגול ולא בחי"רק לרמוז כי ג' שותפין שבאדם שהם אביו ואמו והקב"ה הוא שם יה שבהם מהוין הילדי' ועל רמז ג' אלה ננקדה האל"ף בסגול וגלה הרמז באומ' פוריה שהוא פרי של שם יה.

ונבא אל הענין והוא כי אמרה בלבה יודעת אני כי ראוי הוא אישי להוליד בן צדיק עלייתו תמיד בית ה' ומעלה את כל ישראל תמיד אך אפשר יהי לו בן זה מאשה אחרת ע"כ אמרה אם ראה לומ' אם יש ראיה ופקידה על זכות הראות את פני ה' **תראה בעני אמתך** שלא יהיה לו מאשה אחרת ואמרה אמתך בסגול התי"ו לרמוז שלש' שותפין שבאד' שעמה ובעלה שם יה שע"י התחברות החוט המשולש תפקד והנה ידוע מחכמי האמת שכל בן הניתן מסטרא דנוקבא מעותד לבלתי התקיי' הרב' כי ע"כ כמעט נסתכן על שהורה הלכה בפני רבו שזר שוחט ואלעזר רואה כמ"ש ז"ל על וישחטו את הפר ויביאו את הנער כו' ע"כ ביודעה כי בהיות הילד מסטרא דנוקבא גם שיזכרנה ה' יתעתד הילד לבלתי התקיים ע"כ אמרה **וזכרתני ולא תשכח את אמתך** ואיך יתכן והלא מסטרא דנוקבא הוא מזכותה לז"א ונתת לאמתך זרע אנשי' שתתלה הזכות באנשי' ולא בי שהוא

בזכות אלקנה על שזיכ' את כל ישראל בעליית הרגל ככתו' מרז"ל כי בשכר אלקנה שמואל ובזכות הנגררי' על ידו לרגל ועל היות כוונתה להסיר את עצמה מתליית הזכו' ע"כ לא אמר' ונתת לאמתך בסגול התי"ו כ"א בשוא לרמוז כי משלשה שותפין שהם היא ובעלה והקב"ה הנרמזי' בסגול כמדוב' למעלה לא יחשב לה כזה רק בחינת השם ב"ה ואלקנה אישה ולא את עצמה או הסיר א' משלשה הנקודות פה על שבאומרה ונתת הרי הנותן שהוא הקב"ה שלו שם גדול בשלשה אמור שהוא לבדו ית' הנותן נשארו מהשלשה השני' המקבלים לבדם על כן אמרה אמתך בחט"ף התי"ו שהם שני נקודות בלבד מהטעם האמור וטוב תתך אותו לי מבאשה אחרת כי אני אגדלהו בתורתך וזהו ונתתיו ליי כו' ופירשה השני נדרי' שהזכירה באומ' ותדר נדר הא' ונתתיו ליי **כל ימי חייו** שהוא שיהיה גדל בתורה וזולת כתר תורה עוד נדר שני כי ומורה כו' שהוא נזירות עולם שיהיה לו נזר אלהיו על ראשו:

פסוק יב

והיה כי הרבת' כו'. ידוע כי כל לשון והיה הוא שמחה כנודע מרז"ל אך הנה כתבנו כי חנה לא היתה עקרה בטבעה כי אם שקרה לה כאמהו' שהיו עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתם כך סגר ה' בעד רחמה בעד טובת רחמה כדי שתתפלל ויפתח בדב' רשום נמצא שכל מה שהיתה מרבה להתפלל היתה שמחה לפני ה' המתאוה לתכלת' וזה יאמ' והיה שהוא שמחה **כי הרבתה להתפלל** היתה שמחה הנז' לפני ה' כי היה ית' שמח ברבויה אך לא כן בעיני עלי כי ויחשבה עלי לשכורה והנ' בענין הכתובים ראוי לשום לב כי ארז"ל שכמה הלכו' תפלה אנו למדי' מחנה שפתיה נעות מכאן שצריך לחתוך האותיו' וקולה לא ישמע מכאן שאסו' להשמיע קולו בתפלתו והנה אין ספק כי לא נעדרה ידיעת דיני' אלו מעלי שהיה ראש קבלת הדור וא"כ למה חשבה לשכורה על עשותה הדין. אך בזה נבוא אל כוונת ייתור הכתובי' באו' **והיה כי הרבתה** כו' כי כל פסיק זה יראה לבלי צורך אך בא לתת טעם אל חששת עלי והוא כי דרך התפלה הוא להתפלל תפלה בלחש ואח"כ להתחנן בקול רם כנודע מהפוסקים על כן עלי אף שראה כי מאז התחילה להתפלל לא השמיעה קולה היתה בעיניו לאשה חכמה מתפללת על פי הדין אך בראותו **כי הרבתה. להתפלל** אמר בלבו אין ספק שהספיק מה שהתפללה עד כה לשיעור תפלה. ועתה תתחנן בקול רם ועל כן היה שומר וממתין את פיה שאחר התפילה בלחש שתגבה קולה בהתחננה בקול וישמע עניינה ובראות שעוד' מחזקת לדבר על לבה כו' אז חשבה לשכור' וזהו והיה וכו' וחנה וכו':

פסוק יד

ויאמר אליה כו'. אמר לא יבצר מהיותך שכורה או לפחות שתויה ועל הראשונה אמר **עד מתי תשתכרין** ועל השנית אמר **הסירי את יינך מעליך**:

פסוק טו

ותען חנה כו'. השיבה על ראשון ראשון מה שחשדתני לשכורה לא אדני והראיה כי **אשה קשת רוח אנכי** ועצובה הפך השכור כי היין ישמחני עד אם לא בכיתי לקשה יום שהוא רע המזל כן הוא רע וקשה רוחה ורצונה וגם על השנית שמא אני שתויית יין אף שלא היה הרבה שתספיק לשמח לאשר היא עצובת רוח לא כן הוא גם זה כי **ויין ושכר לא שתיתי** כלל ומה שראיתני מרבה להתפלל בלחש כי זה הביאתך לחשדני שהפלגתי משורת דרך המתפללי' הוא ששפכתי נפשי לפני ה' ברוב תפלה ולא תחשדני שלא הייתי מתפללת כי אם עושה מעשה שכורי' ושמא תאמר שהיה זה תרבות רע להעתיר על ה' יותר מדאי דברי' על שאלה א' ששאלתי ממנו וזה יתייחס אל אשר התגדלתי עם אם או אומנת קלת דרך ארץ ולמדתי ממנ' ונמשכתי אחריה אינו כן כי אם יש לי סבה וזהו אל תתן את אמתך ליושבת לפני בת בליעל ללמוד ממדותיה ועל כן הייתי מדברת עד כה כי אין סבת אריכותי רק כי מרוב שיחי וכעסי הוא מה שדברתי והארכתי עד הנה ויהיה שיחי על העדר הלידה וכעסי על מה שכעסתה צרתה:

פסוק יז

ויען עלי כו'. ראוי לשים לב למה סיפר לנו שאמ' לה לכי לשלום כי דרך המתפרד מחבירו לאמר לו לך לשלום ומסתמא שכך אמר לה ואין דרך המקרא לכותבו בכלל הסיפור, ועוד או' **ואלהי ישראל יתן את שלתך** למה השמיט האל"ף ולא אמר שאלתך וכן או' **אשר שאלת מעמו** הוא מיות' וגם יותר היה צודק יאמר ממנו ולא מעמו. ועוד אום תמצא שפחתך חן ולא אמ' מצאה שפחתך חן לשון עבר וגם או' שפחתך ולא אמ' אמתך כדלעיל. ועוד אומר לדרכה כי ידוע הוא שלדרכ' תלך וכן או' ותאכל היתכן שלא היתה אוכלת וכן מהו או' ופניה כו':

אמנם הנה בגמ' אמר רב יהוד' מנין לאכסנאי שאסו' בתשמיש המטה שנאמ' וישכימו בבקר ויבאו אל ביתם הרמת' וידע אלקנה את חנה אשתו השתא אין מעיקר' לא ע"כ.

ובזה נבא אל הביאור והו' כי ע"י עביר' אין הקב"ה מזכיר עושיה לטוב' ע"כ יתכן אמ' לה עלי לכי לשלום שהוא אל ביתה הרמת' ושם **אלהי ישראל. יתן את** שלחך לתת לך הריון כלו' אך לא פה כי אכסנאי אסור בתשמיש ולא יזכרך ה' לטוב ע"י איסור ובזה

יצדקו דברי קדמונינו אש' סידרו בתחינותינו דעני לעלי ברמה כי גם שהתפל' בשלה גם תפלתו היתה כי ברמה יתן ה' את שאלתו וכן היה.

ואומ' שלתך יהיה כי הנה היא שאלה כמז"ל שיהיה בן צדיק ירא אלהי' זרע אנשי' שקול כמשה ואהרן וכיוצ' בדרש' זו שכלל הדברי שיהיה צדיק ושיהיה ניתן לה' כל ימי חייו ע"כ אמ' עלי בלבו הנה שאלת שיתן לה זרע וכיוצא אפשר ינתן לה אך שיהיה צדיק לא יצדק כי הלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמי' ע"כ אמ' איני אומ' **אלהי ישראל יתן את** שאלתך שהו' כל השאלה בשלמו' כ"א חסרת דבר א' ע"כ השמיט האל"ף כי אחת היא שהוא ענין היותו צדיק וזהו **יתן את שלתך** והו' כי אשר יתן ה' הוא **אשר שאלת מעמו** כלומ' מאשר הוא עמו שהוא מפתח של חיה שהיא עמו שלא מסרה לשליח מש"כ יראת שמים שאינה עמו כי הכל בידי שמים חוץ כו' כי הוא ביד כל אדם לבחור ברע או בטוב ויתכן תקן הדבר באו' מעמו לומ' שיהיה צדיק אין זו שאלה כמדובר אך יהיה מעמו שיהיה מהנשמו' הגדולו' שעמו ית' שע"י כן יוכן להיות צדיק הרבה.

או יאמר בשום לב אל אומ' למעלה ותתפלל על ה' כי מלת על קשה להלום. אך הנה כתבנו לשון רז"ל שעל זכות אלקנה את ישראל אמר לו הקב"ה אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף זכות ויחנך אותם במצות הא למדת שבשכר אלקנה שמואל ע"כ. הנה כי עתיד היה שמואל לבא ולהכריע את ישראל לכף זכות ולחנכם במצות ואם כן בואו לעולם הוא כבוד ה' שעל ידו יעבדו ישראל את ה' וטוב לישראל לזכותם וטוב לאביו ולאמו על כן אחשבה כי היא עשתה בחכמ' שלא שאלה כי אם על הנוגע אל ה' שהיא הבחינה הראשונה וזהו ותתפלל על ה' שהוא על הנוגע אל ה' על דבר כבוד שמו ותדור נדר כי אחר שזכות אלקנה הוא ששאלה תזכה להיות ממנה ולא מאשה אחרת ואם ראה שהוא אם בזכות הראות את פני ה' שהוא בזכות אלקנה שזיכה את ישראל בראיה תראה בעני אמתך שתהיה ממני ושתהיה זכירה באין שכחה כמדובר למעלה שלא יחשב לבא מסטרא דנוקבא באופן תהיה בו שכחה שלא יתקיים כי ונתת לאמתך זרע מיוחס לאנשי' שהו' לאלקנה וכל ישראל שיזכו על ידו וכשבא עלי להתפלל אמר ואלהי ישראל במה שהוא אלהי ישראל וזה עתיד לבא להכריע את ישראל לזכות ולחנכם למצות **יתן את שלתך** איני אומר שאלתך לגמרי כי כבר הוא נדור לאישך על כן חסר אל"ף ופירש ואמר מה שאמרתי שלתך כי אשר שאלת אינו דבר חדש כי אם מעמו כי כבר הזרע הזה הוא עמו ית' מוכן להביאו בזכו' אלקנה. עוד יתכן במה שאמרו ז"ל באגדת שמואל וז"ל ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בכל יום היתה בת קול יוצאת ומנצנצת בכל העולם כלו ואומר צדיק אחד עתיד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה

מוציאה שמו שמואל וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרי' אין זה שמואל וכיון שנולד זה וראו את מעשיו אמרו כמדומים אנו שזה הוא עכ"ל. ובזה יתכן כי זה היה מאמר עלי ואלהי ישראל העתיד להביא צדיק לעולם לזכות את **ישראל יתן את שלתך** כי אינה שאלתך שלמה כי **אשר שאלת מעמו** הוא כי כבר הוא עמו מזומן להביאו:

פסוק יח

ותאמר תמצא שפחתך כו'. הנה הראוי תאמ' מצאתי חן אך אמרה הנה ידעת שאלתי שהיא בן לעבוד את ה' ובטחתי בקוני כי אשר מצאתי חן לסייעני בתת ה' אותו לי עוד אמצא חן שתגדלהו לי לה' וזהו שכאשר גמלתו הביאתו לו ותאמר אל הנער הזה התפללתי כו' וגם אנכי השאלתיהו לה' כו' והניחתו אצלו ולהיותה מעתה שואלת יותר על קודם השפילה עצמה יותר ולא אמרה אמתך כי אם שפחתך וסיפר הכתו' כי כ"כ מאז הושפע בה שפע רוח חדשה מאשר כבר נגזר עליה מן השמים לתת לה הריון שלם כי ניתן שמחה בלבה תחת עצבונה וזיו פני' תחת פנים זועפו' כי הלא **ותלך האשה לדרכה** הראשון שהוא בכוונת היות' בוכה ולא תאכל ולא עשתה כי מן השמים נתנו שמחה בלבה ותאכל מאליה הפך מה שחשבה לעשות ואפילו פניה של מי שאין שמחה בלבה **לא היו לה עוד** עם היות שעדיין לא נפקדה כי מה' הורו מעתה כי ה' עמה למלאת שאלתה:

פסוק יט

וישכימו בבקר כו'. הנה על פסוק ה' נתן וה' לקח ארז"ל מלך להיטיב לאיש נמלך בבית דינו ואנשי עצתו ולהרע לו כועס ועושה ואינו נמלך אבל הקב"ה אינו כן אלא להיטיב אינו נמלך והיינו ה' נתן אבל להרע נמלך בבית דינו וזהו וה' לקח כי וה' הוא ובית דינו. ובזה יתכן יאמר פה וידע אלקנה כו' ויזכרה ה' שהוא ה' בלי בית דינו ולהיותו ויהי היום כו' ותהר חנה כו' ובענין הכתוב השני ראוי לשים לב שנותן טעם שקראתו שמואל על שמה' שאלתיו והלא אם כן הוא היה לה לקראו שאול אך אפשר שאחר שכוונת' לומר כי מה' שאלה אותו ואם היתה קוראתו שאול לא יובן שהיה שאול מה' על כן קראתו שמואל שיש מ"ם ומלבד המ"ם יש אותיות שאול המ"ם היא ראש תיבת מה' ועוד ד' אותיות שאול הוי כאומר מה' שאול. או בדרך אחרת והוא כי הנה ארז"ל במדרש אגדת שמואל וז"ל אך יקם ה' את דברו ר' ירמיה בשם ר' שמואל ב"ר יצחק בכל יום היתה בת קול יוצאת ומנצנצת בכל העולם כלו ואומר צדיק א' עתיד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרי' אין זה שמואל וכיון שנולד זה ורואי' את מעשיו אמרו כמדומים אנו שזה הוא

עכ"ל. הנה כי בת קול זה היה מפורסם עד שכל היולדת זכר היה קוראו שמואל ובזה יתכן כי אמרה חנה בלבה כי זה השמואל אשר דבר פי ה' וקראתו שמואל וז"א ותקרא את שמו שמואל ותדע למה קראתו שמואל הלא הוא כי מה' שאלתיו לומר הנה זה עם ה' היה שמואל במצותיו ובשמו וכאשר התפללתי הייתי כשואלת שיצא ממני וזהו כי מה' שאלתיו שהיה עם ה' נכר בשמו ושאלתיו אני לו' תנה אותו ע"י כלו' וא"כ איפה אחר שהוא אשר היה עתיד ומוכן לבא ולא הייתי רק כשואלת אותו ממנו ית' א"כ למה אקרא לו שם אחר מאשר קראו הוא ית' שקראו שמואל כמדוב':

פסוק כב

וחנה לא עלתה כו' ויאמ' כו'. הורה הכתו' כי אם היותה פטור' מהראייה לא נמנעה מלעלו' כי אם על **כי אמרה לאישה** כו' וראוי לדקדק אומ' יגמל ואח"כ אמר עד גמלך ולא אמר עד יגמל שתלה הדבר בה וכן למטה באו' עד גמלה אותו כאשר גמלתו:
אך הוא כי יקרה ישהו התינוק יונק עד תגעל נפשו בחלב ויגמל מאליו אחר עבור ימים או עשור אחר זמן הקצוב ליניקת הולד וזהו או' **עד יגמל הנער** כלו' מאליו שהיה רך ויחיד לאמו וחסה עליו להשהותו יותר עד יגמל מעצמו מחמת בוריו ולשלא יראה בלתי הגון מה שמתעכבת מלכת להודות לה' עם הנער לז"א **ונראה את פני** כו' **וישב שם עד עולם** כי אז ישלים מה שיחסר כעת ולא שלבלתי הפרידו מאתה היתה עושה כי הרי דעתה להניחו **שם עד עולם** והשיב הוא על עצמך שאינך באה כמנהגך כנודע מרז"ל שהיתה עולה בכל שנה עשי הטו' בעיניך כי אינך מחוייבת עליך אך על הנער שבי עד גמלך אותו כלו' עד שאת תגמלי אותו שהוא בזמן המוגבל ולא עד יגמל מעצמו אך תעשה באופן יקם ה' את דברו שלא תתעכבי יותר מלהודות לה':

פסוק כד

ותעלהו כו'. הנה אומ' והנער נער יראה משולל הבנה כי מי לא ידע שהנער נער. ולבא אל הענין נזכירה מז"ל בפסוק שאחריו משום שוישחטאו את הפר ויביאו את הנער אל עלי אלא שהיו מבקשים כהן לשוחטו אמר הנער מה צורך כהן הרי זר שוחט ואלעזר רואה או על פיו וישחטו את הפר והיה עלי אומ' איך שחטו זר אז ויביאו את הנער אל עלי ואמר לו למדתני רבי ושחט אותה לפניו זר שוחט ואלעזר רואה אמר יפה אמרת אך המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה ובקש להענישו וצוחה אמו אנכי האש' כו' אמר אני אתפלל בעד אחר אז אמר אל הנער הזה התפללתי כו' ע"כ ענין דבריהם. וראוי לשים לב איך יתכן שבן שתי שנים שהביאתו כאש' גמלתו ידע להורות הלכה ובאיזה זמן למד וגם אמרנו שהמעשה היה אחר זמן למה לא פורש. על כן אחשבה כי אומ' נער הוא

כד"א ויהושע בן נון נער שהוא משמש בלמוד וביאור הכתו' שאחר שסיפר איך אחר הגמל הנער הביאותו וזהו **ותעלהו עמה כאשר גמלתו** ואח"כ מספר הכתוב כי אחר זמן שוהנער גדל ליקרא נער היה נער כלו' משמש בית אולפנא כד"א ויהושע בן נון נער ובאותו זמן היה כי וישחטו את הפר ואז היתה ההורא' וההבא' אל עלי ואין הפר ההוא מהשלשה הנז' שא"כ למה הוטלה ה"א הידיעה מאי רבותיה מהב' הנותרים כ"א פר אחר שהיה מסווי' ע"י אותו מעשה ואז בראות' את בנה בסכנה אמרה בי אדוני כלומר זאת הסכנה בי הוא תלויה כי אני הסיבותי העדר קיומו והוא הנודע מספ' הזוה' כי בן הניתן ע"י נקבה אינו מתקיי' ופירשה הענין ואמרה חי נפשך אדני אני האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אל ה' באופן שבבחינה זו אמרתי בי אדני כי ע"י תפלתי בא אמנם יש טענו' להצילו והם א' כי אל הנער הזה התפללתי והו' מז"ל כנז' למעלה כי היתה בת קול יוצאת ומנצנצת בכל העולם כלו ואומר צדיק א' עתיד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל ושעל כן אמר אלקנה אך יקם ה' את דברו הנה כי להיות זה הדבר מפורסם כששאלה חנה לא היה שיעשה ה' חדשה על ידה כ"א שאותו הצדיק שהיה מוכן לבא שיבא על ידה:

ובזה נבא אל ענין הכתו' כי אמרה לא יקרא זה בן בא ע"י אשה כי הלא כבר היה עמו ית' מוכן לבא ולא עשיתי רק שחליתי פניו לו' תנה אותו ע"י וזה יאמ' אל הנער הזה התפללתי שהוא כאלו כבר היה במציאו' הנער הזה בעולם ויתן ה' לי כלו' ולא לאשה אחרת את שאלתי אשר שאלתי מעמו כלומר אשר כבר היתה עמו הנשמ' כזאת מוכנת עמו ועוד טענה שנית כי הוא נתון לה' וממנו הוא והוא יצילנו כי שלו הוא וזהו וגם אנכי השאלתיהו ליי' כו' לומר וגם טענה אחרת כי ואנכי השאלתיהו כו':

פרק ב

פסוק א

ותתפלל חנה כו'. ראוי לשים לב למה חילקם לשני חלוקו' ולא אמרה עלץ לבי ורמ' קרני ביי'. ב' איזה ייחס לתפלה זאת אל ענייני'. ג' אומ' **רחב פי על אויבי כי** הלא לא יאות לצדקת כמוה להרחיב פה על אויביה ומה גם כי לא היה לה אויב זולת פנינה ואין צריך לומ' לדעת האומ' שפנינה לשם שמים נתכוונה כ"א גם בלעדי זה לא יאות לעשות כן כי מישראל היא. ד' אומ' אין קדוש כיי' איך מתייחס אל הקודם. ה' כי טענת כי אין בלתך ג"כ היא טענה אל גבורתי ית' או אל גדולתו לומר אין גדול או אין גבור כה' כי אין בלתך ולמה ייחדה טענת כי אין בלתך אל הקדושה. ו' כי באומ' כי אין בלתך היה מובן כי

אין קדוש כמוהו. ז' אומ' ואין צור כאלהינו כי כאשר אמרה טענה אל אומ' אין קדוש למה לא אמרה לאין צור ולמה שינה תואריו ית' שהיחל בה' ויצא באלהים. ח' אומרו אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה מה הוא הגבהות הזה ולמה כפל זה פעמים גבוהה גבוהה וגם מה ענין או' אל תרבו ולא אמר אל תדברו גבוה. ט' אומר יצא עתק מפיכם מה הוא העתק הזה אם הוא כי אל דעות ה' הלא טוב הדבר כי אל דעות ה' בלי ספק ואם או' כי אל דעות ה' הוא טענה שעל כן יצא עתק מפיהם א"כ העתק איננו בכתוב וגם איך ע"י היותו ית' אל דעות מתבטל העתק ההוא. י' אומ' ולא נתכנו עלילות מה הן העלילות שנתכנו לו וגם אם הוא באל"ף איך יפורש. י"א או' קשת גבורים חתים כי איך יאמ' קשת לשון יחיד וחתים לשין רבים. י"ב אומרו שבעים בלחם כו' ורעבים חדלו עד כו' יראה שרעבים חדלו מהיות נשכרים עד עקרה ילדה כו'. אך אחרי כן נשכרו והוא דבר משולל הבנה. י"ג כי כאשר אמר ממית ומחיה הל"ל מוריד שאול ומעלה. י"ד אומרו אף מרומם והל"ל משפיל ומרומם כאומרו מוריש ומעשיר. ט"ו אומרו מקים מעפר דל מאשפות ירים כו' כי אומ' עפר ואשפות מיותר. י"ו אומרו להושיב עם נדיבים כי הלא יראה דבר בלתי הבנה בכמה דורות שיברור א' מהם יקום אביון מאשפות ויושיבוהו עם גדולים. י"ז אומרו נדיבים ולא אמר גדולים כי נדיבים ימצאו בלתי בעלי מעלה ואינו מן התימא יעשיר אביון וישב אצלם. י"ח אומרו וכסא כבוד ינחילם ולא אמר ובכסא כבוד יושיבם ואיך הוא טענה לזה אומרו כי לה' מצוקי ארץ ואם הוא שבשביל כך יעשירם הלא גם אביונים יהיה עליהם תבל מבלי שיעשירום כרבי חנינא בן דוסא ודומים לו. י"ט אימ' ורשעים בחשך אינו מקביל אל אומרו רגלי חסידיו ישמור. כ' אומרו כי לא בכח יגבר בלתי מתקשר אל הקודם וכ"ש שאינו נראה נתינת טעם אליו. כ"א אומ' ה' יחתו מריביו איך מתקשר אל האמור. כ"ב אומרו עליו בשמים ירעם היעלה על לב יהיה עליו דבר בשמי' ואיך יתקשר לזה אומרו ה' ידין אפסי ארץ ומה ענייננו ומה גם כי תמיד הוא ית' דן את העולם כלו ומהו או' ידין לעתיד:

אמנם יאמר עלץ לבי כו' אבית וגבורות וקדושת השם שני חסדים טובים קבלה א' לידת בנה שנית היותו שאול לה' בשילה בית עלי שהיא מעלה ועל שניהם אמר עלץ לבי ביי' לומר לא פגמתי החסד הזה ע"י כוונת הכעיס את צרתי או במה שארז"ל שבכל א' שהיתה יולדת חנה היה מת א' לפנינה כי מה שעלץ לבי לא היה רק בה' שהוא ברחמים שלי לא בצרה ורוגז של זולתי וכן בחסד השני לא כוונתי אל היות לו מעלת גדולת העה"ז כי אם רמה קרני בה' שהוא בתורת ה' שיהי' לשמים ולא בבחינת שררה כלל הרי כנגד ברכת אבית שהם חסדי'. וכנגד ברכת גבורות שהוא רב להושיע מחיה מתים שהושיע ה' את

בנה מלמות על שהורה בפני רבו באומר זר שוחט כו' שנסתכן עד אומרה אל הנער הזה התפללתי שבפסוקים שבסמוך שהוא ענין ברכת גבורות שהיה ית' רב להושיע גם בזה לא חטאתי לומר כי אולי שמחתי בנפול אויבי בני פנינה וניצול בני כי מה שרחב **פי על אויבי** לא היה רק **כי שמחתי בישועתך** לא בהעדר ישועת זולתי ועל ברכת קדושת ה' אמרה אין קדוש כה' לומר הן אמת כי גם מלאכי השרת נקראו קדושים אך אין קדוש כה' כי אין קדושתו ית' דומה לזולתו והוא לבדו הראוי ליקרא קדוש והוא כ"א המלאך הוא קדוש הוא עודנו בעולם הרוחני אך ברדתו אל העולם השפל יתלבש מעין איכות העולם נמצא שאין קדושתו עצמיית כ"א כמושאלת אליו אך קדושתו ית' הוא כי אין דבר בכל העולמות גם בעה"ז מתקיי' ונמצא בלתו כי התפשטות כבודו מחיה את כל הנמצאי'. ועכ"ז לא ישתנה חלילה כי הוא בראם והכל משועבד אליו ית' וזו היא קדוש' עצמיית אשר לא תכילנה רעיון שלא יעצרנה הגשם המתקיי' בו ית' מלהיו' קדושתו בהוייתה וזהו כי אין בלתך שהוא כי אין דבר משולל ממך והווה בלתך וכן אין צור כאלהינו כי לא כצורנו צורם של כל אומה הוא השר שלה כי צורם משתנה וניתש כחו בנפול עמו אך צורנו ית' תמיד תוקפו בו גם כאשר אין אומתנו בתוקפ' בענין הגליות הוא ית' צור וחזק בלתי משתנה חלילה כי מה שסובל מאומות הן הן גבורותיו כאשר הודיעו מן השמים לנ"ל כי לא נשתנה ית' חלילה על גלות ישראל כ"א מלכותיה מלכות עולם ושולטניה עם דר ודר כמפורש אצלנו במקומו וזהו ואין צור כאלהינו. או אין צור כאלהינו כי הנה יש מלאכי' מכח הגבורה אך לא יעשו שני הפכים אך אלהינו עם היותו אלוה פועל דין הוא לנו וזהו אלהינו ועל ברכת חונן הדעת אמר אל תרבו תדברו גבוהה כו' כי אל דעות ה' כו' וגם הוא ענין נמשך מהקודם:

פסוק ג

אל תרבו תדברו כו'. הנה ידועה שאלת הרמב"ם ז"ל על הידיעה עליונה ית' לומר אם לא יעצרנו ית' הגשם של עולם הלזה מלהשגיח בכל פרטיו בטלה שכר ועונש ח"ו כי הלא כצדיק כרשע מוכרח במעשיו כי מי יוכל עשות הפך אשר ידע אל אשר יעשה והנה בשערים המצויינים לנו ייחדנו של זאת שער המיוחד ומה שהורונו מן השמים להעלות על זה הוא כי יש הפרש בין מחשבה לדבור כי הידיעה עליונה למה שהיא מחשבה דקת הרוחניות זכה ועליונה באיכות עד אין קץ אין לאיש הגשמי דרך להתפעל ממנה כל עוד שלא דברו ה' באופן כי גם שלא יעשה האדם הפך מהגלוי לפניו ית' לא יהיה מפאת הידיעה כ"א מבחירתו אלא שלא יבצר מדעת עליון לדעת אותו אך הדבור היוצא מפיו ית' שהוא רוחניות שנשתלשל מהמחשב' נתעבה הרוחניות מן הקודם בצד מה עד

היות בו מבא לשיתפעל האדם ממנו וזה ענין רז"ל באומרם ואלו צדיק ורשע לא קאמר כלומ' כיון דלא קאמר אלא שנשאר במחשבה לא יוכרח האדם בה וביארנו שם בזה מאמר הנביא ירמיה באומרו מפי עליון לא תצא כו' ומאמר ישעיה הנביא באומר כה יהיה דברי אשר יצא מפי כו'.

וזה אחשוב כיונה פה חנה והוא כי אחרי אומ' כי אין קדוש כה' כי אין בלתך כי אינו כקדושת המלאך שברדתו למטה יתלבש גשמיות כ"א שאין דבר בכל מה שלמענה ולמטה מתקיי' בלתו כי מלא כל הארץ כבודו ואלו יאבה ה' לסלק כבודו הכל יפסד ויאבד ואפילו מלאכים ממש לו יצוייר יסלק הוא ית' השגחתו מעולם המלאכים גם המה יחפרו ויאבדו כמאמרנו על מז"ל שאמר הב"ה למטטרון אם אינך מניח אותי לבכות אעלה למקום שאין לך רשות ליכנס שהוא שאסתלק מעולם המלאכים ותאבדו כלכם עם העולמו' שתחתיכם אמר עתה **אל תרבו תדברו** כו' לומר אל יעלו על רוחכם לרבו' שבחו של מקום, כ"כ שתדברו ותאמרו גבוה גבוה כי לפי קדושתו הוא גבוה מעולם השפל וגבוה מעולם הגלגלי' ואין כבודו כ"א על השמי' מעולם המלאכי' ולמעלה בזה אני צריך להזהיר ולא שלא תגבלוהו ותאמרוהו למזמה אך מהחלוקה שכנגדה שהיא לומר כ"א הוא ית' יודע ומשגי' בעול' השפל אם כן כל מעללי איש כצדיק כרשע מוכרחי' במעשיה' ובטלה מדת שכר ועונש זה אינו כלום ואינו צריך כל כך אזהרה כ"א לאמר שאם ימצא בפיכם לאמר שהידיעה תכריח אל פעולות האדם אם טוב ואם רע יצא העתק והסכלות הזה מפיכם שלא ימצא עוד בפיכם והעתק והבורו' הוא לומר **כי אל דעות** ה' שיודע דעות כל בני אדם אם ייטיבו או ירעו ותאמרו כי לו ית' נתכנו עלילות הבני אדם אשר יעשה ואם הוא באל"ף יצא עתק זה מלומר כי לא נתכנו עלילו' לעושה כ"א לה'. והעתק והבורות הוא לומר כי מהיותו ית' אל דעות שהוא מחשבה יתפעלו העלילות כי מה למחשב' עם פעולות גשמיות אשר לחומרי והוא הענין שכתבנו והזכירו עלילות ולא מחשבות אדם גם הן על כי אין הקב"ה מצרף מחשב' למעשה עם היות כי גם מחשבת האדם למה שהיא גשמי גם במחשבתו בלתי מוכרח כמדובר כלל הדברים כי אל ענין זה אין צריך ראיה כי הוא בעצמו עתק ובורו' לומר שהידיעה עליונה שהיא מחשבה יתפעל בה לפעול בהכרח אף מה שצריך להביא ראיה הוא אל החלוקה הראשונה לבלתי רוממו ית' עד סלק השגחתו מעולם השפל והגלגלי' לומר כי ע"פ הגלגלי' מתנהג העולם השפל כי הנה מה שתאמרו גבוה גבוה שהו' לסלק ההשגח' מלמטה אין לו שחר כי הלא תראו כי קשת גבורים חתים:

פסוק ד

ולבא אל הביאור נדקדק חו' קשת לשון יחיד וחתי לשון רבי'. אך יאמר דעו וראו ההשגחה עין בעין כי הלא תראו כי קשת גבורים לנצח בו הוא היותם חתים כי כלי הנצחון הוא ההכנעה אשר יכנעו בעה"ז כי בה ינצחו והוא כענין צאת ישראל ממצרים שבאו מצריו' עליהם בכח גדול בכל כלי מלחמה ויצעקו בני ישראל אל יי' בהכנעה גדולה ואז שקע צריהם בים וכיוצא בענין זה ולא עוד כ"א נראה לפעמי' נכשלי' כבר לפני אויביה' ויתהפך כי הם אזרו חיל ושכנגדם יפלו. או שעור הכתוב קשת הגבורי' הוא היותם חתים ונכשלים יהיו הגבורים הנז' לפני אויביה' כאשר אזרו חיל ובטחו באשר אזרו כלו מלחמה באומרם כי רמה קרנם בגבורתם וכלי מלחמתם כי אל יתהלל חוגר כמפתח וכן כמה שבעים שהם עשירים בלח' בלי מחיר כסף נשכרו שעושי' בסעודתם ולא עוד אלא בלחם לבדו בלי לפתן. או שעור הכתובים בשום לב אל או' עד עקרה ילדה שבעה כי אין זה תלוי בזמן לומ' עד לומ' הנה קשת הגבורי' להלחם ולנצח את שכנגדם היא היותם חתים ונכנעים לרבונם בוטחים בו בהכנעה ולא בקשתם אז נוצחים ונכשלי' כבר לפני אויביה' גם הם בהיותם חתים לפני ה' אזרו חיל והנה עם ראות בני האדם השגחה זו היה ראוי יכירו הכל שאין דבר מבלי השגחתו יתברך אך הנה הועיל לדלים ולא לעשירים כי העשירים בדמות רוחם ושטותם בחשבם כי כחם עשה להם את החיל ההוא לא יקנו דעת להכיר בהשגחה ומה עושי' בהיותם שבעים בלחם שוכרים עצמם לשמור ממונם שעולה על רוחם שהדבר טבעי אך רעבים מכוכי רוחא היקל להם להכיר ההשגחה בראות כי **קשת גבורים חתים** כו' ומה עשו חדלו מלהשכיר עצמם בלחם כי בטחו בהשגחתו ית' יפרנסם בעבדם אותו ועד איזה זמן היה שהעשירים לא הכירו ההשגחה ע"י ראות **נכשלים אזרו חיל** כי אם הדלים בלבד שהם לבדם הכירו הלא הוא עד עקרה ילדה שבעה כו' כי אז כלם הכירו כי הלא הוא דבר שלא השתדלות ולא מזל מועיל לפתוח רחם עקרה כי אם אשר בראה שחוזר ומחדשה כבריה חדשה כי על ידי זה יחד עשיר ואביון הכירו והודו ההשגחה וז"א עד עקרה ילדה שבעה כי אין לשון עד צודק בזה שהוא בהיות שעקרה היא חנה ילדה שבעה כמו שאמר בפסיקת' עד עקרה ילדה שבעה זו חנה ושהוא דבר בלתי אפשר זולתו בהשגחה אלהי' וגם בהיות דבר בהפכו כ"א כי אז רבת בנים אומללה כמ"ש ז"ל שכל בן שהיתה חנה יולדת היתה צרתה קוברת אחד מבניה:

פסוק ו

ה' ממית ומחיה כו'. הלא אמרתי שהכל בהשגחה והנה אפשר יאמר איש הלא נגד עינינו דברים הפכיים אל הראוי ואיך יתכן תפעל השגחתו הפך הראוי כי הנה נראה צדיקים ימותו בלי שבעי ימי' ומוריש צדיק ומעשיר רשע וכיוצא דע איפה כי אלהי עולם ה' אין חקר לתבונתו והוא פועל רחמים בדין ופועל רוגז והוא הרחמים הפך בני אדם כי הנה ה' בעל הרחמים ממית ומחיה כאחד כי אותה המיתה הוא חיים כי הוא לטובתו כי חיי הצדי' הם במותו ויודע בעל התאנ' מתי ילקט תאניו וכן **מוריד שאול ויעל** כא' כי אותה ההורדה היא כדי להעלותו כענין שאמר ר' מאיר על אלישע אחר מתי אלך ואעלה עשן מקברו ומה הטבה היא זו אלא שע"י כן יזכה לעלות לג"ע מש"כ אם לא היה כדון כלל שלא היה עולה לעולם נמצאת הורדתו עלייתו וזהו **מוריד שאול ויעל** כלומר כאלו עושה השתי פעולות כאחד וכן ה' הרחמים מוריש ומעשיר שמה שמתרושש הדל הוא עושר לו שמקבל ייסורי העוני בשמחה נמצא מנוקה האיש מעון ונקרא עשיר שהוא שמח בחלקו וזהו לצדיק אך לרשע עושרו הוא שפלותו כי הוא לרעתו וזהו משפיל אף מרומם כי ה' שהוא מדת הרחמי' כשממית הוא מחיה כמאמר ר' מאיר והנה טוב מות וכן מוריד שאיל ובזה ויעל וכן מוריש ובזה מעשיר אך לרשע שהאף הוא הפועל בו מרוממו האף להשפילו וזהו משפיל אף מרומם שמשפיל האף המרומם את האדם כי רוממותו הוא שפלותו לפי האמת:

פסוק ח

מקים מעפר דל כו'. מה שאמרתי שה' מוריש ואותו הרש הוא העושר שכשהוא מוריש הוא מעשיר הלא הוא כי הוא ית' **מקים מעפר דל** כי מהעפר שהוא בו ממנו בא לו הקימ' ומהאשפות שהאביון בהם זכה לו הרוממות כי הכנעתו תקרבנו אל החסידות וידבק בה ושמא תאמר הלא טוב טוב היה לו להקימו ע"י עושר שיפרנס סופרים ומשנים וכיוצא ולא עוני לז"א הנה גדול הוא באותו עולם מהנדיבים נותני צדקה עם שהוא מקבל צדקה מהם וזהו **להושיב עם נדיבים** כי בצל החכמה בצל הכסף וחלף מה שנתבזו בזה העולם שם **וכסא כבוד ינחילם** וטוב טוב הכבוד הנשאר לנחלה מהכבוד החולף ועובר של העה"ז ואל תתמה איך יזכו אלו יותר מהנדיבים נותני צדקה כי לה' מצוקי ארץ כי לה' המה המצוקים ודחוקי ארץ שע"י מצוקותיהם הם לה' מתדבקים בו יתבר' יותר מבעלי ממין המתנדבי' בעם ועוד כי הנה וישת עליה' תבל כי הם עמודי עולם המקיימים תבל ע"י דלותם שהייסורין ופרעניות הראויות לבא בעולם סובלים הם בעניים כמאמרנו על ר' חנינא בן דוסא שארז"ל שיצא בת קול מן השמים כל העולם כולו נזון בשביל חנינא

בני והוא נזון בקב חרובין מע"ש לע"ש שהכונה אצלי שכל העולם נזון ומתקיים בשבילו ובמה הוא מקיימו במה שהוא נזון בקב חרובין כי בחבורתו נרפא למו שסובל ייסורין הראויים לבא בעולם בהרעיב עצמי וע"י משביע הוא יתברך את העולם ומקיימו וזהו **וישת עליהם תבל**:

פסוק ט

רגלי חסידיו כו'. אחרי או' כי הוא ית' מעני הצדיקי' לתועלתם ולהעמיד עליהם תבל להפליג אור אושרם בעה"ב והלא יאמר איש הלא נגד זה מעתדם לחטא בעניותם באמור זו תורה וזו שכרה אין פחד מזה כי הנה רגלי חסידיו ישמור מרחיקם מן החטא ומקרבם לידי זכות כי גם שהבחירה חפשית אחר שכבר הם חסידי' שומרם כמאמרנו על מאמר כפויי טובה כו' היה לכם לומר תן אתה, כי אחר ששני הלבבות טובים יסייעם להמשיך יושרם ושמא תאמר למה לא יעשה כן לרשעים לשמור רגליהם לז"א **ורשעים בחשך ידמו** והיא כי הצדיקים העוסקים בתורה ומצות מקדשים כל אבריהם כנודע כי אין אבר שאין נעשה בו מצות כי זהו כל עצמותי תאמרנה כו' נמצא כי אפילו ברגליהם יש אור וקדושה ועל כן גם רגליהם ישמור כי גם בם אור קדושה אך לא כן הרשעים כי כל איבריהם מלוכלכים במחשך טומאות שונות ואם בא הוא ית' לשומרם חשך אשמות' שמשוקעי' בהם מעכב כי הם בחשך עבירותיהם שהוא טומאה מקביל אל אורות זכיות הצדיקים ידמו וישתקעו באופן שאין העכוב מצדו ית' כי אם ממחשך מעשיהם או שבחשך שהוא מה שהם משוקעים בחשך מעשיהם אינו מניחים להיטיב כי בחשך שלהם ידמו כי עבירות גורמים עבירות ומה גם שיצרם נעשה בעל הבית ואינו מניחם לצאת ממחשך מעשיהם ולישמר מלחטא עוד. כלל הדברים **כי לא בכח יגבר איש** כאשר היה עולה על לב כי טוב לצדיק העושר שיהיה לו כח לעשות חיל מצות ומעשים טובים כי אדרב' טוב טוב הוא הדלו' ככל האמור:

פסוק י

ה' יחתו מריביו כו'. אחרי דברה על השגחתו יתברך ראתה והנה יש קושי מפורסם נגד אמיתת ההשגחה והוא למה יביט בוגדים הדוברים עתק על ה' ועל תורתו ולא יפקוד על כל אויביו על כן אמרה דעו איפה כי ה' שהוא בזמן שיהיה השם שלם בארבע אותיותיו אז יחתו מריביו שהוא בהנקם מעמלק עם כל ד' מלכיות כא' כד"א באדין דקו כחדא פרזלא וחספא ונחפא כספא ודהבא ואיך יהיה זה הלא הוא כי אשר הם עליו בשמים שהם השרים כד"א ויבא גם השטן בתוכם להתייצב על ה', שהוא שרו של עמלק וזולתו מהמנגדים את ישראל וזהו **עליו בשמים ירעם** תחלה למעלה כד"א יפקוד ה' על צבא

המרום במרום ולמה לא עתה הלא הוא כדי להמתין עד זמן כי ה' **ידין אפסי ארץ** שהוא יום הדין הגדול כי אז ע"י היותם חייבי' בדין אז **ויתן עוז למלכו** לפקוד על מלכי האדמה על האדמה ע"י המלך משיחנו ואח"כ **וירם קרן משיחו** שירום ונשא וגבה מאד אחרי הפיל כחדא פרזלא חספא נחשא כספא ודהבא בעוז הנז' אז תרום קרנו דלהוי לטור רב ומלאת כל ארעא:

פסוק יא

וילך אלקנה כו'. ראוי לשים לב אל אומ' על ביתו ולא אמר אל ביתו. ב' כי גם באו' הרמתה ידוע הוא כי שם ביתו ואליו הלך ולא עוד כי אם שגם אומרו מציאות הליכתו הוא מיותר. ג' אומ' **את פני עלי** מלבד היתור גם היה יותר בודק יאמר לפני עלי ולא **את פני עלי**. ד' כי לפנים הוא אומר ושמואל משרת את פני ה' מה זה היה לשנות מאומרו **את פני עלי** לאמר את פני ה' וגם שם היה ראוי יאמר לפני ה'. ה' ראוי לשים לב כי אתה בלכת אלקנה מאתו אל ביתו ולא בירך עלי את אלקנה ואחר סיפור מעשה הרעה אשר עשו בני עלי וששמואל **היה משרת את** פני ה' כו' ושמעיל קטן תעשה לו אמו כו' אז ברכו דכתיב ובירך עלי את אלקנה כו':

אמנם הנה בגמרא אמרו שר' אחא בר יעקב שלח את בנו ללמוד תורה והוא היה מטפל על עסקי הבית עד שראה שלא היה מצליח הרבה אמר לו תשאר אתה על הבית ואני אעסוק בתורה תמיד ע"ד זה יתכן יאמר פה כי ראה אלקנה הצלחת שמואל בתורה עם עלי על כן הניחו עוסק בתור' בהתמדה והוא הלך ליטפל על עסקי הבית וזהו **וילך אלקנה הרמתה על ביתו** שהו' על עסקי **ביתו**. **והנער היה משרת את** ה' שהוא קבוע בלמודו כי על שראה שכבר היה משרת כו' והוא כמ"ש ז"ל על פסוק האמור למעלה וישחטו את הפר ויביאו את הנער כו' שהורה הלכה כבר שאמר זר שוחט ואלעזר רואה. ושיעור הכתוב מה שוילך אלקנה על עסקי ביתו ולא קבע שם לימוד עם עלי שהיה ראש הקבלה היה על שכבר היה הנער משרת את ה' בקבע התורה **את פני עלי הכהן**.

והענין אומרו את פני יהיה ע"ד מאמרנו על פסוק יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך שהלא יקשה שאם הכוונה היא שיראה כל ישראל לפני ה' הראוי יאמר לפני ה' ואם הוא שיראה ה' לפני ישראל הל"ל יראה בשב"א הרי"ש וכן ראוי לשים לב אל אומרו כי תבואו לראות פני מי בקש זאת כו' שהל"ל לראות לפני או לראות פני בשו"א הרי"ש. ועוד כי ראות ישראל פני ה' הוא דבר בלתי אפשר. אך הוא ענין ידועה מרז"ל ומה גם בספר הזוהר כי הצדיק נקרא אפי שכינתא ואין ספק כי אין תאותו ית' יעלו ישראל אל בית מקדשו ועבירות בידם כי אם שידעו לפני מי הולכים ויתקנו עצמם תחלה למען

יראו בפנים קדושי' שיקראו פני שכינה וזהו יראה כל זכורך את פני ה' כלו' עם פני ה' כנודע ממשמעות את שהוא כמו עם במקומות אין מספר שהוא יראה עם פני ה' עמו שיקראו פניו פני שכינה ועל הכנסם ועבירות בידם הנביא דבר נגדם בשם ה' כי תבואו לראות פני כלומר כאשר תבואו הלא הכונה היא לראות פני שתהיו מראים פני שבכם לפני אך מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי שתבואו ועבירות בידכם ואות' העבירות נעשו כנודע כחות הטומאה והם דבקי' בעושם נמצא שבבואם אל בית ה' בלכתו ילכו אתו ורמוס חצריו ית' יקרא היות כחות הטומאה בחצרו בית ה'. ושעור הענין הופכתם כונתי כי כאשר תבואו כונתי הית' לראות פני של קדושה שבכם לפני ומי בקש זאת שיתהפכו ממה שהיא מידכם שהם המ"ח הנמשכים מידכם מעונות ידכם רמוס חצרי ולא אמר ביתי כי אין ספק שנשארים הכחות ההם חוצה בחצרות ולא יבאו פנימה כלל הדברים כי אומר את פני ה' הוא כאו' עם פני ה' ששכינה על פניו.

וע"ד זה יאמר **היה משרת את** ה' אשר השם הנז' הוא עם **פני עלי הכהן** ובהיותו לומד תורה בפני עלי אשר ה' עם פניו נעשה כמשרת את ה' ומה גם למז"ל שלמדו מכאן מאומרו משרת כי גדולה שמושה כו' שיאמר לפי דרכנו שמשרת את ה' שעם פני עלו כלומר שע"י כן כמשרת את ה' יחשב והוא ע"ד מאמרם ז"ל על מאמר אליהו חי ה' אשר עמדתי לפניו וכי לפני ה' עמד אלא שעמד לפני אחיה השלוני כעומד לפני השכינה. אך הנה גדר זה לא היה כי, אם בתחילת שמושו שלא נתייחסו עדיין פני שמואל אל פני ה' כי אם פני עלי אך עוד מעט נתקדש יותר עד שפני שמואל היו פני שכינה וז"א אחרי כן ושמואל משרת את פני ה' שהוא שהיה משר' עם היות בו פני ה' ובזה יצדק שנותו את טעמו להוסיף שאם כפשוטו יותר היה נראה מעלת אומרו משרת את ה' מאומרו את פני ה' ואז בראות עלי הדבר הגדול הזה שפני שמואל היו פני שכינה כי בימים ההם הצדיקים כהם היו מכירים קדושת האיש בפניו אז ברך את אלקנה ואת אשתו לומר ברוך שזה ילד וברוך שזה גדל כאשר יתבאר ענין הכתוב ההוא בס"ד:

פסוק יב

ובני עלי כו'. זולת הכתוב למעל' בפסיק הקוד' יתכן עוד מקישי' אל פסוק זה יאמר כי הרבה זכות עושה והרבה תפלה עושה והוא הפך דברי בני האדם כי חינוך ולימוד הנער בתורה ומצות ודרך ה' תלוי באב כי הגדל עם אביו יגדל בשם טוב כי אביו מלמדו להועיל מה שאין כן אשר אין לו אב או שהוא רחוק ממנו ולא זו הדרך כי עינינו הרואות כמה שאביהם ואמם עזבום והמה חכמים שלמים וכן רבים גדלו את פני אביהם ולא למדו מטוב מעשיהם וילפתו אורחו' דרכם אך אין זה כי אם שבזכותא תליא מלתא

ואשר ישחר אל אל ואל שדי יתחנן יתן לו זרע אנשים צדיקי' לעבוד את ה' יהי עמו ויעל במעלו' השלמות והכשרון וזה מאמר הכתוב וילך אלקנה שהוא אבי הנער הרמתה על ביתו ובלי אב הנער היה משר' את ה' בתורה ובכשרון את פני עלי הכהן אשר לא אביו הוא אך בני עלי הידוע שהוא צדיק היו בני בליעל עד גדר שלא ידעו את ה' עם היות שהיו אתו עמו כי לא פירשו מאביהם:

פסוק יג

ומשפט כו'. אמר כי דרך היצה"ר להחטיא חטא קטון תחלה והולך ומוסיף בגדול הימנו כי כן היה פה כי הוחלו לקחת מן המתבשל שאחר הקטרת אימורים והוסיפו לקחת טרם יקטירון את החלב שהוא איסור גדול הימנו שלא הותר הבשר' לא לכהנים ולא לבעלים:

פסוק יז

ותהי חטאת כו'. הנה הוזכרו למעלה נערים בפסול הקודם ובשלפניו וכן אנשים בשני הכתובים איש זובח זבח כו' ואמר לאיש הזובח ויאמר אליו האיש כו'. והנכון כי על שני הסוגים ידבר פה והוא כי רבה רעת האדם המחטיא את הזולת מהחוטא עצמו לבדו והנה אין ספק כי מלבד החט' מצד עצמו שחטאו הנערים באשר עשו גם היו מרפים ידי האנשים הזובחים אומרים בלבם אם כהני ה' משרתי פניו הם מבזים זבחי אלהים מה יעשו המון העם באופן שינאצו את קרבנות ה' בהבזות קרבנותיהם בעיניהם ויאמרו כי נבזה אכלו חלילה וזה יאמר **ותהי חטאת הנערים** הם נערי הכהנים המכים בכיור כו' ונוטלים כל אשר יעלה המזלג ולוקחים בשר חי טרם יקטירון את החלב ומה שאמרתי גדולה הוא כי זולת חטאם היו סבה **כי נאצו האנשים** הזובחים הנז' את מנחת ה' ע"י מעשה הנערים בקחתם מהם כל הנזכ' למעל' מאתם כי נמצאו חוטאים ומחטיאום.

פסוק יח

ועם כ"ז שחטאו נערים ואנשים לא למד שמואל ממעשיהם עם היותו נער ונמצא אתם וזהו שסמך ואמר **ושמואל משרת את פני** ה' עם היותו נער שלא למד ממעשה הנז' כי לא חשק בטובות ומותרות העה"ז שאם היות אביו עשיר לא חמד לבושי מכלול כי אם **חגור אפוד בד** וגם זה מתרבו' טוב' של אמו כי היתה עולה מימי' ימימה אל המקו' אשר הוא חונ' שם ודרך נשי' יקרו' כמוה לבן יקיר לה ילד שעועשיה להוליך לו מדי שנה בשנה בגדי חופש ורקמ' להקביל פניו בהם וזאת מעיל קטן תעש' לו והעלת' לו מימי' ימימ' בעלותה כו' ואין זה רק לבו לכן יתגאה בלבושי יקר.

פסוק כ

ובראות עלי שלמות הנער ההוא בירך את אלקנ' ואת אשתו כו'. וראוי לשים לב זאת הברכה אימתי נאמרה אם הוא קודם הריונה משמואל למה לא נאמרה למעלה ואם לא ברכם אלא עתה למה איחר עד כה. ועוד אמרו אשר שאל לה' שהיה ראוי יאמר שאלה כי נקבה היא וגם הראוי יאמר מה' ולא לה'. ועוד אומרו והלכו למקומו שהראוי יאמר למקומם. ועוד מה צורך להודיע שהלכו למקומו. ועוד אומרו כי פקד ה' כו' כי הנה מלת כי אינה צודקת כלל כי לא לתת טעם הוא בא כי אם להודיע אשר ברכם ה' והל"ל ויפקוד ה' את חנה כו' וכן או' ויגדל שמואל עם ה' יראה שהוא ענין אומרו ושמואל משרת את פני כו' ולמה נשנה ושינה.

אמנם לבא אל הענין נזכירה ענין נודע מחכמי האמת והזכרנוהו למעלה והוא כי כל בן אשר יתן ה' מסטרא דנוקבא אינו מתקיים הרבה ועוד ענין רז"ל והזכרנוהו גם למעלה שבזכות מה שהיה מתמיד אלקנה לעלות לרגל אל מקום אשר בחר ה' לשכן שמו על כן ניתן לו שמואל. ונבא אל הענין והוא כי בראות עלי שלמות הנער כאשר רמזנו למעלה חש פן ישלוט בו עין כי קרוב הדבר לשלוט מטע' היותו ע"י חנה כמדובר שכל הבן הילוד מצד הנקבה אינו מתקיי' הרבה על כן ובירך עלי כו' ואמר ישם ה' **לך זרע מן האשה** כו' לומר הזרע אשר הוא מצד האשה שהוא מסטרא דנוקבא ישימנו ה' לך שייחסנו לך באופן יתמיד ושמא תאמר איזה הדרך ילך רוח חנה שבזכותה ניתן והיא נקבה להתייחס לסטרא דדכורא לז"א **תחת השאלה אשר שאל** לה' שהוא כי בברכה זו אשר ברכם כיוון יהיה להם בן **תחת השאלה אשר שאל** הוא שהוא באומרו ואלהי ישראל יתן את שלתך שהיא ברכת זכר ולא יהיה בעצם על זכותה ועוד טעם שני כי השאלה היתה יהיה הילד לה' כל ימי חייו ועל כן להיותו נתון לה' יגן ה' בעדו. עוד טעם שלישי והוא שיהיה להם בן בזכות עלייתם תמיד לרגל אשר עיקר זכות זה אל אלקנה יתייחס כמדובר למעלה שבזכות זה ניתן שמואל לאלקנה וזהו והלכו למקומו שהיה להם בן בזכות מה שהלכו למקומו של ה' הנזכר הוא שלא עלו לרגל כמדובר ושמא תאמר אם כן איפה מה הוא אשר יתייחס לה לז"א כי פקד ה' את חנה כלומ' מה שיתייחס שפקד ה' את חנה הוא מציאות ההריון כי ותהר ותלד שלשה בנים כו' שהוא מציאות הלידות אך לא כאלה חלק שמואל כי ויגדל שמואל עם ה' כי על כן הוצרכו כל הזכיות הנז' ויתכן כי ב' דברים היו א' כי ויגדל שמואל ולא נפקד מושבו על היותו מסטרא דנוקבא ועל הטעם הב' והג' שהיה לה' ושהיה בזכות שהלכו למקומו ית' על כל ויגדל עם ה' שהוא שם במקום אשר שם ה' הוא מקומו הנז':

פסוק כב

ועלי זקן מאד כו'. הקדמת אומ' שהיה זקן מאד יראה לבלי צורך. ב' אומרו למה תעשון כדברים האלה בכ"ף הדמיון. ג' אומרו אלא היא מלה יתירה. ד' או' אל בני יראו מלות יתירות ודוחקות ההבנה. ה' כי תחלה אמר דבריהם רעים בלשון חיוב ואח"כ אומר כי לא טובה השמועה שיורה שאינה אלא שמלת טובה בלבד. ו' או' מעבירים עם ה' הם מלות משוללי הבנה שאם הוא מעבירי' קול ממקום למקום הלא קרוב להיות משמעו כעין רכילות ואיך קוראם עם ה'. ז' אומ' אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים אם פירושו שישפטנו אלהים הלא יקשה שאין חפצו ית' כי אם שישפט למטה ואין אלהים שופט כי אם כשאין דין למטה. ח' שאם כן איך יאמר ואם לה' כו' מי יתפלל לו נראה שאומרו ופללו שהוא מקביל לזה גם הוא לשון תפלה ולא לשון משפט. ט' שאם אמרנו שגם אומרו ופללו הוא לשון תפלה ינגדנו הלשון והענין גם שלענין הלשון מצינו ויעמוד פנחס ויפלל ויש מרבותינו דורשים אותו לשון תפלה צריך לתת טעם אל השינוי שלא סיים ואמר מי יפלל לו. י' אומרו ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם היתכן חלילה שלא יקבלו מאביהם כדי להמיתם הלא טוב טוב הוא ישמעו וישיבו עד ה'. י"א כי הלא אחד מעיקרי הדת הוא לבלתי מנוע בחירת האדם ואיך ימנעם מלשמוע ולא עוד אלא שיענישם אחרי כן. י"ב איך יתקשר לזה אומרו והנער שמואל כו':

אמנם הגיע הדבר אל אזני עלי אפשר בא' משני דרכים א' שיגידו לו את כל הקורות אות' עם בניו או שהי' מדברי' אלו עם אלו או האיש הזובח מספר דברי שאגתו אל זולתו וע"י כן יגיע הדבר אל אזני עלי והנ' אין ספק כי הדרך היות' קרובה היתה להודיע אל עלי יחלה יוכיחם וימחה בידם אך אמנה אין ספק כי להיותו זקן מאד ישמרו לבלתי דבר אליו דבר זה כי יצר לו מאד ולפי חולשתו בכובד זקנתו יסתכן או יחלה ומי האיש יחפוץ יגיע צער כזה לאיש זקן מופלג כמוהו ומה גם, בהיותו צדיק וראש הדור אך יגיע הדבר לאזניו בדרך השני וזה יאמר **ועלי זקן מאד** ועל כן ושמע על פי דרכו **את כל אשר יעשון בניו** כו' **ואת אשר ישכבון** כו' אך לא שיאמרו לו הדבר לבלתי צער אותו.

פסוק כג

אז **ויאמר להם למה** כו' לומר ידעתי כי תאמרו כי לא כן הדבר כדבריה' ומה גם אם שמע אשר ישכבון את הנשי' ואין הענין רק שהיו משהין את קניהן כלל הענין כי דרך העולם להפליג ברע' יות' מאשר הוא אך השומע אם בן דעת הוא אומר בלבו אם אין הדבר כ"כ חמור כאשר אמרו יהיה דומה לו וזה מאמר עלי אל בניו למה תעשון כדברי' האלה כלומר דומה אל הדברים האלה כי **אשר אנכי שומע** הוא את דבריכ' רעים ממש

כי אם שאיני חושב כי אם דומה לכיעור ההוא ולא ממש שהוא כדברים בכ"ף הדמיון ואם היו האומרים ליצני הדור או קלים רקים ופוחזים החרשתי כי לא אאמין בדברים אך הוא **מאת כל העם אלה** כלומר העם אשר לפני שהם אנשי חיל חכמי הדור אשר בשער ראש הקבלה ואנשי אמת המה ואל יקל בעיניכם קול המון הלז.

פסוק כד

כי הלא אל בני כלומר אל בגדר בנים תחשבו לי כי אל ימעט בעיניכם שמועת קול המון כי הלא הדין הוא כי מנדין על **לא טובה השמועה** ולא נאמר אולי אויבים מוציאים את הקול כי הנה דעו נא **כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע** הוא כדאי שעליה מעבירי' עם ה' חכמי ישראל וגדוליהם הנקראים עם ה' מעבירים ובדלים מלפניהם את מי שנאמרה עליו והוא הנודע מרז"ל שמנדין על **לא טובה השמועה** כ"ש בדברים רעים הנאמרים שהם יותר מגדר **לא טובה השמועה**.

פסוק כה

והנה **אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים** והוא כי פלול הוא לשון בקשה אך אינו כך כלשון תפלה ממש והוא אם יחטא ראובן לשמעון ובא לוי ומחלה פני שמעון ימחול לו וכיוצא יקרא פלול שהוא לשון חלוי מה אך תפלה בעצם לא תצעק כי אם אם לה' לבדו.
ונבא אל הענין **אמ' יחטא איש לאיש** התיקון והמחילה מחוייבת לאיש אשר חטאו לו כי הלא ופללו אלקים כי הוא ית' מבקש מהאיש ימחול לו באמור לו לא תקום ולא תטור את בני עמך לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לו כמוך וכמו שאמרו ז"ל אם יד ימינך תבא לחתוך פת שביד שמאלך ותעביר הסכין אל ידך השמאלית ותכנה האם תבא ידך השמאלית לחתוך את הימנית על שעשתה לה רעה לא כן הוא כי אפי' היתה עושה בכונה לא היית עוש' כן כי שתיהן אחת וכאלו את עצמה עוש' רעה כך אם חברך היצר לך אל תשלם לו רעה כאלו אתה והוא שני אברי גוף אחד וזהו ואהבת לרעך כמוך כלומר ממך ובך כלל הדברים כי האלקי' יתבר' מבקש מאשר חטא לו חבירו ובכן יחוייב למחול באופן שהתיקון קל אך אם לה' יחטא איש שאין מספיק פילול קל כי אם תפלה לה' בעצם **מי יתפלל לו** כי איננו באופן שהתיקון קשה וצריך תשובה גדולה והכנעה רבה עד בלי די ואמר **ולא ישמעו לקול אביהם כו'**.
ולבא אל הענין כתוב אצלנו באורך בביאור ספר משלי והוא כי אין תוכחת המוכיח מתקבלת אם יש פגם עון במוכיח ומה גם אם פגמו הוא בדבר אשר זדה החוטא שמוכיחים לו והביאנו ראיה מאמר הכתוב והיו הדברים אשר אנכי מצוך היום על לבבך שלמים בב' יצריך ואח"כ ושננתם לבניך איני אומר ולמדתם כי אם לשון שינון כי ע"י

היות הדברי' שלמים בלבבך יתקבלו ויפלשו כחץ שנון בבניך כלל הדברי' כי כאשר המוכיח יש בו עון ומה גם באותו דבר עצמו לא ישמעו דברי תוכחתו והנה בנבואת אלקנה בסמוך יראה כי עיקר כעסו ית' היה על עלי עצמו על דבר בניו באמור לו בשם ה' ותכבד את בניך ממני להבריאכם כו' וכן אמר למה תבעטו בזבחי שכלל גם את אביהם אתם וכן בנבואת שמואל הוא אומר והגדת לו כי שופט אני את ביתו עד עולם בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו ולא כהה בם הנה כי עיקר הכעס היה על אביהם ועל כן נגזרה גזרה על כל ביתו עד עולם ושלא יגיעו לזקני כל יוצאי ירכו עד עולם כי אם ימותו אנשים שהוא שלא יאריכו יותר מעשרים שנה ואין זה כי אם כאומר לו אני הארכתי את ימיך עד זקנה ושיבה ולא חסת על כבודי על כן תמנע זקנה מזרעך על כן אין ספק כי כאשר נגזרה מיתה על בניו כך נגזרה על אביהם אלא שמפני כבודו לא נגזר ימות בחרב אויב כבניו כי אם שיפול מעל הכסא ותשבר מפרקתו נמצא כי בן מות היה הוא על עון שלא כהה בבניו עד כה ואם כן איך ישמעו דברי תוכחתו זאת עתה אם גם חטא ועיקר העון תלוי על שעד כה לא מיחה בהם זמן רב והנה כתבנו שאין דברי המוכיח עושים רושם במי שנאמרים לו אם יש אשמת דבר על המוכיח וזה יאמר **ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ** ה' להמיתם שהוא לג' הנז' כי גם אביהן בן מות לה' על עון זה שעליו ואיך ישמעו דבריו להם וז"א ישמעו ולא אמר ולא שמעו שהוא כי מתחלה היה ידוע שלא ישמעו על כי כו' כמדובר.

פסוק כו

ושמא תאמר למה לא חש הוא ית' אל צורך הדור שהיו צריכים אליו שהיה ראש הקבלה לז"א אין זה כלום כי עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל כו' כי הנה **הנער שמואל הולך וגדל וטוב גם עם** אלקי' כו' שהוא טוב ועל כן כבר שתה עליו כוס תנחומין ואם יהיה כמו זר נחשב יוכלל גם עלי באומרו כי חפץ ה' להמית' אפשר לפרש ולא ישמעו לקול אביהם יען שכ"כ הושרשו בחטא עד נגזרה כבר מיתה בשניה' ועל כן המגיע לגדר זה ערלה אזנם מלשמוע ולא חש הוא ית' על מיתתם אולי ישובו וימלאו מקום אביהם ומה גם למשז"ל כי פנחס היה צדיק אלא שלא מיחה באחיו כי הלא כבר היה לדור מי שימלא מקים עלי כי והנער שמואל כו' ולהתכת הכתוב נשים לב אל אומר וטוב ולא ננקדה הוי"ו בשב"א אך הוא כי דרך העולם כי כשהנער הולך וגדל פונה אל הכבוד ולא קצת הנאות והשבח הגדול הוא שכאשר הוא גדל צדקתו גדלה עמו כאשר כתבנו על מאמר התנא גדל בשם טוב שהוא והשם טוב היו גדלים כאחד שנית צריך לשלמות הכשרון שאפי' במקום שאין אנשים יתנהג בכשרון כענין ריב"ז שאמר

יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו שעיקר החסידות הוא בין אדם לקונו ועל שני הדברים האלה אמר על הא' **הולך וגדל וטוב** שהוא בוי"ו קמוצה כאומר והטוב לאמר שהיה הוא הולך וגדל והטוב גם הוא היה הולך וגדל עמו ועל הב' אמ' גם עם ה' **גם עם אנשים** כלו' גם בינו לבין קונו מקום שאין אנשים כ"א ה' בלבד עמו וזהו גם עם ה' גם עם אנשי' שיחדו יהיו תמים לפניו בין בהיותו הוא לבדו בין בהיותו עם אנשים וזה יורה אומרו עם ולא אמר לה' ולאנשים:

פסוק כז

ויבא איש אלקים כו'. אמר ראה כמה מעלות טובות עשיתי לבית אביך והגמול אתם משלמים א' הנגלה בתמיה האם גלוי שכינה היה ראוי הלא מי ראוי לכך וז"א הנגלה כלומר ההגלות במציאות האם היה ראוי ועכ"ז נגלתי לבית אביך שהוא כמשז"ל לאהרן ואפילו בארץ הקדושה הוא חסד גדול ומה גם שהוספתי שנגליתי לו בהיותם במצרים אדמה טמאה ועוד ג' והיא לבית פרעה מקום בלא טומאה יתירה ביתה פרעה כנודע מרז"ל כי נבואת עוד נגע אחת כו' היה בפלטין של פרעה כי שם היו משה ואהרן כשנאמרה נבואה זו.

פסוק כח

עוד ד' **ובחור אותו מכל שבטי ישראל** מה שמתחל' היו בכורות ש בכל שבט ראויים לכהן ובשבילו דחיתי את כל השאר ולא עוד אלא שגם על כל הבחירה תחלה היה במשה שהוא היה כהן ואהרן לוי אלא שבשבילי על שסירב משה בשליחותי מפני כבודי שהוא לא סירב החלפתי השיטה כמשז"ל על פ' הנה אהרן אחיך הלוי אתה היית כהן ואהרן לוי ועתה שסברת לא יהיה הוא הלוי אלא אתה והוא כהן וזה יאמר לי לכהן כלו' בשבילי היה לכהן ולא ללוי והיה די לו לעלו' **על מזבחי להקטיר קטורת** שהוא גדר כהן הדיוט כ"א גם כהונה גדולה שהוא **לשאת אפוד לפני** שהוא משמנה בגדים לפני ביום הכפורים הרי ששה מעלות טובות ועל כלן הוספתי עוד שביעית גדולה על כלנה והיא כוללת כי **ואתנה לבית אביך את כל** אשר בני ישראל והוא כי מאין ולאין יאכל איש מה שהיה לאיש של מעלה לאכול לריח נחוח לפני והוא יתברך מסירו משולחן גבוה מאש ה' הוא מהאש העליון הנקרא כביכול לחם אלקיו מקדשי הקדשים שהיא מעלה אשר אין לה קץ.

פסוק כט

ומדוע אתם תבעטון בזבחי שלי לקחת יותר ממה שלכם במזלג שלש השני' ובמנחתי הוא החלב הנקטר לי למזבחי שטרם יקטירון את החלב שהוא מנחתי תקחו בשר חי

ואלו היה במשכן הגלגל או דומה לו לא תכבד אשמתכם כ"כ כאשר פה בשלה והוא כי שלש הדרגות היה משכן שבמדבר ובגלגל היו יריעות למעלה וקרשים סביב למעלה הימנו היה משכן שילה שהיה בנין אבנים למטה ויריעות למעלה אך ב"ה שבירושלים היה בנין למטה וגג למעלה והוא כי במדבר היה כדבר עראי בעלמא וכן בגלגל אך בשלה היה קצת קבע והוא כבוד אל השכינה יותר מהיות עראי המורה טלטול אך בית העולמים עולה על כלם שהוא קבע גמור והוא כבודו ית' בעצם ועל היות צד קבע בשלה וקבע גמור בבית עולמים נאמר בא' המנוחה ובשני הנחלה ובזמן שניהם בלבד נאסרו הבמות ובזה אומר הוא אלו במשכן המדבר או גלגל היה לא היה כ"כ כובד עון אך עתה במקום **אשר צויתי מעון** שהוא בנין ממש בכתלי' שבו קדושה יתירה הרבה על היות מעין בית עולמים זה עון כבד מאד.

וכמתמיה אמר **ותכבד את בניך ממנו** האם ראוי **תכבד את בניך ממני** שטרם יקטירון את החלב הם יקחו חלקם ועוד כי הוא רעה כפולה כי בראות עמי ישראל אשר תזלזלו במנחתם שתאכלו טרם יקטירון את החלב יאמרו הם אם כן שאין העולה לגבוה עיקר כי אתם מקדימים לאכולכם אם כן הם גם הם שזולת חזה ושוק אוכלים הבעלים יאמרו כאשר טרם יאכל המזבח חלקו יאכלו הם חלקם החזה ושוק גם אנחנו טרם יקטירון את החלב יאכלו גם הם חלקם בראשונה נמצא שאתה בסבתכם מאכילם לעמי בראשית הכל חלקם וזהו להבריאכם כו' כלומ' כמתמיה האם להאכילכם **מראשית כל מנחת ישראל לעמי** אתם חפצים כי או' להבריאכם הוא כמו להאכילכם כפר"שי מלשון אכילה כד"א ותברני לחם גם שלא פירש ענין הכתוב כפי דרכנו.

פסוק ל

לכן נאם ה' אלהי ישראל הנה אמור אמרתי שתי אמירות שהוא הנודע מרז"ל כי מתחלה נתן ית' הכהונה לאלעזר ועל דבר פלגש בגבעה על שלא הלך פנחס מעיר אל עיר להוכיחם ניטלה כהונה מהם וניתנה לבני איתמר ע"ב שנה עד שקלקלו בני עלי וחזרה לצדוק שבא מפנחס וזה יאמ' אמור אמרתי שהם שתי אמירות שתהיה הכהונה לבני אלעזר אמירה ב' שתהיה לבני איתמר והאמירה הזאת השנית היתה לבלתי חזור לבני אלעזר כי אם שביתך ובית אביך של איתמר **יתהלכו לפני עד עולם ועתה נאם** ה' **חלילה לי כי מכבדי** הוא פנחס שכבדני בשטי' **אכבד יבוזו יקלו** באסמתם והוא ענין מאמרם ז"ל על פסוק אמרו צדיק כי טוב כו' שמעשה הצדיקים עושה פירות שיש להם קרן ופירות ומעשה הרשעים אין עושים פירות אלא קרן בלבד וזה יאמר מכבדי אכבד בקום עשה יותר על מה שמעשיהם מכבדים אותם כנודע כי המצות בעצמן הן אורות שהן עצמם

מאירות ומענגות את עושן וההפך בעבירות כי חשך טומאותם הנעשים כחות טומאה הן הם הממיגות את עושן כד"א ותמוגגנו ביד עונינו אך ובוזי לא אעשה להם קלון יותר על מה שיקלו ע"י אשמותם כי אין עושים פירות.

פסוק לא

וכאשר ביטלתי מבית אביך כהונה גדולה כך מלהיות מוסמך בסנהדרין כי **הנה ימים באים וגדעתי את זרעך** כו' **מהיות זקן בביתך** שהוא מוסמך כמ"ש ז"ל ולא בלבד בזמן הבית שהוא מעון רחב וגדול להיות מסנהדרין כי אם גם אחר והבטת צר מעון שלא יהיה רק מקדש מעט שהוא מעון צר אפילו אז תביט ליסמך עליו ולא יועיל לך גם שאינו סמיכה של סנהדרין במקדש כי אם צר מעון ולא תצליח כי לא יהיה זקן בביתך כל הימים והוא מעשה שהיה רב חנניה ורב הושעיה הוה קא משתקיד רבי יוחנן למסמכינהו ולא הוה מסתייעא מילתא הוה קא מצטער טובא א"ל לא תצטער מר דאנן מדבית עלי קא אתינן דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין שאין נסמכין לבית עלי שנאמר ולא יהיה זקן בביתך מאי זקן אלימא זקן ממש והכתיב וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא סמיכה ע"כ. ואחשבה כי המעשה עצמו הוא מאמר הכתיב ויתיישב בזה אומרו פעמיים שלילת היות זקן בביתו וגם אומ' בשני כל הימים אך הוא כי הרעה נאמרת לאט לאט כי בכל צרת הצדיקים לו צר ותחלה אמר על זמן סנהדרין שלא יזכה מהיות מוסמך מזרעו בהם ולא עוד כי אם והבטת שיהיו עיניך צופות ומשתוקקות צר ומעון שהוא שלא יהיה הבית הגדול הוא בית המקדש, כי אם מעון צר הוא מקדש מעט או בית המדרש בכל אשר ייטב את ישראל שעד כאן מגעת כל טובות ישראל בגלות סמיכה בלבד כי תביט ותשתדל ולא תצליח ליסמך והוא עצמו מעשה שהעתקנו מר' חנניא ור' הושעיא וז"א פה כל הימים שבמדבר מאחר החרבן עד הסוף שלא תחשוב שאין הגזרה רק בזמן הבית אך לא בזמן שהוא צר מעון כי אחר שהוא זמן אשר ייטיב ה' בצד מה שהוא בסמיכה גם זה לא יהיה אך לגמרי איש לא אכרית לך כו' כי היה זה לכלות כו' וכל כך לא אעשה כי אם שימותו אנשים שהם בני עשרים כמ"ש ז"ל:

פרק ג

פסוק א

והנער שמואל כו'. הנה פסוק זה יראה מיותר כי הרי נאמר למעלה וגם בלתי מקושר. ועוד מודיענו שדבר ה' היה יקרות. ועוד אומ' ויהי ביום ההוא ועלי שכב במקומו האם לא שכב במקומו כי אם היום ההוא. ועוד למה מודיענו שעיניו היחלו כהות. ועוד אומ'

ונר אלהי' טרם יכבה אם הוא נרות המנורה מה יתן ומה יוסיף היות ששכב טרם יכבה או אחרי כן. ועוד שהל"ל ונרות אלהים כי רבות הנה. ועוד אומ' שוכב בהיכל ה' מי נתן לו רשות לשכב בהיכל ה' ואפילו בעזרה. אך למה שנבואת שמואל זאת היא מרה כלענה והלא טוב טוב היה תבא לעלי בשורה רעה זו על ידי אחר ולא על ידי שמואל שגדלו כבן ולמדו תורה מילדותו עד שגדל ואיך תבא לו הבשורה הרעה הזאת על ידו על כן הקדים ואמר אמת הוא כי **והנער שמואל משרת את** ה' לפני עלי כלומר ועל כן היה טוב תהיה הנבואה הזאת על ידי אחר אך מה נעשה כי דבר ה' **היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ** באופן שלא היו נביאים זולתו ודי לאלקנה הנבואה הרעה אשר אמר לו ולמה ישרה לו מיד באחרת קשה הימנה או דומה לה כלומר ועל כן הוכרח שיהיה ע"י שמואל, ועוד טענה שנית כי הנה ביום ההוא עודנו שוכב במקומו היחלו עיניו כהות עד שלא יוכל לראות והוא סימן אל תחלת הסילוק מן העולם ועל כן ונר אלהים הוא הנפש טרם יכבה שהוא גמר הסילוק כי נר אלהים נשמת אדם ושמואל שוכב חוצה לו כמ"ש ז"ל שדלת בין שניהם שהוא לעזרה על כן טרם יכבה נר עלי רצה הקב"ה להאיר נר שמואל בעצם שהוא בדברו אתו להביאו בגדר נבואה ואז ושמואל שוכב שהוא הכנה שבחלום ידבר בו ה' ומהיכן באה אליו הנבואה הלא הוא כי בהיכל ה' מבפנים אשר שם ארון האלהים משם ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הנני וכן פר"שי ז"ל והוא מרז"ל כי היה קול ה' יוצא מהיכל ועובר מעל עלי ובא לאזני שמואל:

פסוק ח

ויוסף ה' כו'. בפעם הראשונה לא חשב עלי רק שהיה דמיון כוזב על כן אמר לו לא קראתי שוב שכב אך בשניה נסתפק אם מן ה' הוא זה ואז ע"י הכנסו בספק זה קראו בני כי החשיבו, אך בשלישית הוסר הספק וידע כי ה' קורא לנער ואע"פי כן לא החשיב עצמו כ"כ שידבר ה' עמו ולא אמר דבר ה' מספק כאשר למדו עלי כי אם דבר כי שומע עבדך כי אולי לא היה ה' הקוראו אותו:

פסוק יא

ויאמר ה' אל שמואל כו'. אמר הנה יש דבר נוגע אל ישראל דרך כלל ויש אל עלי ועל ישראל אמר **הנה אנכי עושה דבר בישראל אשר כל שומעו** כו' והוא חרבן משכן שלה ועל הנוגע אל עלי יש חלק מחזיק העבר ויש עתיד העבר הוא כי ביום ההוא שאמרתי הנה ימים באי' כו' אקום אל עלי כו' שהו' דברי איש האלהי' אשר דובר לו בסמוך והעתיד הוא והגדתי לו שהוא עתה כי שופט אני את ביתו עד עולם שהוא כי אין שפיטתו ית' עתה להעניש אותך ואת בניך כי אם עונש מתמיד לדורות שכל מרבית ביתו ימיתו אנשים

וכן כל שאר דברים הנאמרים למעלה והגדתי לו הטעם מפני אשר ידע כי מקללים להם בניו שהוא עון חילול ה' גדול ברבים והענין שהיו מקלים בכבוד שמים ומפני כבודו ית' מכנה ואומר להם ולא כהה בם כי לא החשיך פניהם לזרוק בהם מרה כי אם כמתחנן אליהם שישובו כאו' אל בני כי לא טובה השמועה כו' ועל עון כזה אין לדבר כן כי אם בכעס ובכי ואנקה כחס על כבוד אדון הכל ית' כי אין עון גדול מזה כי מי שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם ואומרו כהה הוא לשון כהה הנגע שהו' העמיק החשיך על כן אין לתמוה על היות עד עולם בכל איכותיו אך מצד אחר אני רחום בדין כי מה שלכן נשבעתי לבית עלי לדורותיו הוא אם יכופר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם אך בתורה ובגמילות חסדים יכופר וכמאמר ז"ל כי על כן רבה בזכות תורה הוסיפו לו עשרים שנה ולאביי על תורה וגמילות חסדים מ' שנה והוא כי עון זה כדאי לאבד העולם שהיה חילול ה' באחד מג' עמודים שהעולם עומד עליהם שהוא עבודה על כן עשות אותו עמוד שחטאו בו שהוא זבח ומנחה לא יעמוד להם כי אם השנים שהם תורה וגמילות חסדים והנה עלי ראה את שמואל מתייירא מהגיד המראה הבין כי לא יום בשורה הוא לו רק מעין נבואת איש האלהים האמורה אליו בסמוך על כן אמר כה יעש' לך אלהים כענין המראה אשר לא טוב' היא וכה יוסיף אם תכחד ממני ויגד לו שמואל כו' ויאמר ה' בעל הרחמי' הוא יהי רצון שהטוב בעיניו ולא בעיני מדת הדין יעשה:

פסוק יט

ויגדל שמואל כו'. הנה על פסוק האמור למעלה והנער שמואל משרת את ה' לפני עלי ארז"ל כי בהיותו משרת את עלי היה כמשרת את ה' כי העומד לפני עלי כעומד לפני השכינה והביאו ראיה לזה מפ' אליהו חי ה' אשר עמדתי לפניו שאמר אליהו שהוא שעמד לפני אחיהו השלוני כעומד לפני השכינה וכן אמר אלישע על שעמד לפני אליהו. ובזה יאמר הנה עד כה טרם **יגדל שמואל היה** עומד לפני ה' בעמדו לפני עלי שה' היה עמו אך עתה ויגדל שמואל וה' **היה עמו לא** כאשר עד כה שהיה ה' עם עלי והיה בעמדו לפניו העומד לפני ה' כי עתה ה' כבר עם שמואל עצמו נמשך מזה כי **לא הפיל מכל דבריו ארצה** בכל נבואותיו עד שוידע כל ישראל כאחד מדן כו' כי נאמן שמואל לנביא לה' ועוד על פי עדים כי ויוסף ה' להראה בשלה לנביאי' אחרים ותהי מראת נבואתם להגיד כי נגלה ה' אל שמואל בשלה בדבר ה' כי בדבר ה' הגידו כי נגלה ה' אל שמואל או שנבאו כי מה שנגלה ה' אל שמואל היתה נבואה בדבר ה' ולא בהשתלשלות ודבר מלאך והנה יש נביאים שלא היה נבואתם רק על פרטים ומאלה היו רבים כנודע מרז"ל רק מ"ח היו גדולים שהיתה נבואתם על כללות ישראל ואמר כי מתחלתו השיג שמואל

מעלה זו וזהו ויהי דבר שמואל לכל ישראל ובמה היה זה עתה הלא הוא כי ויצא ישראל לקראת פלשתים כו' וינגף ישראל כו' עד שנחרב משכן שלה שהוא המשך הסיפור והיא נבואה כוללת לכל ישראל והוא הדבר הראשון שהתנבא כמו שכתבנו באו' ויאמר ה' אל שמואל הנה אנכי עושה דבר בישראל אשר כל שומעו תצילנה כו' שהוא חרבן משכן שלה והלקח הארון ומיתת חפני ופנחס ומגפה גדולה בעם. או שעור הכתוב בקוצר ע"ד זה והוא כי למעלה נאמר כי על שני דכרים בא דבר ה' אליו א' על כל ישראל והוא הנה אנכי עושה דבר בישראל כו' וא' על בית עלי בפרט שהוא ביום ההוא של צרת ישראל שהוא חרבן שלה אקים אל עלי אשר דברתי אל ביתו שהוא נפילת בניו אמר עתה כי מהשני דברים ויהי כי בא אל הויה וקיום דבר ה' אשר היה אל כל ישראל שהוא הדבר הראשון והוא במה שויצא ישראל לקראת פלשתים כו' וינגף ישראל כו':

פרק ד

פסוק ב

ויערכו פלשתים כו'. הורה כי אין ערוד ממית אלא חטא ממית והוא כי הלא גדלה אשמת ישראל כדברי אסף באומרו ויכעיסוהו בבמותם ובפסיליהם יקניאוהו שמע אלהים ויתעבר וימאס מאד בישראל ויטש משכן שלו ויתן לשבי עוזו וי סגר לחרב עמו כו' והורה פה הוא ית' כי לא הפלשתים ממיתים כי אם העון כי הלא **ויערכו פלשתים לקראת ישראל** ואחר שערכו לא נלחמו כי אם אדרבה ותטוש המלחמה שהרפו ידיה' ממנה ועכ"ז **וינגף ישראל לפני פלשתים** חרב איש באחיו וזה יתכן כיוון המשורר באו' ויסגר לחרב עמו ולא אמר לפלשתים ואחר שוינגף כמאליהם קמו **ויכו במערכה בשדה** ארבעה ועשרים אלף איש:

פסוק ג

ויבא העם אל המחנה כו'. הנה רז"ל חילקו אם היו שני ארונות אחד שבו שברי לוחות ואחד שבו לוחות השלמות ושאשר בו השברי לוחות הוא היה היוצא ובא עמהם למלחמה ואשר בו השלמות לא היו זזים אותו ממקומו והוא אשר הוציאו עתה ועשו שלא כהוגן ונשבה, ויש סבר' אחרת כי הכל היה ארון אחד ויש סעד במקרא לכל א' מהסברות. ואחשבה כי הסברא הראשונה מוכיחים מקראי קדש אלו והיא בשנותו את טעמו כי תחלה הוא אומר כי **ויאמרו זקני ישראל נקחה אלינו משלה את ארון ברית** ה' ואחר כך הוא אומר וישאו משם **את ארון ברית** ה' צבאות יושב הכרובים.

פסוק ד

אך יהיה כי זקני ישראל חשו לבלתי קחת כי אם אשר בו השברי לוחו' על כן אמרו סתם על הנהוג לקחת אך אשר הלכו בשליחות בחשבם כי שעה צריכה לכך נשאו ממקומו את הרשים בעצם הוא ארון ברית ה' **צבאות יושב הכרובים** ועל כן לא נאמר לקחו כמאמר הזקני' כי נשאו כלומר כי היה אשר לא נשא ממקומו מעולם והוא היה במקום המיוחד של קדש הקדשים בארון הרי עשו טעות א' הלוכם שלקחו הפלשתים, ב' כי **שם שני בני עלי עם ארון ברית האלהים** כי אשמתם היתה מעוררת מדת הדין היא שכינה שבארון ועל כן קראו פה ארון האלהים ולא ה' כאשר קראו למעלה ארון ברית ה' ועל החידוש הזה הריעו כל ישראל תרועה גדולה שע"י כן נמוגו כל יושבי פלשת ויאמרו אוי לנו מי יצילנו כו'.

פסוק ח

וראוי לשים לב אם **אלה הם האלהים** האדירים **המכים את מצרים** ובוכים מי יצילנו שהוא כי אין מציל איך לתיקון לזה אומר התחזקו והיו לאנשים פלשתים האם בהיותם לאנשים ינצלו מהאלהים האדירים אשר אין מידם מציל, ועוד אומ' מכים את מצרים ואומ' במדבר כי מצרים לא היו במדבר, והנה הקושי הא' תעלה קצת ארוכה במאמרם ז"ל כי הטובים שבהם היו אומרים **מי יצילנו מיד האלהים האדירים**, והרשעים היו אומרים אלה הם **המכים את מצרים בכל מכה** עשר מכות היו לו וכולן הביאן על המצריים ושאר המכות הביא על עמו במדבר ואין לו מכה עוד להביא אמר הקב"ה אתם אומרים שאין לי עוד מכה הנני מביא עליכם שלא היתה מעולם והם מכת הטחורים וכן הוא אומר ותכבד יד ה' על האשדודי' ע"כ.

וע"ד הפשט יאמר כי הנה ידענו מרז"ל כי שרו של מצרים מצרים שמו כד"א וישאו ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם נוסעים לא נאמר אלא נוסע הוא שרו של מצרים כו' וכד"א וירא ישראל את מצרים מת מתים לא נאמר כו' והנה כאשר היו בקצה המדבר על שפת הים עשה ה' שפטים בשר ההוא והמיתו שנאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים הוא השר שהכהו חמשים מכות כי כמה לקו באצבע עשר מכות עולה היד חמשים וע"י כן וירא ישראל את מצרים הנז' מת. ונבא אל הענין אמרו **אוי לנו מי יצילנו** כלומר אם ישימו לעומתו את דגון אלהיהם או את השר שלהם הלא **אלה הם האלהים** האדירים **המכים את מצרים** הוא שרו של **מצרים בכל מכה** שהוא בכל חזקת היד הגדולה שהזכרנו שהיא זה בקצה המדבר וזהו **בכל מכה במדבר** על כן אם נבקש מי יצילנו זולת עצמנו כמו אלוה או שר או מזל הלא האלהים

האדירים יעשה בהם שפטים וכשל עוזר ונפל עזור ע"כ טוב טוב הוא לבלתי בטוח לא בדגון ולא במזל או שר כי אם התחזקו בעצמיכם והיו לאנשים פלשתים ולא תבקשו מי יצילנו זולתנו כי בראות האלהים האדירים כי לא נבקש לעומתו אח אלוה או שר או מזל גם הוא ירפה ממנו כי נהיה כמודים גדולתו ויניח הדבר אל כח אנשים בטבע ואז וילחמו פלשתים ולא שמו מגמתם את אלהיהם ועונות ישראל מצאום וינגף ישראל:

פסוק יג

ויבא והנה כו'. אמר כי **עלי יושב על הכסא כו'** והוא כי האיש התאב לדעת בשורה ומקוה לאיש ומייחל לבני אדם יגידו דבר אם עיפים לו לראות ילך ברגליו אל הדרך אשר יבאו בו רגלי מבשר ואם כהו עיניו ולא יוכל לראות ישב במקומו ויעיר אזן לשמוע הכאות פסיעו' רגלי הבאים בדרך לשאל או לשמוע מה בפיהם אמר שאח' שעלי עיניו החלו כהות כאשר אמר למעלה לא יוכל לראו' והוא חרד ותאב על ארון ה' ואזניו כאפרכס' נגד הדרך לשמוע את אשר נעשה ואיך יעשה אם בעיניו אינו רואה נתן לבו לשמוע ממקום מושבו אם איש מכה בדהרות רגליו על הדרך לשאל או לשמוע מה בפיו וזהו **יושב על הכסא** ואת מי שיד דרך היה מצפה אם ישמע מי שיכה ברגליו דרך לשמור לשאל ממנו היה מצפה מתי ישמע ומה שהיה תאב לשמוע הוא **כי היה לבו חרד על ארון האלהים**:

פסוק יד

ויען המבשר כו'. היחל בקל הקל תחלה בעם הבלתי קרובים אליו ואחריהם בניו ואחר הכל האמור יותר והוא ארון האלהים נלקחה ולא אמר לקחו וגם לא אמר נלקח כי אם נלקחה לשון נקבה לומר, כי לא לקחוהו בחזקה במלקוח שבי לומר לקחו כי אם נלקח וגם לשון נקבה כלומר לא כאיש שמתאמץ בל ילקח כי אם כאשה תשת כח שלא תראה אפי' הוראת היותה בלתי חפצה שתלקח כי אם כנמסרת בידם כך הארון על שהוציאוהו שלא כפי כבודו מרצונו געלה בישר אל ונלקח כברצון:

פסוק יט

וכלתו אשת פנחס הרה כו'. ראוי לשים לב אל הלקח הדל"ת ממלת ללדת ונכתב ללת, ועוד אמרו כי נהפכו עלי' ציריה אינו טעם אל מה שכרעה ותלד ומהו ההיפוך הלז, ועוד מה כוונו באמור אליה אל תיראי כו'. ועוד איך חזרה בה שבתחלה אמרה שלשה דברים **הלקח ארון האלהים ומת חמיה ואישה** ואח"כ חזרה לבלתי הזכיר רק **הלקח ארון האלהים** בלבד. אך הנה אמרו רז"ל אמר ר' יהושע כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר כי לא סגר דלתי בטני ע"כ, הנה כי כאשר יש דלת לבית שסוגרת הפתח כך יש לאשה דבר שסוגר ובעת רצון ה' להוציא הולד הדלת מסתלקת ונשאר פתח פתוח

רחב לצאת בו הולד. ונבא אל הענין אמר כי כבר היתה הרה ללת כלו' לא ללדת שמשמעו בעוד שעדיין דלת הסוגרת במקום' כי אם אחר שכבר נסתלק הדלת וכבר הפתח פתוח לצאת בו הולד וזהו ללת בלא דל"ת ולא אמר ללדת בדל"ת דאותיות דדין כאותיות דדין וע"כ כאשר **ותשמע את השמועה** כו' מיד ותכרע ותלד מש"כ אם קודם סילוק הדלת הית' שומעת שלא תעצר כח ללדת מצער השמועה הרעה, והנה עדיין יקשה איך עצרה כח אחר פתיחת הקבר לדחות הולד לצאת חוצה לז"א **כי נהפכו עליה צירים** כי כח הצירים נהפכו למעלה אל הלב כי שם היגון פועל ומכח הצירים שלמעלה חוממו וערערו למעלה נדחה הולד למטה ובעת מותה להשיב לבה בל ימות בקרב חשבו הנצבות לדוץ דאבה באמור לה אל תראי כי בן ילדת ולא ענתה ולא שתה לבה כלומר כי אין לה חפץ בחיים אחרי זאת, ולבא אל ביאור קריאת השם ומאמרה נשית לב אל אומר לאמר כי הוא מיותר שבלתי מובן כי אינו לאמר לאחרי' אך הוא כי היא קראה לנער אי כבוד והיה נר' לנצבות שכונ' לאמר גלה כבוד מישראל על **הלקח ארון האלהים** ואל חמיה ואישה אז בשומעה חזרה ותאמר כי לא לאמר כך כיונה כי אם **אל הלקח ארון האלהים** כי כבוד ה' עליו זרח וגלה מישראל:

פרק ה

פסוק ד

וישכימו בבקר כו'. ידוע כי כחות הטומאה אין להם כח אלא בלילה על כן לא היתה תפארתו ית' להכות את טומאת דגון אלא בלילה ובכן לא היה מפילו אלא בלילה ובבקר היה נמצא נופל ובשניה היו ראש דגון וכפות ידין **כרותות אל המפתן** ויהיה להורות כי דגון אלהיו אין לו מחשבה ולא דבור ולא מעשה כי על כן הראש שממנו המחשבה אל הלב והידים שבהם המעשה והמפתן שהוא הפתח מעין הפה שלשתן יחד רחוקות מדגון:

פסוק ה

על כן לא ידרכו כו'. הנה הודעה זו אין לה טעם וריח אמנם אחשבה כי הוא להתריס נגד עם ה' אלה אשר מארצו יצא ארון האלהים ולא שמו לבם להתאסף עם להוציא ארון ה' מתוך טומאת הגוי' ההם אשר שנא ה' וכן ארז"ל שהקפיד הוא ית' על הדבר וזה לשונם א"ר שמואל בר רב יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אילו תרנגולתו של א' מכם אבדה לא היה מחזר אחריה כמה מבואות עד שהיתה מביאה וארוני מחזר בשדה פלשתים ואין אתם מקפידי' עליו אף היא הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו ע"כ עוד אז"ל ר' ירמי'

בשם ר' שמואל בר רב יצחק ישראל המרו את אלהי ישראל יותר מהאומות דכתיב **על כן לא ידרכו כהני דגון** אבל בישראל כתיב ופקדתי על הדולג על המפתן ע"כ.
הנה מדבריהם למדנו שהקפיד הוא יתבר' על שני דברים א' על שלא חשו על היות הארון בין הגוים, ב' כי מאשר כי בדו פלשתים את הבלם קצף ה' מי שבזמן הבית היו דולגים על המפתן וע"ד זה יתכן כי בראותו ית' כי הגוים האלה עשו כבוד אל הבל דגון עם ראותם כי נקצצו הראש והידים והיה כרותות אל המפתן שעין בעין ראו כי שקר נחלו ועכ"ז כבדוהו לבלתי דרוך **על מפתן דגון** ואתם בני אל חי לא תחושו לשים נפשכם מנגד על כבוד ה' אלהים חיים ומלך עולם להניח ארון ה' בקרב האומות ע"כ מה עשה בראות שאין חסים על כבודו הושיעה לו ימינו ותכבד יד ה' על האשדודים כו' וכן בכל מקום עד שהם שלחוהו למקומו, ובזה יתיישב מה היה שלא הכו הפלשתים עד שעבר ענין דגון שני הימים ואשר היו נזהרים כהני דגון מלדרוך על המפתן ולהורות במה נחשב דגון כי המכ' את ראש דגון הכה או את מקום חוריהם של העם בטחורי' לומר כי יחדו יהיו תמים בערכם וישלחו ויאספו את כל סרני פלשתים להתייעץ ואמרו גת יסוב אולי כעס על דגון והכהו כי שונא הוא לו ואגבו הכה את עמו לכן גת שאין שם דגון יסוב כלומר מרצונו שיסבו אותו אל דרך גת ויעשו כן ויסבו אותו אל הדרך ואז אחרי הסבו אותו ותהי יד ה' בעיר עצמה על שמשלחים אותו מאתם ולא אל ארץ ישראל ותהי בעיר מהומה גדולה מאד שהוא עיפוש האויר נרגש ונראה ויך את אנשי העיר הכאת מגפה שורפת ולהיות ששתיתת דם הטחורים היא תרופה אל השחפת השורף בפנים על כן וישתרו להם עפולים שנסתרו בפנים באופן שאין דם כי אם אדרב' מבערת יותר את אש הפנימי ועכ"ז לא השכילו כי רצון האדון הוא ישלחוהו למקומו וישלחוהו עקרון כי אמרו כי בגת ואשדוד לא הי' חפץ אולי יחפוץ בעקרון אז ויזעקו העקרונים כו' ויאספו את כל סרני פלשתי' ויאמרו אין זה כי אם שארון אלהי ישראל בישראל חפץ ועל שאין משלחים אותו למקומו הוא עושה לכן שלחו את ארון אלהי ישראל בכונת לכת לארצו והוא מעצמו ישוב למקומו וזהו שלחו את ארון אלהי ישראל כי למה שהוא ארון אלהי ישראל וישוב למקומו כלומר מעצמו ולמען יחזיקו בדבר זה כבדו יותר שם יד ה' למען יגרמו אשר היחלו:

פרק ו

פסוק ב

ויקראו פלשתים כו'. ראוי לשי' לב או' **מה נעשה לארון** ה' מה זו שאלה אם הוא לשלחו אומרו במה נשלחנו היה מספיק ואם הוא **מה נעשה לארון** ה' אם נשלחנו אם לאו גם זה אינו שאלה כי הרי ראו כי רעה באה עליהם על בלתי שלחם אותו למקומו, ועוד אומרו במה נשלחנו אם הוא איזה דבר ניתן לו בל נשלחנו ריקם אם כן מה השיבו אל תשלחו אותו ריקם הרי גם הם רוצים לתת לו ואין שואלים רק מה יהיה הדורון ואם הפירוש הוא במה נשלחנו אם על כתפות בני אדם או בעגלה וכיוצא גם זה אינו שאלה כי כאשר היה כשלקחוהו וכאשר היה כאשר שלחוהו לגת ולעקרון יהיה גם עתה. ועוד אומרו אם משלחי' נראה שהם מספקים אם ישלחוהו והלא ק"ו הדברים אם אפי' בשלחם אותו אם הוא בלתי השיב לו אשם לא ירפאו ולא יסור ידו מהם כ"ש אם לא ישלחוהו, ועוד אומרו אם משלחים הל"ל אם משלחים אתם, ועוד אומרו ונודע לכם מה זו ידיעה יודע להם, ועוד אומרו למה לא תסור ידו והל"ל ויסור ידו מכם, ועוד מה ענין עכברי זהב עכברים מאן דכר שמייהו, וגם מה צורך אומרו כי מגפה א' כו', ועוד אומרו ועשיתם צלמי עפוליכם כו' כי הלא הוא האמור, ועוד כי אחר אומרו אז תרפאו שנראה שהוא ודאי איך עתה היה מסתפק ואומר אולי יקל ידו מעליכם, ועוד אומ' ולמה תכבדו את לבבכם כו' והלא אם היו מכבידים את לבם לא היו שואלים במה נשלחנו, ועוד אומ' ועתה קחו ועשו מאי ועתה, ועוד אומ' קחו מיותר, ועוד למה תהיה העגלה חדשה. ועוד כי הורו כי עדיין יש ספק אם הארון עשה להם את כל הרעה הזאת שאמרו לנסות אם דרך גבולו יעלה אם לאו והלא הם האומרים תחלה אל תשלחוהו ריקם, ועוד כי בעצה הזאת אמרו למה תעשה עפלים וחמשה עכברים ואח"כ העפלים היו חמשה והעכברי' היו רבים כמספר כל ערי פלשתי' של חמש' הסרנים וכן עוד יש דקדוקים אחרים שיבא יישובם על פי דרכנו.

והוא כי הנה קראו לשתי הכתות שהם הכהנים והקוסמים לאמר כל כת דעתו מה לעשות וזהו ויאמרו פלשתים לכהנים ולקוסמי' כדי לאמר כל כת סברתו ותהי השאלה **מה נעשה לארון** ה' כלומר האם נשלחהו אם לאו ואם תהיה העצה לשלחו במה נשלחנו אם יהיה בשום אותו על אם הדרך נגד ארצו או בתת לו איזה דבר והשיבו הכהנים משרתי אליליהם אשר אין גדולת ארון ה' ידועה אליהם כי נגדיים הם ואמרו אם משלחים כו' לומר אין נראה לנו לשלחו אבל אם משלחים את ארון ה' כו', ולא אמרו אם משלחים אתם כי המדברים הם המון עם פלשתים והמשלחים לא יהיו אלא הסרנים אשר אינם

שם על כן לא אמרו אלא סתם אם משלחים אל תשלחו אותו ריקם ולא מפני כבודו כי אם לנסות לדעת אם ממנו היתה לכם הרעה כי עתה ע"י מה שתתנו לו אז תרפאו ויהיה נודע לכם למה לא תסור ידו מכם מה היה שאין ידו סרה מהכות אתכם כלומר שהוא עשה לכם את הצרה הזאת כלומר שאם לא תרפאו תדעו כי מקרה הוא היה לכם מש"כ אם לא תשיבו לו אשם שלא יודע אם ממנו יצא ואם לאו ויאמרו מה האשם אשר נשיב לו ויאמר מספר סרני פלשתים חמשה עפלי כו' ועכברי זהב חמשה שהוא העפלים כנגד חמשה מקומות אשדוד וגת ועקרון ועזה ואשקלון כאומ' אחרי כן לאשדוד א' לעקרון א' כו' והעכברים כנגד הסרנים שהם גדולים מהטחורים על כן היו הגדולים לגדולים הם חמשת הסרנים ולמה לא יהיו יותר מה' העכברים עם היות כי לסרנים יאות דורון יותר גדול הרבה לז"א כי מגפ' אחת לכלם ולסרניכם והוא כי מגפה א' היא ענין הטחורי' והעכברים כמ"ש ז"ל כי העפולים היו יוצאים מגופם חוצה מבית הכסא והיה העכבר מושך אותם ושומט קרביהם נמצא כי מנחת הטחורי' והעכברי' על מגפה א' שהיתה בין שניהם היא וא"כ אחרי שמנחת הכרכי' שהם העפלי' הם ה' גם מנחת הסרני' שהם העכברי' יהיו ה' כי מגפה אחת היתה לכל בשוה.

פסוק ה

והנה עד הנה היו דברי הכהנים ועתה מתחיל דברי הקוסמים והם ועשיתם את צלמי כו' כלומר לא כדבריכם הכהנים דברינו כלל לא במספר ולא בענין במספר כי הם אמרו חמשה אך אנו אין אנו נותנים קצבה אלא ועשיתם את צלמי כו' וצלמי עכבריכם כו' בלי מספר קצוב כזה כי מעט הוא וכן במה שאמרו שאם תשיבו לו אשם שאז תרפאו ובזה יודע אם הוא עשה אם לאו גם זה שקר כי לא יודע כי הלא כל זה הוא כבוד בעלמא לאלהי ישראל כי לו הכל ומה הוא זה לפניו יתברך שיחוייב בזה לרפאת אתכם אם כולי האי ואולי ואין הספק אם תרפאו אם לאו כי אם אפילו להקל מעט הוא ספק וזהו אולי ידו יקל מעליכם כי הלא עברתו גדולה עליכם כי ע"כ כבדה ידו עליכם ועל אלהיכם כו' אשר בה מהומה גדולה כמפורש למעלה כלומ' ואיך חשבו כי נקל להרפא כל אלה.

פסוק ו

וכן על אשר אמרו אם משלחים את ארון ה' שהוא אין עצתנו לשלח אלא, שאם אתם משלחים אל תשיבו ריקם גם זה שלא כרצוננו כי **למה תכבדו את לבבכם כאשר כבדו** מצרי' ופרעה לבלתי שלח את העם עד שהתעלל בהם במכות עד ששלחום על כרחם באופן שחלוקת בלתי שלח הארון לא תעלה על לב ושמא תאמרו אם כן איפה שאין השבת אשם נסיון אם ירפאו אם לאו במה יודע אם הוא עשה לנו את כל אלה ולא מקרה

היה לנו לז"א ועתה קחו כו' לומר ועתה שביטלנו דעת הכהנים בנסיון שהיו אומרים הנסיון והאות הוא זה קחו ועשו מה שאמרנו ועשו הוא עגלה חדשה שלא שמשה בדבר חול מפני כבוד הארון ומה שאמרנו קחו הוא ושתי פרות עלות אשר לא עליהן עול שלא שמשו בדבר של חול והנסיון הוא כי הנה ואסרתם כו' והשבותם בניהם כו' וראיתם אם דרך גבולו יעלה בית שמש כו' והנה ערבו למו דברי הקוסמים מדברי הכהנים וזהו ויעשו האנשים כן כו' אך בדורון עשו פשרה כי בטחורים שהיו להוצאת עם הארץ עשו חמשה בלבד אך בעכברים שהיו על הסרנים הרבו ועשו כמספר כל ערי פלשתים של כל הסרנים מעיר מבצר ועד כפר הפרזי:

פסוק יג

ובית שמש קוצרים כו'. הנה הודעה זו שהיו קוצרים חטים יראה לבלי צורך, אך הנה מרז"ל אומרים באומרו ויך באנשי בית שמש כו' כי העון היה שהסתכלו בארון והלא יקשה איך ערבו אל לבם להסתכל ואפשר שזה כיוון פה לומר כי רוב שמחה מסיר לב ראשי עם לתעות וז"א ובית שמש קוצרי' חטים שהוא שמחה לבעלי השדות כד"א כשמחת בקציר נתוסף בהם עוד שמחה כי **וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו** על כן ברוב שמחה כפולה גבה לבם לראות ולהסתכל בארון וזהו וישמחו לראות ועל זה נאמר למטה ויך כו' כי ראו בארון ה' ולא נאמר מיד ויך באנשי בית שמש כו' כ"א אחר סיפור הקרבת העולה וסיפור חזרת הסרנים למקומם ומנחתם יתכן הורה שלא רצה ית' הכותם על ראייתם עד שהלכו להם סרני פלשתי' אחר עשות העולה והזבחי' פן יעלצו הפלשתים אם היו רואים פן יאמרו כי כמות זה כן מות זה כי גם ממית הארון בישראל כאשר מתו פלשתים על כן אחר אומ' וישמחו לראות סיפר ענין העולה על עצי העגלה מהפרות במקום שהעגלה מצאה לה מנוח ושהלוי' הורידו את הארון מהעגלה שגזרו לעצים וישימו אל האבן הגדולה וששבו הסרני פלשתים למקומם ואז סיפר ענין ויך באנשי בית שמש כו' וסיפר תחלה מספר הטחורים והעכברום לומר כי באלה לא חטאו המסתכלים בהם כי אם ואלה טחרי הזהב כו' כלומר ואלה מורה באצבע שהוא כי היו לעין כל אך לא כן בארון כי לא יבאו לראות כי הנה ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון כי אינו דומ' לרואים בארגז ואמר ויך שני פעמים יהיה כי אחר אומ' ויך באנשי כו' ויך בעם פירש מה המה השני ויך האמורים וגם באו' בא' באנשי ובשני בעם והוא כי ההכאה הראשונה היו באנשי' חשובים ככל אנשים שבמקרא שהם שבעים איש וההכאה השניה בעם הם חמשים אלף איש שנמשכו לראות אחר השבטים:

פרק ז

פסוק ב

ויהי מיום שבת הארון כו'. עברו עשרים שנה ועל ידי השפע שהושפע בהם ע"י מה שהיה שם לפי כבודו כראוי כ' שנה נמשך בישראל רוח טהרה וקדושה שעל ידה וינהו ישראל אחרי ה' ובראות שמואל כך קבצם להשלים טהרת תשובתם ויאמר אל **כל בית ישראל** לאמר הם אלי' אשר יעשו על דברים והיו דבריו אם בכל לבבכם אתם שבים הסירו כו' ויסירו כו' אז ויאמר שמואל קבצו את כל ישראל המצפה ואתפלל בעדכם אל ה' יכפר בעד אשר חטאתם עד הנה ויקבצו ועל ידי תוכחתו על אשר חטאו וישאבו מעיניהם מים וישפכו דמעות לפני ה' שהוא על שמה שבין אדם לה' ועל זה שבינם למקום ויצומו ויתודו ויאמרו חטאנו לה' כי שבו בבכי ובצום ובוידוי ועל הפרשים שהיה להם בין אדם לחבירו או שבט או משפחה עם שכנגדם וישפט שמואל ביניהם עד שנתקן מה שבינ' למקום ג"כ:

פסוק יב

ויקח שמואל אבן א' כו' **ויאמר עד הנה עזרנו** ה' לומר כי הנה דרך ה' לפקוד על צבא המרום במרום שמפיל את השר במרום ואח"כ כשסר צלם של האויבים נופלים הם למטה כי כושל עוזר ונופל עזור והוא ענין ויגרש מפניך אזוב הוא השר ויאמר אל ישראל למטה השמד אך להיות גם ה' מפילם למטה אין דרכו ית' לעשות אך עתה הפליא חסדו עמנו כי לא בלבד הפיל השר למעלה כי אם גם עד הנה בארץ עזרנו ה' כי גם פה הממם ה' ונגפם לפנינו ואמר כי לא בלבד נכנעו פלשתים בימי שמואל בזכותו כי אם שגם האמורי היה להם שלום עם ישראל כי נפל חתת ה' גם בהם וזהו ויהי שלום בין ישראל ובין האמורי:

פסוק יג

ותשבתו הרמתה כו'. אמר כי כ"כ נתחזק לקיים עולם במשפט כי גם בתשובתו הרמתה כי שם ביתו עם היות כי שם ביתו לא מפני כך היה מכוין כי אם גם ששם שפט את ישראל וגם שלא היה שם ביתו היה הולך שם כבשאר המקומות לשפוט את ישראל וגם מטעם אחר היה הולך שם על מה' כי שם היה לו מזבח קבוע לזבוח לה' מדי שובו שם להודו' לשם ה' וזהו ויבן שם כו' ודעת רז"ל. כי אומרו כי שם ביתו אינו חוזר אל הרמה כי אם אל כל מקום שהיה הולך היה מוליך שם כל צורכו כאלו שם ביתו לבלתי יהנה משום אדם והלא יראה כי אין זה משמעות הכתוב כי אם ברמה בלבד ואפשר שהוקשה

להם כי אומ' כי שם ביתו הוא מיותר. ועוד אומ' שם שם בפסוק זה ג' פעמים על כן אמרו כי אומרו כי שם ביתו חוזר אל המקומות שהזכיר תחלה ואומ' כי שם שפט כו' הוא על הרמה. או יהיה כי דרשו שני ייתורום א' אומ' כי שם ביתו שהוא מיותר ואומ' כי שם שפט כי האם שלא במקומו היה הולך לשפוט ממקום למקום במקומו לא כל שכן אך אמרו אין זה כי אם להקיש ולומר כי שם ביתו כאשר היה ברמה כך היה במקומות שהיה שופט:

פרק ח

פסוק ב

ויהי שם בנו הבכור יואל כו'. א"ר שמואל בר נחמני כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה דכתיב ולא הלכו בניו בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים ויטו כו' שלא עשו כמעשה אביהם שהיה מחזר במקומות ישראל ודן אותם בעבירה שנאמר והלך מדי שנה כו' והם לא עשו כן אלא ישבו במקומם כדי להרבות שכר חזניהם וסופריהם ע"כ. והנה אומ' הקדמה זו ובלשון זה הוא לומר כי לא נאמר שהאומר שחטאו יקרא חוטא ומה גם לאומרי' כי הנביא יואל בן פתואל היא יואל בן שמואל לז"א כל האומר בני שמואל חטאו אינו חוטא אלא טועה בלבד כי פשט הכתוב משמע שחטאו אך לא כן הוא שאל"כ לשתוק מולא הלכו בניו בדרכיו שבכלל אומרו ויטו כי' הוא אלא לומר שכל עונם לא היה כי אם שלא הלכו מעיר אל עיר כמוהו ולשון בדרכיו מדוייק בזה וא"כ מאי ויטו כו' אלא שישבו במקומם כו' והיא שדרש סמוכים **שפטים בבאר שבע** ולא הלכו בניו בדרכיו שהוא כי ישבו בקבע בבאר שבע ולא הלכו בדרכיו ללכת מעיר אל עיר ויש דעות אחדות שחלקם שאלו בפיהם או שהטילו מלאי על בעלי בתום או קופה יתירה של מעשר נטלו או מתנות נטלו בזרוע והוא כי כלם דקדקו ייתור ולא הלכו בניו בדרכיו ולדבריה' הוא שהקדוש ברוך הוא דקדק עמהם כאלו הטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט:

פסוק ד

ויתקבצו כו'. ויאמרו אליו כו'. הלא יתחמץ לבב אניש באמת באמור על מה זה הרע בעיני שמואל שאלתם זו והלא מצות המלך הקדוש הוא שום תשים עליך מלך והיא מהמצו' שנתחייבו ישראל בכניסתן לארץ והנה הרי"א ז"ל הקשה לדבר ולומר נגד כל הטעמים הנמצאים על הקישו הלז ומה שהעלה מצודתו הוא, כי לא מן ה' היה כי אם שאחר שעל פי תרעומתן הוקם לא צוה הוא ית' להעבירו אחר שאמרו יספנו על כל חטאתינו רעה

לשאול לנו מלך כאשר אחר קחת איש ישראל יפת תואר במלחמה שלא יצוה לגרשה. והנה גם דבריו אלה הלא כמו זר נחשבו כי יראה מדבריו שאם לא היו ישראל שואלים ודורשים מאת שמואל יתן להם מלך לא היו ישראל ממליכים עליהם מלך ולא כן הוא הסכמת רז"ל כי אם שהקמת המלך היא א' ממצות עשה שבתורה והיא הא' מג' מצות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ הקמת מלך והכרית זכר עמלק ולבנות בית הבחירה והקמת המלך קודמת להכרת זכר עמלק כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מלכים ומה מאד רבו כמו רבו מאמרי רז"ל המורים כי מלכות עתידה להיות בישראל מאתו יתבר' ומקרא מלא דברה תורה ומלכים מחלציך יצאו ואם מבלי ישאלו ישראל מלך לא היו מחויבים להמליך וידענו כי הבחירה חפשית ואפשר שלא ישאלו א"כ איך נועדו מלכים להיות בישראל ולא עוד אלא שארז"ל שעל שבע כבשות של אברהם קדמו שבעה מלכים בגוים לפני מלוך מלך בישראל הנה כי מחמת עונש לא קדמו מלכי' בישראל לאומות. אך אמנם הן אמת כי לא ככל הגוים בית יהודה חלילה כי כל יתר עמים משרה אותם אלהים ע"י שליש הוא שר צלם אשר הופקד מאתו ית' על כל אומה ולשין לא כן אנחנו עמו צאן מרעיתו כי מרוב אהבתו אתנו הוא האלהים בשמים והוא הרועה אותנו על כל הארץ מתחת מפתו נאכל ומיינו נשתה ושמלתו נלבש מאתו ובידו שלא ע"י שר ומושל כאשר ראינו בעינינו במצרים ובמדבר אשר עין בעין נראה אלינו ועננו עומד עלינו לנחותינו הדרך ולהאיר לנו ויעבירנו את הירדן ויתן לנו ארצות גוים ועמל לאמים אשר לא עצה על נב לולא ה' צבאות עשה בידו הגדולה כאשר דבר, כלל הדברי' כי אין מלך ואין שר צריך לישראל להיות בין המלך ובין העם באופן כי אשר מאליהם בראות כל ההשגחה ההיא ישאלו מלך ככל הגוים אשר תחת שרים לכפויי טובה וחשבו בלתי מכירים השגחתו הפרטית גם על הארץ מתחת וכמואסים הנהגת יוצר הכל ומחליפים אותה בהנהגת ב"ו על כן מה עשה הוא יתברך מאז הקדים רפואה למכה ויצו עלינו שמצוה ראשונה משלשה שצוה לנו בכניסתינו לארץ תהיה הקמת מלך גם שלא ישאלוהו ישראל וזה מאמר הכתוב כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך וירישתה וישבת בה שהוא כי תראה ההשגחה כאלו אינך לוחם וכובש כי אם שהוא יתברך הנותנה לך מאתו ובידו וירושתה שאתה כבא לירושת אבותיך ידעתי את יצרך כי לא תכיר השגחתי ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים ולא תבחין בינך אשר האלהים הרועה אותך לבינם שתחת שרים על כן הנני מקדים מעתה ואומ' שום תשים עליך מלך כלומ' כי אחר שלא יבצר שום אותו על פי שאלתך אני מקדים ומצוה ואומ' כי בין תשאל בין לא תשאל תשים עליך מלך.

פסוק ה

והנה על פי הדברים האלה אשר לא יבצר מהיות נודע לזקני ישראל אשר נתקבצו לאמר לשמואל חנה לנו מלך על כן תכפל אשמתם כי אם יודעים שעל כל פנים יקימו מלך בישראל ושעל שעתידים לשואלו הקדים להם הוא ית' המצוה ההיא מה זה קיימו על נפשם כעת השאלה שעליה גזר הוא ית' להקדים טרם יחטאו לשאל ולומר הדבר הרע ולא אמרו ללבבם נחריש כי הלא מצות המלך הקדיש היא לעשותו ולא נהיה אנו אשמים על השאלה ובכן מה שהיה הדעת שופטת הוא כי כל כך קצו ומאסו בהנהגת שמואל שעל כן לא עצרו כח להמתין על כן וירע הדבר מאד באזני שמואל ויתפלל אל ה' יכפר בעד אשר קצו בנביאו אז ויאמר ה' אל שמואל שמע כו' כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו אך אין המאוסה ח"ו גמורה כי אם ממלוך עליהם שהוא מהיות אני המנהיגם בארץ כמלך הארץ את עמו אך לא מהיות אלוה חלילה ואל תקצוף ותאמר כי אותי מאסו מהיות מלך רועה אך לא מאלוה אך אותך שמואל מאסו לגמרי מבלי השאיר דבר אל תתמה כי ככל המעשים אשר עשו כו' ויעזבוני ויעבדו אלהים אחרים כן המה עושים גם לך ולכן אל תקצוף כי דיו לעבד להיות כרבו ועתה כל עוד שאין נוגעים באלהותו שמע בקולם זולתו כי העד תעיד ותתרה בהם בל יגעו גם באלהות וגם והגדת להם משפט המלך שיקבלו העול אשר יטיל עליהם למען ידעו מה בין היותי אני מלכם ורועה אותם לזמן הזה כי עד כה היו כלם מלכים ועתה יהיו כעבדים אל מלך אדם ולא אל אשר כעבדים כאדונם עבדי ה' המה העולה מדברינו כי אלו לא שאלו לא יבצר מתת ה' עליהם מלך כי א' ממצותיו ית' הוא על כן האשם רק על השואלים אך לא על הבלתי מוחים בידם שעל כן שמואל לא אמר הדברים הקשים אשר דבר ה' רק אל האנשים השואלים בלבד ולא אל יתר העם וזהו ויאמר שמואל את כל דברי ה' אל העם השואלים וכן כיון על שלא שאלו מה' ימהר יחושו מעשהו להמליך עליהם מלך כאשר ייעד ולא יאמרו לשמואל תנה לנו כאלו לא מן השם הוא זה:

פסוק יט

וימאנו כו'. אמרו אם קצפת על שאמרנו לך תנה לנו מלך שייחסנו הדבר לך ולא לה' יתבר' לעד הנה עתה אנו אומרים לא כי כו' כלומר לא כאשר אמרנו **כי אם מלך יהיה עלינו** ואם הוא על שאמרנו לשופטנו ככל הגוים שמורה שישפטנו כמלך הגוים שהוא שלא על פי התורה על כן אין אנו אומרים לשופטנו ככל הגוים **כי אם מלך** ככל הגוים לא על דבר המשפט ואח"כ אנו אומרים ושפטנו מלכנו כלומר לא ככל הגוים רק במשפט התורה ומה שאמרנו ככל הגוים היא על מה שיצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו. או

יאמר הלא הגזמת במשפט המלך אשר ימלוך עלינו שהוא עול כבד הנה על זה לא נחדל כי הלא והיינו אנחנו ככל הגוים כי גם עול זה בכל מלך שבכל גויי הארץ על עמו ומה שהוא דבר כולל אין העם מצטער בו ועוד נרויח כי ושפטנו מלכנו וזה טוב לעם שלא יהיה איש בלתי ציית דינא ממוראו וישפות שלום לנו ואם תאמר שיראה שנבטח במלך ולא בי ית' לנצח מלחמותינו וה' איש מלחמה לבדו גם זה הוא עם לבבינו כי אין הכונה רק יצא לפנינו ואנחנו נלחם את מלחמותינו כלומר אך התשועה לא לו ולא לנו כי לה' התשועה אז וישמע שמואל את כל דברי העם שהוא שהבין כונתם כמדובר כד"א שמעני אדוני שאם לא כן מי לא ידע ששמע ולהיות הכונה טיבה כאמור על כן וידברם באזני ה' וגם ה' הסכים ואמר שמע בקולם כו' והמלכת להם מלך כלומר מי שהוא כבר מלך כי כבר בחרתי בו והוא מוכן מאתי על כן ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו איש לעירו כלומ' עד יעלה על רצון ה' לגלות אזני מי יהיה אשר בחר בו הוא ית':

פרק ט

פסוק ב

ולו היה בן כו'. הנה דרך הבחרות להמשיך את האדם אחר הרע אמר כי לא כן היה שאול כי אם בחיר וטוב כי מהילדות בחר בטוב ולא היה בחור וטוב בערך בחורים זולתו כי אם גם טוב משאר עבירות מהבחרות ליקרא איש לא היה **איש מבני ישראל טוב ממנו** וגם לשיראוהו אנשים ויחשיבוהו כאשר יאות למלך שתהא אימתו על העם היה **משכמו ומעלה גבוה מכל העם** שע"י כך יהיה חשוב בעיניהם:

פסוק ג

ותאבדנה כו'. אמר ראו כי מה' יצא הדבר שעם היות שאול חשוב בחור וטוב ושאין איש טוב ממנו ומהודר כמדובר עכ"ז שלחו אביו בהרים ובגבעות לבקש את האתונות אך אין זה כי אם שיקרה מקרהו וילך אל שמואל להמליכו ובמה שאמר **לקיש אבי שאול** עם היות שעליו ידבר עד כה והיה די יאמר ותאבדנה לו אתונות אך יאמר כי לטובתו נאבדו לו אתונותיו כי ותאבדנה האתונו' היה **לקיש אבי שאול** להנאת קיש אבי שאול כד"א לך לך להנאתך ולטובתך וצוהו יקח אתו מיוחד שבנערים שעל כן אחד בפת"ח האל"ף ויעבור בהר כו' ולא מצאו גם שהיו שם וחלפו ובארץ שעלים ואין כי לא עברו משם לעולם ושבו אל תחומם בארץ ימיני ולא מצאו:

פסוק ה

המה כו'. אמר לכה ונשובה כי אין דרך האתונות להתרחק ככל שיעור הזה שהלכנו כי אם עד סביבות מקומם כברת ארץ וכיוצא על כן יחדל **מן האתונות ודאג לנו**.

פסוק ו

השיב נערו ואמר הנה נא כו' לומר הנה אשר עשינו היה שלא כדרך טבע כי מי הוליך אתונו בשלשה גבולי הארץ הנאמרים שהיה מהלך שלשת ימי' כמאמ' הנביא לפני' ומה גם כי קרוב למקומם הראשון שרוא' חמור תועה מאסף אותו הביתה עד דרוש אחיו אותו ולא יהיה נעזב עד כ"כ שיעור אך אין זה כי אם זו דרכנו אשר נתן ה' בלכנו להלך לא על חנם היה והלא דבר הוא על כן הנה **איש אלהים בעיר הזאת** ואין לחשוד אולי דבריו על פי כישוף ואסור לשאל לו כי הנה האיש נכבד צדיק גמור וגם אם היה ע"פ קסם וכישוף ע"פ דרכינו בדברים רבים היה משקר אך זה **כל אשר ידבר בא יבא** לכן עתה נלכה **אולי יגיד לנו את דרכינו אשר הלכנו עליה** כי לא על דבר אתונות היה לנו ללכת כל הדרך הזאת אך הלא דבר הוא הדרך הזה לנו וכן היה כי מה' יצא על דבר המלוכה.

פסוק ז

ויאמר שאול והנה נלך כלומר בין יגיד בין לא יגיד ראוי להקביל פניו אך ומה נביא כו' לומר לא יבצר או הוא איש נכבד ולא איש אלהים או הוא איש אלהים אם הוא איש נכבד **מה נביא לאיש כי** הן אמת שמספיק דבר קל איננו **כי הלחם אזל מכלינו** ואם הוא איש אלהים צריך תשורה שהוא דורון חשוב **ותשורה אין להביא לאיש** האלהי' מה אתנו ויוסף הנער כו' לומ' הנה הכל הוא לפי הנותן וא"כ אתה אם היית נותן שאתה תשוב והיא איש אלהים היה צריך תשורה שהיא מנחה חשוב' אך אני שאני נערך בלתי חשוב דבר קל בידי כתשור' בידך לכן הנה נמצא בידי רבע שקל כסף וגם כי הלא מזער הוא הנה ונתתי אני לאיש האלהים ועם שאיש אלהים הוא יחשיבנו והגיד לנו את דרכינו אז אמר שאול טוב דברך שתהיה אתה הנותן ולא אני לכן לכה אתה תחלה ואני אחריך וזהו אומרו לכה נלכה כי אם אני אלך ואתה אחרי לא יראה שאתה הנותן כי אם אני ואתה שלוחי והנה ראוי לשים לב כי פסוק לפנים בישראל כו' נכנס בין הדבקים ומקומו היה אחר פסוק ויאמר שאול כו' שהוא לומ' אחריו שאלת היש בזה הרואה שיקדים ואמר כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה ושעל כן לא אמרו היש בזה הנביא כו' אך הענין הוא כי באומרו שאמר לתת לו רבע שקל כסף והגיד כו' הלא יקשה כי היתכן כי נביא גדול חשוב כמשה ואהרן יקל כבודו להיות מגיד עתידות בעד רובע שקל כסף כדרך אנשים שיש להם השגחה מה ולא נבואה המחזרים בחצרות להגיד לכל הבא ובידו איסר

או פונדיון על כן סמך ואמר אל תתמה על דברי הנער הלז כי הלא לפנים בישראל כה יאמר האיש בלכתו לדרוש אלהים לכו ונלכה עד הרואה והוא תואר הנאמר גם כן לכל המחזר בשוקים בהשגת ראיה מה בככבים וכיוצא לכל הנותן פרוטה או שתים ועל כן ע"י ההרגל ההוא לא יבחין השומע בין איש אלהים גדול כשמואל ליתר הרואים ועל כן אין לתמוה אם טעה בזה הנער הלז כי גם שמואל כשאר הרואים:

פסוק יא

המה עולים כו'. ראוי לשים לב אל אומרו המה שהיא תיבה יתירה וכן מלת אותם. ועוד אומרם הנה לפניך כו' לשון יחיד וכבואכם עד סוף דבורם אמרו בלשון רבים. ועוד כי עתה ממהרים אותם ואחר כך אמרו כבואכ' שמשמעו לאט. ועוד מלת כן שהיא מיותרת. ועוד למה יגידו כי לא יאכל העם עד בואו וכי הוא יברך הזבח ושאחרי כן יאכלו הקרואים. ועוד למה חזרו לומר ועתה עלו וכן אומרו אתו כהיום תמצאון אותו אחרי אומרו כבאכם העיר פן תמצאון אותו.

והנה לפי דעת האומר מרז"ל שהרבו לדבר עמו להסתכל ביופיו של שאול יתיישב אשר הערנו שהתחילו בלשון יחיד כי עמו לבדו רצו לדבר ואחרי כן בושו פן יורגש כי חשקו בו על כן חזרו בהם ודברו לשון רבים אך לא נמנעו מלהאריך להסתכל ביופיו אך לפי דעת החולק צריך לתת טעם לכל אשר הערנו ואומרה כי הנה אמרו רז"ל בפר"א רבי עקיבא אומר כל מי שנכנס לעיר **מצא נערות יוצאת** לפניו דרכו מצלחת בא וראה מאליעזר עד שלא נכנס לעיר **מצא נערות יוצאות** לפניו והקדוש ברוך הוא הצליח דרכו שנאמר וה' הצליח דרכו וממשה רבינו ולכהן מדין כו' ותבאנה ותדלנה והצליח דרכו ובא וראה משאול שעד שלא נכנס לעיר מצא נערות כו' וזכה למלכות וכן ביעקב והנה רחל בתו באה עם הצאן. הנה כי פגיעתן בשאול הוא סימן מן השמים אל הצלחת מלכותו ובכן קרוב הדבר כי גם שם ה' בפיהן רמז לענין הצלחת מלכותו ואומרה כי הכתוב מגלה לנו בלי נחשיב כי מה שדברו לשון יחיד היה כי היו מהלכים זה אחר זה והראשון הוא שאול פגע בהן ולא נערו שאחריו לז"א **והמה מצאו נערות** שהוא שניה' כאחת כי היו הולכי' זה בצד זה וגם יחד דברו שניהם ואמרו **היש בזה הרואה** וזהו ויאמרו להן כו'.

פסוק יב

וכן הן ותענינה אותם לשניהם אך מה שאמרו לשניה' לא היה רק שאמרו יש ואחר כך הניחו את נערו ודברו עם שאול ואמרו **הנה לפניך מהר עתה** ולהבין בדבר נשית לב מה היה שיום אחד לפני בא שאול הודיעו יתברך שכעת מחר ישלח אליו איש מארץ כנען ולא הניח הדבר לשעתו בבואו עם נערו לפניו יאמר לו הוא יתב' הנה זה האיש יעצר

בעמי קום משחהו. ועוד ראוי לשים לב מה זה שלא גלה הכתוב על מה היה זבח לעם בבמה. ועוד הקרואים הנאמרים פה מי קראם ולמה הזמינום שאם שדרך כלל היה זבח ידוע לעם של העיר ההוא ביום ההוא מה צורך קרואים. וגם שאם כן למה לא היו כי אם כשלשים איש. ועוד אומרו שמואל טבח שישמור עמו המנה למה היה ולא יאמר לו סתם שיאכל עם הקרואים. וכן למה אמר כך שמואל לעיני הכל. ועל פי דרכנו נשית לב אל אומרו הנה הנשאר שים לפניך אכול כי למועד שמור לך כו' לאמר העם קראתי שיראו דברים משוללי הבנה:

אמנם אומר כי רצה הקדוש ברוך הוא יעשה זבח שלמים ויזמין קרואים לאכול אתם ביום מלוך למלך הראשון שימלוך בישראל ובכלל הדבר רצה שכשיבא שאול ימצא הזבח עשוי והקרואי' על השלחן וישב ראש על כלם למען ידעו למפרע ביודעם הדבר כי מה' יצא הדבר שעל יום טוב הנעשה עליו יבא פתאם אך לא הראה שמואל דבר המלוכה מעתה אל הקרואי' כי אם שיבא אדם חשוב וישב בראש על כן נאמר לשמואל הדבר מאתו יתברך יום אחד קודם למען יכין זבח יקדיש קרואיו ליום מחר וקודם אכול הקרואים צדיק על שולחן יבא וענין זה דברו הנביא אחרי כן בפיו כאשר יבא בסיעתא דשמיא וזהו אשר שם ה' בפי הנערות האלה באומרם אל שאול **הנה לפניך מהר עתה** לותר הנה הרואה שאמרת לפניך יהיה **מהר עתה כי** לא יאחר מלבא עודך פה והוא כי גם שלא תבאו העירה הוא יבא פה אליך והוא כי לעלות הבמה הי' צריך שמואל לצאת מהעיר ולרדת במעלה העיר שהיו הם עולי' עתה ולעלות במקום גבוה שכנגד העיר בסמוך אשר שם הבמה שעל כן בעלותם העירה פגעו בשמואל בא לקראתם בלכתו אל הבמה והוא כאשר כתבנו כי הודיע שמואל שיבא אדם חשוב ולכבודו עשה זבח שלמים והקדיש קרואים שהיה עתיד לבא עלי זבח והוא על אשר ייעד לו ה' כעת מחר אשלח אליך כו' וע"כ על התפרסם זה בעיר בראות הנערות האנשים הנערים האלה בעת הזבח אחרי ראותן ששאלו על הרואה אמרו בלבן משניהם הוא אשר יתראה אל הרואה כאשר אמר ועשה בשבילו הזבח ואם לא עכשיו אימתי יבא ויתראה אליו על כן אמרו הנה לפניך יהיה מהר עתה כמדובר שאם בעמדם יעמודו לא יאחר שמואל מלהיות לפני שאול מהר כי ירד ממעלה העיר לעלות הבמה וימצאם בדרך והטעם הוא **כי היום בא לעיר כי זבח היום לעם בבמה** כלומר ואותו הזבח מן הסתם לכבודך הוא ובכן ודאי שימצא לפניך.

פסוק יג

ואם לא תעמדו פה כי אם שתבאו העירה דעו כי **כבואכם העיר כן תמצאון אותו** יוצא ואומרן כן יהיה כי כאשר בואכם הוא לבקשו שמחים בו **כן תמצאון אותו** שמח בכם כי אשר עשה הזבח בשבילו אחד מכם הוא ומיוחל אותו ולא יבצר יהיה פגיעתכם בו טרם **יעלה הבמתה לאכול** אחר שהזבח לכבוד האחד מכם הוא כמדובר ולא יאחר כי הנה **לא יאכל העם עד בואו כי הוא יברך הזבח ואחרי** ששמנו לפניכם שני הדרכים אחד להמתין פה עד בואו שני לבא העירה לקראתו כי שם תמצאון אותו הנה עצתינו היא כי עתה עלו לקראתו ואל תעמדו פה כי טוב הוא תלכו להקביל פניו לכבוד אור תורתו ושלמותו כי המוצא אותו ידמה לאשר הוא בחשך הלילה ומוצא את היום המאיר וזהו **כי אותו כהיום תמצאון אותו** אז ויעלו העיר המה באים בתוך העיר והנה שמואל יוצא לקראתם לעלות הבמה כאמו' כי לעלו' הבמה צריך לרדת תחלה מעלה העיר ההיא ולעלות אחר כך אל מקום גבוה שהבמה בו.

פסוק טו

ואחרי כל הדברים הנאמרים סתומים בא ופירש הכל טעם הזבח וענין דברי הנערות והוא כי וה' **גלה את אזן שמואל יום אחד לפני בא שאול** כעת מחר אשלח אליך איש כו' שע"י כן נעשה הזבח ויובנו דברי הנערות כמדובר ועל כן לקח שמואל את שאול כו' ויביאהו לשכתה בראש הקרואים ויאמר לטבח המבשל ומחלק המנות תנה את המנה אשר אמרתי אליך שים אותה עמך והוא כי שמואל למען ידעו הקרואים כי הזבח על כבוד אדם חשוב העתיד לבא נעשה מאז מטרם יבא צוה את הטבח ישמרנה עמו ועתה כבאו והושיבו בראש הקרואים אמר לפני הכל דעו איפה כי לא נפל דברי ארצה כי צויתי לשמור המנה על שהיה עתיד איש לבא והנה בא.

פסוק כד

וירם הטבח את השוק והעליה שאמרו רבותינו ז"ל שהיא האליה או למאן דאמר השוק והחזה שהם נתחים מובחרים **וישם לפני שאול ויאמר הנה הנשאר** כו' לומר הלא תאמר כי ניתנו המנות לכל אחד מהקרואים מנתו לפניו ואין זה רק שיורין ואיך אני העיקר שבשבילי היה העיקר לזה **אמר הנה הנשאר** לומ' אם היה הנשאר פחותה שבמנו' היה כך אך הנה הנשאר כלומר ועתה רואה שהם הטובי' שבמנות וא"כ אין זה רק שנשמ' המובחר לכבודך עד בואך לכן **שים לפניך אכול** כלומ' סדר ואכול כמה דאת אמר אשר תשים לפניה' דמתרגמינן דתסדר קדמיהון והוא כי אין אדם אוכל שוק והעליה שלמים וגם אינו דרך ארץ לאכול הוא לבדו כל השוק והעליה כי אם שאחרי שום המנה לפניו

לכבודו מחתך ומסדר לפניו באופן יאכלו הקרובים לו מאשר הושם לכבודו וזהו שים לפניך וז"א שים אחר אומרו **וישם לפני שאול** כי האחד הוא שהושמו השוק והעליה שלמי' לפניו בלבד.

ואמר לו אכול כלומר אם שאני גדול אכול מזה תחלה כי לכבודך הושם תדע כי אתה העיקר ולכבודך נעשה הכל כי באמור הוא יתברך אלי כעת מחר אשלח אליך אשר המועד הוא היום והייתי שומר וממתין אליך היום לומר השליחות בבואך שהוא ולמי כל חמדת ישראל כו' לאותו המועד שהיה **שמור לך לאמר** המאמר הידוע בשביל זה העם קראתי וזמנתי לזבח כי הזבח והקרואים בשביל המועד שיהיה **שמור לך לאמר** מאמרי שהוא למי כל חמדת ישראל שהוא האמירה הידועה בין שניהם העם קראתי שזמנתי קרואים באופן שהכל עשיתי לכבודך ואתה העיקר ופה גלה כל הדברים הנאמרים באמת כמדו' ולמען כבדו לעיני הכל אכל שמואל עמו במנתו מה שלא עשה כן לשום אחד מהמסובין להתחבר לו שמואל לאכול עמו כי אם כל אחד מנתו אשר לפניו כדרכם בימים ההם וזהו **ויאכל שאול עם שמואל ביום ההוא** מה שאין כן דרך שמואל לאכול עם זולתו רק עם שאול וביום ההוא בלבד כי השעה צריכה לכבודו נגד קריאי העדה.

פסוק כה

ולמען ידעו גם שאר המון קריה אשר לא היו מהקרואים את כבוד שאול בעיני שמואל איש האלהים יצא ודבר עמו יחד על הגג גלוי לכל יושבי העיר ההיא כי כבוד גדול הוא על דרך מאמר רבותינו ז"ל דמאן דהוה משתעי ריש לקיש בהדיה יהבי ליה ממונא בלא סהדי כך יכובד שאול בעיני כל רואה כי יחדו ימתיק סוד שמואל **עם שאול על** כן היה על הגג במקום גלוי לכל ולבלתי משוח בערב יום דלא מסמנא מילתא המתין עד עלות השחר וביני וביני השכימו שניהם לשחר אל אל בטרם בקר יצליח הענין ויהי כעלות השחר קראו יקום לגמור הדבר ויקם ויצאו החוצה.

פסוק כו

וראוי לשים לב אל אומרו שניהם שהוא מיותר והיה די יאמר ויצאו הוא ושמואל. ועוד אומרו החוצה ולא אמר הגגה כאומרו **ויקרא שמואל אל שאול** הגגה וגם מלת לאמר היא מיותרת ומשוללת הבנה שלא יצדק עם אומרו קומה. אך אחשוב כי למען ידעו כל איש ישראל כי מאתו ית' היתה הממלכה לשאול היה רצון שמואל להטיל גורל על המלוכה כאשר עשה אחרי כן נגד כל ישראל במצפה על כן לא רצה מעתה למושחו כי אם בסתר בל יראה כי נפשו אתה ויעש מלבו ויקרא עליו ערער על כן לא רצה ימצא במשיחתו אף גם נערו על כן **ויקרא שמואל אל שאול** הגגה לאמר לבל יצא נערו עמו כי יאמר איננו

קורא כי אם אותו וגם אינו ללכת מהעיר כי אם הגגה לאמר שהוא כדי לאמר לו דבר בלבד ואם לא היה אומר כי אם זה בלבד לא היה נערו יוצא אך סיים ואמר קומה ואשלחך אמר נערו בלבו אם לשלחו הוא ללוותו בדרך כמה דאת אמר ואברהם הולך עמם לשלחם אם גם שאליו לבדו קרא אינו לשלול אותי כי אם שקרא את העיקר ואחריו נערו ימשוך אז ויצאו שניהם שהוא שאול ונערו ובראות שמואל כך אז נמלך לצאת חוצה ולא על הגג למען לא יבוש מלומר לנערו לך מעמנו אך בצאתם החוצה כמתחילים להחזיק בדרך אז אם יאמרו לו עבור לפנינו בדרך אין קפידא בדבר שאינו כמפרישו מאתם כי אם כמקדים בדרך וזהו המה יורדים בקצה העיר כו' ומענותנות שמואל לא רצה אפי' באופן זה לומר לנער שיעבור לפניהם כי אם אמר לשאול אמור לנער ויעבור. והנה יראה כי אומרו אחר כך ויעבור היה מקומו אחר אומרו ואתה עמוד כיום כו' שהוא גמר דבורו. אך יהיה שלא הוצרך הנער כדי לעבור שיאמ' לו שאול כי אם שבשמוע הנער את שמואל אומר אמור לנער ועבור מיד ויעבור ושמואל סיים מאמרו ואתה עמוד כו' ואומרו כיום יהיה כי טרם ימשחנו חש פן במשוח אותו יתחמץ לב שאול לומר האם שום חשים על ישראל מלך בהחבא אסוף תאסוף ישראל כלו ולעיני הכל תמליכני לזה אמר עמוד ואשמיעך כו' כלומר כהיום הזה אין המכוון רק להשמיעך את דבר אלהים למען תדע כי מה' הוא כלומר אך הפרסום יהיה יום אחר כאשר היה במצפה:

פרק י

פסוק א

ויקח שמואל את פך השמן כו'. ראוי לשים לב למה נשקו מה שלא עשה כן לדוד במשחו אותו, ועוד אומרו הלוא הוא משולל הבנה בענין זה. ועוד אומרו **על נחלתו לנגיד** ולא אמר על עמו למלך:

אך הנה ידוע מספר הזוהר כי הנשיקה היא לאדבקא רוחא ברוחא. עוד ידוע מרבותינו ז"ל כי אינו דומה הנמשח בקרן לנמשך בפך כי הנמשך בקרן מלכותו נמשך שנאמר רמה קרני שהוא רמה קרני ולא רמה פכי וכן ידוע מרבותינו זכרונם לברכה כי שאול נמשך בשמן אפרסמון ודוד שנמשך בקרן היה בשמן המשחה.

ונבא אל הענין והוא כי הנה דבר ידוע כי עיקר מלכות ישראל הוא מיהודה כמקרא שכתוב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו שבזכות מה שקדשו יהודה שמו יתברך על הים שנכנסו ונחשון בראשם עד באו המים עד חוטמם על כן זכה שיהיו ישראל ממשלותיו והוא יהיה מלכם אלא שלעשות נקמה בעמלק הומלך שאול שהוא ימיני

כי אין עיקר נפילת עמלק אלא בבני רחל ואחשבה נבחר בנימין מיוסף להיות שלא השתחוה לעשיו אביו וגם שהוא נכנס תחלה לקדש שמו יתברך בים אלא שבני יהודה רגמו אותם והוציאו ויצאו בנימין ונכנסו בני יהודה ועל כן אחשבה שקדם שאול ויצא הוא מהמלכות ונכנס יהודה. עוד אחשבה כי למען המשיל הוא יתבר' אדון הכל איש על העדה למלך צריך יהיה במלך יתרון על כל אישי ההמון באיכות שאם לא כן מאי רבותיה מנייהו למשול עליהם והנה ע"י שמן המשחה הוא שמן משחת קדש אשר צוה אלהים לעשות יושפע שפע יתרון איכות קדושה על הנמשך כי קדוש הוא ולא על חנם אחר שנמשח משכן וכל כליו והכהנים והמלכים כלם עדיין כל השיעור שעשה משה קיים לא חסר ממנו מאומה וגם לא על חנם נקרא משחא דרבותא אלא שהוא נותן ומשפיע רבותא לנמשח ממנו ומקרא מלא דבר הכתוב **ויקח שמואל את** קרן השמן וימשח אותו כו' ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה כו'. אך אמנה אין זה רק אל הנמשח בשמן המשחה כי קדוש הוא אך לא לנמשך בשמן אפרסמון והנה שאול שנמשך בפך בשמן אפרסמון על כן כאשר לקח **את פך השמן** שהוא אפרסמון **ויצוק על ראשו** והנה כתבנו כי השמן הזה אינו משפיע שפע קדושה כשמן המשחה על כן מיד וישקהו לאדבקא רוחא ברוחא להשפיע ברוחו הכנת שפע להשלי' אשר יחסר לו על בלתי היות בשמן הקדוש' באפרסמון כאשר בשמן משחת קדש על כן **אמר הלוא כי** כו' כלומר הלא תקפיד בזה דע כי מן השמים הוא כי משחך ה' נחלתו לנגיד כלומ' מלכותך לך קיימא לעולם אב לבנים כנחלה כי אינ' רק נחלה לה' וזהו כי משחך ה' על נחלתו כלומר ולא נחלה לך ולא תאר אותך תואר מלך כי אם לנגיד והוא כי המלוכה הית' ערוכה בכל שמורה לדוד ועל זה אחשוב היתה אות יתירה בהלוא שהוא וא"ו ואל"ף כלומ' שמלכותו מסופק ההתמדה אם תהיה המשיחה או הנגידות לו אם לא ולזה כתיב לו בו"יו ולא באל"ף:

פסוק ב

בלכתך היום כו'. הנה הרי"א כתב בשם מדרש תנחומא וז"ל. שלשה אנשים הם שלשת בניו יונתן ואבינדב ומלכי שוע אחד נושא נבל יין זו מיכל בתו ששתקה ונתנה נאד של יין תחת דוד במטה עכ"ל.

והנה דבריהם סתומים כי למה אחד מהבנים נושא ג' גדיים ואחד שלשה ככרות לחם ואת הג' משנה אותו בעד מיכל וגם אין ברמז זה שום ענין מתקשר ומתקבל. ועוד שאם יש בפגיעותיו רמז אל הראשונים שבשרוהו כי נמצאו האתונו' מה רמז יש בו ואם אין בראשון רמז כי אם סיפור מעשה שהיה גם בשני וכן באות השלישי מה הוא הרמז שיש בו.

ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל שהקשו **ומצאת שני אנשים עם קבורת רחל** בצלצח כי הלא צלצח הוא בגבול בנימין וקבורת רחל בבית לחם יהודה אלא כשהיה שמואל אומר הדבר היו **עם קבורת רחל** וכשנאמרה הבשורה לשאול היה בגבול בנימין וראוי לדעת למה מזכיר שתי המקומות והיה די מקום שמצאם שם אמנם אומר כי נרמזו לו דברים שאם היה שם אות' בלבו כאשר יארע לו הדבר המתייחס לכל אחד מהדברים היה נזהר לבלתי יכשל באשר נכשל והיתה מלכותו נמשכת לו והוא כי הנה הדבר אשר נאמר לו שמאס בו ה' ויקרע מלכותו היה על דבר עמלק שחמל על הצאן ואז נאמר לו כי מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל ויחזק בכנף מעילו ויקרע ויאמר אליו שמואל קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום כי גם שחטא תחלה על שלא המתין מלהקריב העולה עד בא שמואל לא היה הקצף עד גדר זה.

ונבא אל הענין והוא כי רמזו לו מן השמים יזכור קבורת רחל זקנתו שמתה דרך עונש בל יקרנו כמוה והיתה בשורת השני אנשים לומר כי נטש **את דברי האתונות ודאג** להם **לאמר מה אעשה לבני** לרמוז לו כי גם הוא יטוש הצאן והבקר של עמלק בל יחמדם וידאג על עצמו מה יעש' לו הוא ית' על עוברו מצותו.

פסוק ג

עוד שנית רמז לו יזכור איש נושא עמו שלשה גדיים **אל האלהים בית אל** לזבוח לה' שהוא כי יהיה נושא שלשת בניו לזבוח עמו במלחמה של **האלהים בית אל** להיות עם שמואל בית אל עליון במחיצתו ולרמוז לו על מה זה בא האיש השני בשלשה ככרות לחם ולקח ממנו השנים למען יתן אל לבו כי יאמרו לו שאחימלך נתן לחם לדוד כי לא יאשם כי דרך גומלי חסדים לתת לחם להולכי דרכים כאשר הוא עצמו לקח משלשת ככרות לחם השנים מהם ובעון השלישי שהוא היותו רודף. את דוד וצוה לפניו במטה להורגו וראה שמיכל שם כביר העזים שהוא נבל של עור עזים יזכור האיש שהיה מביא נבל יין ויתן אל לבו כי נרמז לו כי מאת ה' נהיה הדבר ולא ממיכל ולא ירדפנו עוד ולא עשה כן כי אם אז הלך הוא בעצמו עד בית שמואל להרוג את דוד אשר נמלט שם לולא מצא להקת נביאי' ויפשט גם הוא בגדיו ויתנבא גם הוא לפני שמואל ויפול ערום כל היום ההוא וכל הלילה וע"י כן ברח דוד.

פסוק ה

וגם זה רמז לו פה שמואל באות השלישי שפגע חבל נביאים ויתנבא גם הוא עמהם עד יאמרו הגם שאול בנביאים למען יזכור האות הזה ברודפו אחר דוד אשר היה עם שמואל

ואז על ידי להקת נביאים נבא ויפשט מכל ענייני העולם ויסכים ויאמר כי מן השמים נהיה הדבר ולא ירדפנו עוד ולא כן עשה.

פסוק ז

והורהו שמואל שעל ידי רמז האותות האלה אם ישים אליהם לבו יצלח במלוכה ובדבר הזה מצאנו ראינו טוב טעם ודעת אל או' בענין התנבאו שאול ושלוחיו בלכתו ביתה שמואל לקחת את דוד להמיתו כי שם נאמר כי על כן יאמרו הגם שאול בנביאים כי הלא יקשה כי לא על הפעם ההיא נאמר כי אם על היום אשר אמר שמואל שיפגע חבל נביאי' יורדים מהבמה ויתנבא אתם ושם נאמר כי על כן היתה למשל הגם שאול בנביאים ואם כן איך יאמר אחרי זמן רב בשובו להתנבא עם נביאים ברדפו אחרי דוד ויתנבא בית שמואל כי על הפעם ההיא היה למשל הגם שאול בנביאים אך במאמרינו יתיישב כי מה שאירע לו פה בלכתו מעם שמואל במשחו אותו שהתנבא עד אומרם הגם שאול כו' היה סימן על מה שהיה עתיד לעשות ברודפו אחרי דוד ומספר הכתוב שנרמז ולא חש וזהו אומרו בפעם השנית על כן היה למשל הגם שאול כו' כלומר על המעשה הזה שהיה עתיד למשל מאז נמשח הגם שאול כו' ולא חש כי הנה ויברח דוד מניות ברמה כו' ולא שב מלרודפו פעמים רבות כמפורש בכתובים שאחרי כן הנה זה הוא ענין כללית הכתובים ברמז דרך כלל. ונבא אל התכתם בלכתך כו' ואומרו נטש אביך כו' יקשה כי אחר שמצאן איך נטש אותן ודאג לבנו גם אומרו דברי האתונות כי מלת דברי יתירה ומשוללת הבנה אך אומרו דברי אינו לשון דבור כי אם לשון דבר וענין והוא כי דברי ועניני האתונות הם הדברים שאדם משתמש מהן הם המלאכות המיוחדות לעשות בהן ואמר כי מרוב דאגת אביו על שע"י בקש האתונות אבד את בנו מאס תועלת שמוש מלאכתו מדאגת בנו וז"א נטש אביך דברי האתונות ודאג לכם לאמר מה אעשה לבני ואומרו בשני האנשים ומצאת ובשלשה ומצאוך וגם בשלשה אומר ושאלו לך לשלום אפשר כי בשנים היה הוא כמוצא מציאה על בשורת האתונות אך בשלשה אדרבה כל ענינם לפי הרמז אינו כי אם רק רע להפחידו ישים לבו וגם זה רמוז באמור ושאלו לך לשלום כאלו שואלים לך אם תחפוץ שלום בשית לב אל הרמז אם אין אמנם בחבל הנביאים נאמר ופגעת כי להיות' מתבודדי' לא ירגישו באיש הבא לפניהם כאשר ירגיש האיש בהם וזהו ופגעו כי אתה פוגע בהם ולא הם בך ואמר **והיה כי תבאנה** כו' **עשה לך אשר תמצא ידך** אחרי או' כך פי' מה שאמרתי עשה לך כו' הלא הוא כי וירדת כו' והודעתי לך את אשר תעשה:

פסוק ט

והיה כהפנותו כו'. הלא כמו זר נחשב מה זה מיהר כי שמואל לא אמר שיהיה ה' עמו עד עבור שלשת האותית ולא בתחלה. ועוד למה לא הסיג הלב אחר עודנו לפני שמואל כי אם כהפנותו את שכמו ממנו ונהפוך הו הוא אך עודנו לפני שמואל היה נראה שנאצל מן הרוח שלו לשאול ולא מה' היה לו אך בהיות בפרוש ממנו יראה כי האלהים עשה כי משיחו הוא ואשר ייעד לו שמואל לא היה כ"א יותר מזה שהוא היות האלהים עמו שיצלח למלוכה ולנבואה כאומרו וצלחה עליך רוח ה' והתנבית כו' וזה לא היה עד האות השלישי אך כהפנותו את שכמו מעם שמואל הכין ה' את לבו לקבל אח"כ עם הנביאים להתנבא וזהו **ויהפוך לו אלהים לב אחר**. אמנם כאשר **ויבאו כל האותות** כו' והנה חבל נביאים כו' אז ותצלח עליו רוח אלהים ותחלה חשב איש מההמון שהאב מסייע אל ההשגה ויאמר מה זה היה לבן קיש ויען איש חשוב כמשמעו ויאמר ומי אביהם של נביאים האחרים כי לא שלמים הם על כן לא הזכירו אביו כי אם הגם שאול בלבד ולמען שלם תודות לה' על השפע הנבואיי אשר השפיע בו כאשר כלה מלהנבא ויבא הבמה כי שם מקום קדוש וגם שם נתבשר מכל זה:

פסוק טז

ויאמר שאול כו'. אומרו כפל ההגדה ואומרו **אשר אמר שמואל** יראה מיותר. אך ימשך אחר אומרו ויבא הבמה כי על ידי כן שאל דוד שאול מה אמר לכם שמואל כלומר שאם הוא דבר אחד למה חזרתם אל המקום פעם שנית על כן אמר **הגד הגיד לנו** לומר כי אחר ההגדה הראשונה שבאנו לשמוע ממנו פעם שנית אולי בראשונה עשה להסיר דאגה מלבו ולא כן היה **ואת דבר המלוכה לא הגיד לו** ועל היות קשה להסתיר מדורו אשר הוא כאביו לזה אמר **אשר אמר שמואל** כי שמואל אמר לו אשר לא יגיד עד יתפרסם על ידו:

פסוק יז

ויצעק כו'. רצה שמואל להורות את בני ישראל כי לא מלבו ממליך את שאול כי אם שמה' יצא הדבר על כן קבץ את כל העם בפרסום בהעברת כרוז כמשמעות לשון ויצעק ולא אמר ויאסוף או ויקהל.

פסוק יח

ויאמר הביטו וראו מה גדלה רחמנותו ואהבתו ית' אתכם כי הנה כה אמר ה' במה שהוא אלהי ישראל הנה שלש עולמות הם עולים הם עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל והנה מכל כחות שלשתן הצלתי אתכם על ידי ממשלת שמעולם הגלגלים כי הלא

אנכי העליתי את ישראל ממצרים מקום אשר המזל מחייב בל יצא עבד משם לחירות ושדדו המזל וגם מכח אשר הוא מכללות עולם המלאכים כי שדדו שרו של מצרים **ואציל אתכם מיד מצרים** הוא שרו של מצרים שמצרים שמו שעליו נאמר ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים עד שוירא ישראל את מצרים מת כו' וארז"ל מחיה לא נאמר אלא מת הוא שרו של מצרים שמצרים שמו וגם **מיד כל הממלכות הלוחצים אתכם** שלא בלבד הכנעתי את השר בעולם העליון ונלחמתם עם העם כי אם שעשיתי אני גם המלחמה עם התחתוני' ואציל אתכם מידם ממש הנה כי אין מעצר לה' להושיע מיד גשמיים גם הם ולא יעצרנו הגשם באופן כי הייתם צריכים לא גבור ולא אמצעי ביני לעמים.

פסוק יט

ועם כל זה הייתם כפוי טובה כי ואתם **מאסתם את אלהיכם** כו' ותאמרו לא **כי מלך תשים עלינו** ועם כ"ז לא פירש מכם כי **ועתה התיצבו לפני** ה' כלומר כי ה' נמצא אצליכם באופן שלפניו תתיצבו וזהו התיצבו לפני ה' כי לא ימיש מכם ומעשות רצונכם ולא עוד כי אם שאתם אמרת' **לי כי מלך תשים עלינו ועתה** הוא ית' בעצמו ישימנו כי יוטל את הגורל ומה' יצא כל משפטו.

פסוק כ

ואמר שהקריב **את כל שבטי ישראל** להטיל גורלות ויצא הגורל על שבט בנימין ויקרב את שבט בנימין למשפחותיו שהטילו פתקים במספרם כמשפט הגורלות ותלכד משפחת המטרי. והנה היה ראוי יאמר ויקרב את משפחת המטרי לגברים וילכד שאול על דרך האמור בעכן ויקרב את משפחת הזרחי לגברים וילכד זבדי ויקרב את ביתו לגברים וילכד עכן כך היה ראוי יאמר פה ולא יאמר סתם ותלכד משפחת המטרי וילכד שאול. ועוד ראוי לשים לב אל אומרו וישאלו עוד בה' כי אחר שעד כה לא שאלו בה' איך יאמר וישאלו עוד בה'. ועוד מה זו שאלה הבא עוד הלום איש והראוי יאמר איה הוא שאול. ועוד כי אין דרך לשאל בה' שהוא באורים ותומים רק לדעת דבר נעלם כהצלחת מלחמה וכיוצא מהעתידות. אך לבקש איש א' לדעת אנה פנה ואנה הלך אינו מספיק לשאל מאת ה' כי אם לחקור ולדרוש מאת העם או מאת הקרובים אליו. ועוד באומרו הראיתם אשר בחר בו ה' כי הלא גבהות הקומה ראיה אל היותו ראוי למלוכה וכן אומרו כי אין כמוהו כו' האם בלתי היות כמוהו באומה מעלה או מוריד.

אמנם אחר שיצא הגורל על משפחת המטרי לא הטילו עוד גורלות כי שאלו באורים ותומים מי מהמשפחה הוא אשר בחר בו ה' ויהיה הטעם כי העם אשר ראוי שבט הצעיר

ומשפחה הצעירה מכל משפחות בנימין אין ספק כי יתחמץ לבבם על הגורל על כן שאלו את פי ה' כי אשר יענה ה' מאמת גם השבט והמשפחה כי בכלל מאתים מנה ועל פי ה' יצא שאול בן קיש וכאשר בקשוהו ולא נמצא חששו פן מה שלא נזדמן כי לא נמצא היה כי למעלה בשמים היה עליו איזה קטרוג ומינו בשמי' אחר במקומו כי בלתי המצאו הוא סימן ואינו מן התימא ישתנה הדבר בשעה אחת כי הלא היה מצוה דוד להרכיב את שלמה על הפרדה שלו ולהוליך אותו עד גיחון שהוא קרוב ולהמליכו שם ואמר בניהו בן יהוידע אמן כן יאמר ה' וארז"ל אם המלך היה ממליך את בנו והיה מאת ה' שאמר לו ע"י נתן הנביא בן נולד לך ושלמה יהיה שמו כי שלום והשקט יהיה בימיו כו'. ומה צריך לומר אמן כן יאמ' ה' אלא שאמר מי יודע כמה מקטרגי' יהיו למעלה בשמי' בלכת מכאן עד גיחון ע"ד זה אמר שמואל כי מה שאינו נמצא סימנא, מילתא היא שמא קדמו אחר ברחמי' והיה איזה קטרוג על זה. והנה אין יודע זה אלא הקב"ה על כן וישאלו עוד שנית בה' הבא עוד הלום איש כלומר הבא עוד הלום בב"ד של מעלה איש ליכנס במקומו ומה גם לרז"ל שדרכם לומר שאין הלום אלא מלכות ומפני כבודו לא שאלו אם נדחה שאול אלא אם בא אמר במקומו עם שהכל הולך אל מקום אחד והשיב הוא יתברך הנה הוא כו' והוא כי הנה מנת הוא מיותרת אך הוא לומר אשר חשבתם אולי נכנס אחר אינו אלא הוא וזהו הנה הוא ומה שלא נמצא הוא כי נחבא אל הכלים מענותנותו ויקחהו משם ויתיצב בתוך העם ויגבה מכל העם משכמו ומעלה ויאמר שמואל הראיתם כלומר הראיתם גבוה קומתו נאה למלכות אל יעלה על רוחכם שעל כן בחר בו ה' כי דעו כי אשר בחר בו ה' הוא כי על כי אין כמוהו בכל העם ראוי והוא כנודע מרז"ל בן שנה שאול במלכי מה בן שנה בלא חטא אף שאול בלא חטא וזהו שטע' הראית' הוא קד"מא שמפסיק קצת:

פסוק כה

וידבר שמואל אל העם כו'. הנה משפט המלוכה כבר אמרה למעלה וגם למה וינח לפני ה'. ועוד למה שלח **את כל העם** אחר שהראוי היה ישארו רבים עמו כי על כן נאמ' אחרי כן וילכו עמו החיל אשר נגע אלהים בלבם יראה כי מהראוי היה יהיו רבים עמו אם כן למה שלח את העם שמואל. ועוד אומרו וגם שאול הלך כו' מה היה לו לעשות. ועוד אומרו ובני בליעל כו' ולא הביאו לו מנחה יורה כי כל השאר הביאו ולמה לא נזכר. ועוד אם בזוהו פשיטא שלא העלו לו מנח'. אך הנה למען יראוהו ותהי אימתו עליהם וינהגו בו טכסיסי מלכות מה עשה שמואל דבר אליהם משפט המלוכה ולבל יראה שהוא רשות או מצוה **כתב בספר וינח** לזכרון לפני ה', והנה הראוי הוא ק"ו מכ"ג שהיו מגדלים אותו

משל אחיו כך במלוך עליהם מלך יאות יביאו מכל מקומות לו הכל מנחה להעשירו על כן אחשוב ששלח **שמואל את כל העם איש לביתו** למען יביא כל איש מביתו מנחה ראויה לפי כבודו מה שאין נכון ומזומן להם שם על כן שילח את הכל וכונתו היתה שישאנה שאול שם כדי לקבל את אשר יביאו ויתעכב שם ימים או עשור במקו' שהומלך כי שם יותר בעין החשיבו' ומה גם בפני שמואל מאשר יהיה אם ישוב מיד הגבעתה אל ביתו כאשר היה בהיותו הדיוט אך הוא מעצמו הלך הגבעתה אל ביתו כי לא התחזק במלכות כי לא ראה שהיו מביאים לו מנח' על כן הרך לבבו וילך אל ביתו וילכו אתו בלבד העם אשר נגע אלהים בלב' ובני בליעל אמרו ודברו בפיה' מה יושיענו זה ויבזוהו זולת אמירה זו ושמא תאמר למה לא עשה בהם שפטים וגם למה הלך מיד הגבעה אל ביתו כאשר בהיותו הדיוט לז"א ולא הביאו לו מנחה שהוא כל העם אשר שלח שמואל שהוא להביא מנחה כמדובר על כן ויהי כמחריש על בני הבליעל כי לא ראה בשער עזרתו כי גם הכלל לא הורו לו חשיבות על כן לא גבה לבו לעשות בהם משפט ויהיה כמחריש עם שהרגיש ונכוה בלבו כי על כן גם באמור לו תנו האנשים ונמיתם לא מיאן כי אם על כי היה יום שעשה ה' תשועה בישראל:

פרק יא

פסוק א

ויעל נחש כו'. הנה שאול הלך אל ביתו סר וזעף כבעל הבית א' משולל אדר מלכות על כן מה' יצא ימשך ענין נחש מלך בני עמון למען יראו הצלחה ע"י שאול ויחשיבוהו אחרי כן כאשר היה:

פסוק ב

ויאמר אליה' כו'. ארז"ל שאמר למחוק בכל ספרי התור' לא יבא עמוני בקהל ה' ואפשר שהסירו הדבר מפשוטו שהוקשה להם שאחר שנ' ויאמרו כל אנשי יבש אל נחש כרות לנו ברית כשחוזר תשובתו למה חוז' להזכיר שמו וכינוייו שהוא עמוני והיה די יאמ' ויאמ' אליהם וידוע כי הנז' הוא המדב' אך יור' כי אמירתו היא מתייחסת אל היותו עמוני ואין זה כ"א שאו' **כל עין ימין** הוא כי נאמ' לא יבא עמוני ומואבי נמצ' עמוני בימין ומואבי בשמאל כי נזכר שני ואמרו שינקרו מהספר שמו שהוא עמוני וגם יש רמז כי עמוני במספר קטן עם התיבה עולה כמו שעולה עין ימין במספר קטן:

פסוק ו

ותצלח רוח כו'. הנה כתבנו למעלה כי לא החשיבוהו בגדר מלך כי לא הביאו לו מנחה והוא ראהו החריש וילך הגבעתה אל ביתו כאשר בתחלה בלי אדר מלכות והנה לפי זה גם בשומעו לא היה נחרה אפו יותר מיתר העם שיהיה דואג על לא טובה השמועה בלבד על כן מה עשה הוא ית' עירה עליו רוח ממרום ותצלח בו של שפע אלהי הוא רוח המושל ומולך של שליטת מלכות וע"י כן נתעורר לחרות אפו ולקחת צמד בקר ולנתחו ולשלוח בגזרת מלך כאשר עשה.

ועל פי דרכו כיון ענין אחר והוא כי אמרו ותצלח רוח כו' הוא מעין האמור למעלה וצלחה עליך רוח ה' והתנבית כו' ואומר ותצלח עליו רוח ה' ויתנבא כו' שהוא לשון הרקת שפע ה' קדוש בו. והנה ידוע כי אין רוח זה שורה על מי שבו חרי אף או דאגה שהוא מעין רוח של נבוא' ובכן אם היה מיד נחרה אפו מאד לא היה נצלח בו רוח ה' אך תחלה ותצלח בו רוח ה' ואח"כ ויח' אפו מאד והוא מן הנוגע' האמור שאם היה רוחו שפלה כאשר עד כה בלתי מחשיב עצמו כמלך כי אם כאח' העם גם שהי' דואג על השמועה לא היה נחר' אפו מאד עד שותצלח כו' כמדובר כי מאת ה' צבאות יצא למען יזדרז כי עד כה לא נחשב בעיני העם כמלך וזהו שאחר שלחו נתחי בקרו ולא נאמר שנפל פחדו על העם כי אם ויפול פחד ה' על העם כי מאת ה' היה הפחד ולא מאת שאול כי עד כה לא היתה חיתתו עליהם עד אחר המלחמה הזאת ועל כן אחר הניצוח אז ויאמר העם אל שאול מי האומר שאול ימלוך עלינו תנו האנשים ונמיתם מה שלא אמרו כן קודם המלחמה הזאת. ועל פי דרכנו נשים לב אל אומרו מי האומר שאול ימלוך עלינו כי הלא לא נאמ' למעלה שאמרו אלא מה יושיענו זה ואם כן הראוי יאמר מה יושיענו זה. אך הנה אומרו מה יושיענו זה אינו כל כך בזיון לחייב את ראשם למלך אך הוא כי מה שסתם למעלה פירש כאן והוא כי למעלה נאמר ויאמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא פורש מה היה הבזיון ההוא שאמ' ויבזוהו וכאן פי' שהוא שאחר אומרם מה יושיענו זה אמרו שאול ימלוך עלינו בתמיה כלומר. כי הוא גרוע וקל מערכנו וכדאי בזיון וקצף ועל זה נאמר ויבזוהו ועל כן אמרו להמיתם לולא רחמי שאול שנאמר לא יומת איש כו' ובכן עתה שראם שמואל כי חם לבבם להחשיב את שאול למלך מה שלא עשו כן כאשר משחוהו כי נתקרר לבם עמו ע"כ אמר עתה לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה והוא כי שם היה מקום קדוש מהמצפה כי שם היה משכן ה' י"ד שנה וכן עשו כי וילכו כל העם הגלגל וימליכו את שאול לפני ה' בגלגל כי לפני ה' יאמר במקום ההוא כמדובר ויזבחו שלמים וישמח שם שאול וכל אנשי ישראל עד מאד מה שלא עשו כן ביום המשח אותו:

פרק יב

פסוק א

ויאמר שמואל אל כל ישראל כו'. ועתה כו' הורה לנו כמה צריך האדם ליזהר לצאת ידי הבריות כמו מידי שמים כי הנה השתדל לדבר **אל כל ישראל** יחד יעידו בו נגד אל דעות ה' בל יסתירו מפני בושת פניו כי ישימו לבם כי לפני ה' עומדים וזהו ענו בי נגד ה' כאשר יבא ביאורו בס"ד. והנה מאז אמרו לו שימה לנו מלך שעלה על רוחו כי אותו מאסו היה ראוי לקבצם ולאמר להם הנני ענו בי כו' לסכור פי ליצני הדור בל יאמרו כי לא על חנם שאלו מלך לשופטם אך אמר בלבו אם קודם המלוך עליהם מלך אומר להם כן הלא יחשבו שלבטל שאלתם אני עושה על כן המתין עד אשר הומלך ואז אמר להם אל יעלה על רוחכם כי שאלתי זאת היא למען תדחו את המלך או מכעס שהמלכתם אותו שעל כן אני בא ואומר כמתלונן מה מצאתם בי עול כי רחקתם מעלי כי אדרבה לבי שלם עמו כי **הנה שמעתי בקולכם** ואמליך כו' ועתה כבר הוא מתהלך לפניכם שהחזיק במלכות שאין להשיב חלילה וגם איני אומ' כדי שתחזיקו בי לשפוט אתכם דרך כלל את כל ישראל כי הנה ואני זקנתי ושבתי כלומר לא אוכל עוד לצאת ולבא מעיר אל עיר כאשר הייתי עושה עד כה וגם איני עושה כדי שתמנו את בני לשפוט במקומי כי הנה ובני הנם אתכם כלומר עם כללות העם משוללי שררה עליכם כי אם אתכם ככם ואין לי חפץ למנותם שופטי' והוא מאז אמרו לו ובניך לא הלכו בדרכיך העבירם מהדיינות על כן אין לכם לאמר כי לא ידעתם צדק כל ישראל כי אלו הייתי שופט בעירי בלבד אולי כל יתר שבטים לא ידעוני אך הנה ואני התהלכתי לפניכם הולך סובב בכל ערי ישראל מנעורי עד היום הזה באופן כי כלכם חזיתם הנהגתי להעיד וזהו ואני התהלכתי כו' לכן הנני ענו בי נגד ה' השופט למעלה ונגד משיחו השופט למטה את שור מי לקחתי לחרוש חרישי וחמור מי לקחתי ללכת לשפוט מעיר אל עיר ואת מי עשקתי בממון ואת מי רצותי בגופו ומיד מי לקחתי כופר אחר שנתחייב בגופו כדי שואעלים עיני בו מלעשות בו משפט ואשוב לכם והנה לא עשו עיקר רק מהעושק והמרוצה והכופר אך לא מהשור והחמור באומרם כי גם שהיה עושה לא היתה הקפדה ומן הסתם שהיו מוחלים על כן לא הזכירו רק לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה אך הוא רצה להכניס זה בכלל ואמר עד ה' בכם ועד משיחו היום הזה כי לא מצאתם בידי מאומה כלומר כי אולי מה שלא אמרתם לא שור ולא חמור לקחת ממנו אולי הוא שמצאתם בידי שור או חמור מזולתו בעבודתי לכן הנני כולל גם זה:

או יאמר אני שאלתי שתעידו אם ראיתם שעשקתי את זולתכם שעם שאינם תובעים בעלי הדין תעידו אתם ואשיב לכם והנה לא אמרתם לא ראינו שעשקת את איש כי לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה והנה אפילו זה שאמרתם ולא לקחת מיד איש אפשר שהוא מיד איש מכם ע"כ אני חפץ לכלול גם מה שתדעו מזולתכם דרך עדות וזהו כי לא מצאתם בידי מאומה אפי' של זולתכם ויאמר עד ארז"ל שהיה בת קול מן השמים שאמר השם יתברך עד שהוא א' שהופיעו רוח הקדש להעיד לפני הכל והוא שאם הוא שאול שאמר עד לא היה צריך כי הלא האומר לעדים אתה עדי היחוייב שיענו ויאמרו הם אנו עדים אך בהיות ה' הוא דבר גדול שאפשר שהם לא רצו לביישו והסתירו וגם כי שומעי' ועוני' לא ידעו מה שאירע לכל המון ישראל וגם דברי' אשר נועדו לאיש אך באו' ית' עד הכל נכלל כי אין דבר מאל נעלם:

פסוק ו

ויאמר שמואל אל העם כו'. ראוי לשים לב שאומר פסוק זה ה' אשר עשה כו' בלי גיזרה כלל כי האם להודיענו שהוא ית' **עשה את משה** ואהרן והוציאנו ממצרים הוא צריך. ועוד כי פסוק ועתה התיצבו כו' היה לו להקדים ואח"כ הפסוק הראשון ואחריו הג' שהוא מענין הראשין. ועוד אומרו כאשר בא יעקב מצרים ויזעקו כו' כי לא זעקו כאשר בא יעקב כי אז אפילו מציאות שעבוד לא היה. ועוד כי למעלה נאמר ה' **אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה** כו' ולמה חוזר ואומר וישלח ה' **את משה ואת אהרן** כו'. ועוד כי למעלה ייחס הדבר אל ה' ופה אל משה ואהרן. ועוד מה צורך הזכיר פה אשר לחצו את ישראל ואשר שלח את ירובעל כו'. ועוד כי לאמר להם ענין אם תראו את ה' ועבדתם אותו כו' מה צורך להקדים מה שראו כי נחש מלך בני עמון בא עליה'. ועוד מה הוא כפל אשר בחרת' אשר שאלת' ועו' אומרו אם תראו את ה' כו' כי אין לחלוק' פסוק זה גזרה כלל כי מיד מתחיל החלוקה הסכית ואם לא תשמעו כו'. ועוד אומרו והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם כי אבותיהם מה חטאו וכבר מתו ועוד אומרו גם עתה כו' הלא קציר חטי' היום מה צורך היה לזה ומה היא ראוי זו אל הענין.

אמנם ירצה להסי' מלב' שאין התשוע' תלויה במלך כי אם בזכות צדיקים שבדור בל יעלה על רוחם כי על ידי המלך קונים אומץ לב עושי המלחמה וגם הוא מכריחם לבא וגם מחמ' הפרס שנותן להם באופן שיקרבו הדבר אל הטבע מה שאינו כן אם שלה' התשועה על כן טרם יביא להם ראיה אל הדבר כאשר יבא הקדים לה ראיה ומערכה אל הדרוש ואמר הנה ה' כשרצה להושיע את ישראל הביא שני צדיקים לעול' למען הושיעם

בזכות' וזהו **אשר עשה את משה ואת אהרן** כלומ' תחלה והוא **אשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים** על ידי כן וזהו ה' אשר עשה כו' ואשר העלה.

פסוק ז

ואחר הנחה זו שלא יכחישנה ואמר ועתה על ידי הקדמה זו **התיצבו ואשפטה אתכם לפני** ה' כאלו אני מצדו יתברך עורך משפט אם עשיתם כדין וכראוי אם לאו והוא כי הלא אוכיחכם כי אתם ראיתם כי לא על ידי מלאך נצלתם מאויביכם כי אם על ידי זכות צדיקים שבדור.

פסוק ח

כי הנה **כאשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אל** ה' כו' והוא כי זעקת בני ישראל במצרים לא היתה כדאי לצאת כי לא הטהרו בעצם מטומאתם וכמ"ש שרו של מצרים הללו עובדי ע"ג והללו עובדי ע"ג כו' אך סייע זכות יעקב לשתשמע זעקתכם ולהוציאם עם זכות משה ואהרן והוא מאמר ספר הזוהר כי ביאת יעקב מצרימה אל הגלו' היתה סיבה שיגאלו ולא בלבד ביאתו שם בחיי' כי אם בעת הגאולה הוליכו ה' שם וז"ל פ"ב בשלח א"ל ואנכי אעלך גם עלה ועלך לאתקברא כו' גם עלה למחמי פורקנא דכרך וגבורן דעבדית להו ההוא יומא דנפקו ישראל ממצרים סליק ליה קב"ה ליעקב א"ל קום חמי בפורקנא דברך ועל זאת הפעם שהיתה לזעקת ישראל יאמר **כאשר בא יעקב מצרימ**' שעי"ז כו' זה שייעד לו הב"ה להביאו לראות הגאולה והביאו היה קרוב ה' לשמוע זעקת' וישלח לגמור הזכות ע"י זכאים **את משה ואת אהרן ויוציאו** ולא נאמר ויעלו כי אם ויוציאו והענין הוא ע"ד מאמרו ית' וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא וכו' אך למשה אמר לכה ואשלחך אל פרעה והוצא ולא אמר והעלה והוא כי גם שזכותם עושה אינו נעשה על ידם אלא ההוצא' מהארץ אך העלי' להעלו' אות' למעלה ממזל מצרים ומהשר בל יוכלו למו זה אינו עושה הוא ית' אלא ע"י עצמו וזהו ולהעלותו מן הארץ ההיא אך למשה הוא אומר לך והוצא וע"ד זה נאמר פה בהקדמה ואשר העלה את אבותיכם כי הוא ית' היה המעלה אותם למעלה אפי' מן השר מכ"ש מהמזל וזהו ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים שהוא מן הארץ של הנקר' מצרים הוא השר כמאמרם ז"ל על והנה מצרים נוסע אחריהם נוסעים לא נאמר כו' ובפסוק וירא ישראל את מצרים מת מתים לא נאמר כו' אך במשה ואהרן לא אמר ויעלו כי אם ויוציאו כמדובר וכונת שמואל לומר האם לגאול ישר' ממצרי' היה ע"י מלוך מלך לא כי אם ע"י צדיקים זכות יעקב ומשה ואהרן עד גדר הושב אתכם בארץ וזהו **ויושיבום במקום הזה**.

פסוק ט

וכן כאשר וישכחו את ה' אלהיה' **וימכור אותם ביד סיסרא** וכו' ויצעקו אל ה' ויאמרו חטאנו כו' האף אמר לכם הוא יתברך תמליכו עליכם מלך להושיע אתכם לא כן כי אם וישלח ה' את ירובעל שבזכות שנתץ את מזבח הבעל ויעבוד את ה' ובדן בנזירתו קדוש מן הבטן ואת יפתח שנאמר בו ותהי על יפתח רוח ה'.

פסוק יב

ולהיות שאין זכותו הרבה איחרו אחר בדן שהיה אחריו וכן את שמואל כי אלה בצדקתם יושיע הוא ית' את ישראל על ידם ולכן אחר שידעתם שהזכות הוא המושיע ולא המלך כאשר ראיתם **כי נחש מלך בני עמון בא** עליכ' במקו' שהיה הם לאמר לי שאתפלל עליכם כי אותי שלח ה' להציל אתכם בימי ובמקו' אמור לי כך אדרב' אמרתם **לא כי מלך ימלוך עלינו** כלומ' לא זכותי הוא המועיל כי אם מלך שימלוך עליכם עם היות כי וה' אלהיכם מלככ' כי אין צריך אמצעי בין האלוה לעם הוא המלך כי ה' עם היות אלוה הוא גם הוא מלך על כל הארץ משגיח ומנהיג אתכם ועתה לא לבטל מלכות המלך אני בא כי אם אדרבא לקיימו כי הנה המלך אשר בחרתם שהוא אשר בחרתם במצוי מלך מבהנהגת נביא ועם שגם ה' צוה בתורה לשי' עליך מלך אין התלונ' כי אם שלא היה לכם לשואלו כ"א להניח ולהמתין עד יצוני הוא ית' להמליכו וזהו אשר שאלתם כמדובר למעלה והראיה כי אין התרעומות רק על השאלה כי הלא והנה נתן ה' עליכ' מלך וסוף דב' הכונה היא אחר שידעתם כי אין המלך הוא המושיע כי אם הזכות והכשרון לכן אם תראו את ה' כמלך כעם שתראו את ה' הוא מצות לא תעשה ועבדת' אותו במצות עשה ושמעתם בקולו הוא תורה שבע"פ שאין בא כי אם קול ואיני כתוב גם שהוא רמוז בתורה או נדרש בי"ג מדותיה וכן מה שהוא הלכה למשה מסיני בלי שום רמז ועל זה אמר ולא תמרו את פי ה' או תהיה גם הלכה למשה מסיני בכלל ושמעתם בקולו יהיה אומרו ולא תמרו את פי ה' שלא להמיר סייגי' וגזרות חכמי' הוא צווי לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל שלא תמירו אפי' יאמרו על ימין שמאל או שמאל ימין אם כך תעשו גם אתם וגם המלך אחר ה' אלהיכם סמוכים ודבקי' בו תהיו וז"א אחר כי אחר הוא סמו' הפך אומרו אחרי שהוא מופלג וזהו גם אתם כו' אחר ה' אלהיכם ואם לא תשמעו כלומ' גם שתראו ממנו ית' במצו' לא תעש' ועבדת' במצות עשה אם לא תשמעו בקול ה' היא תורה שבע"פ בעצ' דעו כי קו לקו מזה תבאו עד היותכם ממרים את פי ה' וזהו ומרית' כו' וע"י כן והיתה יד ה' בכם ובאבתיכ' כי יש עונות האבו' שהבני' מתקני' אותם ואם הבנים במקום תיקון הם מקלקלים הם לוקים פה בעה"ז ואבותיכם באותו עולם.

פסוק טז

ושמא תאמרו האם הוא ית' היה עתי' להמליך בישראל מלך וכנודע כי היא מהשלש מצו' שנצטוינו בכניסתנו לארץ אם כן לא יקשה בעינוי ית' על שאלתינו ואם היה שלפי שעה הוקשה לו עתה שכבר הסכים הוא ית' ועל פיו היה מינויו וכמאמר הכתוב וישאלו עוד בה' כו' ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים וגם שמואל אמר הראיתם אשר בחר בו ה' כו' הדע' נוטה שנתרצה ית' מאשר היה קשה לו שאלתנו לז"א גם עתה אחר כל זה הקפדתו ית' במקומה כי הנה התיצבו וראו וכו' **את, הדבר הגדול הזה אשר** ה' עושה לעיניכם להורות כי על אשר לא סבלתם להמתין עד יצוה ית' להמליכו קשה לפניו ית' כי הנה הלא קציר חטים היום כו' אקרא אל ה' ויתן קולית ומטר לא יבצר שהוא סימן קללה ומזיק לתבואה הקצורה כלומר אם היינו ממתיני' עד זמן הרביע' לא היתה באה מאלי' והיה סימן ברכ' ועכ"ז על ששאלנוה טרם זמנה לא יבצר ממנו שהוא סי' קללה ומזיק כך הדבר הזה שאם היות שאם הייתם ממתיני' היה הוא ית' ממליך עליכם מלך עכ"ז במה שהקדמתם לשאל טרם עת גזרת חכמתו להמליכו לא יבצר מהיות רע בעיני ה' שמורה במה שלא עצרתם כח להמתין שהוא כי מאסתם חלילה הנהגתו ית' אתכם אז ויירא כל העם את ה' על שהיו כמואסי' הנגתו ואת שמואל שהורו כי געלו במשפטיו ויבקשו ישפטם מלכם על כן אמרו לו התפלל בעד עבדיך כלומר על הנוגע הנה עבדיך אנחנו ועל הנוגע אל הש"י התפלל כו' ואל נמות וגם שאין בעון זה מדי להמית עכ"ז נוסף גם הוא על הקודמי' וממלא הסאה וזהו כי יספנו על כל חטאתינו רעה לשאל לנו מלך ועל פי דרכם רמזו אולי בכלל העון היה שלא שאלוהו לעשות מצות ה' להמליך מלך שהיא מהמצו' ראשונ' כי אם לנו להנאתינו:

פסוק כ

ויאמר שמואל אל העם אל תיראו וכו'. ראוי לשים לב מה הם שתי הרבויים האלה **את כל הרעה**. ב' אומרו אך מהו ממעט. ג' למה חזר ואמר ואל תסורו. ד' אומרו כי אחרי התוהו הוא משולל הבנה. ה' אומר, כי לא יטש ה' כו' שנראה מה שצויתי ועבדתם את ה' הוא על כי לא יטש ה' את עמו ואם כן תנאי הם דברינו ומה גם כי אם נעבדוהו האם היה עולה על לב שיטוש את עמו. ו' מהו ענין תלותו ית' הדבר אל שמו ית'. ז' אומרו כי הואיל ה' כו' מי לא ידע כי הואיל ה' לעשותנו לעם שהוא שנוי ומשולש בתורה. ח' אומר וגם אנכי חלילה לי מחטוא לה' גם מהו החטא הזה וידוע מאמר' ז"ל שהחדל מלהטיב את חבירו נקרא חוטא. ט' אומרו אך יראו את ה' מה בא למעט. י' על איזה דבר אמר ראו את אשר הגדיל עמכם. י"א כפל אומרו הרע תרעו.

אך הנה הורה שמואל חסידותו שמשליך מה שחטאו לו אחרי גוו ואינו חש רק על כבוד קונו והוא כי הנה כתבנו על אומרו ויירא כל העם מאד את ה' ואת שמואל שהוא כי הנה שמואל חרה אפו בשאל מאתו מלך כי אותו מאסו והוא ית' פייסו ואמר לא אותך מאסו כי אותי מאסו למען הטיל שלום בינו ובין בני יש' והנה כאשר ראו האות הנז' למעלה יראו על שמאסו את ה' חלילה ועל שמאסו את שמואל והנה שמואל משיב ואומ' אל תיראו כי הן אמת כי חטאתם לה' ולי וזהו אתם עשית' **את כל הרעה** שהם שני רבויים על שני הדברי' אך על כבודי איני חושש כ"א על כבוד ה' וזהו **אך אל תסורו מאחרי** ה' ומה שאמרתם לי התפלל בעד עבדיך שכוונתם כי עבדי אתם על מה שחטאתם לי איני חפץ שתעבדוני כי אם ועבדתם את ה' בכל לבבכם.

פסוק כא

ומה שאמרתי אל תסורו מאחרי ה' ולא אמרתי אל תלכו אחרי, אלהים אחרים הלא הוא כי אצ"ל רק הזהיר לבלתי סור מה' כי לבלתי לכת אחרי א"א אין צריך כי מעצמכם תראו **כי תהו המה** כי **לא יועילו ולא יצילו**. ושיעור הכתוב ולא תסורו שאמרתי ולא אמרתי לא תלכו אחרי אלהי נכר הוא כי לכת **אחרי התהו אשר לא יועילו ולא יצילו** אין צורך לאומרו **כי תהו המה** ואין צריך לצוות על כך

פסוק כב

ואם תאמרו כי כאשר אנכי מצוה אתכם שלא תסורו מאחרי ה' גם בקש מאתו ית' שלא יטשנו ולא יסור ממנו דעו כי זה אין צורך כי הנה ידוע הוא **כי לא יטוש** ה' **את עמו בעבור שמו הגדול** והוא הידוע ממאמר ר' שמואל בר נחמני שלשה נקראו בשמו של הב"ה צדיקים משיח וירושלים צדיקי' דכתיב כל הנקרא בשמי וכו' ובזה נבא אל הענין שאמ' ודאי הוא **כי לא יטוש** ה' את עמו והטעם הוא **בעבור שמו הגדול כי** גם הם משותפים בשם איך יטשם ה' וזהו **בעבור שמו הגדול** ושמא תאמרו כי לא נא' זה רק בצדיקי' אך לא בכללות ההמון לז"א כי הואיל ה' לעשות לומר כי הנה הואיל השם הנז' לעשו' אתכם הוא את כללות ישראל יהיו לו לעם שיהיו כלם צדיקי' נאותים להיו' לו לעם כי חושב מחשבו' לבלתי ידח ממנו נדח כי יתקן כל הנפשו' עד יהיו כלם צדיקי' לעולם ירשו ארץ באופן יצדק בכולם יקרא בהם שמו הגדול ית' ועל אשר שאלת' שאתפלל בעדכם הנה גם אנכי שחטאתם לי ובשב ואל תעשה אם היה איש אחר חדל מלהתפלל בעדכם לא יחשוב ה' לו עון אך לאיש כמוני שידקדק ה' עמי לחטא יחשב וזהו חלילה' לי מחטא לה' מחדל להתפלל עם שהוא בשב ואל תעשה ובפועל זה והורתי אתכם בדרך הטוב' והישרה שהיא לפני' משורת הדין כמאמר ז"ל ועשית הטוב והישר זה לפני' משורת הדין

שהוא כי במה שאני עושה שגם שחטאתם לי ובשב ואל תעשה אם הייתי חדל מהתפלל בעדכם היה לאיש כמוני לחשב לחטא והתפללי יחשב לי לשורת הדין בהורות אתכם שתעשו כמוני יחשב לכם בעשותכם כך לעושי' לפני' משורת הדין וזהו והורתי אתכם בדרך הטובה והישרה וראו למדתי אתכ' לעשות לפנים משורת הדין דעו כי העושה מילי דחסידותא צריך תחלה ישתלם בצדקות לא יהיה מתנהג בחסידות בדבר א' ובשאר דברים יחסר לו מהצדקות כי אם כן ליוהרא יחשב לו הצדקית והחסידות וז"א והורתי אתכם את הדרך הטובה והישרה שהוא חסידות אך בזאת שלא יחסר מהצדק וזהו אך יראו את ה' הוא מצות לא תעשה ועבדתם את ה' הוא במצות עשה בכל לבבכם ואל תאמרו א"כ די לנו הצדקות ומה צורך בלפנים משורת הדין לז"א כי ראו את אשר הגדיל עמכם שלדעתכם בני תמותה הייתם שבקשתם ממני אתפלל לה' שלא ימותכם ויותר לכם לפנים משורת הדין גם אתם עשו לפנים מן השורה. או יאמר אך יראו את ה' כו' אם תרצו שאתפלל בעדכם שאם לא כן לא תועיל תפלתי ואם הרע תרעו שהם ב' עונו' על הראשון הזה אשר חטאתם באופן שהיו ג' כוללים גם אתם גם מלככם שלא ימחה בידכם תספו:

פרק יג

פסוק א

בן שנה כו'. ארז"ל מה בן שנה בלא חטא אף שאול בלא חטא וראוי לשום לב דאין כאן מקום לספר שבחו כי אם להגיד ענין מלכותו כמה היו ימי שני מלכותו אך הנה אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא משכה מלכות שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משו' ר' שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן היתה קופה של שרצים תלוי' לו בצוארו שאם תזוח דעתו עליו אומר לו חזור לאחוריך ע"כ. ובזה יאמר בן שנה כלומר כבן שנה בלא חטא שאול במלכו ועל כן **ושתי שנים מלך על ישראל** ולא יותר כי על שהיה בלא חטא שלא נמצא בו שום דופי קצרה מלכותו ולא משכה:

פסוק ג

ויך יונתן נציב פלשתים. הוא שר מפלשתים נצב לגבות פרס מישראל למלכו כל הימים ומרד בו יהונתן והרגו וישמע פלשתים או **שאול תקע בשופר** להתאסף נגד פלשתים הקמים נגד ישראל אז ויצעקו העם אחרי שאול הגלגל ואיש ישראל ראו כי צר לו לשאול הנז' על כי נגש העם מנגשיו פלשתים שהיה שאול מיצר על כי היו ישראל בצער

מפלשתים כגבור לא יוכל להושיע על כן ויתחבאו במערות כו' ומהם עברו את הירדן ארץ גד כו' ושאול עודנו בגלגל וכל העם הנשארים חרדו אחריו הגלגל אך בראות ידיו אסורות כי ויוחל שבעת ימים כו' ולא בא שמואל אז ויפץ העם מעליו והנה מאומרו ויוחל ז' ימים וכן מאומרו ואתה לא באת למועד הימים יראה שלא היה אשם והנה שמואל קצף עליו בשם ה' ויאמר לו כי על כן ממלכתו לא תקום אך יהיה בשום לב אל או' למועד הימים והוא כי השבעת ימים כיון שמואל מעת לעת באופן שאם באמור אליו ז' ימים תוחיל היום בחצי היום נשלמי' ביום השמיני בחצי היו' והוא יתכן היה מסופק אם היו מעת לעת אם לאו על כן בראות שהיה נפוץ העם מעליו סמך על הצד הא' ובערב יום השביעי העלה העולה ושמואל בא ביום שאחריו טרם עת שנאמר לו כי היה מונה מעת לעת והנה שאול אמר לא ואתה לא באת למועד הימים כלומר שבעת הימים כמות שהם שהם בלי כיוון מעת לעת והייתי ממתין מן הספק עד מעת לעת אלא שראיתי פלשתים נאספים ואומר עתה ירדו אלי כו' ופני ה' לא חליתי כו' אז אמר נסכלת עשו שבלתי צאת מן הספק לא המתנת עד מעת לעת:

פרק יד

פסוק א

ויהי היום ויאמר כו'. יספר איך מסר נפשו לעשות זאת והוא פלאי והיה על כי ראה כי הוא היסב את כל הצרה הזאת על ישראל בהכותו את נציב פלשתים על כן שם נפשו מנגד ויבטח בשם ה' ויהי עמו ויושע ביום ההוא את ישראל על ידו.

ולבא אל הביאור נשית לב באמור יונתן אל **נושא כליו לכה ונעברה** אם השיבו נערו למה לא נכתבה תשובתו ואם לא השיבו למה לא השיב כמו בפעם השנית שאמר לו לכה ונעברה כו' ואין לומר שלא חש לכתוב תשובתו שהרי בפעם הב' כתבה. ועוד איך הייתי חושב שלאביו הגיד שהוצרך לומר **ולאביו לא הגיד** ומה צורך באומר מקום שהיה בו שאול ומספר העם שעמו בהיותו אמור למעלה ולמה אומר בזה שאחיה בן אחיטוב היה נושא אפוד וה"ל לומר סמוך למה שקראו שאול בראותו חיל פלשתים מתמוגג ואיך מתייחס לזה והעם לא ידע כו' ולמה אמרו וגם סיפור ב' שיני הסלע ושמותם וסיום מקום כל א' מהנה נראה לבלי צורך ולמה הפסיק כל כך בין הפעם הא' שאמר יונתן לכה ונעברה לשניה ולמה עד כה קראו יונתן ובשני הפסוקים האלה בחזרת אומר לכה ונעברה ובענין האות קראו יהונתן ואחרי כן חזר וקראו יונתן וגם כפל תשובת הנער שה"לל הנני עמך לבד וגם ייתור אומר בסוף סיפור האות וזה לנו האות שידוע הוא

ובספור האות אמר אם כה יאמרו כו' ועלינו כי נתנם ה' בידינו וכאשר היה לו כן אמר עלה כו' ולא אמר בידנו רק ביד ישראל.
והנה הדעת גוזר כי אשר יעלה על לבו להתקומם לבדו על עם רב כי יתייחס למסתכן ולא לגבור ולא יאות לעשות כן אם לא יתייעץ עם גדול ממנו אם לא ירחק הדרך למוצאו וגם אם יודע בודאי שהיועץ ההוא יוכל להודיעו אם יצליח או יסתכן ומה גם אם ידע לומר לו אם יחפוץ ה' להשגיח עליו או יניחנו לפי הטבע כי אז יחשב לטועה אם לא ידרוש מאתי שיגיד לו מה יפעל אל ויתכן מי שיתקומם על רבים בבטחו כי גם רבים אשר אתו אף כי הוא לבדו הלוחם אם יראוהו מצטער יחד כלם ילכו לעוזרו או יקרה שיבטח במגדל עוז שהוא בתוכו והרבים שכנגדו מבחוץ או כי כיוצא בזה כי אז הם קרובים ליפול ממנו אמנם אשר יעדרו ממנו כל אלה נחשב לטועה בעיני כל רואיו והן הנה היו ביונתן ועל כן לא הוכשר מתחלה הדבר בעיני נערו ולא השיבו אף שאפשר לא מנע עצמו מלכת אתו לזה סמך פסוקים אלו להעדר תשובתו כי בם ימצאו כלם.

פסוק ב

והתחיל בראשונה ואמר ולאביו לא הגיד שלא נתייעץ עמו ושמא תאמר שלהיותו רחוק ממנו לא שאלו לו לז"א **ושאול יושב בקצה הגבעה** שהיא הגבעה שהזכיר למעלה שגם יונתן היה בה כמ"ש למעלה וגם שש מאות איש עמו והיה אפשר יהיה לו מעיר לעזור ושמא תאמר הרי ידע כי ימאן אביו כפי טבע הענין אך יונתן שם מבטחו בה' יושיעהו שלא בדרך טבע ובזה לא ידע אביו להגיד אם ה' יעשה לו נס אם אין לז"א ואחיה בן אחיטוב כו' והוא יוכל לשאול באורים ולהגיד לו היצליח ה' דרכו אם לא וייחס אותו אחר אי כבוד ופנחס ועלי להורו' כי צדיק היה כהם והוא כמשז"ל כי חפני לבד לא היה צדיק אך פנחס היה צדיק גמור ושיתפו הכתו' עם אחיו על שלא מיחה בו.

פסוק ד

ואין לומ' שבטח יונתן שאם יצטער יהיו העם לו לישועה וילכו לעוזרו כי העם לא ידע כי אלא יונתן וגם אין לומר שהיה יונתן במקו' נשמר מחרב האויב שהיה יותר קרוב יהרוג הוא בהם מהם בו שהרי בין המעברות כו' היו שני סלעים **ושם האחד בוצץ** שהוא כמ"ש המתרגם משרועיתא שהיא חלקה ומשופעת קשה לעלות עליה **ושם האחד סנה** שהוא מדרוכיתא מקום דרוך ומישור.

פסוק ה

והשן האחד שהוא הראשון שהזכיר **מצוק מצפון מול מכמש** שהוא מצד פלשתים כמ"ש למעלה ופלשתים חנו במכמש ובה עלה יונתן על ידיו ועל רגליו לחלקותה.

פסוק ו

והנה ידוע כי אין צריך לומר שלא היה הוא נשמר מהם אך אמנה סיכן עצמו בעלותו שמלמעלה היו יכולים להמיתו בקלות כי הפלשתי' היו למעלה שהרי קודם שיעלה נגלה אליהם ואמרו לו עלו אלינו נמצא כי כפי הטבע היה יונתן נראה מסתכן מכמה פנים על כן לא ראה נערו להשיב לו שיהיה עמו כלבבו כי גם יונתן עד כה לא גלה לו בטחונו הגדול בה' כדי שימעטו בעיניו הסבות המנגדות האלה כי לא אמר לו רק לכה ונעבר' אל מצב פלשתי' וכראות יונתן כן גלה לו גודל בטחונו בה' להחביל לסבות הטבעיות הנז' כלם לנגד ה' וז"א ויאמר יהונתן כו' **לכה ונעברה אל מצב הערלים** אולי כו' וכראו' נערו הבטחתו זאת ואשר הקטין ערך האויבים שקראם ערלים ולא פלשתים כבראשונה אז השיב עשה כל אשר בלבך כו' לומר כי מחשבת הלב הזאת היא תעמוד להם כי גם לבו שוה לשל יהונתן וזכות שניהם יצטרף כאשר רמז לו יונתן באומרו יעשה ה' לנו וכונת יונתן שלא גלה זה עד כה אפשר לנסות את נערו כוונו ולהיות פסוק זה מגלה צדקת יונתן וגודל בטחונו בה' מבתחלה אמר בזה יהונתן שהוסיף בו ה"א של שם וכיון באומרו אין לה' מעצור כולו לומר אילו בהיות רבים הנוצחים היתה המלחמה והנצוח מתייחס אליהם היה קשה צאתו הוא ונערו כנגדם אך אף בהיות רבים המושיע הוא ה' וזרועם לא תושיע למו ואם כן כך הוא לפניו ית' ע"י רבים כמו ע"י מועטים וזהו אין לה' מעצור להושיע כו' וכדי להחזיק יותר לב הנער אמר אם כה יאמרו אלינו כו' ולהורות שלא היה עושה עיקר מהסימן הזה כדרך המנחשים חלילה אמר ועמדנו תחתנו שאף שיורה שהם הנוצחים לא מפני זה נסיר הבטחון ח"ו ונברח אך נעמוד במקומנו ובסוף דבריו אמר וזה לנו האות כלומר אין זה לנו כמנחשים שחסים ועושים עיקר מהניחוש אך זה לא יהיה לנו רק לאות בעלמא לבד ולהורות זה נכתב יהונתן פה בה"א מה שאין כן בפסוקים שאחריו ובדברי יונתן באומ' אם כה יאמרו עלו אלינו אחר נתנם ה' בידנו כי עלו עלינו כי בב' התיבות מורה עלייתם והכניעם את פלשתים על כן אמר נתנם ה' בידנו שינתנו ביד שניהם אך אח"כ כשאמרו עלו אלינו שאינו מורה הכנע' תחת ידם כמו עלינו על כן אמר ביד ישראל שלא יעשו שניהם רק התחלה וישראל יגמרו וכן היה:

פסוק יג

ויעל יונתן כו'. סיפר מההשגחה הגדולה כי היה עילה בהר ששיפועו זקוף ועולים בידים ורגלים שנער קטון היה יכול עליהם מלמעלה להורסם ולהפילם באבנים ומה גם בכלי מלחמ' וה' הפליא חסדו כי הפילם חללים לפני יונתן ואשר מאחריו ממותת נושא כליו.

פסוק יד

והנה ראוי לשים לב כי אין דרך המקרא רק להזכיר מנין הנופלים במלחמה אך לא לתת שיעור במקום נפילתם לומר שהכו עשרים **כבחצי מענה צמד שדה**. ועוד אומרו ותהי חרדה במחנה בשדה מה ענין השדה בזה. ועוד אומרו גם המה הוא מיותר. ועוד אומרו ותרגז הארץ מה היתה הרגזה זו ואיך היתה לחרדת אלקים. יעיד שגם עד עתה היתה חרדת אלקים.

אך הנה הפלשתי' היו לשני מחנות א' נקרא מצב וא' נקרא משחית והוא שעושים מקום קבוע להתיצב העומדים על הכלי' או המלך או שריו ויועציו אשר הם מעמד קבוע שעל פיהם יוצאים כמה אלפים עושי מלחמה בכל כלי קרב והם מחנה אחר היוצאים להשמיד להרוג ולאבד ולהביא השלל כפעם בפעם אל המחנה הקבוע והנה המחנה הקבוע הוא הנקרא מצב והמחנה היוצא להלחם היא הנקרא משחית והיא האמור למעלה שנעשה שלשה ראשים והנה המקום שבאו שמה יונתן ונערו לא היה אל מחנה המשחית כ"א אל המצב כאומרו ויגלו שניה' אל מצב פלשתים והם המדברים כאו' ויעלו אנשי המצבה כו' והמצב היו חונים בשדה א' שעל ראש ההר שעלו כו' יונתן ונערו ובראש המחנה הלז התחילו שניהם להפיל חללים ויחרדו פלשתים שע"י החרדה היו נופלים והנה החרדה הטבעית הוא כאשר יהיו דרך משל מאה אלף גבורי חיל הבאים על חמשים אלף חלושי כח וחלושי צבא כי בראות החלשים ומעטים את הגבורים ורבים מפילי' חללים רבים נחרדים ונמוגים כל השאר ומחרדת לבם קל מהרה יפלו בנופלים. אך אם ילכו שנים כיונתן ונערו אל מחנה גדול ורב מאנשי מלחמה כפלשתים האלה גם כי יקרה שבחשב' כי לא שנים בלבד המה וירך לבבם ויפלו מהם עשרה או עשרים אחר ישובו וראו כי ב' המה ויחזקו עליהם ויהרגום ואפילו אם נאמר שיקרה שיחרדו בראות נפילת עשרים איש בתכיפות נמצא יחרדו בצד מה הקרובים אליהם הלא לא יהיה זה כי אם לסמוכים אל החללים ההם אך לא אל כל שאר המחנה הגדול כי שני אנשים בקצה המחנה לא יחרידו את כל המחנה ואם יצוייר שיחרידו לא ימשך המחנה המשחית הרחוקים מזה גם אם הם גבורי כח מרי נפש להשחית ומה גם בבלתי ראות לוחמים מעליהם ואלו יצוייר יחרדו כי עלה על רוחם כי עם רב כנגדו בדמיון כוזב לא תרגז הארץ אשר תחתיה' אך אם גם זאת תהיה אין זאת כ"א שהאלקים שם וחולי ארץ מפני אלוה יעקב ומפניו יחילו עמים ויאבדו רשעי' מפני אלקים וזה מאמר הכתוב ותהי המכה כו' לומר הנה החרדה לא היתה מראו' רבי' לוחמי' עליהם כי הלא **ותהי המכה הראשונה אשר הכה יונתן ונושא כליו** כלומר כי ב' בלבד היו וגם לא מהיות הפלגת

חללים כי הנה לא היו כ"א ככ' איש ואלו לא היתה החרדה כ"א לקרובים אל הכ' בלבד עדיין היה קרוב אל הטבע אך הנה החללי' היו בשיעור **כבחצי מענה צמד שדה** מהשדה שהיו בה מחנה המצב והחרדה היתה בכל המחנה שהוא השדה כלו שבחצי מענה שלא נפלו החללי' וזהו ותהי החרדה במחנה שהוא בשדה כלו ובכל המצב אף גם אשר היו מהשדה הנזכר וחוצה ואפילו מתנה המשחית הרחוקי' חרדו גם המה שהוא פליא ועדיין היה אפשר לומר ששלח ה' רוח עועים ויבהלם שהעלה על רוחם כי רבים לוחמי' עליהם ולא יוכלו קום לפניהם לז"א גדולה מזו היתה כ"א זו בלבד היתה לא רגזה ארץ אך הנה ותרגז הארץ כי רגזה ממש ותחל אך אין זה כ"א שהיתה בשבי חרדת אלקים מה שרגזה ארץ כי האלקים עבר לפניהם ותרגז הארץ מפניו כד"א לפניו רגזה ארץ מחרדת וכד"א מלפני אדון חולי ארץ וזאת היתה חרדת המחנות כי כהנדוף עשן יאבדו רשעים מפני אלקים ואמר כי גם נסו משנאיו מפניו כי הנה ויראו הצופים לשאול כו' כי הנה ההמון נמוג כו':

פסוק יח

ויאמר שאול לאחיה כו'. הגשה זו יראה שהיא לשאול במשפט האורי' לפני הארון וראוי לדעת מה ענין אומרו **כי היה ארון** כו' ובני ישראל שאם הוא להגיד כי הארון היה עם ישראל ה"לל עם ישראל ולא ובני ישראל. וגם צריך לדעת מה היה לשאול ולמה נמנע. ועוד אומרו והעברים היו לפלשתים כאתמול שלשום שהוא משולל הבנה וכן אומ' אשר עלו עמהם. ועוד אומרו וגם המה להיות כו' הוא בלתו מובן.

אמנם הנה בראות שאול כי אין יונתן ונושא כליו אמר ודאי כי שניהם הם המחרידים את מחנה פלשתים ויאמר הגישה ארון האלקים לשאול לפני הארון במשפט האורי' אם ילכו לעזרת יונתן ונושא כליו אם יצליחו ושמא תאמ' למה לא שלח את שמואל כי גם הוא היה בגבע' בנימין ויפייסנו ויביאנו עמו כי תהיה לו זכותו בלכתו עמו למגן וגם הוא יגיד לו בדבר ה' את אשר יעשה וכמו שהיה דוד עושה מתייעץ באחיתופל ושואל באורים ובנביא לז"א **כי היה ארון** האלקים ובני ישראל כי כבר היו עמו ביום ההוא ארון ה' ובני ישראל שהם צדיקי' הנקראי' ישראל כי על כן לא אמר והעם ואחר שיש שתי זכיות אלו להגן עליהם אין להתעכב עד שלוח אחרי שמואל כי גם שהוא גם הוא היה בגבעת בנימין רחוק היה מקצה הגבעה שבו שאול והגבעה והשעה דחוקה הלואי תספיק לשאול באורים וראיה אל הנחיצות כי ויהי עד דבר שאול אל הכהן וההמון אשר במחנה פלשתים הולך ורב או ויאמר שאול אל הכהן אסוף ידיך מהאורים כי לית דין צריך בשש כי האויבי' מתרבי' ויונתן ונושא כליו בסכנה עמהם וצריך למהר עליהם

כרגע ויעש כן כי ויזעק כי' ויבואו עד המלחמה והנה היתה חרב איש ברעהו כו' וזולת השגחתו ית' נתן קצת טעם אל מהומתם והוא כי גם שהפלשתים היו ל' אלף רכב וששת אלפים פרשים וישראל אדרבא מאותם שהיו נחבאו במערות ובחוחים ובסלעי' ובנציחי' ובבורות וא"כ מה היתה חרדת' ויראת' מישראל לז"א והעברי' היו לפלשתים באומד דעתם שהיו רבים כאתמול שלשום טרם יתחבאו שהיו עם רב כי ראו אותם אשר עלו במחנה סביב כאשר עלו וחנו במכמש כי גם ישראל היה סביב שהלכו גם הם עם שאול שהיה במכמש עד הגלגל כי לא נחבאו רק אחרי כן בשבעת ימים שהיחל שאול את שמואל בגלגל ופלשתים חשבו כי גם עתה היו כלם עם שאול כי גם שלא נעלם מהם כי נחבאו חשבו שעלו כלם מן המחבואות כאשר שמע יונתן באזניו מאנשי המצבה הנה עברים יוצאי' מהחורי' אשר התחבאו שם ולפי האמת גם שלא היו כאשר חשבו הפלשתים עכ"ז רבו עתה מאשר היו אחר שהתחבאו כי הנה לא נשארו אז כ"א שש מאות איש בלבד אך עתה קצת מן הנחבאי' יצאו עד סך המיוחדים אשר היו, עם שאול ויונתן שהם שלשת אלפים כמ"ש למעלה ויבחר לו שאול שלשת אלפים ואלף מישראל עם שאול אלפים ואלף עם יונתן וזהו יאמר וגם המה להיות כו' לומר וגם המה עם שלא היו כאשר חשבו פלשתים היו הסך הידוע להיות עם שאול ויהונתן שהם השלשת אלפים הידוע מלמעלה:

פסוק כד

ואיש ישראל נגש כו'. הגשה למלחמה ברצון טוב ובראות שאז כן השביע את העם לבל יתבטלו מן המלחמה **לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי** כו' וכאשר טעם יונתן הדבש כי לא ידע מהשבועה אז ויען איש מהעם ויאמר השבע השביע אל העם לאמר השבע את השומעי' בל יטעמו וגם השביע אותם לאמר את אשר לא שמעו ארור האיש כו' וע"י כן שכל אחד היה מודיע לחבירו נמשך כי ויעף העם שאשר לא שמעו לא טעמו מאומה והיו אומרי' למען יבין לאשורו כי אשר לא טוב עשה ולא רצו לומר מה שעבר כי בושו ממש רק כמספרי' הם שהיה שאביו השבע השביע ושע"י כן ויעף ולבבו יבין כי שגג ועבר ושלא ישנה בדבר אז אמר עכר אבי את הארץ כלומר כי לא איתי כי שגגה היתה וגם לא היה שלא היה לחם כדבר שאיל כ"א דבש ואמר ממני תראו לדון ק"ו וז"א ראו נא והקל וחומר הוא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש כל שכן לחם ודומה לו וזהו אף כי לא אכל היו' העם משלל אויביו אשר מצא כי עתה האם לא רבתה מכה בפלשתי' כלומר והוא הפך מחשבתו כי הוא חשב שע"י שלא יתבטלו מלאכול יעשה נקמה יתירה ונהפוך הוא כי אדרבא האם בכח האכילה יתכן שלא רבתה חכה

בפלשתי' והראיה כי הנה ויכו ביום ההוא בפלשתי' ממכמש אילונה ויעף העם מאד מש"כ אם היו אוכלים שילכו ולא ייעפו ותרבה מכתם:

פסוק לב

ויעט העם כו'. ראוי לשים לב מהו שינוי הלשון, הלז וגם לשון ויעט משולל הבנה. ועוד אומרו וישחטו ארצה כי היכן היה להם לשחוט אם לא על הארץ. ועוד מה היה שעתה אכלו על הדם האם מעולם לא ידעו דין זה עד היום ולא עוד אלא שנראה שכל העם בשגגה זו ולא אחד בהם שלא חטא בזה. ועוד אומרו ויגידו לשאול לאמר כי אומר לאמר היא מלה יתירה. ועוד אומרו חוטאי' לה' לאכול על הדם שנראה שחוטאי' חטא א' כדי לאכול אח"כ על הדם והוא הוא. ועוד אמרו בגדתם היה לו לומר בגדו. ועוד מה צורך לאבן גדולה. ועוד כ"א העין היה אכול על הדם איך מתקן באומרו ושפטתם בזה כי אין המקו' מתקן. ועוד שהיה די יאמר ולא תאכלו על הדם ולא יאריך ויאמר ולא תחטאו לה' לאכול אל הדם.

אמנם הנה ענין אכילה על הדם האמור פה ארז"ל שהיו אוכלים בשר קדש קוד' זריקה ורש"י ז"ל כתב שהיו שוחטין אותו ואת בנו ביום אחד והן אמת שיש רמז לזה באומר **ובקר ובני בקר** אך אין לשין אכול על הד' מתיישב והר"דק פירש שלא היו ממתינים שימצא הדם וכן יש סעד לזה ממדרש רבה והן אמת כי דרך זה מתיישב בכתובי'.

ונבא אל הענין בס"ד והוא כי בראות העם כי ייעפו מאד כי תשש כחם ע"י רדיפת אויביהם והרוג בשונאיהם מבקר עד ערב ולא טעמו מאומה על כן אמרו בלבם להעלות ארוכת מחלתם זו ע"י אכול בשר שלא יצא ממנו כל דמו כאומרם ז"ל בגמרא הרוצה שיבריא יקח בשר מבית השחיטה סמוך לשחיט' ומולחו יפה יפה כו' אלא שהם עשו הדבר בכל הנשאר ולא ע"ד האמור אלא שהיו עושים דרך יהיה דם בלוע בכל הבשר לקנות כח להבריא מהעופות שהיה להם ולא היו שוחטים השני סימנים לגמרי כי אם רוב השנים ולא חותכים הורידין ושוברים מיד מפרקת הבהמה שע"י כן אין הדם מתמצה כמ"ש ז"ל השובר מפרקת של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה גוזל את הבריות וכו'.

וזהו שסמך ואמר ויעף העם מאד ויעט אל השלל ויקחו באן כו' וישחטו **ויאכל העם על הדם** והוא שאם הלשון הוא ויעט ענייננו כי דרך העולה הוא היות השלל אל העם לא העם אל השלל והנה אחר היותם עייפי' מאד כמתי' אם טרם יאכלו ויבריאו עצמם היו מטפלים לשלול השלל היו כלם מתים והיה שלל ולא עם על כן צריך לעשות תחלה עם שהוא ע"י הבריאם ואח"כ יקחו שלל וזהו **ויעט העם אל** השלל שעשה יהיה עם אל השלל במה שלא הטפלו תחלה בשלל כי אם **ויקחו צאן ובקר** כו' **ויאכל העם על הדם**

שהוא להבריא כמו שכתבנו ויניחו השלל לאחרי כן ובהיות ויעט בט"ית פירושו מגזירת עוטה אור ועוטך עטה כי הניח כל אחד שללו במקומו מכוס' לסימן ולא הוטפל בהוליך אותו איש למקומו עד שויקחו צאן ובקר וכו' להבריא עצמם ואח"כ הטפלו בשלל.

פסוק לג

והמגידים לשאול לא אמרו העם אכלו על הדם שהוא חטא יחידי כ"א כפלו הדבר ואמרו **הנה העם חוטאים** לה' **לאכול על הדם** שהוא שלא היו שוחטין אפי' רוב שנים כדי שישאר הדם בלוע בבשר בעצם כדי לאכול אח"כ על הדם שהם שתים רעות ויאמר למגידי' בגדתם אתם שלא אמרתם מיד עד טרם יאכלו וכדי לתקן הדבר אמר גולו אלי כו' ופצו בעם מכריזי' ואומרי' הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו והכין להם סכין יפה ושישחטו בפניו שיראה איך שוחטין שחיטה מפורעת וממתינים עד תצא רוח הבהמה ומיצוי הדם כראוי והאבן גדולה היתה לסימן שכשיעביר הכרוז ויכריז לכו איש בשורו ואיש בשיהו היכן יאמר שיוליכום האם יוליכום לאהל אשר המלך בו על כן לסיום מקום הציב אבן גדולה להכריז שכולם יוליכו אל מקום שבו אבן גדולה למקום פלוני מהמחנה ומרחוק עיניה' יביטו אל האבן ההיא ושם ילכו והמלך היה מתקרב ובא שמה ורואה את הכל שוחטין וכיצד שוחטין ואוכלין ולתת תודה לה' על הישועה ועל אשר הציל את העם מעין על כן ויבן שאול מזבח לה' ובאו' אותו היחל נדחקו יש אמרו שהוא היה ראשין במלכי' שבנה מזבח ויש אמרו שהוא היחל לבנות ואחרים השלימו ור' יודן אמר שעל שנתן נפשו על השחיטה שהוא צורך מזבח לפיכך העלה עליו הכתוב כאלו הוא היחל לבנות מזבח לה' ואפשר להרכיב שתי הסברות ולומר שאמת הוא שהוא היחל בבנין ואחרי' גמרו אלא שבזכות מה שנתן נפשו על השחיט' והיחל לבנות מזבח להודות לה' על הדבר על כן עם היות שאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה והוא לא גמר עכ"ז תקרא על שמו וזהו שאחר אומרו מה שתיקן בשחיטה אמר שע"י כן ויבן שאול מזבח ליי' שנקרא על שמו עם היות שהוא היחל כו' ולא גמר זכה שיקרא על שמו ולא על שם הגומרים:

פסוק מא

ויאמר שאול אל ה' **אלהי ישראל הבה תמים**. כלומר גם אם הוא שחט' א' משנינו בתמימות והוא תמים אל נא תמנע מלהראותו וזהו הבה תמי' כי אחר שהספיק החטא להיות הסתר פנים לא יפטר אז **וילכד יונתן ושאול** ולפי שלכידת שאול היה להיותו עם יונתן על כן הקדי' יונתן לשאול ומזה הטעם לא יאמר וילכדו כי א' היה הנלכד לפי האמת והנה אומרו והעם יצאו יראה מיותר ואפשר לומר כי לא יצא הפיתקא שכתובי'

בה שאול ויהונתן כנגד פיתקא שכתיב בה חטא כי אם שתחלה יצאה פיתקת העם כנגד פיתקא חלקה ונפטרו ונשארת פיתקת שניהם שלא הוצרך להוציאה כלו' שבמה שלא יצאה פיתקת שניה' כנגד פיתקא שכתוב בה חטא אין בזה הוראת חטא בעצם על ששגגה היתה בלבד: עוד יתכן בשום לב אל דברי העם אל שאול כל הטוב בעיניך עשה ועוד מה ראה לומר כי אם ישנו ביונתן בני כי מות ימות מי הביאו לחשדה זו הפרטית והוא לא ידע דבר אפילו ברמז. ועוד למה עשה השני חלקים האלה כל העם לעבר אחד והוא ובנו לעבר א' וכן לא יעשה כי אם תחלה לשבטים ועל השבט הנלכד יטילו למשפחות והמשפחה לגברים. אך הנה ארז"ל בפרקי ר' אליעזר כי כאשר שאל באורים ולא ענהו ה' ראה בחשן אבנו של בנימין מכהה אורה וידע כי שבט בנימין מעל בחרם. ונבא אל הענין והוא כי שאול גם שהאבן של בנימין היתה מכהה אורה והיה אפשר דרך כלל אל כל השבט עכ"ז במה ששאול לבדו היה הרואה כהות האור' ולא אחר כלשון רז"ל ראה וחשש פן אליו או אל בנו נוגע הדבר יותר על כן אמר אתם תהיו לעבר אחד ואני ויונתן בני לעבר אחד אז אמרו לו הטוב בעיניך עשה שהוא במה שראו עיניך שהוא אבן בנימין מכהה אורה כלומר ולא תצטרך להטיל על כל הי"ב שבטי' לראות באיזה מהם הוא כי אם בין שניכ' לבין שאר השבט אם הוא בא' מבני השבט או בשניכם על שאתה היית הרואה לבדך כמעשה דאילפא ור' יוחנן שלהיות ר' יוחנן שומע אית חד דקיימא ליה שעתא ידע כי עליו נאמר ולא על אילפא שלא שמע לכן אמר עשה כטוב בעיניך ולא תטיל על כל שבט ושבט ולכבוד שבט בנימין לא הטיל בינו לבדו כנגד שאול ויהונתן כי אם כלל אותו עם כל שאר ישראל ויאמר הבה תמים כמדובר **וילכד יונתן ושאול** ולפי האמת והעם יצאו כבר מבלי גורל כי אשר חש הוא על היותו לבדו הרואה כי עליו ובנו נוגע הדבר כך היה האמת:

פסוק מד

ויאמר שאול כה וכו'. ראוי לשים לב מהו כפל המות הזה לומר מות תמות. ועוד מה זו תמיהת העם היונתן ימות כי עשה הישועה כו' האם מי שעשה ישועה יפטר אם עשה דבר שהוא חייב מיתה עליו. ועוד מהו הכפל הזה ובשבועה חלילה חי ה' כו'. ועוד כי מתחלה לא אמרו אלא שלא ימות ואח"כ אמרו אם יפול משערת ראשו ארצה. ועוד כי מתחלה אמרו אשר עשה הישועה ואח"כ אמרו עם אלהי' עשה ומה היה הפדיון. ועוד אומרו ולא מת והראוי יאמ' ולא הומת:

אמנם יאמר כה יעשה לי אלהי' כאשר ראוי לעשות לך **וכה יוסיף כי מות תמות יונתן** כלו' כי כיון שהמות מוכנת לך באותו עול' על מה שעברת לכן תמות פה במקום המיתה

ההיא. וזהו **כי מות תמות** אז ויאמר העם אל שאול הלא הנחת הנחה כי אף אם לא תמיתנו הוא ימות בידי שמי' ושעל כן תמיתנו אתה אך לא כן כי היונתן ימות בידי שמים אי אפשר כי הלא הוא אשר עשה הישועה הזאת בישראל שהושיע את ישראל מלמות ביד פלשתי' והמקיי' נפש א' מישראל כאלו קיים עול' מלא ואיך ימיתהו ה' והוא כי הלא פנחס על שלא כלה הוא ית' את ישראל בזכיתו עם שמתו כ"ד אלף מישראל נתנו לו חיי עולם ומה גם יונתן שהחיה את ישראל מבלי ימותו אנשי' שודאי לא ימיתהו ה' וזהו היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה בישראל ואפילו תאמר שאם לא תמיתנו עכ"פ ימיתנו אל כי לא עשה הוא הישועה הזאת כי אם האלהים ועל כן תחפוץ המיתו חלילה חי ה' אם יפול משערת ראשו ארצה כי לו יונח שהאלהים עשה הנה היה בחברתו כי הוא עשה עמו וזהו כי עם אלהי' עשה היום הזה כי היה עמו ואיך יתכן כי מי שהאלהים עמו ביום עצמו יביא תקלה על ידו האם גרע מבהמתן של צדיקים שאין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקי' עצמן לא כל שכן ומה גם כזה שהיה עמו לא כל שכן לומר וא"כ אין ספק כי אין זו תקלה והוא מ"ש ז"ל שאמרו לו כמה טענות א' כי היה שוגג שנית שהיה דבש ושאול לא אמר אלא אשר יאכל לחם ג' כי זו לא היתה אכילה כי אם מטעמת דלאו שמה אכילה אפילו ביום הכפורים וע"י כן ויפדו העם את יונתן ואיך צ"ל ממיתה משונה בחרב כאשר היה שאול חפץ המיתו כי אם אפילו ממיתה עצמה וזהו ולא מת ולא אמר ולא הומת כי אפילו בידי שמים לא ימיתנו אל ע"י פדיה זו ובכן בטלה טענת שאול האומר מות תמות כי אחר שמות לך בידי שמים תמות על ידי לינצל מאותה המות כי עתה גם ממיתה בידי שמים נפדה וז"א ולא מת ולא אמר ולא הומת:

פסוק מז

ושאול לכד כו'. ראוי לשים לב למה תאר מלכותו אל לכידה וגם מה היה הלכד אשר לכד אותו בו, ועוד מה הי' ענין הרשעה זו שאומר **בכל אשר יפנה ירשיע**, ועוד אומר ויעש חיל ויך את עמלק למה נאמר ויעש חיל על עמלק מעל שאר אויביו וכן אומרו ויצל את ישראל מיד שוסהו אם חוזר אל כל הנזכ' למעלה יאמר מיד שוסיהם ואם אל עמלק לבדו למה לא נאמר על זולתו. ועוד למה בכלל בניו אינו מזכיר את איש בושת. ועוד למה מזכיר פה היחס והאשה ושר צבאו כי אין דרך המקרא לומר זה כי אם בתחלת מלכו' המלך או בסופו:

והנה באגדת שמואל אמרו ושאול לכד כו' שהיה ענו שהיה שפל רוח שהיה ירא חטא שהיה מבזבז נכסיו וחס על נכסיהם של ישראל יהודה בר נחמן אמר שהיה בן תורה בי מלכים ימלוכו ע"כ. הנה פירשו במה לכד המלוכה ועדיין צריך לדעת למה לא נאמר

לשון קניה וכיוצא בו ולא לשון לכידה. אמנם הנה ידוע כי המלכות היה עתיד מאתו ית' לבא מפרץ שהוא מיהודה ולא מבנימין כמאמר יעקב יודוך אחיך ישתחוו לך בני אביך ומאז קדש נחשון בן עמינדב שם שמים בים זכה יהיה המלכות מזרעו כד"א היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו ולא היתה המלוכה לשאול כי אם כדבר מושאל לו כי על כן מאז לא נמשח בקרן ולא בשמן המשחה כי אם בשמן אפרסמון כי לא להתקיים היה כי שמן המשחה היה שמור לדוד ובקרן כי הנחשח בקרן מלכותו נמשכת ומאז אמרה חנה רמה קרני וארז"ל רמה קרני ולא רמה פני וזה יאמר **ושאול לכד המלוכה** כלומר כי לא לו היתה בעצם כי אם כגנובה היתה אתו כמי שלוכד ציד ואינו משלו ויהיה הענין כי הנה שלשה מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ א' להמליך מלך ב' להכרית זרעו של עמלק ג' לבנות ב"ה והמלך הראשון היה כדי לעשות המצוה השנית היא אבד זרע עמלק וידוע מאמר רז"ל כי אין עמלק נופל אלא בזרעו של רחל שנאמר אם לא יסחבום צעירי הצאן ועדיין היה אפרי' ע"י בני יוסף כאשר ויחלש יהושע ברפידי' אך רצה הקב"ה יהיה ע"י בנימין ואחשבה שהוא כי כאשר יהודה זכ' למלוכה ע"י מה שקדשו שם שמי' בים כמ"ש ז"ל שהיה נחשון נטבע במי' עד חוטמו ואמר הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש כך בנימין שגם הם התחילו לקדש שם שמים כמ"ש ז"ל שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים אלא ששרי יהודה רגמום באבן עד שיצאו הם ונכנסו הם יועיל לבנימין הכניסה ההיא שקדמו לקדש שם שמים לשיהיה המלכות הקודם ליהודה להכרית זכר עמלק ממנו ולא מיוסף ועדיין היה אפשר תהיה לכידה זו שלכד בנימין המלכות כעת מיהודה ע"י איש אחר זולת שאול על כן אמרו רז"ל שמה שלכד שאול מזולתו הוא על כי היו בו המדות הנאמרות ענו ושפל רוח כו' כנז' ועל דרך הפשט אפשר שלא נצטרך לבקש הלכד עליו פה אלא שהוא נזכר במקרא והוא שהיה משתדל לנקום נקמת ישראל מאויביהם וזהו **וילחם סביב בכל אויביו במואב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צובה** כו' **ובכל אשר יפנה ירשיע** ויחייב לפני המקום להפילם לפניו בדין. \

ושעור הכתובים ושאול לכד כו' לומר כהקדמה אל מה שיבא שע"י מה שלא עשה נקמת ה' בעמלק מאסו ית' ממלך וגדע בחרי אף קרן מלכותו ויתנהו לדוד והיה מקום יאמר איש התחת זאת יעקרוהו ממלכותו ויושלך ארצה והלא הרבה דרכים למקום לייסרו לפי רשעתו ומלכותו לא יסורו ממנו ומה גם כי לא בזדון עשה כי אם שטעה בחשבו כי לא יאשם על השאירו הבהמות לקרבנות לפני ה' ושאם לא הרג את אגג היום יהרגנו אחר זמן על כן הקדים ואמר **ושאול לכד המלוכה** לומר אילו היתי' מלכותו עיקרית לו בעצם לא היה מספיק עון זה לבטלה לגמרי אך לא היתה כי **ושאול לכד המלוכה** כלוכד

עיר מזולתו כי דוד הוא בעל המלכות וכדבר מושאל היתה לו שהוא כמו שכתבנו שהוא למען עשות נקמת ה' בעמלק כי מבני בניה של רחל הוא המוכנים לכך והיה הלכד שבו לכדה מה שהשתדל להשמיד אויבי ישראל כי וילחם כו' כמדובר ועל כן הספיק עון זה לאבד מלכותו ממנו כי לא לכדו רק להכרי' זכר עמלק כמדובר והוא לא עשה המכוון.

פסוק מח

כי הלא ויעש חיל שהוא מה שיאמר לפנים וישמע שאול את העם כו' מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים עם איש יהודה ולא כרתם כי אם **ויך את עמלק** מכה שכל עניינה לא היתה כי אם שויצל **את ישראל מיד שוסהו** אך לא להכרית את שוסהו על כן ויהיו בני שאול יונתן וישוי ומלכי שוע כו' כלומר ולא איש בשת אשר הומלך אחריו לומר כי נגדעה מלכותו ואיש בושת לא מצד אביו באה לו הממלכה כי הלא נגדע מלכות משאול כי אם כדבר בפני עצמו והוא כי הוא ית' נדר ליעקב להעמיד ב' מלכים מבנימין כמשז"ל מה ראה אבנר להמליך את איש בושת אמר כי הב"ה אמר ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו ולא הוליד אח"כ כי אם את בנימין כי קהל גוים הוא יוסף שכבר נולד ויחלק לשנים וא"כ המלכים שיצאו הם מגוי הנז' שהוא בנימין ועל כן אחר שמבנימין עתיד למלוך אחר יהיה איש בושת באופן שהמתייחסים בעצם לשאול הם שלשה אלה ובנותיו אך לא איש בושת אשר ימלוך כי לא מצד היות בן לשאול הומלך רק להמליך מלך שני מבנימין ושם אשת שאול אחי נועם כו' יצדק לפי דרכנו דעת האומרים כי לא היתה אם איש בושת כי אם אמם של אלו ויהיה כי אם איש בשת אינה נחשבת עתה בבחינה זו ואין לומר כי אולי להעדר גבורי חיל מעמו נלאה להשמיד עד כלה כי הלא ושם שר צבאו אבינר בן נר והוא גבור חיל וגם לא יוכל להתנצל על כי אולי שר צבאו לא ישמע ממנו כי הלא הוא ושר צבאו בני ב' אחים המה כי וקיש אבי שאול כו' ואין לומר כי אבנר לבדו היה גבור חיל ואין זולתו גבורים כמוהו אז דומים לו כי הלא מאימת פלשתים אסף גבורים עמו ובני חיל הרבה כי הנה ותהי המלחמה חזקה על פלשתי' כו' וראה שאול כל איש גבור וכן בן חיל ויאספהו אליו וא"כ כלם נמצאו במלחמת עמלק ולמה רפו ידיו מלהכרית את הכל נמצא כי על כן יאשם ואחרי ככלות הכל כמדובר בא ואמר ראש פנת כל הדרוש האמור שבו יסוב הכל שהוא כי כל המלכת שאול לא היתה רק להפיל את עמלק בידו כי אם לא כן המלכות הוא ליהודה בעצם וראשונה והוא ענין פסוקים שאחר זה ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח ה' כו' כאשר יבא ביאורם בס"ד:

פרק טו

פסוק א

ויאמר שמואל כו'. ראוי לשים לב מה צורך אומרו אותי שלח ה' למשחך כו' והיה די יאמר לו שליחותו. ב' אומרו ועתה שמע כו' האם בכל פעם שידבר הנביא למלך יאמר לו ועתה שמע כו' והיה די יאמר לו השליחות לבד. ג' אומרו אשר שם לו בדרך מה היתה שומה זו. ד' אומרו עתה לך והכית כו' מה ענין אומ' עתה. ה' או' והכית לשון יחיד והחרמתם לשון רבים. ו' אומרו ויבא שאול עד עיר עמלק כי בכלל אומרו שהכה אותם מחוילה כו' ידוע הוא שבא אל עירו. ז' אומרו וירב בנחל מה ענין הנחל הזה שעשה בו מריבה והנה ארז"ל שאמר ומה אם על חלל א' צוה הקב"ה להביא עגלה ערופ' בנחל כו' והלא כמו זר נחשב האם לא שני ליה בין יהודי לארמאי וגם אומרו וירב אינו מדוקדק לפי זה ואם כפשוטו אין לו הבנה האם יריב איש בנחל. ח' איזה היתר מצא שאול שחמל על אגג ועל מיטב הצאן כו'. ט' אומר ברוך אתה לה' על מה זה היתה הברכה הזאת. י' איך מתקשר זה אל זה אומרו הקימותי כו'. י"א לא ימנע אם היה נרא' לו שהקים מה צורך לאומרו ואם לאו למה ישקר בפתח דבריו ומה גם ששקר כיזב נראה בחוש ואיך תחלק דברי פיהו כזב ידברו. י"ב היה כי לא השיגו רק על הב"ח ולא על אגג שלא הזכירו לו בכל דבריו. י"ג מה זו תשוב' מעמלקי הביאו' והאם לא ידע שמואל שמהמעלקי' הביאו' והלא זאת היא תלונתו למה מהמעלקי הביאום ולא הרגו' במקומ': י"ד מה התנצלות הוא אומרו למען זבוח כו'. ט"ו למה לא אמר לו מיד החפץ לה' בעולות כו' כאשר אמר לו אחרי כן. י"ו אומרו הלא אם קטון אתה בעיניך מה צורך הקדמה זו לבלי צורך ובלי שייכות. י"ז אומר וישלחך ה' בדרך מה הוא הדרך הזה ולמה נאמר והיה די יאמר שלחך ה' להחרים את החטאים כו' ולמה לא שמעת. י"ח למה קראם פה חטאי' מה שלא אמר בפע' הראשונ'. י"ט אשר השיב ואמר אשר שמעתי בקול ה' איך ערב אל לבו לומר כן ולא חש אל החוש כי הנה אגג והנה הצאן והבקר לעיניו ולא עוד שבפיו ובשפתיו נותן אצבע בין שיניו שאומר ואלך בדרך אשר שלחני ה' ואביא את אגג מלך עמלקי חי כו' ויקח העם כו' כי איך הלך בדר' אשר שלחו ה' והו' הבי' את אגג חי ויקח הע' את הצאן ולא כהה בהם. כ' מה ענין הקסם הלז פה ומאן דכר שמיה שאומר כי חטאת קסם מרי כ"א או' יען מאסת כו' שהרי נאמר ואומרו יען נראה כמודיע מחדש וגם בלתי מתקשר עם ראש הכתוב. כ"ב אומרו חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי הלא דבריו הן הם פי ה'. כ"ג אומרו וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל כי זו אינה טענה לבלתי לכת עמו כי אם אשר אמר לא אשוב עמך כי מאסת את דבר ה'. כ"ד אומרו ויסב שמואל

ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע ויאמר קרע כו' למה זה שהיה עיקר השליחות לא אמר אל כלאחר יד כשהיסב ללכת ומה גם אם המחזיק הוא שאול שנראה שאם לא נקרע לא היה אומר לו קריעת מלכותו. כ"ה או' וגם נצח ישראל לא ישקר כו' על מה היה ואיך תתייחס מלת וגם בדבר ושיקושר אל האמור. כ"ו מאמר אגג אכן סר מר המות במה סר: אמנם הנה דלת הדרוש הלז יסוב על ב' צירים א' אשר כתבנו בביאור התיר' בס"ד מה היה שכ"כ גדולה שנאת ה' עם עמלק ולא השמידו מיד עדי אובד כי אם הניח הדבר לדור דור וע"פ דרכנו יתבאר או' ולא ירא אלקים אך הוא כי הנה ידענו מרז"ל כי אין הב"ה מפיל אומה למטה שאינו מפיל תחלה את שרה למעלה וכל מפלת אומה תלויה במפלת שרה תחלה וגם ידענו כי שרו של עמלק הוא סמאל הוא שטן הוא י"צה ולהפיל את עמלק צריך להפיל שרו.

גם ידוע כי למה ששרו הוא שטן הוא י"צה כל עוד שיש' חוטאים הם מוסיפין בו כח ואומץ ואיך יכול להפיל אחריו את עמו ובכן בבואו על ישר' בצאתם ממצרים לא יכולנו לו על עונות ישראל המוסיפים כחו וזה מאמר הכתוב ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים כי אלו היינו יראי אלקים היה תש כח שרו ויכשל עוזר ויפול עזור אך בהיותך לא ירא אלקים לא יכולת לשרו ולא לעמו ועל כן נשאר הדבר מסור מדור דור עד ימצא דור טהור שנוכל לו ובגלל הדב' הזה מצאנו ראינו טוב טעם למה האריך הוא יתב' עד כה משלשה דברים שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ הראשון לשום עליהם מלך והשני להכרית את זכר עמלק ע"י המלך ההוא והשלישי לבנות ב"ה והנה על ב"ה לא יפלא איחורו כי היה מעותד להיות ע"י דוד ושלמה אך השנים הראשונים למה איחרם ה' מאז נכנסו לארץ עד הנה אך הוא כי למה שהמלך המולך הוא להכרית זכר עמלק נתאחר הדבר עד בא דור טהור והנה מאחר כיבוש וחילוק הארץ בכל הימים שאחרי מות יהושע לא היה דור טהור כדור הזה של שאול כמשז"ל שהיו כולם צדיקים לא נמצא בהם רק היותם מגלי סוד על כן את הדור הזה ראה אלקים נכון למועדי רגל עמלק מהטעם האמור כמדובר.

עוד הקדמה שנית ונאמרה למעלה בסמוך והוא כי הנה המלכו' ליהודה היתה מאת ה' כי אם למה שעל שמצוה ראשונה המוטלת על המלך הראשון הוא להכרית את עמלק וידוע כי נתייחדו לנפול ע"י בניה של רחל כדב' שנא' אם לא יסחבום צעירי הצאן על כן הוצר' כי טרם יבו' דוד למלוך על ישר' ימלוך ביני וביני איש ימיני להכרי' זכר עמלק שהוא מצעירי הצאן.

ונבא אל ענין הכתובים והוא **ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח** כו' לומר אל יעלה על רוחך שמלכותך לא היה כי אם ששאלו ישראל מלך ולבקשתם המליכוך כי דע איפה כי

מבלי שאלת ישראל אותי שלח ה' למשחך למלך כי מצות ה' היתה להמליך על ישראל מלך ומה שלא הומלך מכניסת ישראל לארץ עד כה הלא הוא עד יהיה דור צדיק וזהו **על עמו על ישראל** שהוא על עמו בזמן שיתייחסו לשם ישראל ולא לשם יעקב שהוא בהיותם כשרים וצדיקים.
ושמא תאמר ומה היה שמלכותי זה הוצרך יהיה בדור טהור לז"א **ועתה שמע לקול דבר** ה' לומר הנה מאז נתגלה אלי למה הומלכת מיוחד אל דור זה ולא הודעתיך ועתה שמע אשר נדבר בי מאז.

פסוק ב

שהנה כה אמר ה' **צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו** עון ישראל שרפו ידיהם מן התור' למען החזיק כח שרו זולת אשמת ישראל ומגלולי מצרים שלא הטה' עדיין ישראל בעלותו ממצרים כלומר שעל כן הומלכת כי איש ימיני אתה לנקום נקמת עמלק כלומר שאחר שעל כן בזה תלויה מלכותך כי לכך נבחרת אם לימשך אם ליבטל.

פסוק ג

לכן עתה שהוא זמן מוכן על כשרון ישראל לך והכית את עמלק כו' ולהיות זאת מלחמת מצוה כי היא המצוה השנית שנצטוו בכניסת הארץ אמר התחל בה עת' בעצמך וזהו לך והכית כו' כלומר בעצמך להתחיל במצוה ואחריך כל אדם ימשוך וזהו והחרמתם ל' רבים אחר אומ' והכית לשין יחיד.

פסוק ד

מיד נזהר **וישמע שאול את העם** כו' והנה קרה לו לשאול עתה מעין אשר קרה לאדם הראשון ולישראל בחורב והוא סמאל הוא שטן הוא מלאך המות הוא יצה"ר שרו של עמלק ראה והנה אם אדם לא היה חוטא לא הי' בטל מן העולם ע"כ התאזר בכל עוז הנמצאות להחטיאו וחרש חכם בקש לו את הנחש עד הכשילו וכן בישר' שעמדו על הר סיני ופסק' זוהמתן והי' להם חירות ממלאך המות גם אז השתדל בכל מאמצי כח להשיב חלאת הזוהמא למקומה עד הראותו את משה שהיו מוליכי' אותו במטה שיאמרו כי זה משה האיש כו' ויבקשו להם חרשי משחית את הערב רב להוציא העגל ההוא להחטיא את ישראל כך עתה התאמץ בכל עוז להחטי' את שאול ולהשאיר את אגג בלילה ההוא להזדווג עם שפחה להביא לעול' מי שיוליד את המן ושלא יותש כחו כ"א שאדרבה יתאמץ ע"י מה שהחטיאו את שאול כי כל מה שמחטיא הוא חיזוק אל סמאל שרו של עמלק שהוא י"צהר הוא שטן כמדובר וזהו ויבא שאול עד עיר עמלק שהוא

כי עיקר כחו ושליטתו להתגבר להחטיא הוא בתחום שלטנותו הוא בעיר עמלק וזהו ויבא שאול עד עיר עמלק ושם וירב שאול הנז' בנחל כי כאיש מלחמה התגבר להחטיא להכניס בו רוח שטו' להחטיאו עד שיכול לו והוא כי הנה הדעת הצודק בהאבק איש עם יעקב בנחל כאי' ויעבירם בנחל ויאבק איש עמו הוא כי היה סמאל שרו של עמלק ועליו יאמר פה וירב בנחל הוא במי שהיה בנחל מריב עם יעקב הוא סמאל כי הוא רב עתה עם שאיל להחטיאו וגם נחל במספר קטן עולה עם התיבה י"ז כמו שעולה שטן במ"ק ושטנא נצח להחטיאו כי הנה את הקני הזהיר לצאת מתוך עמלקי הוא מכל גבול מלך עמלק פן יכריתנו עמו ואת מלך עמלק עצמו לא נגע כי ויתפוש את אגג מלך עמלק חי ומעתה הכזיבו הכתיב לו' ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והוא אמר כי חמל העם כו' ויהי דבר ה' אל שמואל נחמתי כי המלכתי כו' כי שב מאחרי במה שאמרת לו ז' ימים תוחיל עד בואי אליך ועתה את דברי לא הקים כו'. ובהקבילו את פניו אמר לו ברוך אתה לה' כו'

פסוק יג

ולבא אל הענין בכל המקראות הבאים האלה נניח ב' הנחות א' שעלה על דעת שאול במאמר שמואל אליו לך והכית את עמלק והחרמת' את כל אשר לו ולא תחמול עליו כי עד כאן דברי השי"ת ומכאן ואילך והמת' מאיש ועד אשה כו' הם דברי שמואל והוא כי באומרו והחרמתם את כל אשר לו אפשר לפרש או לשון השמד וכריתה או חרמי גבוה לה' והנה שמואל תפש הפי' הראשון שאמר והמתה כו' משור עד שה מגמל ועד חמור אך שאול ארכבה אתרי רכשי שמקצת המקנה הכרית ומקצתו חרם לגבוה. עוד הנחה שנית בשום לב אל אומ' אחרי כן מעמלקי הביאום ולא אמר מעמלק הביאו' והוא כי פירש כי מאמרו ית' לך והכית את עמלק הוא העם הנקרא עמלק אך המלך נקרא מלך עמלק או עמלקי לשון יחיד באופן שמלך עמלק אינו בכלל עמלק.

ונבא אל הענין והוא כי טרם ידבר לו שמואל הקדי' ואמר לו ברוך כו' לומר הנה במה שפירשת מה שאמר הוא ית' והחרמתם את כל אשר לו שהוא להמית את הכל והנה בזה ברוך אתה לה' שהחרמת דרך חסידות על דבר כבוד ה' נגד שונאיו אך אני החמרתי לפני' מן השורה כי אם **הקמותי את דבר** ה' שאמר והכית את עמלק והחרמתם את כל אשר לו אז השיב שמואל ואמר ומה קול הצאן הזה וקול הבקר כו' אמר לו שני טעמים א' מעמלקי הביאום הוא המלך שאינו בכלל עמלק כמו שכתבנו כי עמלק לחוד ומלך עמלק לחו' אך יקרא עמלקי לשון יחיד וזהו מעמלקי הביאום וכאשר אין המלך בכלל עמלק גם החרם לא על מקנה עמלק יהיה ואפילו אם יהיה משל הזולת יש טעם אחר

והוא כי לא לאכול לקחום כי אם שחמל העם על מיטב הצאן למען זבוח לה' שיהיה חרמי גבוה ואת היות' החרמנו באופן כי שני הפירושים הנכללי' בלשון והחרמתם עשינו ויאמר שמואל הרף מלכעוס והרשני ואגיד' לך את אשר דבר ה' אלי הלילה למען תדע כי בשני הדברי' חטאת בין בעמלקי הו' המלך שהבאת חי בין במה שלא הרגת המקנ' וירשהו ויאמר לו דבר.

פסוק יז

וטרם ידב' הקדי' ואמר לו **הלא אם קטון אתה** כו' לומ' אל תתמה על גודל ענשך מה שאין כן לזולתך כי דע לך כי גדול עונך לפני ה' והוא הנודע לפי גודל האיש תגדל אשמת עונו לפני קונו כי וסביביו נשערה מאד וזהו **אם קטון אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה** עוד שנית כי אתה חייב לה' ביותר כי וימשחך כו' והגמול אשר שלמת הוא כי הנה וישלחך ה' לא להלחם כ"א בדרך בלבד כי המלחמה לה' היא כי לא אמר רק לך והחרמת כאלו נתוני' נתונים הם בידך ואינך צריך להלחם רק להחרים כעם כבוש ומה שאמר לך את עמלק לא כדבריך שבעמלק היא העם אך לא את מלך עמלק כ"א לך והחרמת את החטאי' הם העם עם עמלק הוא מלכה והוא כי באו' פקדתי את אשר עשה לך עמלק על החטאי' דרך כלל הוא ומה שאמרתי עתה לך והכית את עמל' למה חזרתי להזכירו בשמו כי אם שכוונתי על מלכם כי ונלחמת בו עד כלות אותם באופן כי העיקר הוא המלך להלחם בו שהוא המעמיד העם עד כלותם אותם ובכן העיקר היה להמית את מלכם ולמה הנחתו חי וזהו על המלך ועל המקנה ולמה לא שמעת כו' ותעט אל השלל.

פסוק כ

ויאמר שאול הנה הלשון הזה שאמרת עתה לשון רבים על המה ולשון יחיד על המלך לא אמרת לי אז כי אשר שמעתי והבנתי בקול ה' לפי קיל הדברים שאמרת לי קיימתי **ואלך בדרך אשר שלחני** ה' שהוא כי עמלק לחוד ומלך עמלק לחוד כי את עמלק הוא העם צוני להכות לא את מלך עמלק וכן עשיתי כי ואביא את מלך עמלק אך ואת עמלק עצמו הוא העם החרמתי וזה הוא על דבר אגג ועל הצאן והבקר הו' כי ויקח העם מהשלל ראשית החרם שהיא כי מן הסתם לא היתה כונתו יתבר' רק שלא נהנה מהם כי אם להורגם אך לא לזבוח לה' כי אדרבה יש להחזיק לעם טובה ששתו לבם על כבוד ה' לומר גם שאין אנו נהנים תתנה מזבח ה' מראשית החרם מעין מצות בכורים.

פסוק כב

לזה השיב ואמר החפץ לה' כו' לומר אחר שהוא יתברך מצוך לכלותם האם כבוד יחשב לעבור מאמרו ולזבוח לכבודו אין כבוד הזה מתקן העדר כבוד עבור רצונו כי החפץ כו'

כשמוע בקול ה' כו' כי הנה מציאות השמוע הו' מזבח טוב וכל שכן קיים הנשמע וזהו שמוע מה ידבר אך הטות אזן טרם ידבר להקשיב מה שיאמ' מרוב חשק להשמיע דברו הוא טוב מחלב אילים. או יאמר כי דרך המשרת שאוהב את המלך ששומע קולו לעשותו ותאב להקשב ישיב יצונו עוד שירות אחר אמר השמוע מזבח טוב ועמדי לקשוב מה שיוסי' לצוות הוא טוב מחלב אילים.

פסוק כג

ואל תתגדל ותאמר כי מי כמוך חש על כבודו יתברך כי הלא אתה ביערת האוב והידעוני מן הארץ כי חסיד אתה הנה בזה טעית על חשבונך כי הלא אשר החמיר הקלת ואשר היקל החמרת כי הלא חטאת קסם אשר בערת הוא מרי אחד בלבד סתם בלתי חמור אך ואון ותרפים שהם כפולים וכבדים הוא ההפצר שאתה מפציר בזה כי אימר לך הוא יתברך שחטאת ואתה מעיז נגדו חלילה לומר כי שמעת בקולו והלכת בדרכו וזהו הוא מלבד העון עצמו כי גדול הוא כנראה מן העונש כי **יען מאסת את דבר** ה' וימאסך ממלך. או מעין זה לומר הנה נא גודל עון ההפצר ראה נא כי הנה **יען מאסת את דבר** ה' שלא קיימתו וימאסך ממלך וקל וחומר עתה שחוזר ואומ' לך שמאסת דברו ותחזור ותאמר לו שאינו כדבריו חלילה כי אם שקיימת שאם מה שלא שמעת בראשונ' קורא מאיס' מה גם אמורך שנית שאינו כדבריו שחוזר ואומר לך כי זו גדול' ממאוס' תחשב לפניו ית' חלילה.

פסוק כד

אז ויאמ' שאול **חטאתי כי עברתי את פי** ה' שאמר לך והכית את עמלק והחרמת' את כל אשר לו ולא תחמול עליו שהם דברי ה' גם את דבריך שהוספ' על דבריו ואמר והמת' כו' שהיא פירוש אל או' והחרמת' שהו' עד בלתי השאיר שריד ועדיין שב אל טעותו לומ' **כי יראתי את העם ואשמע** בקול' ולא כן היה כי הלא נאמר למעלה ויחמול שאול והע' על אגג ועל מיטב הצאן כו'.

פסוק כה

על כן באמור אליו שא נא **חטאתי ושוב עמי** אמ' לו לא אשוב עמך כי מאסת כו' לומר לא ליראת העם היה כ"א מאס' את דברו חלילה וענין הכתוב הוא כי הי' חפץ כבו' שיראו את שאול הול' לפניו כמלך ושמואל אחריו וזהו עמי שהוא נטפל אלי כי אני העיקר אז השיב לו לא אשוב עמך שהוא אחריך שהוא לנהוג בך טכסיסי מלכו' כי הלא כלום יש לך מלכו' אלא מהב"ה והנה מאסת כו' וימאסך ה' ממלך וכ"כ סירב עד שעשה

מבוקשו וזהו שמפור' אח"כ וישב שמואל אחרי שאול כו' שהוא כל דברי שאלתו וילך אחריו כמדובר.

פסוק כז

ונחזור אל פסוק שהיינו בו והו' כי אחרי אומר וימאסך כו' אמר כי **ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו** והנה פשט הכתוב היה נראה ששאול אחז בכנף מעיל שמואל ויקרע אך רז"ל לא רצו בזה ופירשו כי שמואל היה אוחז ונחלקו אם היה בכנף מעיל שאול ובהקרע היה סימן כי אשר יקרע כנף מעיל שאול הוא אשר ימלוך אחריו הוא דוד ויש אומרי' כי שמואל קרע מעיל עצמו.

פסוק כח

ואמ' קרע ה' את ממלכות כו' ויתנה לרעך כו' ואחשבה כי לא להתריס נגדו כיון כי אם אדרבה היה מיצר על צרתו כאמור למעלה ויצעק אל ה' כל הלילה אך בתחלה רמז לו כי אין מאיסתו גדולה להורישו גהינם חלילה וכיוצא כי אם וימאסך ממלך שאינו אלא מהיות מלך בלבד וכאש' היסב ללכת להפרד ממנו אז אחז בכנף מעילו ויקרע **ויאמר אליו שמואל** כאשר נקרע כנף המעיל ונשאר שאר המעיל קיים כך קרע ה' **את ממלכות ישראל מעליך** בלבד ויתנה כו' אך עדיין בנך ימלוך והוא כי איש בושת מלך על ישראל שש שנים.

פסוק כט

וזהו **וגם נצח ישראל לא ישקר** כו' והוא כי הוא ית' הנצחי וכל דבריו קיימים אשר הוא נצח של ישראל אבינו אלהיו ולא ישקר במה שאמר לו גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו והיא מאמרם ז"ל כי את זו דרש אבנר כשהמליך את איש בושת כי אמר גוי זה בנימין קהל גוי' הוא על יוסף שנולד כבר שיחלק לשני שבטי' ומלכי' מחלציך יצאו הוא על בנימין שעדיין לא נולד וממנו יצאו מחלציו שני מלכים ואין אלא שאול ואיש בושת וזה יאמר קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך בלבד אך וגם כמו שמתקיים זה **גם נצח ישראל** אשר דבריו קיימים לנצח והוא נצח של ישראל אבינו לא ישקר במאמרו ומלכים מחלציך יצאו שכולל את מלכות בן שאול **לא ישקר ולא ינחם** מאשר אמר.
או יאמר וגם נצח כו' והוא כי הלא כמו זר נחשב למה לא הועיל וידוי ותשובה לשאול כמו לזולתו כי גם על זה פקחו עיניהם רז"ל באומרם דוד בשתים ועמדה לו שאול באחת ולא עמדה לו אך אחשבה כי בכל דבריו אלה לא כיוון שמואל כי אם לדבר על לב שאול להסיר דאגה זו מלבו בד' או חמשה דברים ובראשון היחל פתח דבריו באומ' הלא אם קטון אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה כלומר ועל כן מדקדק עמך ביותר כי וסביביו

נשערה מאד. שנית כי הלא כל אשר משחך ה' למלך על ישראל לא היה כי אם על מה שוישלחך ה' בדרך ויאמר לך והחרמת כו' וכמו שכתבנו למעלה כי על היותו מבנימין ונפילת עמלק היה ביד בני רחל הומלך שאול שאם לא כן המלכות ליהודה היתה ואחר אומרו הגזרה והתודה ואמר חטאתי כי עברתי כו' היחל להפיס דעתו על העדר התקון ואמר אל יקשה בעיניך כי לפנים מן השורה התנהג עמך כי הלא מאסת את דבר ה' והיה לו ית' למאסך ולא מאסך רק ממלך על ישראל בלבד ולא עוד כי אם קרע ה' כו' מאליך כלומר ועוד נשאר מלכות על בנך כמדוב' בקודם ועדיין היה לך לדאוג למה לא תועיל התשובה גם למלכות כאשר לזולתך כי דע וראה כי וגם יש טעם לזה כי הנה **נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי** הוא ית' הנצחי של ישראל אבינו אשר ברוח קדשו המפיע בו לומר גור אריה יהודה כתרגומו מדבית יהודה יקום מלכא כו' ושיהיה לנצח כי לא יסור שבט מיהודה כו' עד כי יבא שילה שהוא מיהודה מלכו' קיים לעד לא ישקר ועל כן לא היה אפש' שתתקיי' מלכותך לעד ויהיה עונשך דבר אחר כי המלכו' שלך שאול היה אתך כי של יהודה הוא בעתם כי **לא ישקר ולא ינחם** וכן הוא אמת כמדובר למעלה ועד ממהר כי על כן לא נמשח שאול בקרן ולא בשמן המשח' כ"א בפך ובשמן אפרסמון וכן ארז"ל שכוונה חנה באומרה רמה קרני של דוד ולא רמה פכי של שאול:

פסוק לב

ויאמר שמואל הגישו אלי כו'. שחשב שמאליו לא יבא כי לא לטובתו מגישו אליו כי אם להורגו אך הוא וילך אליו מעצמו ואמר לו אל תתמה כי הנני בא מעצמי למות כי הנה **אכן סר מר המות** ויהיה במה שאמרו ז"ל כי אותו הלילה נזדווגה לו שפחה ובא עליה ונתעברה ממי שמזרעו יצא המן המאבד את היהודים ועל כן אמר אכן אחר שכבר הזרעתי זרע שיעשה נקמות לי **סר מר המות** הזה אז ויאמר שמואל אל תתנחם במה שיעשה המן כי כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך כי כל זרעך יכלה עד שאין זרע אמך ישאר בעולם כלל כי יבא אז מי שיהפך אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם והאביד שריד מבית אגג אז וישסף שמואל את אגג שהו' כמ"ש ז"ל שקשר שתי רגליו בין שני אילנות שקירבם עד שקשרם ואח"כ הניחם ליפרד ונפסק מבין ירכיו עד ראשו ויהיה לרמוז איבוד זרעו ע"י מה שתחלת מה שנפסק גופו היה ממקום הולדתו בין ירכיו:

פרק טז

פסוק א

ויאמר ה' **אל שמואל עד מתי אתה מתאבל אל שאול** בחשבך שאחזירנו למלכות מפני כך והלא אני מאסתיו ואי אפשר על כן מלא קרנך כו' והנה ראוי לשים לב באומרו איך אלך ושמע שאול והרגני האם לא ידע אם לא שמע כי הולכי בדרך מצוה אינם נזוקין והנה לזה השיבו רז"ל היכא דשכיח הזיקא שאני ועדיין אין בזה די בער הקושי הלזה בעצם כי אם לא היה חפץ הוא ית' להצילו לא היה משלחו. ועוד יפלא על אדון עולם ה' איך צוהו לעשות תואנה בעגלת בקר לומר לזבוח כו' ולמה לא אמר לו אל תירא כי אתך אנכי ולהתלונן על אומרו איך אלך כו'. ועוד כי איך יכסה השמש בכברה כי הלא יאמרו מאין ולאין לזבח בבית לחם ומה היום מימים כי אלו היה בגלגל או בנוב או גבעון החרשנו כי שם מקום אשר היתה שם במה גדולה והנה על זאת יש דחק לומר כי נמצא חלל באדמ' לא נודע מי הכהו ועל כן היתה תואנת עגלת בקר צודקת אך זאת היא נבואה קטנה אשר אין לה שחר. עוד יש אמרו כי אדרבה אמר לו אל תכסה הדבר ואמור לזבוח באתי כי ע"י כן יפורסם יותר ואל תירא כי אהיה עמך ואין זה משמעות המקרא ומה גם שא"כ היה הדבר מתגלה ולא מצינו שנודע הדבר כלל כי אם לישי ובניו בלבד עד הומלך. ועוד כי כאשר חרדו לקראתו זקני בית לחם ותמהו ואמרו שלום בואך והשקיט תמיהתם באומרו שלום לזבוח לה' באתי הנה יראה כי אומרו לזבוח הוא להסתיר הדבר ולא עוד אלא שאמ' להם התקדשו ובאתם אתי בזבח כדי שלא יורגש אם לישי ובניו לבדם היה מזמין:

אמנם לבא אל הענין נעיר עוד כי אם כוונתו ית' היתה שיקח עגלת בקר ויאמר לזבוח כו' למה מתחלה לא אמר לו דבר כי אם לך אשלחך כו'. עוד נשים לב אל ייתור מלת לך כי הראוי יאמר **מלא קרנך שמן** ואשלחך מאי לך ואשלחך ועוד כי היה לו להפך ולומר אשלחך ולך כי אחר השלוח היא ההליכה וכן באומרו איך לא אמר איך תשלחני ושמע שאול אך הנה דבר ידוע הוא כמפורסם בספר הזוהר כי אין הוא ית' מכריח ומשנה בחירת בן האדם וכי על זה פקח עיניו ראובן באומרו השליכו אותו אל הבור כו' כי אמר גם שבבור נחשים ועקרבים אין פחד כי ה' עמו ועפר רגליו ילחכו אך אם אניחנו בידם עם שה' עמו לא ישנה בחירתם ויהרגוהו וזהו וישמע ראובן ויצילהו מידם שהוא מידם ממש כי בעלי בחירה המה ואין תקנה וזאת תהיה כונתו ית' לכה ואשלחך לומר אל תשען לבלתי הסתיר הדבר על היותי אני המשלח כי לא אשנה בחירתו ועשה רעה אך כאשר הייתי עושה אם עצמך בלי שליחותי היית עושה שהיית מכסה דבר כן תעשה

אתה עתה בשליחותי וזהו לך אשלחך כלו' לך מבלי שאשלחך ואח"כ אומר אשלחך כי אין זה רק להשוות הליכתו מעצמו לשליחותו ית'.

פסוק ב

והוא הבין בדבר ואמר איך אלך ולא אמר איך תשלחני כלומר אחר שזה דומה לאלו הייתי הולך מעצמי ואיך אלך כו' ובחכמה דבר לומר אני לא אלך פן ישמע שאול כי אם איך אלך כלומר איך תהיה הדרך לינצל איזו תואנה אבקש להסתיר דבר לז"א לו עגלת בקר המתקנת לחלל תסייעך בצד מה להצילך מלהיות חלל כאשר הועיל ליוסף כי ארז"ל כי בהלכות עגלה ערופ' היה לומד עם אביו כששלחו אל אחיו כי היה חש פן ימצא חלל באדמה והיה עזר מעט עם אשר עשה ראובן להצילו מידם.

ואמר שיצטרך לדבר אומרו לזבוח לה' באתי כי זכות העגל' תסייע להסתי' והלא לא יבצר מה שהערנו כי אדרבה אומרו שבא לזבוח שם יעיר את לב כל שומע לומ' הלא דבר הו' ויתגלה הדבר כי אינו מקו' מיוחד לכך מכל יתר ארץ ישראל כי אינו לא גלגל ולא נוב ולא גבעון אך לזה נזכירה מאמר דוד ברות קדשו עד אמצא מקום לה' משכנו' לאביר יעקב הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדי יער והוא כמפורש אצלינו במקום כבודו כי עדיין לא נודע איה מקום כבוד בית המקדש כי היה שדה יער לארונה היבוסי ונשבע דוד לה' נדר לאביר ועקב אם ינום אם יישן עד ימצא מקום אשר הוא לה' מבריאת העולם הוא שער השמים כי על כן שם הקריבו אדם ונח ואברהם את יצחק בנו ושמא תאמרו למה נעלם והלא הוא סמוך לבית אל כי על כן שם ראה הסולם מוצב ארצ' כו' כי נעקר הר המוריה ממקומו ובא שם והיה הסולם משפיע משער השמים עד שהיו רגליו בבית אל היא לוז לז"א הנה שמענוה באפרתה לומר כי עד כה שמענוה באפרתה כי מה שהיינו מבינים הוא שהיה מקים המקדש הוא שער השמים באפרתה היא בית לחם והו' כי רגלי הסולם שראה יעקב היה בלוז היא בית אל ושיפועו נגד ירושלים היה וראשו כנגד באר שבע ועל שיפועו אמר אין זה כי אם בית אלהים כמפורש בב"ר וידוע כי בית לחם גם היא היתה נגד שיפועו ויותר קרובה אל ראשו מירושלים ובכן בהיות מקום האמיתי של בית המקדש בימים ההם שדה יער כי היה שדה ארונה היבוסי לא חשבו ישראל שהיה מקום ב"ה כי אם בבית לחם ואח"כ על ידי נתן הנביא ידעו כי בשדה ארונה היה שאמר זה המקום לעולה וזהו עד אמצא מקים לה' כו' כי הנה בתחלה שמענוה שהיה באפרתה ואח"כ ע"י הנביא מצאנוה בשדה יער כלל הדברים כי טרם יגלה מקום לה' חש בו שהיה בבית לחם אפרתה הסמוכה לירושלים ובזה יתכן מאומרו ית' שאמר לשמואל שיאמר

שהלך בית לחם לזבוח לה' כי הלא כמו זר יחשב להם כי בחר במקום ההוא מבזולתו כי דעת גדולי הדור היתה כי שם חלקת בית עולמים עד נתגלה על פי הנביא.

פסוק ג

ולא אמר לו מעתה ומשחת את דוד בנו למען הסיר קנאה מאחיו כי לא היה מנסה בגדולים אך עתה המה ראו כי מן השמי' היתי' לדוד כי בגדול היחל ולא רצה ית' עד בא דוד מן הצאן וקפץ השמן מרחוק ובבואו בית לחם חרדו זקני העיר לקראתו ויאמרו כלם כאחד שלום בואך כשואלים אם שלום היה או בורח משאול כי אולי כעס עליו על לא טוב' השמועה אשר השמיע לו ויאמר שלום אלא שבאתי לזבוח.

פסוק ה

ולהסתיר דבר שלא את ישי היה מבקש אמר להם דרך כלל התקדשו ובאת' אתי בזבח כלומר התקדשו והזדמנו מעצמכם אך ויקדש בעצם **את ישי ואת בניו** שהזמינם ואח"כ ויקרא להם בייחוד שנית לזבח ואז ויהי בבוא' וירא את אליאב וחשב כי הוא אשר ימלוך כי ראהו בתואר מוכן לכבוד שתהיה אימתו על העם ויאמר אך נגד ה' משיחו ויהיה אומרו אך למעט את אחיו ויאמ' ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו כו' כי האדם כו' והנה ראוי לשים לב כי אין אומרו יראה לעינים מקביל אל אומרו וה' יראה ללבב. ועוד שהוא בלתי מובן כי אין האדם רואה לעינים כי לכל האדם רואה ואם הוא כאומר' יראה בעינים קשה יותר כי מי לא ידע כי האדם יראה בעינים וגם הוא תפל מבלי מלח. אך יאמר מאמרנו על פסוק ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי והוא כי הנה דרך בשר ודם שאם הוא בחשוכא רואה משם מה שבאורה אך אם הוא באורה אינו רואה מה שבתוך בית אפל אך הוא ית' ידע מה בחשוכא עם היות כי ונהורא עמיה שרי והטעם הוא על כי ראות עיני האדם אינה טבעית עצמיית כי אם כמאמר חכמי הטבע כי עין אדם אין ראייתה מעצמה כי אין העין רואה כי אם שהיא כמרא' מלוטשת בהירה ובהיותה באור מכה בהירותה באור ושואבת מהאור דרך התהפכות אור וע"י מה שמקבלת מן האור היא רואה על כן לא תראה מה בחשוכא כי אין שם מה שתקבל ממנו לראות אך הוא ית' אין ראייתו תלויה בקבל' מהאור באופן כי ראייתו עצמיית על כן לא יעצרנה החשך ועל כן ידע מה בחשוכא עם שנהור' עמיה שרא מש"כ האדם וזה גם הוא מאמרנו על מאמר התנא דע מה למעלה ממך עין רואה שהו' כי אין עין עליון כעיניך שאינ' רואה כי אם שתקבל מן האור לראות כי על כן לא יראה ללבב או בכל דבר חשוך כי הנה היא עין רואה בעצם מעצמה כי על כן אין חשך מחשיך לפניה וזה יאמר פה הוא ית' לשמואל לומר לו כי במה שהוא אדם אינו רואה ללבב כה' ואמר הענין בטעמו כי מה

שאין האדם רואה ללבב הוא על כי אינו רואה בטבע כי אם שע"י מה שהאדם שם פניו להביט ולראות באור מביא ראיה אל העינים שמקבל ושואב מהאור על כן לא יראה לנסתר מש"כ הוא ית' שראייתו עצמי' מעצמו מפלשת הכל כחשכה כאורה וזהו האדם יראה לעינים הוא יראה ויביט באור להביא ראייה אל העינים כלומר שעל כן לא יראה ללבב אך וה' יראה ללבב מצד עצמו כי ראייתו עצמיית כמדובר:

פסוק יא

ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים כו'. הראוי יאמ' עוד נשאר הקטן למה חיסר הנו"ן ואמר שאר ולזה נעיר מה היה כי את מי שאמרו עליו בזמן ההוא שהיה גביר חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו לא העבירו לפני שמואל ולא עלה על לבו שכאשר הזמין את ישי ואת בניו שהיה זה בכלל הקרואים עם יתר אחיו. על כן אחשבה כי בתשובתו זאת נתן טעם לדבר באומר ועוד פאר הקטן והוא לומ' לא מבלי היותו ראוי לא קראתיו ולא שנשאר כדבר בלתי חשיב כי אם שלענותנותו השאיר עצמו ועל כן לא אמר נשאר שיורה על מקרה או על היותו נבזה וגרוע שיורין מהם כי אם שאר שהו' שאר את עצמו ואינו יכול ובא כעת כי הוא בצאן ולא יוכל להניחם עד הערב.

אז אמר שלחה וקחנו כלו' גם שיחוס על הצאן וימאן קחנו ולא תניחנו בשום פנים. או כיון שלחה ואם ע"י שליח לא יבא לך וקחנו אתה בעצמך **כי לא נסיב** במסיבת הזבח **עד בואו פה** וישלח ויביאהו ומה מתקו דברי רז"ל שהיה מתעכב שמואל שראהו אדמוני שהיה מורה אכזריות מעין עשו אמר לו הוא ית' אל תחוש כי זה הוא אדמימותו עם יפה עינים הם הסנהדרין עיני העדה ועל פי דרכם זה יהיה וטוב רואי שלא היה סומך על סנהדרין והוא לא ידע ואשם כשאול שסמך על דואג שהיה ראש סנהדרין והרג נוב עיר הכהנים כי אם שהוא היה טוב רואי שהיה רואה הטוב ואמת מסיק אליבא דהלכתא אל השערה ולא יחטיא באופן שאין פחד יתאכזר לישראל שלא כדין ועל פי הדברים האלה לא היה צריך הוא ית' לחזור לומר לו קום משחהו אך הנה בתנחומא אמרו כי אמר לו הקב"ה משיחי עומד ואתה יושב קום משחהו מעומד ובזה יתיישב שהוצרך לחזור לאמר לו הענין והנה ארז"ל שהשמן בעצמו קפץ מתיך הקרן על ראש דוד. וראוי לשים לב אם יש דבר מזה בכתוב. עוד ראוי לשים לב אל אומרו מקרב אחיו כי אם הוא כי שם היו אחיו ידוע הוא וגם אין מעלה או מוריד לאומרו. אך אפשר הוקשה לרז"ל אומרו ויקח שמואל את קרן השמן כי באומרו וימשח ידוע הוא כי לקח את קרן השמן כאשר צוהו ה' מלא קרנך שמן כו' אך הוא לומר כי שמואל לא עשה כי אם לקיחת קרן השמן אך המשיחה הוא ית' עשאה. ושיעור הכתיב ויאמר ה' קום משחהו וי קח

שמואל את קרן השמן וימשח אותו השם הנז' באופן לא עשה שמואל רק לקיחת השמן אך וימשח אותו ה' הנז' בסמוך שקפץ השמן ולמה היה זה לעשות נס בלי צורך. לז"א בקרב אחיו כי להיות בקרב אחיו אם היה שמואל עושה לא יבצר צד הרהור אולי מלבו עושה למושחו ולא לא' מאחיו על כן קפץ השמן למען יכירו כי מה' יצא הדבר כי הוא ית' משחו וסרה קנאת אחיו ומיד טרם יארך הזמן שמשיעור צורך הזבח שאמר שמואל ויקם שמואל וילך הרמת':

פסוק יד

ורוח ה' כו'. אמר כי ע"י שמן המשחה הקדוש ההוא צלחה רוח ה' בדוד הוא רוח אדר מלכות מן השמים כאשר צלחה בשאול בהמשחו ועתה כאשר הרוח ההוא צלחה בדוד סרה משאול כי כבר הומלך דוד תחתיו וע"י כן מצא מקום לחול עליו רוח רעה וגם זה היה מאת ה' לבלתי ישים לבו לדרוש ולתור מה היתה לכת שמואל בית לחם כי אם ככה היה עושה היה דוד ושמואל מסתכנים על כן הוא ית' שלח רוח רעה ובעתהו שע"י כן לא ישית לב לדרוש ולתור על זה ומה גם כי אמרו לו עבדיו שתרופתו היא השמחה שיבקש לו מנגן שע"י כן לא ישית לב לבקש דבר יעצב בהם כי אם דבר ישמח בהם לדוץ דאבה.

פסוק טו

ויאמרו ואמר ויגזור נא אדונינו כי הנה עבדיך לפניך לקיים ואשר יאמר הוא יבקשו איש יודע מנגן בכנור כו' וראוי לשים לב שהל"ל יודע לנגן מאי יודע מנגן בכנור וכן אומרו **הנה נא רוח** אלהי' רעה מבעתך כי אומרו נא מיותר, אך הנה המה הכירו כי רוח רעה מבעתתו ויאמרו בלבם הנה לא חלה רוח רעה אם לא כי סרה מעליו רוח ה' שהיתה עמו ועל כן תהיה תרופתו איש יודע תורת ה' אשר איש כזה פני שכינה יקרא כי ה' עמו וגם הוא מנגן בכנור שע"י כן יוכן להשיג יותר על אשר השיגה ידו עד הנה באופן שע"י הכנת ידיעתו בתוספת התעוררו' ניגונו שיתוסף בו לפניך יהיה הכנה לעורר רוח ה' שהיה בך תחלה שסרה ממך ובכן תברח ממך רוח הרעה וזהו **הנה נא רוח** רעה לומר מש"כ עד כה כי אם רוח ה' והתיקון הוא להחזירו ונגן בידו וטוב לך שהטוב הקדוש שהיה בך יהיה. עתה בך כלומר ואז רוח הרעה לא ישכון במקום הקדושה.

פסוק יז

אז **ויאמר שאול אל עבדיו ראו נא איש מטיב לנגן** לא אמר איש יודע לנגן כי אם מטיב לנגן והוא כי יש אנשים שמתי לב אשר בתורת ה' לא יחפוצו כי אם בשירי זמרה והיה כנור ונבל תוף וחליל יין וכיוצא שאין נגונם רק להרע והנה איש כזה לא יועיל להסיר רוח רעה כי אם מי שמרוב הדבקו בה' ה' עמו ויש לאל ידו להיטיב במקום שיש רע

ואת זה תביאו וזהו איש מטיב כדי לנגן לפני ע"י הכנתו ואת זה הביאותם אלי כי את זה אני צריך.

פסוק יח

אז ויען א' ויאמר כדבריך כן נמצא **בן לישי בית הלחמי** כלומר צדיק כמוהו יודע נגן ונבון דבר וכו' וה' עמו כי הנה זה הוא מה שאתה צריך כי ע"י היות אשר ה' עמו על ידי ניגונו יערב לו להגדיל השפע בו ויתעורר בך רוח ה' הטובה שהיתה בך ותבריח את הרעה ממך כנודע כי הטומאה בורחת מן הקדושה כשפחה מפני שרה גברתה וזה מאמר הכתוב והיה בהיות רוח וכו' ולקח דוד את הכנור ונגן וכו' כי אומרו ולקח דוד את הכנור הוא מיותר כי באומרו ונגן דוד בידו ידוע שלקח הכנור ועוד מה הוא כפל אומרו ורוח לשאול וטוב לו וסרה מעליו כו' כי אומרו וסרה מעליו רוח הרעה היה די וידוע שרוח לו. ועוד כי אומרו ורוח צודק אך אומרו וטוב לו אינו צודק כי להסיר הרעה הוא המכוון לא להביא טוב מלבד הקושי הראשון כי היכן מצינו רוח רעה שתוסר ע"י ניגון כי אם להסיר עצבון בלבד אך בזה אין דעת חכמים נוחה לומ' שעצבון בעלמא היה ענין שאול אך הוא מה שכתבנו כי בהיו' דוד שלם עד גדר שה' עמו אז ונוסף גם בו שפע קדוש' יתירה על ידי הניגון וזהו ולקח דוד את הכנור שלמה שהוא דוד בקחת הכנו' בידו לפי שאול היה מדרגת קדושה א' ונגן בידו הוא תוספ' קדושה עליו ושע"י כן בתחלה ורוח לשאול דוחה רוח הרעה ואח"כ ע"י יתרון השורה על דוד מתעורר רוח ה' להתפשט בשאול מעין אשר היה בו מתחלה וזהו טוב לו וע"י כן וסרה אין צריך לומר מקרבו כי אם אפילו מעליה סר רות הרעה.

ונחזור אל התכת הכתובים שהיינו בהם ויען א' מהנערי' כו' **יודע נגן וגבור חיל** כו' הנה רז"ל דרשו פסוק זה על התורה ועל העבוד' ומעין מאמרם יתכן והוא כי הנה כתבנו על אשת חיל כו' שהוא אשה בעל' מצוה כי בכל מצוה נעשה מלאך ובהיותם רבות נעשה לה חיל מלאכים וע"ד זה יאמר פה גבור חיל שהיה גבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים עד היות לו חיל מן המצות ושעור הכתוב שעם היות יודע נגן שמטבע המנגנים להיות קלי הכשרון שמחים אלי גיל ויין משתיהם וכיוצא אך זה עם היותו יודע נגן הוא גבור חיל מן המצות שלו חיל מלאכי מצותיו ועם היותו איש מלחמה אשר טבע איש מלחמה לבלתי היות שוקד בלימוד מתבודד להבין דבר מתוך דבר אך זה עם היותו איש מלחמה היה נבון דבר ודקדק באומרו דבר ולא אמר ונבון כי לא הית' תבונתו מסופקת כי אם אל דבר א' האמתי אליבא דהלכתא ועם היות איש תואר שמדרך איש תואר להתפתות בזמה אשר ה' רחוק מהם אך זה עם היות **איש תואר היה** ה' עמו כי קדוש הו' לאלקיו והנה אין

ספק כי רעדה אחזה את ישי בראו' את מלאכי שאול באי' בעד דוד והוא רך ומשוח מלך אומר בלבו אולי נודע הדב' לשאול ואת נפשו יבקש או לחקור דבר על מה בא שמואל בית לחם וקדש' לזבח ותחת זאת המת ימיתנו על כן אמר בלבו איזה פתחון פה יש לדוד לבלתי הנצל אם לא שבא ממעשה תמר ויהודה אולי לא טוב הדבר היה בעיני ה' כי ענין בועז ורות היה ע"י חופה וקדושין מש"כ ענין תמר ומה גם כי כלתו היתה מבן א' וזקוקה לאחר על כן שלח בידו לחם ויין וגדי עזים לרמוז לפני ה' זכות אביה שהוא מלכי צדק מלך שלם שהוציא לחם ויין לאברהם וגדי עזים הוא זכות פרץ כמפורש אצלנו במקומו כי הגדי עזים שנדר לה יהודה היא נפש קדושה בעלת עוז מלכות מן הצאן הם ישראל או על דוד עצמו שהיה עתיד לצאת משם שהוא גדי ילד עזי' של עוז הוא דוד שהיה מן הצאן שילקח ממכלאות צאן ועל כן ושלח ביד דוד בנו אל שאול ולא ביד זולתו שיוליך זכיותיו בידו אל שאול לינצל ממנו:

פרק יז

פסוק ח

ויעמד ויקרא כו'. ראוי לשים לב אל אומרו אנכי הפלשתי מי לא ידע שהוא הפלשתי. ועוד אומרו **ואתם עבדים לשאול** מה צורך לומ' להם שהם עבדים לשאול ולא היה לו להתחיל אלא מאומרו **ברו לכם איש**. ועוד כי אין זה תפארתו לומ' שירד אליו איש להלחם בו והוא לבוש שריון משקל חמשת אלפים שקלי נחשת וצבע נחשת על ראשו ומצחת נחשת על רגליו וכידון נחשת בין כתפיו באופן שלא היה לו מקום מגולה זולת שתי עיניו ומעט מזער ממצחו ולא היו מכת חרב פוגמי' בשום מקום מגופו כמשז"ל ומה גם לרבוי הקנטרין שאמרו שהיה משקל כליו אלה ולהגיע איש בחרבו הקשה אל מקום שבין עיניו המגולה מי יוכל ליקרב אליו ועץ חניתו כמנוד אורגים ולהבת חניתו שש מאות שקלים ברזל ונושא הצנה לפניו כי לאיש אשר אלה לו מי פתי יסור אליו להלחם בו ולא יתכן תנאו זה רק בהיותם שוים בכלי הקרב. ועוד אומרו אם יוכל להלחם בי והכני ואח"כ לא אמר ואם אני אוכל להלחם בו כי אם ואם אני לא הכיתיו. ועוד אומרו ויאמר הפלשתי אני כו' כי הנה עד כה הוא המדבר ולמה עודנו מדבר חזר ואמר ויאמר בתוך דבריו. ועוד מהו החירוף שאומר אני חרפתי כו'. ועו' אומרו וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחתו ויראו מאד כי הנה מאומרו האלה יורה כי ב' פעמים דבר והדברים האלה האחרונים היו קשים מהראשונים והכל דבר בפעם אחת

ואם אומרו ויאמר הפלשתי אני חרפתי כו' הם דברי' שניים בפע' שני' מהו הקושי אשר בהם מהנאמרי' ראשונ' שמפניה' חתו ויראו מאד.
אמנם יאמר הנה כבוד גדול אעשה לכם בזה כי אין דרך שר וגדול להשוות עצמו אם עבד א' ומה גם להתנות כתנאי הזה כאלו הם שווי הערך ועכ"ז עם היות כי אנכי הפלשתי הידוע שר וגדול מאד **ואתם עבדים לשאול** ועכ"ז **ברו לכם איש** ואשוה אליו לומר שהכאת איזה משנינו תשעבד אומתו והלא תאמרו כי אין זה יתרון כי הלא אתה נושא הצנה לפניך והבא נגדך אין להזעימו ועוד שנית כי הלא מי בישראל יהיו לו הכלי קרב כמוך ולא תהיה תפארתך רק בהיות כלי קרב שבשתי הכתות שוים לז"א על הא' **ברו לכם איש** שהוא א' וגם אני כמוהו יחידי בלי נושא הצנה וזהו וירד אלי ועל השנית אמר הנה זה היתרון אשר אעשה לי תחת יתרון כלי מלחמתי כי יבא להלחם בי להכותני תחלה ואני לא אלחם עמו להכותו כי אם אתיצבה לישמר ממכותיו על ידי כלי מלחמתי וזהו אם יוכל להלחם בי והכני לומר כי הוא לבדו ילחם בי ואני לא אלחם. בו להכותו רק לשמור עצמי ואם הכני והיינו לכם לעבדים ואם אחר שינסה ולא יוכל או אם אני אוכל לו והכתיו והייתם כו' ובזה לא אמר ואם אני אוכל להלחם כי ודאי יוכל כי אין לישראל הכלים שיש לו שיעכבו מלהלח' והנה זה יתרון גדול לאיש הישראלי ועל הדברי' האלה לא התפעלו שאול וישראל הרבה כי אולי בבלתי הלחם הוא בתחלה יוכל לו האיש הישראלי אך אחר הדברים האלה חזר ואמר דברים אחרים והוא אומרו ויאמר הפלשתי אני חרפתי כו' לומר לא נכון אשר דברתי עד הנה שבתחל' ילחם הוא ולא אני כי חרפ' הוא לכם תתי לכם יתרון זה וזהו אנכי חרפתי את מערכות ישראל בתתי לכם יתרון זה כאלו חלושי כח אתם אך הנני חוזר בי ואומ' תנו לי איש ונלחמה יחד אני והוא כמוני כמוהו אני להכותו והוא להכותנו אז וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה שהם האחרונים ויחתו ויראו מאד:

פסוק יב

ודוד בן איש אפרתי כו'. ראוי לשים לב מה הנה החדושי' האלה שהיה **דוד בן איש אפרתי מבית לחם יהודה** ושלו שבעה בנים והלא מפורש למעלה באר היטב. ועוד מהו אומרו הזה כמורה באצבע. ועוד מה ענין אומרו שבימי שאול היה **זקן בא באנשים**. ועוד כי אומרו בא, בימים צודק אך לא בא באנשי' והנה ארז"ל שהי' בא באוכלוסא ויוצא באוכלוסא ודורש באוכלוסא מה ענין זה פה. ועוד למה מזכיר הליכה באחי דוד שלש פעמי' ולמה מזכיר שמותם ולמה חוזר להודיע כי דוד הוא הקטן כי הלא נאמר למעלה וכן אומרו ושלשה הגדולים הלכו אחרי שאול הרי נאמר זה בסמוך.

אמנם הנה עתה היחל לדבר ענין מלכו' דוד מראש ועד סוף ואיך היה ה' עמו ובכן מעתה מורה חשיבתו והוא כי הנה מהאמור למעלה היה נראה כי אחיו היו עיקר הבית והוא כשיורין אצלם כי הלא בהזמין שמואל את ישי ובניו לא החשיבו אביו בכוללו בכלל אחיו ולא הביא לפני שמואל כי אם השבעה ואם לא היה שמואל אומר התמו הנערים לא החשיבו אביו להעבירו לפניו וגם עתה אמר לו עוד שאר הקטן והנה רועה בצאן כדבר תפל ונגעל מכלם.

על כן בתחלת סיפור כל עניינו בא להעמידנו על האמת ויאמר **ודוד בן איש אפרתי הזה** האדם הגדול כמשז"ל כי אפרת הוא תואר גדולה בפסוק מחלון וכליון אפרתים **מבית לחם יהודה** שהוא מזרע בועז שמבית **לחם יהודה ושמו ישי** כלומר הבן הזה הוא לבדו אשר יתואר אחר אביו הגדול הזה כי הוא הדומה לו בעצם עם היות כי **ולו שמנה בנים**.

ולהורות גדולת חשיבות דוד אמר בדוד הזה והוא כי הנה ידענו מרבותינו ז"ל בבראשי' רבה כי המניח אחריו בן יגע בתור' וצדיק כאלו לא מת וזה יכוין **ודוד בן איש אפרתי** שהוא בן אדם גדול והוא גם כן שלם בתורה באופן שאביו יחשב כאלו לא מת והוא חי לפנינו תמיד וזהו אומרו הזה כמורה באצבע על מי שהוא חי תמיד לפנינו ושיעור הכתו' **ודוד בן איש** שהוא חשוב הנקרא איש ככל אנשים שבמקרא והוא אפרתי שהוא תואר גדולה וגם דוד שלם יגע בתורה כי על כן על אביו נאמר הזה כעומד לפנינו כי המניח בן צדיק יגע בתור' כאלו לא מת ומיוחס אחר בועז הגדול בישראל שמבית לחם יהודה כאלו אין מתואר אחר ישי אלא זה עם שולו שמונה בנים.

והאיש בימי שאול עם היותו זקן היה בא באנשי' יוצא באוכלוסא למלחמה.

פסוק יג

ועתה **וילכו שלשת בני ישי** ולא הוא עם היותו רגיל לבא באוכלוסא והטעם הוא כי אלה להיותם הגדולים לבשו קנאה על היות דוד משוח מלך ועל כן **הלכו אחרי שאול למלחמה** כי בו היו חפצים מבדוד אחיהם ומה גם כי **ושם שלשת בניו** אליאב ואבינדב ושמה אשר לכל אחד בפני עצמו אמר שמואל בזה לא בחר ה'.

פסוק יד

והיתה טינת קנאה בלב' נגד דוד באמרם כי **ודוד הוא הקטן** ויעדיף עליהם כל כך לכן **ושלשה הגדולים הלכו אחרי שאול**.

פסוק טו

ואמר כי אחר ארבעים יום ואין עונהו מכל ישראל כמו שכתבנו שאפילו אבנר שהיה גבור כארי לא ערב אל לבו לצאת אליו כי לא ראה בו מקום להכותו בחרבו הקשה כי

לא היה לו מגול' רק בין עיניו ומי יוכל לכוין כי בטרם יכוין אל המקום הצר ההוא יכנו הפלשתי עשר מכות.

פסוק יז

ויהי ביום ההוא **ויאמר ישי לדוד בנו קח נא לאחיך** כו' ולא יכול דוד לדבר אתם כי הנה ושאול והמה וכל איש ישראל נלחמים בעמק שביניהם עם פלשתים אך בלילה שחזרו והתפרדו מלהלחם עד הבקר.

פסוק כ

אז **וישכם דוד בבקר** טרם ילחמו כדי שיוכל לדבר אתם והנה היחל היחלו לצאת **אל המערכה והרע** בצאתם לערוך המערכה ותערך ישראל ופלשתים.

פסוק כב

אז ביום המחרת וירץ אל המערכ' טרם ילחמו וישאל לאחיו לשלו' והנה חזר ביום אחד וערכתם הפלשתי' כפעם בפעם ולא בלבד יצא ממערכת פלשתים חוצה בגאי שביניהם כי אם גם התחיל לעלות מהעמק אל העבר הלז שבו ישראל ואז בראות ישראל כי היה מתקרב יותר אליהם מבראשונה שהיה עולה מהגאי ומעלה נסו מפניו ויאמר איש ישראל הראיתם האיש העולה הזה שערב אל לבו לעלות במעלה ההר שבעבר שישראל שם כי אין זה רק לאיים את ישראל לומר כי בא עד קרוב למחניהם ויחתו מפניו על כן והיה האיש אשר יכנו יעשרנו כו'.

פסוק כו

ואמר דוד **מה יעשה לאיש אשר יכה** כלומר מה ראוי לעשות לו כי הלא דבר נקל הוא הכות אותו **כי מי הפלשתי הערל הזה** טמא **כי חרף מערכות** אלקים חיים והרי הוא כאלו נגע בכבודו ית' וא"כ הרי הוא מעתה חשוב כמת כי ה' יתנהו ביד הלוחם עמו בלי ספק ואז האנשי' החשובי' אשר שאל להם לא ענו אותו באמור מה יושיענו זה.

פסוק כז

אך **ויאמר לו העם** הם המון **העם כדבר הזה לאמר** שכיונו כדי לאמר למלך אם זה יערב אל לבו לעשות הדבר ובכן אמרו **כה יעשה לאיש אשר יכנו** וישמע אליאב ויחר אפו ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן כו' ויאמר מה עשיתי עתה כלומר מה עשיתי עד עתה כי הלא דבר הוא בלבד שדברתי אך אעשנו כאשר היה אז ויסב מאצלו אל מול אחר כו' אמר בלבו הנה השומעים אותו פה לא יגידו למלך כי הנה ראה מה שכעס אחי עלי שיורה שאיני כדאי לכך אך אלך אל מול אחר ושם אשאל ואדבר אולי יוגד למלך כי לא רבה לאמר הוא למלך כי בוש פן יראה כמתהדר ומתהלל לפני מלך.

פסוק לב

וע"י כן וישמעו הדברים כו' ויקחהו ויאמ' **דוד אל שאול אל יפול לב אדם עליו** כלו' כי זה לא אדם הוא כי אם כאחת מחיות היער כי סר צלו מעליו ולמה לב מי שהוא אדם אש' חתתו על כל חיות השדה יפול על זה עבדך ילך ונלח' **עם הפלשתי הזה** כי איני נלחם עם שרו של מעלה כי אם **עם הפלשתי הזה** ויאמר שאול מראש דברך נראה שדרך השגחה הוא מה שתבטח להורגו ומסוף דברך שאמרת **ונלחם עם הפלשתי** יורה שהוא בטבע שתבטח בכחך להלחם בו ועל כן אני אומר אם תתפוס ל' אחרון כי תבטח בכחך בטבע להלחם בו לא תוכל אפילו ללכת אליו להלחם עמו כי נער אתה והוא איש מלחמה מנעוריו אז ויאמר דוד השגחה היא ולא טבע מה שאוכל לו כי הנה גם את הארי גם את הדוב שהם שבעה כאשר דרשו ז"ל מרבויי הכתובים והיה הפלשתי הזה כא' מהם ושמא תאמ' למה אדמה אותו לחיות השדה והלא בעל חי לית ליה מזלא ואדם אית ליה מזלא ומה גם העומד על עמו שיש לו שר למעלה לז"א הנה זה סר צלו ולא כשא' לו יתרון על הבהמה כי הנה מערכות אלקים חיים חרף.

פסוק לז

ומה שחזר ויאמר דוד ה' הצילני כו' יהיה כי ראה דוד כי יכול שאול לאמר לו לאו כל שעתה מתרחיש ניסא ואין סומכין על הנס ומי יודע כי אם נכו מזכיותיך בדבר ההוא לזה שב ויאמר דוד ה' אשר הצילני כו' לומר אם היה פעם א' הייתי אומר מקרה הוא היה לי וה' עשה לי נס בפעם ההיא אך הנה הראה ה' אותי, זה פעמים אך אין זה כי אם שהביאם ית' לפני לרמוז לי כי היה עמי וכאשר הצילני מידם כך יצילני מכיוצא בהם כפלשתי הלז וזהו ויאמר דוד ה' **אשר הצילני מיד הארי ומיד הדוב הוא יצילני מיד הפלשתי הזה** כי מאז הייתי כנרמז מאותו ית' בהצלה זו ויאמר שאול עדיין נשארה חששא אחת והיא אשר אמרת ה' אשר הצילני שהוא מדת הרחמים ולפעמי' מדת הדין מקטרגת לכן אעזרך בברכתי והיא לך וה' הוא ובית דינו יהיה עמך באופן לא יהיה קטרוג מדת הדין כי שני המדות יהיו לאחדים בעזרך והוא הנודע כי וה' הוא ובית דינו:

פסוק לח

וילבש שאול כו'. ראוי לשים לב מה הם מדיו אם הם לבושי מלחמה כשריון ודומה לו איך אומ' אח"כ **וילבש אותו שריון**. ב' או' ויחגור דוד את חרבו מעל למדיו ידוע הוא כי אין חגירת החרב רק מעל ללבושו. ועוד אומרו ויואל ללכת כי לא נסה כי היה לו לומר ולא אבה ללכת כי לא נסה אך לומר שאבה ללכת בשביל שלא נסה וישם רצה לומר שכי זה משמש במקו' אלא כאלו יאמ' ויואל ללכת אלא שלא נסה אך א"כ ה"לל כי

שלא נסה אך הנה ודאי כי מדיו לחוד ושריון לחוד והוא כי לא כל מיני לבושים נאותים לעת מלחמה ד"מ אם ילבש אדם בעיר לבושי' ארוכים ורחבים מפני הכבוד לא יאותו כך במלחמה כ"א כמדת האיש בצמצו' שיהי' מזורז בהם וההיקש ביתר מציאות ההפרש לרגילי' בכך ועליהם ילבשו השריון והנה שאול היה במלחמה לבוש מדיו המיוחדים לעת מלחמה כפי מדתו ואותם הלביש לדוד תחלה וז"א **וילבש שאול את דוד מדיו ונתן** אח"כ קובע נחוש' **על ראשו וילבש אותו שריון** על מדיו והנה דוד לא רצה באלה ומה גם לרז"ל האומרי' כי מדי שאול באו למדת דוד שהיה קצר הקומה עם היות כי שאול היה ארוך ובגדיו ארוכי' והרגיש שאול ויתכרכמו פניו. או לפי פשוטו כי דוד לא רצה רק לקלע באבן כאשר עשה אחרי כן והיה בוש להסיר בגדי שאול כלם אשר הלבישו כא' על כן עשה מעט מעט והוא כי בתחלה ויחגור דוד את חרבו מעל למדיו כלו' ולא מעל לשריון שעל מדיו כי העביר לשריון מעל מדיו ויחגור עליהם חרבו ויואל ללכת כך בלי שריון כי לא נסה בשריון ואח"כ על השאר שהם מדיו וקובע ואפי' החרב לא רצה ויאמר אל שאול לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי ויסירם דוד את כלם מעליו ויקח מקלו' כו':

פסוק מ

ויקח מקלו כו' ראוי לשים לב כי אחר שלא עשה, דבר במקל ולמה לקחו בידו. ועוד אומרו ויבחר לו ה' חלקי אבני' מן הנחל כי הראוי יאמר ויקח לו ה' חלקי כו' שאם הוא שבחר אותם משאר אבני הנחל מה צורך להודיע שבחר בטובים או חלקים מהשאר וכן למה הודיענו בכלי הרועים בוילקוט ושקלעו בידו כי היה עולה על לב שקלע בקלע מבלי היותו בידו ועוד למה מודיענו שהאיש נשא הצנה לפניו ובאו' ויבזהו כו' אין זה טעם לבזותו היותו אדמוני עם יפה מראה וכמאמר הפלשתי לכה אלי היה לי לומר בא אלי ועוד אומרו ולבהמת השדה שה"ל לחית השדה. ועוד אומרו שני פעמים וידעו כל הארץ וחזר ואמ' וידעו כל הקהל שהיא כפל ענין במלות שונות שהן שתי קושיות למה כפל הענין ולמה במלות שונות. ועוד אומרו כי לה' המלחמה הרי בכלל אומרו היום הזה יסגרך ה' כו' הוא. וכן אומרו ונתן אתכם בידנו הוא בכלל האמור ועוד אומרו ויחזק דוד מן הפלשתי בקלע ובאבן כי הוא הדבר אשר דבר עד כה ובכן אומרו ויך את הפלשתי הרי נאמר כבר וכן אומר וחרב אין ביד דוד הוא מפורש למעלה.

אמנם הנה דוד אמ' בלבו אין כאן מקו' להכותו בחר' או בחנית כי בכל מקו' מגופו שיכה הוא נחשת ואי אפשר אם לא לתקוע קצה החרב במעט ממצחו המגולה ואם איש יגש אליו לעשות כן יכנו הפלשתי חמשים מכות כי ידיו לא אסורות כי על כן בכל גבורתו

אבנר לא ערב אל לבו להלח' בו על כן אין תקנה כי אם מרחוק בקלע וצריך לקלע באימון או בבטחון השגחתו ית' שלא יחטיא מבין ריסי עיניו שהוא קצת מצחו המגולה והנה אלו ידע הפלשתי כי קלע ביד דוד יכסה גם המקום ההוא עד יקרב אליו עד מקום קרוב שאין הקלע מועיל כי אם בקצת ריחוק.

על כן התנכל דוד להסתיר הקלע והאבנים מלפניו **ויקח מקלו בידו** למען יחשוב הפלשתי כי במקל היה חפץ להלחם בו ע"כ אמר הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות כי לא ידע כי המקל היה לגנוב דעתו כי בקלע אשר לא ראה הי' חפץ להלחם בו כי הנה ויבחר לו כבר מחרב וחנית חמשה **אבנים מן הנחל** לקלע בהם ולא הביאם בידו כי אם וישם אותם טרם יבא **בכלי הרועים אשר לו** לאכול או לשתות בו.

וגם שם הכלי תוך הילקוט הוא כמין חמת עור שהוא טכסיס הרועים שלא יעלה על רוחו שאבני קלע בתוכו כי אין דרך לשים בו רק לחם ומזון שהכלי' אש' בתוך הילקוט אשר בו האבנים יחשבו הרואי' כי הוא הלחם שבילקוט כדרך הרועים וגם כיון בשיתו שומו האבנים בכלי ולא בילקוט לשיהיה נקל לקחת האבן מתוך הכלי בנחיצות בעת הצורך כי הכלי פתוח בטבעו שהוא כמין קערת עץ ואשר בתוכו ילקח מיד מה שאין כן הילקוט שהוא חמת וקירותיו נגשי' בטבע זו לזו ויש טורח לפתוח ולבקש האבן מתוכו ויתמהמה ואין צריך בשש על כן שם אותן בכלי הפתוח והכלי תוך הילקוט הבלתי מניח את דפנות החמת להתקרב זו לזו ויקל לקחת' מן הכלי וזהו אומרו וישלח דוד את ידו אל הכלי ויקח משם אבן ויקלע כי להיותן בכלי מיד בשלוח ידו לקח האבן וכאשר הטמין האבנים גם כן הזמין הקלע וזהו וקלעו בידו כי היתה תוך ידו בה באופן שלא היה הקלע נראה כעת לעומדים לפניו.

והיות האבנים חמשה אמרו רבותינו ז"ל אחד כנגד הש"ית לעד אשר חלף הרשע ההוא כי הוא ית' יעשה על דבר כבוד שמו יתברך אשר חרף. והשנית כנגד זכות אהרן שהיה בעל דינו שהרג חפני ופנחס כהני ה' בשלה. והג' כנגד ג' האבות שחירף מערכות בניהם ולפי זה אפשר גם כן שאומרו מן הנחל רמז כי אשר עזר את יעקב ששרה אל אלקים הוא שרו של עשו בנחל כאומרו ויעבירם את הנחל כו' ויאבק איש עמו כו' הוא יעזרנו עתה נגד הפלשתי הלז **ויגש אל הפלשתי** ילך הפלשתי הלוך וקרב אל דוד ולא ראהו עד כה כי והאיש נשא הצנה היה לפני אך אחר התקרבו אז ויבט הפלשתי ויראה את דוד ויבזהו באומרו אם כחו של זה הוא מחמת תחבולות מלחמות א"א כי הנה היה נער ולא נסה במלחמות ואם הוא כי סמך על גבורתו כי על כן בא באבירות לב להלחם גם זה אינו כי מה שמתלהב להלחם וערך אל לבו להלחם בו הוא להיותו אדמוני הוא

בלי גבורה כי הלא הוא עם יפה עינים יפה מראה שאין טבע היפה מראה להיותם בעלי גבורה ואם כן מה יועיל לו חריצותו ובטחו בעצמו ואם הכונ' הוא לבהלני באבירותו להבריחני לז"א אמר לו הכלב אנכי שמבריחין אותו במקלו' איני מתבהל ממקלות לנוס ואז מכעסו קללו באלהיו של עצמו.

פסוק מד

ויאמר **אל דוד לכה אלי** כלומר לכה מלפני וטוב לך ואם תבא אלי לא אצטרך להלחם בך כי אם **ואתנה את בשרך לעוף השמים** כו' כי מה אתה. לפני וזהו **לכה אלי ואתנה** וכו' ולא אמר בא אלי ומאומרו לבהמת השד' ארז"ל וכי אית בעיר אכיל בעיר כלומר דה"ל ולחיות השדה אלא מזה הכיר כי התחיל דעתו להתבלבל כי כבר נפל משמים ואיתרע מזליה על כן ויאמר דוד כו'. היום הזה יסגרך ה' כו':
וע"ד הפשט אפשר אמר להיותך נער ויפה מראה בשרך רך שאפי' הבהמה תאכלך.

פסוק מה

ויאמר דוד הלא זה הדבר שחשבתני למות לפניך אינו כי בטחת באלהיך שקללתני בו הבל הוא אך הוא כי בטחת בחרב חנית וכידון שתמיתני בהם מה שאין בידי דבר מזה אך דע כי אני בא בשם ה' **אלהי מערכות ישראל** כי איני בר פלוגת' בעצם אלא הוא אשר חרפת אותו.

פסוק מו

ועל כן איני צריך כלי מלחמה כי ה' יסגרך בידי כלומר בידי ולא בחרבי והכיתיך כו' ועם היות' שגם אם אמיתך בחרב או חנית הוא ית' העוש' עכ"ז רצה ית' לקדש שמו בגוי' ובישר' בגוי' ע"י מה שאמיתך ידעו הגוי' כי יש אלהי' לישראל כי אם לא כן מי היה יכול לך וזהו **וידעו כל הארץ כי יש אלהים לישראל** ולזה אפי' אם אמיתך בחרב או חנית יודע.

פסוק מז

אך רצה ית' לקדש שמו גם בישראל היודעים כי יש אלהים לישראל והוא כי עתה ידעו **כי לא בחרב ובחנית יהושע** ה' כי אין מעצר לה' להושיע בלי נשק כמוני היום ושמא תאמר במה בטחתי למעד כל הדברים האלה שאמרתי והכיתיך והסירותי את ראשך כו' ואולי עם היותו ה' אלהים אמת אולי איני כדאי שיעשה כל זה בגיני הלא הוא כי הנה לה' המלחמה כלומר אין מלחמתי על כבוד עצמנו כי אם לה' שהוא על כבוד ה' ומלחמת ה' אשר חרפת אני לוחם וזהו כי לה' המלחמה שהוא לו ולכבודו היא המלחמה זו ולא על

כבודנו ולכן ידענו כי **ונתן אתכם בידנו** כי זה דרכו ית' שהעושה בשביל כבודו ית' עושה ית' בשבילו והוא מעין המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר שהוא נענה תחלה.

פסוק מח

אז **כי קם הפלשתי וילך ויקרב** כו' אז בנחיצות **וימהר דוד וירץ המערכה** וישלח ידו אל הכלי ויקח משם אבן ויקלע כו' ויך את הפלשתי אל מצחו לומר כי הוא לא עשה רק הכנה מה וטבע היתה האבן נופלת ארצה אך מאת ה' היה כי ותטבע האבן במצחו כמאליה ומה גם במה שכתבנו מרז"ל כי חמש' חלוקי אבני' היתה הא' כנגד הב"ה והשני כנגד אהרן והשלש כנגד האבות ואחשבה כי האבן הראשונ' שעשה בה את כל הדבר הגדול הזה היה לשם ה' וזאת תהיה כוונתו באומרו אליו ואנכי בא בשם ה' צבאות כו' כי תחלת בואו היה בשם ה' שהוא באבן הראשונה כמדובר ועל כן עשתה הפועל ההוא ואמר ויחזק דוד כו' בפ' זה גלה כל מה שכתבנו למעלה כי דוד הסתיר מגלית הקלע והאבני' שלא יראה רק המקל בידו פן יסתיר מצחו עד היותו קרוב לו שיעור שלא ישלוט הקלע בו ולא ידע הדבר עד שפתאם נטבעה האבן במצחו וזהו ויחזק דוד מן הפלשתי כלומר תדע מה היא שויחזק דוד מן הפלשתי הוא בקלע ובאבן שלא ראה ולא ידע לישמר וליזהר מהם כי לא ראה כי אם את מקלו כמדובר למעלה ועל כן ויך את הפלשתי כי לא כסה מצחו עד יתקרב דוד אליו במקום שאין קליעת שער הקלע מועלת והנה הוא אמר והכיתיך והסירותי את ראשך ועל כן באמור עתה ויך את הפלשתי וימיתהו כמו שקיים אומרו והכיתיך רצה לקיים אומרו והסירותי את ראשך אלא שוחרב אין ביד דוד על כן וירץ ויעמד אל הפלשתי ויקח את חרבו כו' ויכרת בה את ראשו וכו' ויביאהו ירושלם להודות לשם ה' ואת כליו שם באהלו חוץ מן החרב שאפשר הובאה למלך ושלחה לנוב אשר שם משכן ה' כי לה' היא כי ע"י מעש' נסים באה:

פסוק נה

וכראות שאול את דוד יוצא וכו'. אמר בלבו אין אבירות זה אלא למלך אשר צלחה בו רוח ה' לבלתי החשיב את כל האדם לפניו על כן שאל אל אבנר **בן מי זה** העלם ואין זה כפשוטו בודאי כי הלא הוא אשר שלח מלאכים אל ישי לבית לחם לאמר לו שלחה אלי את דוד בנך אך מוכרחי' הם דברי רז"ל כי חש פן הוא אשר ימלוך תחתיו ולבשרו רוח קנאה להמיתו והיתה שאלתו אם מפרץ בא והוא ימלוך ואם מזרח ושר ומושל בלבד יהיה והשיב לו שלא ידע.

פסוק נז

וכדי שישאל לו עצמו מיד כשגמר פעולתו עודנו **ראש הפלשתי בידו** הביאו אצלו.

פסוק נח

ויאמר אליו **בן מי אתה הנער** כלומ' שבהיותך נער היה בך האבירות וההצלחה אם אתה משורש פרץ או מזרח והשיב אם אתה חושש על המלכות ח"ו כי אני בן עבדך ובן העבד עבד ואם תמהת על ההצלחה אני בן ישי שזכות אבי סייעתני כי הוא כנודע מד' שמתו בעטיו של נחש ולענין השאלה אם אני מפרץ או מזרח אני בית הלחמי והו' כי היה נודע כי זרע פרץ היו תושבי בית לחם ולא זרע זרח כדבר שנאמר ואתה בית לחם אפרתה צעיר להיות באלפי יהודה ממך לי יצא מושל בישראל שהוא מפרץ כי שם היה אלימלך ואבצן מבית לחם הוא בעז אבי זקני דמפרץ קא אתו.

פרק יח

פסוק א

ואמר כי **ויהי ככלותו לדבר אל שאול ונפש יהונתן נקשרה** כו' והוא כי בסוף דבריו באומרו בית הלחמי הורה כי מפרץ קא אתי. ואז נתאמת ליהונתן כי אליו נוגע המלכות מאת ה' אז סרה ממנו קנאת קחתו המלכות ממנו כי מה' היתה לו על כן ויאהבהו על שלמותו וכי טוב טוב יהיה המלכות לבעל אחותו מלזולתו אחר כי בין כך ובין כך אין לו מלכו' מאת ה' כי בטלה מאתו ית' מלכו' שאול וזהו **ויהי ככלותו לדבר** כו' כי מסוף דבריו נמשכה אהבתו אותו ואמר כנפשו הענין כי הנה ידענו כי אין אהבה מתהוית אלא בין השוים והנה עתה נתגלה כי דוד הוא מלך ויהונתן נשאר כאחד העם לז"א כנפשו לומר כי נפרדה אהבה זו מיתר אהבות כי אינה בין השוים כי אם כאהבת איש נפחו עם היות כי אין הגוף עם הנפש שוה עם כל זה אוהב את הנפש כך עם שדוד גדול ומלך אהב אותו כאוהב את נפשו הבלתי שוה אליו וזאת תהיה כונת העדר ה"א מיאהבהו שויא' בו כתיב והוא כי הנה כל האותיות יש להן בן זוג עם הוי"ו אך הה"א אין לה בן זוג והנה דומה לה הנה יהונתן עם דוד כי לא היה בן זוגו כאמור ועל כן אהבו כאלו היה בן זוגו ושוה אליו וזהו העדר ה"א כלומר שהיה כאלו ענין הה"א אין בהם כי אם שהן כאלו הם זוג אחד וע"כ היתה אהבה ביניהם ואמר כי להיות שאול ירא פן דוד ימלוך על כן ויקחהו שאול ולא נתנו לשוב בית אביו פן בהתרחק ממנו יעשה מלוכה והוא לא ידע מה שאין כן בהיותו עמו כי לא יערב שם אל לבו לעשות כן ואמר כי ויכרת יהונתן ודוד ברית ולא אמר ויכרתו כי יהונתן בקש והתחיל בדבר ולתת טעם למה הוצרך לכרות ברית וגם להיות יונתן דורש הדבר יותר אמר באהבתו אותו כנפשו כלומר בשביל היות אהבתו אותו כנפשו שהיא אהבה בלתי טבעית כי אינן שוים כי אם כאהבת הגוף לנפשו

עם שזה גשמי וזאת רוחנית על כן הוצרך לכרות ברית וגם היה יהונתן דורש הברית על כי הוא גרוע מערך דוד וצריך אל אהבתו יותר:

פסוק ח

ויחר לשאול מאד כו'. הנה ארז"ל על פסוק נוקם ה' ובעל חימה כי אין הקב"ה כבשר ודם כי בשר ודם חמתו גוברת עליו ועושה מה שאח"כ מתחרט אך הב"ה אינו כן אלא שהעושה מהחמה מה שרוצה כשחפץ מסלקה וכשחפץ מקרבה וזהו נוקם ה' ועכ"ז הוא בעל החימה ואדון לה לעשות ממנה מה שחפץ ובזה יאמר פה ויחר לשאול וירע בעיניו בחסידותו החרי אף ההוא שלא היה טוב בעיניו להקפיד אלא שלא יכול נגד יצרו וזהו **וירע בעיניו הדבר הזה** בחרון ופה **אמר נתנו לדוד רבבות ולי נתנו האלפים** ואיני מקפיד על מה שהרבו לו כי הנה ועוד יתנו לו איני מקפיד כי אם על המלוכה שלא אמרו הנה המלך שאול כי אם שאול ודוד כי בתוארים השוו אותנו ובגבורה הרבו לו עשר ידות ומאז היתה עינו עליו להעותו ולרעתו ומרוב עצבותו ויהי ממחרת ותצלח עליו רוח אלהים רעה ויתנבא ניב שפתים אשר היה שם הרוח רעה בפיו מאיזה דבר עתיד ודוד מנגן בידו כפעם בפעם להעביר רוח הרעה מעליו ויטל שאול וכו' וייראו שאול מלפני דוד כי היה ה' עמו כי ע"כ נצול מהטלת חניתו פעמי' ומעם שאול סר והוא כי כאשר הומלך שאול נאמר ותצלח עליו רוח ה' על דוד באופן שהיות רוח ה' בו הוא הוראת מלכות לכן בראות כי היתה רוח ה' עם דוד ומעם שאול סר יורה כי הוסר המלכות משאול וניתן לדוד על כן ויסירהו שאול מעמו כי ידע כי איננו מצליח על ידו וישימהו שר אלף להפילו ביד אויבי ישראל:

פסוק יד

ויהי דוד כו'. הראוי יאמר בכל דרכיו ולא לכל דרכיו בלמ"ד. ועוד שהל"ל וה' הי' עם דוד ויהי **לכל דרכיו משכיל** כי מהיות ה' עמו היה משכיל ולא יאמר וה' עמו אחר אומרו ויהי **לכל דרכיו משכיל** והנה משכיל אפשר יהיה כמ"ש ז"ל על אשרי משכיל אל דל שהוא שם שכל והבין אל צורך הדל ואיך יועילהו.

ובדרך זה יאמר טעם איך היה ה' עם דוד תמיד ולא סר ממנו כאשר סר משאול והוא כי שאול בבואו לעשו' איזה דבר לא הי' תחלה שם שכל בעצם להשכיל אם יעשנו אם יחדל כי אם נחפז ועושהו ואח"כ היה רואה שטעה ואינו יכול לתקן כי על כן טעה שהקריב העול' טרם יבא שמואל שאמר לו תוחיל עד בואי אליך וכן במלחמו' עמלק שאם הי' שם שכל והבין טרם עשות הדב' לא היה משאיר את אגג ואת המקנה וע"י כן ה' סר מעליו וימאסו ממלך אך דוד לא כן כ"א **ויהי דוד לכל דרכיו** טרם יעשה אות' משכיל ומבין

תחלה אם יעשנו וז"א לכל שהוא טרם יעשה דרכיו וע"י כן נמשך שוה' עמו תמיד ולא סר כאשר משאול.

פסוק טו

ואם יתפרש משכיל ענין הצלחה יאמ' כי אחר ששאול הסירו מעליו וישימהו לו שר אלף ויצא ויבא לפני העם כלו לא לפני האלף בלבד כי היה מקובל לכל העם אמ' כי ויהי דוד לכל דרכיו אשר היה משלחו שאול להלחם מצליח ולא שמצא חן בעיני ה' והיה מצליחו ע"פ מדתו של רחמים אך אלו היתי' מדת הדין ממשמשת בענייניו אולי לא היה מצליח ע"ד מה שכתוב אצלנו בנח כי מצא חן בעיני ה' אך לא בעיני אלהים וכן באומרו ויאמר ה' לנח בא אתה כו' כי אותך ראיתי צדיק לפני כלומר ולא לפני מדת הדין אך דוד כ"א לכל דרכיו של שאול שהיה משלחו היה מצליח עם היותו כי וה' הוא ובית דינו עמו כי גם בעיני מדת הדין היה טוב. או יאמר מאמרם ז"ל אשריהם הצדיקי' שמוסיפי' כח בפמלי' של מעלה שנ' ואנכי מלאתי כח את רוח ה' הפך ענין צור ילדך תשי. ובזה יאמר ויהי דוד בצדקו לכל דרכיו מצליח משפיע בהם הצלח' וה' הי' משכיל ומצליח הוא ובית דינו עמו כי היה ממלא כח את רוח ה' עד שמרוב הצלחתו נפלה אימתו על שאול פן יסיר מלכותו ממנו ויגר מפניו אך וכל ישראל אפי' שבט בנימין ויהודה כלו' כי אהבת כל ישראל עם יהודה שהיה שבטו היתה בהשואה אחת והוא כי ראו גודל ההצלח' כי דרך מלכי' לנצח במלחמו' עם שחסרים מעמו מקצת בשובו מהמלחמ' כי מתו שם קצת' ועוד כי אין המלך עומד בפני המלחמ' רק נשאר בקרב העם ואשר את פני המלחמ' לוחמי' ונופלי' ובהם ניתש כח שכנגד' ואח"כ המלך עם כל שאר הע' מצחי' המלחמ' אך דוד לא כן כי אם שהוא יוצ' למלחמ' ובא מהמלחמ' לפניהם כי הביאה כיציאה. לפני כל ישראל ויהוד' ואין נופלי' מהם כי שלמים חוזרים כי לא היה הוא נשאר בקרב העם עד יותש כח שכנגדם בהפיל את אשר לפניה' ואח"כ כי יקום הוא להתגבר ולנצח כי אם שהוא היה יוצא ובא לפניהם והוא הלוחם קודם הכל כי הוא לפניהם את פני המלחמ' ועל הצלח' הגדולה הזו היתה אהבת כלם אותו באחדות לב אחד וז"א אוהב ולא אמר אוהבים:

פסוק יח

ויאמר דוד אל שאול כו'. ראוי לשים לב מהו ומי חייו לענין זה וגם הל"ל ומי חיי. ועוד שהל"ל ומי משפחת אבי ולמה השמיט מלת ומי. ועוד מה היה שלא השיב לו המלך דבר ואם הוא שהודה לדוד שאין ראוי להיות חתן המלך כלומר מי אנכי כו' איך יאמר ויהי בעת תת את מרב לדוד שירא' שקבעו לו זמן. ועוד אומרו בשתי' תתחתן כי היום

כי לא היה רק בא' היום. ועוד למה הוצרך לשלוח אליו מלחשים בלט. ועוד למה לא השיב כבראשונה **מי אנכי ומי חיי** כו' כי אם שהיה ראש ונקלה ועוד אומרו וירא שאול כו' איך מתקשר לזה ומיכל בת שאול אהבתו:

אמנם הנה מוטל על שאול חיוב תת לו א' מבנותיו כאשר נדר על גלית ואת בתו יתן לו לאשה ולא היה דברו אל דוד כי אם איזו משתיהן תהיה וז"א הנה בתי הגדול' מרב אותה אתן כי מלת אותה מיותר אך הוא מהשתים אותה תהיה שאתן לשלם אך מציאות החיוב על אחת מהן מאליו היה והשיב לו מי אנכי כו' לומר הנה לאחת משלש לוקח המלך לו חתן א' על חכמת ושלמות החתן מצד עצמו או על רוב עשרו או על יחס משפחת אביו על הראשונ' אמר מי אנכי ועל השנית אמר מי חיי כלומר אין צריך לומר כי אם אפי' די פרנסת חיי אין לי כי איני מחיה את עצמי כי חיי ביד אחר והוא משולחן המלך היה אוכל וזהו ומי חיי כי אין אני חיי כי אם זולתי כי אין בי כח להחיות את עצמי אך הטענה השלישית ישנה כי **משפחת אבי בישראל כי אהיה** בשבילה חתן למלך וזהו **משפחת אבי בישראל כי אהיה חתן למלך** כלו' ותשואת חן חן לך שעל זאת בלבד נתרצית בדבר על כן לא הוצרך המלך להשיב כי כבר נגמר הדבר המלך נתנה והוא החזיק לו טובה.

פסוק יט

אך היחל בו המלך כי לא מלבו נתנה כי על כן **ויהי בעת תת** כו' והיא נתנה כו' ולא אמר ויתנה הלא הוא כי להודיע כי לב שאול לא היה שלם לתתה לו כי אם תואנה היתה לשישתקע על זאת להלחם בפלשתים כו' כאומרו והלחם מלחמות ה' כי אמר תהי בו יד פלשתים. אך כונת הכתוב נמשך אל פסוק שאחריו והוא כי עד כה לא אהבה מיכל את דוד כי אמרה כי לא לה יהיה כי אם למרב אך **ויהי בעת תת** כו' והוא נתנה כו' אז מיד ותאהב מיכל בת שאול את דוד כו'.

פסוק כא

ויאמר שאול אל תהרהר עלי כי מהתל אני בך כי אין זה כי אם משלשה דברים שאמרת מי אנכי כו' שאמרת כי ממעמד שלשתן א' בלבד היתה בך מצד המשפחה והאמת הוא כי גם הראשונה היתה כי חכמה ושלמות בך ואינך חסר כי אם השנית ואז עליה נמנעתי אך עתה אני בתרי מגו תלתא אתרצה וזהו **בשתים תתחתן בי היום** אני מסכים בלבד שתתחתן בי ודוד לא השיב דבר כי לא האמין בו כי ידע כי לא מלבו היה אומר ויעשה לו כמעשהו בגדול' על כן בראו' שאול כי אין מענה בחושבו כי לא מלבו אמר לו צוה לעבדיו ידברו לו כמאליהם כי רואים לב המלך טוב עמו ושחפץ בו שלא לסור לבבו מזה כי גם כל עבדיו אהבוהו באופן שיוכרח המלך לבלתי עבור רצונם וכן עשו ואמרו לו

ועתה התחתן במלך כלומר עתה שהיא עת רצון טרם ישנא לבו ויאמר דוד הנה משלשה טענות שאמרתי לבלתי הייתי ראוי באמו' מי אנכי ומי חיי אמרתי שמה שלשה לא היתה לי רק אחת שהיא מצד משפחתי והוא אמר כי גם הראשונה היתה בי שהוא מצד עצמי ועם שהשנית איננה שהוא הממון היה מתרצה בשתי' ואמר **בשתים תתחתן בי היום** ועתה אני חושש על השנית כי איני' בי לתת מוהר ומתן כאשר יאתה לבת מלך ועל זאת אמ' הנקל' בעיניכם התחתן במלך ואנכי איש רש ונקלה ואיך תחשיבני בת מלך ואין כל מאומה בידי אז כאשר הוגד למלך טענה זו אמר אין חפץ למלך במוהר כי במאה ערלות פלשתים שאין צריך מעות לזה ויגידו לדוד וישר הדבר בעיני דוד להתחתן במלך והוא כי עד כה לא היה לו קדושין ולא היה בא החיתון אל הפועל כאשר קרה לו במרב על כן עתה וישר בעיני דוד כי עתה יהיה הענין להתחתן במלך כי יהיו קדושין שוים פרוטה ויהיה לו משכון לבלתי ישוב אחור מדבורו וכן היה כי גם שלא שוה לו עם שאול העיל לו עם פלטי בן ליש שלא קרב אליה כי חשש אל קדושי הערלות האלו ולא מלאו הימי' אשר קצב לו המלך להביא' ויקם דוד טרם מלאת וילך כו' ויבא את ערלותיהם כו':

פסוק כח

וירא שאול הצלחתו ואת וידע כי ה' עם דוד ומהצלחתו זאת הוסיפה מיכל עוד אהבה בדוד. או יאמר כי הוא ית' מקדים רפואה למכה וזהו כי ע"י מה שראה שאול הצלחתו בפלשתים ידע כי ה' עמו שהוא עיקר סיבת משטימתו להורגו כי היה ה' עמו ומעם שאול סר אך הוא ית' הקדים הרפואה כי **מיכל בת שאול אהבתהו** כבר כאומרו למעלה ותאהב **מיכל בת שאול** את דוד והיא הקדמה לאשר יספר כי כאשר גמר אחרי זאת להמיתו מיכל באהבתו אותו הצילתו ותשם את נפשה מנגד כאשר יספר:

פסוק ל

ויצאו שרי פלשתים כו'. ויהי כו'. הנה אומרו שכל דוד משולל הבנה והנה רז"ל אמרו ששכל בהלכה ל' שכל ותבונה כי שרי פלשתים שמעו שלקח אשה אמרו כי נקי יהיה לביתו שנה אחת ולא יצא למלחמה ועל בטחון זה יצאו והוא שכל בהלכה כי אמר במה דברים אמורים במלחמת הרשות אבל לא במלחמ' מצוה ויצא עליהם וע"ד הפשט אפשר לפרש ל' שכל ממה שלא אמר השכיל והוא בשום לב שלא הוזכר ל' מלחמ' ולא העם כי אם השרים עם שאין ספק שכל יצא עם אנשיו. אך אפשר כי להיות דוד שר אלף וכמוהו היו שרי אלפים בעבדי דוד וכן בפלשתים היו שרי' ודרך שרי שני מלכיות הסמוכות כי כאשר הם יוצאים בעת מלחמ' אלה נוכח אלה גם כשיש שמחה לשר וגדול מא' מהמלכים לבא דרך שלו' לצאת להתראו' פנים שרים עם שרי' מזה ומזה דרך כבוד

להורות התערבות דעת והיות שלום בין הראשים עם החשובים שכנגדם ושמחים אלי גילם ואמ' כי עתה ששמעה שדוד התחתן למלך אז ויצאו דרך התערבות שלום שרי פלשתים לימצא עם דוד ושאר השרים מעבדי שאול **ויהי מדי צאתם** הכירו כל שרי פלשתי' כובד ראש ושכל טוב לדוד מכל יתר השרים שמשאר עבדי שאול וזהו **שכל דוד מכל עבדי שאול** ועל כן וייקר שמו בעיניהם מאד:

פרק יט

פסוק א

וידבר שאול כו'. הורה כמה מעלת האוהב ומקרב את הצדיק ועוזרו כי הנה כאשר **דבר שאול אל** בנו **להמית את דוד** היה שמו יונתן וע"י היותו אוהב את דוד ומקריבו נתוסף בשמו אות א' של הקב"ה ויקרא יהונתן וזהו **וידבר שאול אל** יהונתן כו' **ויהונתן בן שאול חפץ בדוד** לאמ' מאד כי על חפצו בדוד יהונתן יקרא וכן מעתה והלאה ויגד יהונתן כו' השמר מתה מהבקר ולא עודך בגלוי לעיני הבל התחבא כמו רגע כי במעט דריש' יודע מקומך אך מהבוקר טרם יראוך תסתר מעיני בני אדם בשדה ושם תבקש מחבואה כאותה שנסתרת' שם מעין אדם ותתחבא שלא יורגש בהשיבי אותך דבר כ"א כמטייל בשדה אדע מקומך ואשיבך במקום שאין אנשים ולא יורגש והוא כי ידע השדה אשר יוצא שם שאול וזהו אצא ועמדתי ליד אני בשד' אשר אתה שם כו':

פסוק י

ויבקש שאול להכות כו'. הראוי יאמר ויך את הקיר בחנית ולא **ויך את החנית בקיר** אך הוא כי כ"כ בקש להכות בכח שתעבור החנית את דוד ותכנ' בקיר שאחריו וכאשר נפטר מפניו היה כח ההכא' כ"כ שנתעק' ברזל החני' באבני הקיר נמצ' שהחני' הוכתה בקיר וזהו ויך את החני' בקיר:

פסוק יז

ויאמר שאול אל מיכל כו'. למה ככה כו'. הנה מלת ככה תראה מיותר' וכן מלת וימלט אך הוא כי אם לא היתה היא מתנכלת לשים התרפים וכביר העזים מראשותיו שיראו שערות במראשותיו למען גנוב דעת השלוחי' וגם לא היתה אומרת חולה הוא כי אם הלך לו היה נרגש מיד והיו שולחי' אחריו וישגוהו על אם הדרך ולא היה נמלט על כן להאריך זמן שיהי' לו פנאי לצאת את העיר להתרחק בל ישיגוהו הרודפי' עשת' את כל זה שלא יוד' הדב' וזהו וילך ויברח וימלט שהיה לו פנאי שוילך עד שער העיר הליכ' תמה ולא כחרדת נס פן יורגש כי אנשי' בעיר ובכאתו את העיר מקו' שאין אנשי' אז ויברח במרוצ'

על למרחוק שלא יוכלו להשיגו וזהו וימלט ואיך היה לו פנאי לכל זה הלא הוא כי ותקח מיכל את התרפי' להבטיח שלא ירדפו אחריו וכן אמר' אל המלאכים חולה הוא שבין לכתם ושובם לקחתו יארך זמן ובראות שאול כך א"ל **למה ככה רמיתני** שהיה באופן ששלחתו וימלט שלא יוכלו להשיגו ולא גלית אזני מיד שלא היית עוש' תחבול' להאריך הזמן אז אמר **הוא אמר אלי שלחני למה אמיתך** וכי תופסת הייתי בו שאמ' שלחני אך ודאי כיון שאעשה דרך שיהיה שלוח לגמרי ואם לאו שימיתני מאימת מות פן אפילו אם ישיגוהו היה אפשר שלא תמתהו ובהנצלו ימיתני הפקתי רצונו ובאומ' למה אמיתך ולא אמרה פן אמיתך יתכן כיוונה לומר כי אח' לו המיתני ולא אעבור רצון אבי ושהוא השיב לה למה אמיתך כי יקרה נפשך בעיני וכיוצא למען יאמר אביה בלבו כאשר יקרה נפש בתי בעיניו כי תיקר נפשו בעיני לבלתי בלעו חנם וייטב בעיניו הדבר וקבל תשובתה:

פסוק יח

ויפשט גם הוא בגדיו כו'. הנה הוא ית' עשה למען ילך שם גם שאול בשמעו כי התנבאו מלאכיו מצד שבאמצעות שמואל שרתה עליהם רוח נבואה בכלל שאר נביאים המתנבאים אצלו כי אמר שע"י כן תוסר מעליו רוח הרעה.

פסוק כד

ואמר כי מיד שהלך אל ניות ברמה היתה עליו רוח אלהים קדושים וילך הלוך ויתנבא עד בואו בניות ברמה וע"י כן לא שת לבו אל דבר דוד שהיה מצד קנאת מעלת העה"ז כי אז **ויפשט גם הוא בגדיו** הם לבושי עניני העה"ז כי התבודד כנכנסים לפרדס שמתפשטים מעניני העה"ז כאלו הם בעולם העליון שע"י כן שורה עליהם רות נבואה ובזה סרה מעליו קנאת דוד כאלו לא היתה מעולם.

ואמר כי נתנבא **גם הוא לפני שמואל** כו'. וראוי לשים לב כי כבר מטרם בא לפני שמואל היה מתנבא ולמה לא יתנבא בהיותו לפני שמואל ששב ואמ' **ותנבא גם הוא לפני שמואל** וגם מה ענין אומרו **ויפול ערום כל היום** כו'. ועוד אומרו **על כן יאמרו הגם** כו' כי הלא גם מאז מלך בין נביאים נבא **ויאמרו הגם שאול** בנביאי' ואיך יאמר פה **על כן יאמרו** שיורה שעל זה בלבד הוא.

אך הנה שמואל היה נדמה לאור גדול כנקודת נצוץ השמש בגבורתו כי הקרב אליו יותר יכהו עיניו מראות כי לא יכילו עיניו לסובלו אך מרחוק יתהנו ומהתפשטות אורו יראו אור כי יוכלו לסובלו כן הדבר הזה כי התפשטו' רוח ה' אשר בשמואל היה חזון נפרץ ומתנבאים באמצעותו אך לא לפניו ממש כי אם עומד נצב למעלה מהם כאומרו להקת הנביאי' נבאים ושמואל עומד נצב עליה' ואף גם שהיה קרוב בצד מה הוא שהורגלו

ימים רבים עד שיכלו עמוד והתנבא אצלו אך שאול שהיה כבודו וזה חדש מרחוק היה הולך והתנבא כי כל מה שהיה מתקרב היה יותר שורה עליו רוח נבואה עד בואו הרמה עד שויפשט **גם הוא בגדי** והיה אפש' כי כל זה היה עודנו שלא בפני שמואל כי לפניו לא יוכל להתנבא כי הקרב אל מקור האור לא יוכל לקבל כי רב הוא כי אין בו כח לסבול רק גדר נבוא' המתייחסת אל ההתפשטות אמר כי אדרבה שם נתוספה בו נבואה יתירה כי **ויתנבא גם הוא לפני שמואל** כי עצר כח לקבל יתר שאת נבואה לפניו כי אשר בו כח להתנבא לפניו היא נבואה נוספת מעין העיקר ועל כן חזר לומר ויתנבא כי הקודם לא תחשב נבואה לפי גדר זה ואמר כי כ"כ היתה עליו נבואה ויד ה' לפני שמואל כי לא בלבד הופשט מבגדי העה"ז כי אם שויפול **ערום כל היום** וכל הלילה כי כ"כ שרתה עליו רוח ה' שהיה כ"ד שעות ערום מכל מציאות העה"ז כאלו בטלו חושיו לגמרי ולא היה בעולם.

אמר הנה **על כן יאמרו** כו' לומר הנה מאז נמשח למלך עם נביאי' נבא אך לא אצל שמואל כי אם אחר שנרחק משמואל כדבר שנאמר והיה כהפנותו שכמו ללכת מעם שמואל ויהפוך לו אלהים לב אחר כו' ויבאו שם גבעתה והנה חבל נביאים לקראתו כו' ויתנבא בתוכם כי הלא כמו זר נחשב למה לא הפך לו אליו לב אחר ויתנבא לפני שמואל ולא בתוכם של הנביאים אשר בדרך עם היות שכל נבואת הנביאים לא היתה רק משפע צנור שמואל כי מקודם לא היה חזון נפרץ אך הוא כי להיות מקור האור שמואל לא עצר כח לקבל מאורו עודנו אצלו כי אם כהפנותו שכמו ממנו התחיל לקנות לב אחר ועוד מעט עם נביאים נבא מערך שפע התפשטות הנאצל משמואל ואז תמהו **ואמרו הגם שאול** בנביאי' כי לא הוכן לכך והנה עתה השיג נבואה יתירה הרבה כי אפי' לפני שמואל התנבא שעור מעין העיקר שהוא נוסף על המושג מרחוק על כן אמ' עתה הנה מאז שהתנבא השגה קלה לפי ערך השגה מרחוק תמהו **ואמרו הגם שאול** ואינה תמיהה בעצם כי השגה קלה היה אך עתה שהשיג השגת נבואה יתירה הרבה על כן יאות שיתמהו **ויאמרו הגם שאול בנביאים**. או יאמר כי הנה מאז עם נביאים נבא כשנמשך למלך אמרו עליו **הגם שאול בנביאים** ולא צדקו במלת הגם כי מה בא הגם לרבות והיה להם לומר השאול בנביאים אך עתה שנבאו שלשת כתות מלאכיות על כן יאות שיאמרו הגם שאול כו' כי מרבה את מלאכיו וזהו **על כן יאמרו הגם** כו':

פרק כ

פסוק א

ויאמר לו חלילה כו'. הנה על יהונתן יפלא איך עשה עצמו כשוכח את כל אשר עשה אביו כי כמה פעמי' הטיל על דוד את החנית ולולא ה' היה לו היה מומת כמה פעמי' ומה גם עתה שצוה להביאו במטה להמיתו לולא הברחתו אשתו וגם הלך אחרי שמואל וה' הטיל רוח נבוא' אל שאול ויפשיטהו מכל עניני העול' ולא זכר את דוד עד שברח מניות ואיך יאמ' יהונתן חליל' לא תמות וגם אומ' הנה לא יעשה אבי דבר גדול כו' ולא יגלה את אזני והלא כל פעם שרצה להמיתו עד כה לא גלה את אזנו. ועוד אומר אין זאת כי הן מלות משוללות הבנה. ועוד או' וישבע מה היתה השבוע' שנשבע עוד דוד. ועוד או' ויאמ' אל ידע כי יותר היה צודק יאמר ויאמר בש"וא הו"או ובפת"ח המ"ם.

פסוק ב

ולבא אל הענין נשית לב אל מלת **חלילה לא תמות** ולא אמר אל תירא לא תמות כי מלת חליל' לא תאמר רק על מה שהו' חולין לעושה הדבר או על דבר נמנע בתכלי' מש"כ בזה כי בכל טעם היה עורר את חניתו ומטילה להמיתו לולא ה' שלא אנה לידו יאמר לא יעשה כן אבי כי הלא נשבע לי כמדובר למעלה וישבע שאול חי ה' אם יומת ועל כן אמ' חליל' לא תמו' כלומ' הלא לא יחל דברו וארז"ל לא יעש' חולין את שבועתו וזהו חליל' לומ' חולין הו' לו כי נשב' לי ולאיעש' שבועתו חולין ועוד כי הנה לא **יעשה אבי דבר** כו' **ולא יגלה את אזני** ושמ' תאמ' כי לאהבתי אותך יסתיר ממני זה אינו כי **ומדוע יסתיר אבי ממני את הדבר הזה** האם אין זאת שגלה לי כשרצה להמיתך והוא אומרו למעלה וידבר שאול אל יונתן בנו ואל כל עבדיו להמית את דוד כו' ויגד יהונתן לדוד כו' וא"כ כאשר גלה לי אז גם עתה לא יסתיר מיתתך ממני וישבע עוד דוד ויאמ' ידוע ידע אביך כי מצאתי חן בעיניך ולכן יסתיר פן תעצב לומר כי בפעם ההיא שאמר לך מענין מיתתי לא ידע אז שמצאתי חן בעיניך כי אם פעם אחת אך אחרי כן ידע פעם אחרת כי הפלגת לדבר לו עלי טוב' עוד שנשבע לבל ימיתני לכן עתה שהיכלה ידיעתו שאהבתני יסתי' ממך וזהו ידוע ידע כו' ושבועתי היא כי ויאמ' בפועל אל ידע זאת יהונתן פן יעצב וזה אמרתי על טענה דסלקת מינה ואמרת הנה לא **יעשה אבי דבר גדול** כו' ועל מאי דפתחת בה מענין השבוע' שנשבע אני אומ' ואולם חי ה' וחי נפשך כי עבר עליה כי כפשע ביני ובין המות כי ברדת מהחלון היו שומרי הבית לפני הפתח כפסיע' בינ' לביני. או יאמר מעין הקוד' חליל' לא תמות כי יחל דברו אשר נשבע לי חי ה' אם ימות ושמ' תאמ' אולי

התירו לו את שבועתו הנה לא **יעשה אבי דבר גדול או קטן ולא יגלה את אזני ומדוע יסתיר** אין זאת דבר להסתי' ממני כי אח' שהשבוע' היתה לי אין להתיר בלי ידיעתי ויאמר ידוע ידע אבי פעם אחר פעם כי מצאתי חן בעיניך ויאמ' אל ידע זאת כו' ובכן עש' התרה בלי ידיעתך והראיה כי ואולם חי ה' כי כפשע ביני ובין המות שהוא דבר שהיה דומה לפשעי ולא פשע ממש הפסיק ביני ובין המות שהו' שעש' מיכל להבריחני שפשעה באביה ואינו פשע שבמקום עון אין שומעין נמצא שדבר שהוא כפשע ולא פשע הוא מה שהיה ביני ובין המות שאלמלא היא הייתי מומת:

פסוק ה

ויאמר דוד כו'. הנה היה ר"ח שני ימי' כאו' אח"כ ממחר' החדש השני. ונבא אל הענין אמר **הנה חדש מחר** שנאכל יחד עם המלך **ואנכי ישב אשב** שני פעמי' בשני הימים **עם המלך לאכול** בתמיהה כי איככה אהיה עמו שני ימי' רצופי' בנסיון סכנה אולי יכני ביו' א' מהם שאני מצוי אצלו כי טוב לדעת תחלה טרם אהיה עמו מה בלבו לכן ושלחתני מהיום **ונסתרתי בשדה עד הערב** הג' שהוא יום ג' מחרת של יום שני של ר"ח אם פקוד יפקדני אביך לאמר מדוע לא בא בא' משני הימים כאשר היה שאמר מדוע לא בא גם תמול גם היום וזהו כפל פקד יפקדנו ואמרת נשאול נשאל שנשאל שני ימים להיו' בית אביו בהם כי זבח הימים שם בזמן הזה שנה שנה וזה יהיה האות אם כה יאמר טוב שלום לעבדך. ואם חרה יחרה על היום הא' ועל שני דע כי כלתה כו' ועשית חסד לגלות את אזני כי בברית שבועת ה' הבאת את עבדך עמך שאם לא כן הייתי בורח ממך כי בשלך הצער הגדול הזה עלי על מלכותך ומי יחוש חוץ ממך לכן העמידני על האמת ואם יש בי עון אינו לאביך כי אם לך הוא המלכו' כי אני בא בתחום לכן המיתני אתה ואל אביך למה זה תביאני:

פסוק ט

ויאמר יהונתן חלילה לך כו'. ראוי לשית לב שהל"ל חלילה לי. ב' כי אומרו **כי אם ידוע אדע כו'** פסוק בלי גיזרה כלל. ג' או' מי יגיד לי או כו' כי מלת או מיותרת כי הראוי יאמר מי יגיד לי מה יענך אביך קשה. ד' מה זו שאלה מי יגיד לי הו' עצמו כמאמרו ולא אות' אגיד לך. ה' למה אמ' נצא השדה ולא דבר לו שם את כל דבריו. ו' או' ה' אלהי ישראל בלי גיזרה. ז' או' ולא אז אשלח שהל"ל כי אז אשלח. ח' א' כה יעשה ה' ליהונתן מה הוא אשר יעשה. ט' או' כי ייטיב כו' אם ייטיב הרעה למה יגלה את אזנו ישלחהו אם אז טוב לו. י' או' ולא אם עודנו חי שהם דברי' משוללי הבנה וכן אומרו ולא תעשה כו' הוא פסו' בלתי מובן. י"א אומרו את חסדך איך יצדק אחר אומרו שלא יעשה עמו חסד ה'

ושלא ימות. י"ב או' ולא בהכרית ה' את אויבי דוד מה הוא הדב' שלא יהיה בהכרית ה' את אויבי דוד ומה הם אויבי דוד. י"ג או' איש מעל פני האדמ' מי הוא האיש הלז ואחר אומרו אויבי דוד איך אומ' איש ל' יחיד. י"ד או' עם בית דוד מאן דכר שמיה דבית דוד והל"ל עם דוד. ט"ו או' ובקש כו' שאין לו הבנה כלל. י"ו או' ויוסף כו' כי אדרבה על שאהבו לא היה צריך להשביעו ביותר. י"ז או' כי אהבת נפשו אהבו כבר נאמר למעל': אך הנה דוד אמר אליו שהיה מזכירו שבועת ה' שביניה' לאהב' ולהטיב זה לזה ובכן אם אביו יאבה להמיתו ויכסה ממנו ימצאנו עון וז"א כי בברית ה' הבא' את עבדך עמך וגם אמר ואם יש בי עון המיתני אתה כו' אמ' לו תחל' על מאי דסליק מיניה מה שאמרת אם יש בי עון המיתני חלילה לך מעון ואשר רמזת לי מענין שבועתי שימצאני עון אם אסתיר הנה לא כדברך שאמרת ואם חרה יחרה לו דע כי כלת' הרעה מעמו ואגיד לך כי הנה אפשר שיחרה לו ולא כלת' הרעה ואיך אומר לך שכלתה הרעה כי לא אאשם אם לא אגיד כאשר אם חרה יחרה בלבד כי אם כאשר ידוע אדע ידיע' כפול' **כי כלתה הרעה** כי אם פעם א' יאמר בכעס להמיתך אפשר יחזו' בו אך **אם ידוע אדע** שיחזו' שנית להחזי' בדבר וגם לא שיחרה אפו עלי בלי הזכירו לבא עליך כאשר אמרת כי אם שיסכי' לבא עליך בפועל ולא אות' אגיד לך אז אאשם אך לא אם חרה יחרה אפו עלי בלבד וז"א כי אם אות' וכו' שהוא לא כדברך כי אם כו' כמדובר.

פסוק י

והשיב דוד ואמר כי אינך חייב להגיד אם לא בהסכימו בפי' לבא עלי אך לא אם יחר אפו וידב' לי קשות על שני הדברי' אני אומר אם יסכי' לבוא עלי להמיתני **מי יגיד לי** כי יראוך כי תבא אלי ותמנע מפחד אויביך ואל מה שאמרת שאם לא יעש' רק שידב' לך קשות שאינך חייב לחשוב שכלתה אלי הרעה ולהגיד לי הלא נהי שלא תגמור בדעתך כי להשמיד בלבבו אך ראוי הוא שאדע סגנון מה שיתרה וקושי הדברים שאשפוט בשכלי אם כדאי הקושי לברוח אם לאו וזהו **או מה יענך אביך קשה** ושיעור הכתוב מי יגיד א' מהשתים או מה שאמרת לבא עלי **או מה יענך** קשה.

פסוק יא

ולהיו' שכונת יהונתן להעמיק מה שבין שניהם בין על אופן הגדתו ענין אביו בין על ברית' גם לזרע' והם דברי סוד נכמס אמ' **לכה נצא השדה** מקום שאין אזנים שולטות כיישוב כאש' שיבחו בגמ' את הדוברי' סודות' ומועצות' בשדה במקו' שאין אנשי' ושם ויאמ' **יהונתן אל דוד** ה' אלהי ישראל ל' שבועה כי אחקור את אבי כו' והנה טוב אל דוד ויהיה כי לא אז אשלח אליך שלא יזדמן שליח אז וגליתי אני בעצמי את אזנך ואם יתהפך

שיהיה לבבו לרעה כה יעשה לי אלהים כמו שיחפוץ לעשות לך וכה יוסיף כי שני דברים אעשה א' להשתדל שייטיב יהונתן הנז' אל אבי את הרעה עליך. שנית כי וגליתי את הרעה בעצמי את אזנך ושלחתיך כו' ועוד אני אומר שתהיה בריתנו ביני וביניך כי לא בלבד אם עודני חי כי אז ולא תעשה עמדי חסד ה' והוא כי חסד ה' הוא חסד של אמת שעושה ה' בלי כוונת תגמול כך החסד שעושה האדם עם המתי' הוא כחסד ה' שהו' של אמת בלי תקות תגמול וזה יאמר ולא בלבד אם עודני חי אשר אז לא תעשה לי החסד שתעשה חסד ה' שאינו חסד שעושי' עם המתי' כחסד ה' בלי תקות גמול כ"א גם ולא אמות ולא תכרית את חסדך מעם ביתי והוא כי במקו' אמו' אם אמות שלא לפתוח פה לשטן אומר ולא אמו' תהיה חסדך שלא תכרית את חסדך שאתה עושה עמי בחיי גם אחר מותי מעם ביתי עד עולם שלא תאמ' מית רחמך פרוק וכן גם אני אם תמות את' ושלא לפתות פה לשטן אמר במקום אם תכרת אתה אמר ולא אכרית גם אני חסדי הנז' בהכרית ה' את אויבי דוד כלומר את דוד ועל שהכרתה משמע בשני עולמות אמר ונשמר ופיר' שהוא איש שהוא דוד מעל פני האדמ' ועל זה ויכרות יהונתן עם בית דוד שהוא אם ימות דוד כמדובר ואומר שמואל הנביא אשר כתב את הספר הזה הנה יהונתן עלה בדעתו שיצטרך בית דוד אליו ולא היה כן ביתו עם כי השי"ת בעצמו הוא אשר בקש מיד אויבי דוד כי הוא ית' אפוטרפוס שלו ועם שדוד כבר נשבע לו מאז הוסיף עתה להשביעו שני' באהבתו אותו ומה היתה השבועה שהוסיף להשביעו הלא הוא שנשבע לו כי אהבת נפשו אהבו:

פסוק יח

ויאמר לו יהונתן מחר כו'. הנה דוד אמר לו שימתין עד ערב השלישי' הוא של יום שאח' ו' ר"ח השני **אמר לו יהונתן** ערב ר"ח הא הנה מחר חדש ומיד **ונפקדת כי יפקד מושבך** מיד ביום החדש הראשון כלומ' ואין להתעכב עד השלישי להשיבך דב' כי אם ושלשת הימים עד יום השלישי תרד מאד מתן המלך לכן ובאת מחר אל המקום אשר נסתרת, שם ביום שלא היה ר"ח כי אם יו' המעשה כי מחסידותם היה מחמירי' על עצמם ממעשה ביום ר"ת ואמר על השדה שנסת' כשאמר לו וישבת בסתר ונחבאת אשר שם היה מה שפייס יהונתן את אביו והחזירו אליו גם עתה הסתר שם וישבת אצל האבן כו' שהוא מקום מסויים ושם צדה של אות' אבן אורה החצי' ולא פעם אחת בלבד פן יורגש לנער הענין כי לא לכוונת ירות חצים למטרה אני עושה כי אם לאיזה סימן על שלשת החצים שיריתי פעם א' צדה אורה ולא בכיוון ואעשה כן כדי לשלח שיביאון לי לירות שנים למטרה בכיוון לומר אם בשני פעמי' לא כוונתי אל המטרה אכוין עתה שהוא להסתיר

דבר ואז אשלח את הנע' לך מצא את החצי' כו' ואחר אומרו שאם יאמר לעל' הנה החצי' ממך והלאה שילך כי הוא סי' כי רעה בלב המל' אמר אזי תדע שתפרד ותלך והדב' אשר דברנו מקיו' בריתנו לעול' לא ישכח כי הנה ה' כו':

פסוק כד

ויהי החדש ויק' יהונתן ממקומו שהי' תחל' דוד בין המלך ובינו ועתה שנפקד דוד קם לבלתי שבת אצל אביו דלאו אורח ארעא וישב אבנר מצד שאול אשר מתחל' היה אחר יהונתן רביעי למלך ועתה בוש אבנר לישב סמוך למלך ממש במקום דוד על כן שיעור מקום דוד הניח ריקן בין המלך ובין אבנר נמצא כי ויפקד מקום דוד והיה בלב יהונתן שביום עצמו יראה מה בפי המלך וילך השדה להשיב את דוד ע"י החצים והנער אלא שלא דב' שאול מאומה ביום ההוא כי אמ' מקרה הוא כו' והוא כי הוא גם ששאול היה אויב לדוד לא היה מסכל ערכו כי גדול וצדיק היה ואדרבה כל משטמת לבו לא היתה כי עם על כי היה ה' עם דוד ולא עמו כמאמר הכתוב למעלה ויירא שאול מלפני דוד כי היה ה' עמו ומעם שאול סר:

ובזה נבא אל הענין כי ביום הראשון לא דבר מאומה כי אמר בלבו מקרה הוא כי שימש מטתו כי ר"ח היה ואינו טהור כד"א אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וזהו מקרה הוא ואמר מה שלא בא על כי לא טבל כעת הוא כי הוא ה' עמו ובהיות ה' עמו אינו מתייירא ממנו כי ה' שומרו אך טרם יטהר אין ה' עמו ויירא ממני פן אמיתהו וזהו בלתי טהור הוא כאשר לא טהור שהוא כי משולל מה' שהוא טהור הוא דוד כאשר דוד לא טהור ועל כן לא בא כי ירא פן בהיותו בלתי ה' שהוא הנקרא טהור אמיתנו ואין ה' עמו לשומרו:

פסוק כה

ויען יהונתן כו'. ראוי לשים לב אל כפל או' נשאל נשאל. ב' אומר והוא צוה לי אחי שהוא משולל הבנה שאם הוא שאחי דוד צוהו ללכת היה לו לומר וצוה לי אחי. ג' מלת ועת' שהיא מיותרת. ד' או' אמלטה נא כי אין לשון זה צודק אלא במי שנמלט ממות וכיוצא אך הוא לא אמר שהיה הולך אלא בשביל זבח המשפחה. ה' או' וארא את אחי כי לא לראותם אמר שהיתה ההליכ' רק לשמוח עמהם בזבח. ו' או' ע"כ לא בא כו' כי כל זה הוא מיותר כי ידוע הוא כי על זה היה כל מה שבא לתת טעם עליו. ז' או' בן נעות המרדות מהו התואר הלז ואם הוא מז"ל כי שאול היה משרי בנימין בפלגש בגבעה וכאשר הלך עם אחיו לחטוף איש את אשתו לא המתינה שיחטפנה כ"א היא באת אליו שיקחנה וראוי לדעת איזה יחס יש לאותו ענין עם זה וכן באו' ולבושת ערות אמך מה ענין ערות לאמו בזה. ח' או' כי הכלימו אביו הראוי יאמ' וכי הכלימו אביו.

אך יאמר לא הלך בלי רשות כי נשאל ממני ולכן יאמר אביו ואתה למה נתת לו רשות עד תשאל לי לז"א נשאול נשאל שני פעמים פעם א"פ ולזה בושתי מלהאריך להשיב פניו וגם שלא היה רק **עד בית לחם** וישוב. ועוד טעם שני שלא היה פנאי להמתין כי ויאמר שלחני נא שהוא עתה טרם יארך הזמן ויעבו' והוא צוה לי כו' אחר שהיחל לפייס בא לגלות האמ' ומה גם שעדיין לא נתפייס לגמרי גלה לו האמת ואמר הנה עד כה אמרתי מה שאמר לי שאומר לך הוא כי זבח משפחה כו' כאו' ויאמר כו' אך האמת הוא כי והוא צוה לי כי עשה צואה כהולך למות כד"א צו לביתך כי כן צוה לי באומרו כי אחי הוא כמצוה לאחיו והוא כי ראה כי כלתה הרעה מעמך והרי הוא כמת כי לא ימלט ממך לכן ועתה בעו' שיש לי הנפש שעדיין לא נמצא לפניך משבאת מניות להמיתו אמר אם מצאתי חן בעיניך אמלטה נא כעת מחרב אביך ואראה את אחי טרם ימיתני אחרי כן ולא אמות טרם ראותי אותם ואחר אומרו תחלה שמה שנשאל היה על זבח משפחתו ואח"כ הטעם השני שהוא כהולך למות ונמלט כעת לראות את אחיו טרם ימיתהו אמר דע לך כי על כן שהוא על הטעם השני הזה הוא מה שלא בא אל שולחן לא מהטעם הראשון כי זה השני הוא האמת. על כן כשמוע שאול את הדבר השני חרה אפו ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות שכמו שהיא העוות להמרידנו בחרם שהחרימו כל ישראל שלא לתת אשה לבנימין אם לא על ידי חטיפה והיא באה אלי שאקחנה בלי חטיפה כך ממנה נמשך לך להמריד את דוד בי נמצא שע"י כן ימשך לך בושתו לערות אמך כי תהיה לה לבושת ערותה שיהיה לה מזכרת עונה שרידפה את מאהביה להעבירני על הגיזרה לכסות ערותה כי כל הימים כו' ועתה שלא בא אל שולחני וברח הוא מורד במלכות ובן מות הוא וזהוא ועתה שלא וקח אותו כי בן מות הוא אז השיב למה יומת מה עשה כלומר כי לא עשה מרד במעשה כי אם בשב ואל תעשה לא בא אל שולחניך אז ויטל כי' ויקם כו' ועם שהיו שתים דעות א' על דוד שכלתה הרעה מאתו. ב' על שהכלימו לא שת לבו רק על צרת דוד אוהבו וזהו ולא אכל ביום החדש השני לחם כי נעצב אל דוד שהוא על הנוגע אל דוד כי על מה שהכלימוהו לא שת לבו כי הלא אביו הוא והכלמת האב לבן אין בה חשש לגבי הבן וזהו כי הכלימו אביו כלומ' מה שנעצב הוא אל דוד כי אשר הכלימו אביו הוא ואינו מן התימא ומסייע לזה טעם טרחא במלת הכלימו:

פסוק לו

ויאמר לנערו כו'. הנה מתחל' רצה לירות ג' חצים כאשר נדברו שניהם לירות למטרה ג' חצים ב' פעמי' להסתיר דבר שיראה כי אין הכוו' רק ללמד את עצמו קשת בל יבין הדב' הנער וכן בבא הענין אל הפועל יהיה בלבו לירות ג' חצים וכן **אמר לנערו רוץ מצא נא**

את החצי' **אשר אנכי מורה** אלא שאח"כ הוחם לבבו ולא עצר כח לסבול מלדבר עם דוד עד יורה חצים רבים ושב מדעתו הראשון ומיד בחץ הא' עשה כונתו כי מאז היה דעתו לירות ג' חצים ניחץ ויצו את הנער ירוץ למהר הדב' שלא יצטרך הנער אחר יריית החצי' ללכת להביא' ואחר ששלחו והתחיל לרוץ נמלך לעשות הענין בחץ אחת ומה עשה ירה החצי ממקום שהי' בו הנער והלאה כדי שישמע דוד ממקומו באמו' לנער הלא החצי ממך והלא' ויבין שילך להלאה כי רעה בלבב שאול.

פסוק לח

אז וילקט את החצי ההוא **ויבא אל אדוניו** והנה בהיות כי לא ירה רק חץ א' היה קל שיבין הנער כי הלא דב' הוא שאם היה להתלמד לירות אל המטר' למה לא ירה רק חץ א' אמ' כי מה' יצא שעם היות חץ אחת בלבד עכ"ז והנער לא ידע מאומה ואמר אך יהונתן ודוד ידעו את הדבר עם שאין צריך לאומרו יהיה כי הנה כאשר אז נדברו שניה' לעשות סימן ע"י החצים לא היתה הכונה לשוב לדבר עמו כי אם שעל ידי שמוע דוד הנה החצי' ממך והלאה לבבו יבין שירחיק נדוד ויהונתן ישוב העירה ואיך עתה קם דוד ודבר עמו אך הוא כי הם חשבו שימצאו בשדה בני אדם ואם ידברו יחד יבא לאמר לשאול על כן היה האות ההוא כי אלו היה עולה על לבם שלא ימצא שם איש לא היה צריך לירות חצי' כי הם ילכו וידברו איש אל רעהו אך כאשר ירה החצי ויראו כי אין איש ואך יהונתן ודוד ידעו את הדבר אצ"ל הסי' כי אפילו דבר יריית חץ לא ידע איש כי עבר לא שם איש אזי אמר יהונתן אל הנער לך הבא העי' והוא לבדו נשאר פה אל פה לדבר עם דוד ואשר חשב הוא חשב גם דוד ומה גם כי ראה כי נשאר שם יהונתן והנער איננו קם דוד ויפל לאפיו וישתחו ג' פעמים להודות לו כי שלש פעמים הציל ממות נפשו א' כאשר אמר שאול ליהונתן וכל עבדיו להמית את דוד ויגד יהונתן לדוד כו'. ב' כאשר נתן לו רשות מערב יום החדש לבלתי בא אל שולחן המלך ונתן התנצלות לאביו. ג' זאת שבא עת' להבריחו וישקו איש את רעהו נשיקה של פרישות ויבכו איש את רעהו אינו אומר עם רעהו רק את רעהו כי זה בכה את זה וזה את זה יהונתן על צער וטלטול דוד ודוד על צער יהונתן והנה ליהונתן היו שתי צרות א' צערו עם אביו על דוד. ב' היה נעלם כעת כי יעבור בשלח והנה בתחלה לא הגדיל בכי דוד כי לא היה בוכה רק על צערו זה שהיה עם אביו לו אך כשהפליג בבכי באהבתו אותו ומה גם אחר שוישקו איש את רעהו שהוא דבקות רוחא ברוחא ובדוד היה בו רוח הקדש העירתו רוחו להרגיש מיתת יהונתן כי לא כל הנאהבים מרגישי' צרת רעיהם ואז הגדיל הבכי וזהו עד דוד הגדיל בראות יהונתן הגדלת בכי דוד על בכייתו אמר אין זה כי אם שרוחו מעירו כי צרתי רבה

מצרתו כי הוא בור' ממות וינצל ואני לא אנצל ח"ו על כן מיד אמר לו לך לשלו' כלומר כי אתה צרתך תהיה להנצל להיות שלום מש"כ אני לכן אשר נשבענו שנינו כו' בין זרעי כו' תזכו' שהוא שירחם דוד את זרעו אחריו ואת זה זכר ויאסוף אליו את מפיבושת בנו:

פרק כא

פסוק ג

ויאמר דוד לאחימלך כו'. אל תתמה כי אין איש אתי כי **המלך צוני דבר** כו'. ראוי לשים לב מהו אשר אני אשלחך ומהו ואשר צויתיך ואם הכל א' למה הוכפל ולמה אמר ואשר שירא' דבר אחר. ועוד איך משיב בזה לשאלת מדוע אין איש אתו כי אם ולא ידעו. ועוד למה לא נזכר מה ששאל לו באלהים. ועוד איך לא ידע אחימלך תנין בריחתו מהמלך אם שאל לו באלהים כי הלא אין ספק כי השאלה היתה איך ימלט משאול או אנה ילך מרוחו ואנה מפניו יברח ומזה יבין אחימלך הענין. ועוד אם הנערים לא היו אתו איך אמר אחימלך אם נשמרו הנערים אך מאשה. אמנם הנה מאמר אחימלך באו' היום החלותי לשאל לו באלהים חלילה לי יראה שרגיל היה דוד ללכת שם על דברת שאלת אלהי' ובכן גם עתה עיקר בואו שמה לכך היה וכמאמר דואג כי מהג' דברים אשר הזכיר ראשונה היה שישאל לו בה' וזה מאמר הכתוב ויבא דוד נבה אל אחימלך הכהן שהוא למה שהיה כאן שהוא לשאול לו באלהים ויחרד להקבילו ויאמר לו הנה אין נשאלין אלא למלך או למי שהצבור צריכין לו ועל כן אם שאלתך על דבר המלך מדוע אתה לבדך כי אם שליש המלך אתה היה לו לשלוח עמך מעבדי המלך רבים ונכבדים ואם הוא לצורך הרבים כי אתה היוצא ובא לפניהם ולצורך הרבים באת לשאול למה אפי' איש אין אתך.

והשיב **המלך צוני דבר** לומר מצד המלך באתי ששואלין לו כי הוא צוני דבר שהוא לשאול בדבר האלהים ושמא תאמר שאגיד לך מה הוא הדבר שאני בא לשאל אין רצון המלך שאודיע אפי' לך כי הנה **ויאמר אלי איש אל ידע מאומה את הדבר אשר** אני שולחך שהוא מציאות השליחות ולא אשר צויתיך לשאל על הצלחת השליחות וזהו ואשר צויתיך כי אם שהוא ישאל סתם אנה ילך או אם יצליח וירא בבליטת את צהובות אותיות החשן הן או לאו אך על מה היא השאלה שעליו שואל אם יצליח בו או לאיזה מקום ילך לא יודיע אפילו לכהן והנה אין ספק כי לשר וגדול לישראל וחתן למלך כי יערכו לפניו שולחן לאכול ולשתות אך הוא לא יוכל להתאח' כי היתה בריחתו נחוצה וגם אם יאמר שאפילו פת לא הביא עמו לעצמו יתנו לב כי בורח הוא על כן על שני הדברים האלה אמר והנערי' **יודעתי אל מקום** פלו' אלמוני שקדמוני וממתינים לי ולחם

אין אתם לכן ועתה כהם מזי רעב מה יש תחת ידך חמשה לחם כלומר כי חמש' נערי' הם תנה בידי להוליך להם פן ימותו ברעב או הנמצא אם אין כל זה השיעור או מזון אחר אין לחם ויען הכהן כו' ולהיות כי דוד אמר שהיה חפץ לחם לנערים על כן הכהן לא הזכיר אלא הנערים באומרו אם נשמרו הנערים כו' ויען דוד כו' יש פירשו שאמר ג' טעמים א' כי אשה עצורה ומפורשת מהם זה ג' ימים ולכן כלי הנעריה היו טהורים. ב' כי כבר הלחם היה חול כי הוקטר בבזיכין והוסר הלחם מעל השולחן. ג' הוא או' ואף כי היום נקדש בכלי ר"ל אעפ"י שהיה לחם הפנים מונח היום ונתקדש על השלחן היה מותר לנו לאוכלו להיותני מסוכנים ואין דבר עומד בפני פקוח נפש ואמרו חז"ל שאחזו בולמוס והוא חולי הרעב עכ"ל:

פסוק ח

ושם איש כו'. ראוי לשים לב למה מכניס פסוק זה בין שאלת הלחם לשאלת החרב והחנית ולא נאמר בתחל' הדברים או אחריהם ואם הוא שלא נמצא רק בשאלת החרב והחנית ולא בשאלת הלחם הלא הוא אמר למלך ראיתי את בן ישי בא נבה כו' וישאל לו בה' וצידה נתן לו ואת חרב גלית כו' הרי כי הכל ראה ולמה מודיע שהוא אביר הרועים. ועוד או' ואין יש פה כו' כי ה"לל ואם יש ולא ואין. ועוד כי לא ימנע או ידע מחרב גלית או לא ידע אם ידע יאמר לו תן לי את חרב גלית ואם לא ידע מאין ולאין יש חרב במשכן ה'. ועוד למה מודיע שהיתה לוטה בשמלה שהיתה אחרי האפוד ולא עוד אלא שבי"ת בשמלה נקודה בפת"ח ולא בש"וא כאלו היא שמלה ידוע'. ועוד מה הוא אריכו' וכפל הל' הזה אות' תקח לך קח הוא שאמר אין כמוה תננה לי כי היה די יאמר תננה לי:

והנה לדעת האומר מרז"ל שראה אות' אופין לחם הפנים בשבת בהוראת דואג נחה שקטה השאלה הראשונה אל מה שאמר למעלה שמה שהיו אופין בשבת הוא דרך חול כי אין אפיית לחם הפנים דוחה השבת אמר עתם כי מה שהוצרך להורו' להם זה הוא על כי שם נמצא **איש מעבדי שאול** שהוא אביר הרועים אב ב"ד כמ"ש ז"ל שהור' שדוחה שבת.

וע"ד הפשט שהוא נדרש לפניו ולאחריו לפניו כי הנה דוד הורה כי לחם קדש מותר לו והוד' לו הכהן אמר כי ושם איש כו' אביר הרועי' שהוא אב ב"ד ולא חלק עמי בהוראתו כי זה היה לשמוע אחימלך לדוד או נדרש לאחריו כי אולי לא היה משתד' דוד בעד חרב או חנית אלא כי **שם איש מעבדי שאול** אביר הרועים את עמו לצאת ולבא במלחמ' אשר לשאול על כן שאל חרב או חנית מיראתו פן יפגעני בלכתו בדרך מחמת שאול אדוניו וחרב אין ביד דוד.

פסוק ט

על כן ויאמר כו' **ואין יש פה** כו' **תחת ידך חנית או חרב** לעמוד נגדו והן אמת כי לא נעלם מדוד כי חרב גלית שם היתה ולא מסתפק בדבר על כן לא אמר ואם יש **חנית או חרב כי** אם ואין בחיר"ק האל"ף שמשמעו כאומר הן יש שהוא ודאי בל' ארמי ולא אמרו בפירוש בל' עברי כי אם בל' ארמי ויראה לשומע כי אומר כמסתפק אם יש בעל יראה שחלקו שואל בפיו בכח כי אם כמניח הדבר אל בחירת אחימלך שהוא דרך ארץ.

פסוק י

ויאמר הכהן כו'. ומאשר כתבנו על פסוק ויבא דוד נבה אל אחימלך הכהן ובפסו' שאחריו ויאמר דוד אל אחימלך הכהן כו' שב' הכתובים ההם ידבר על שאול באלהי' יתכן מה שבאותם הכתובים ובפ' שאלת החרב נזכר אחימלך ובכל שאר הפסוקי' נאמר הכהן ולא אחימלך על כי בשני הכתובים ההם ידבר על שאול באלהים שאינו רק לכ"ג וכן שאלת החרב אינה אלא לכהן הגדול כי מי יתן ומה גם חרב גלית בלי רשותו על כן לגדול שבהם אמר אך בשאר הכתובים נאמר הכהן שאפשר שהוא א' משא' הכהנים שהם דברים שיש לכל כהן שייכות לדבר בו ואף גם תשוב' ענין החרב אחר שנשאל' והוא מראה חפץ בדבר יכול לגמור הדבר כהן זולתו ובכן נאמר ויאמר הכהן ותשובתו היתה חרב גלית כו'.

ולבא אל הענין נזכירה מאמרם ז"ל כי כאשר ראה שאול אשר הפליא לעשות הוא ית' ע"י דוד בגלית הוא ראה כי תמה כן אמר בלבו זה יעצר בעמנו כי תרועת מלך בו ומעתה ה' עמו ועל כן שאל בן מי זה הנער שהוא אם מזרע פרץ ויצלח למלוכה או מזרע זרח ולא יהיה לו רק שרר' מה ויען דואג עד שאתה שאל אם ראוי למלכות שאל אם ראוי לבא בקהל ה' כי הוא מרות המואביה והשיב אבנר מואבי ולא מואבית השיב דואג א"כ ממזר ולא ממזר' והושיבו סנהדרין על הדבר ויהיו דבריהם נגד דואג כדברי אבנר ועודנו דואג מחזיר בדעתו עד שיתרא הישראלי חגר חרבן כישמעאל ויאמר כך מקובלני משמואל הרמתי מואבי ולא מואבית. ובמ' חזית ובאגדת שמואל מסיי' בה שעדיין היה שמואל קיים והלכו אליו ושאלו והשיב עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ונתן טעם ואמר שעל כן נאמר ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור כו' אנשים דרכם לשכור נשי' אין דעת' לשכור ואז נחה שקטה שאלת' ותגרתם.

והנה אין ספק כי דבר כזה לא מצער הו' וראוי לעשות זכר לדורות בל יוסיפו בני עולה לפתוח פיהם עוד נגד הדבר הזה כי הלא מאז שמו כל ישראל לבם עליו כי לדוד המלוכה וראוי לעשות זכר לדבר הרשום הלז בל יקום איש כדואג לשים דופי במשיח ה' על כן

אחשוב הושמה חרב גלית במשכן ה' אשר שם יבואו כל ישראל ויראו לוטה בשמל' אחרי האפוד למען יתנו אל לבם מעשה שהיה הוראת מלכות דוד בענין גלית והערער והתיקון והוא כי הוראת המלכות היא החרב והיותה לוטה בשמלה הוא כי הוראת החרב שנחתך בה ראש גלית שהיא הוראת מלכות היתה כעוטיה מערעור רות שנאמר בה ושמת שמלותיך עליך והלכת הגורן וזהו החרב לוטה בשמלה שבה הלכ' אל הזווג וסוף נגמר התיקון היה לכתם אחרי שמואל לשאל ממנו וזהו אחרי האפו' לרמוז לכתם אחרי שמואל שהיה חגור אפוד בד באופן כי כל הרואי' חרב גלית **לוטה בשמלה אחרי האפוד** היה נותן אל לבו לזכור הדבר וכיוון הכהן לומר **אם אתה תקח לך** ותבטל הזכרון הזה **קח כי אין** זולת' בזה להניח זאת לזכרון הדבר ויאמר דוד אפילו היתה זולת' בזה אחר' שלא תהיה כמוה לא אחפוץ וזהו אומר לא על **כי אין אחרת** כי אם על מה שאין **כמוה תננה לי**. עוד כיון לו אם בשביל א' מהנערי' תרצה אותה אין ראוי לקחת' מפה כי בזה מתפרסם הוה לכל באי הרגל וגם לזכרון האמור אך **אם אותה תקח לך** לעצמך קח ואף גם לך הוא על כי אין אחר' **זולתה בזה ויאמר דוד אין כמוה** לקחת' אפי' היתה אחרת בזה ומה שאמרת שלא אקחנ' לא' מהנערים כן דברת תננה לי לעצמי כי לי יאתה:

פסוק יא

ויקם דוד ויברח ביום כו'. הלא יקשה אומרו ויקם ויברח מפני שאול ביום ההוא כי הלא מקודם היום ההוא ברח מפני שאול זה כמה ימים. אך יאמר כי עתה ביום ההוא היה כבורח מפני שאול ממש כי נתן אל לבו כי שם היה דואג ויגיד לשאול וזהו **ויברח ביום ההוא מפני שאול** ובזה יתיישב אומרו לאביתר ידעתיו ביום ההוא כי שם דוייג כי הגד יגיד לשאול אי ביום ההוא יכול מתחל' א"כ למה לקח לפני דואג לחם וחרב ושאול באלהים אך אינו אלא אחר המעשים ההם והוא כי ביום ההוא אחר המעשים ההם נתן אל לבו כי הגד יגיד ויקם ויברח וז"א פה ויקם **ויברח ביום ההוא מפני שאול** כמדובר. **ויבא אל אכיש מלך גת** והוא כי בא בעצמו אל אכיש לאמר לו יקבלנו ויהיה לו לבן חיל כדרך הבור' ממלך אחד ובא להסתופף בצל מלך זולתו.

פסוק יב

אז **ויאמרו עבדי אכיש אליו הלא זה דוד מלך הארץ** הוא כל ארץ ישראל הנקראת הארץ סתם כלומ' ויחריב את ארצך כי לרמותך בא ושמא תאמר כי שאול הוא המולך ולא זה הנה האחר יש לו השם ולזה הפועל כי **הלא לזה יענו** בקול רם במחולו' **לאמר הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו** הנה כי לא אמרו המלך שאול **באלפיו ודוד ברבבותיו** כי

במלכות השוו אותם ולשאול נתנו האלפים ולדוד הרבבות הנה כי לפי האמת גדול כבוד מלכות זה משאול.

פסוק יג

אז **וירא מאד מפני אכיש** ומה גם לאומרי' כי אחי גלית היה וינקו' נקמתו על כן וישנו את טעמו והוא כי הנה הוא היחל לדבר אל אכיש דברי טעם שיקבלוהו ויהיה לו לבן חיל וכיוצא בזה אלא שעבדיו הפסיקוהו עתה ראה את עצמו בצער איך יתהולל והו' היחל כבר עיניה' לדבר דברי טעם על כן סיפר השגחתו ית' כי הנה וישנו את טעמו הם דברי טעם אשר היחל לדבר בעיניה' אשר ראו דברי טעמו וה' עזרו ששינה את טעמו שלא סיים בענין שהיחל כי אם שנה אותו והם החלו לתופסו בידם כי היו כמרגישי' השנוי לראות אם היה מתפעל מתפיסתם והוא התחכם שאדרבה היה מתהולל בהיותו בידם נאחז שיאמרו אם דעת בו יתפעל וישתנו פניו פן ימיתוהו ואדרבה היה מתהולל מרקד ושמח כבלתי מרגיש מה שהלשינו עליו ותפיסתם בידם ובהגיעם אותו אל הדלת כמוציאים אותו לאוסרו או המיתו אז ויתו על דלתות השער טובל אצבעו ברירו וכתוב ויורד רירו כו'.

פסוק טו

ויאמר אכיש אל עבדיו כי תראו כו' **למה תביאו אותו אלי** ואה הוא לשתק ממה שעושה חסר משוגעים אני לכך שהבאתם את זה להשתגע עלי ממש שהיה כותב בדלת שהיה המלך חייב לו כך וכך נמצא כי זה משתגע עלי וכדי בזיון למלך ולא שחוק ואם תאמרו שהוא בא מאליו ואתם לא הבאתם אותו אי אפשר כי הזה יבא אל ביתי מאליו אם לא שהביאוהו ואפי' הבני דעת אין שוערים חצונים ופנימיים מניחים ליכנס עד ישאלו רשו' מאת המל'.

פרק כב

פסוק א

אז וילך משם **אל מערת עדולם** מקום אשר עמד שם יהודה אבי השבט כמ"ש ז"ל על פסוק עד עדולם יבא כבוד ישראל **וישמעו אחיו וכל בית אביו** כי הלך שם שהיה סעד מזכות אביהם הזקן ירדו אליו וזהו **וירדו אליו שמה**.

פסוק ב

ויאמר גד הנביא אל דוד לא תשב במצודה שאצל מואב לבטוח בקורבת מואב שמצד רות וטוב לך קורבת אביך שיש זכות שבהם תצמח תחלת מלכותך וברחת לך ארץ יהודה

וזה אמר ובאת לך ולא אמר ולך אל ארץ יהודה כי אם ובאת לך כי לא תדמה להולך רק לנכנס לתחום עצמך וזהו ובאת לך ארץ יהודה.

פסוק ו

וכאשר **שמע שאול כי נודע דוד** ואנשיו בארץ יהודה אז נתן אל לבו כי דוד נעשה כאורב הזה המחזר אחר מקום ודרך לכבוש את העיר כך היה הולך אל ארץ יהודה הוא בני עמו יהיו לו מעיר לעזור כי אך עצמו ובשרו הם לומר כי הם יהיו בעוזריו.

פסוק ז

ולכן אמר הוא לבני שבטו **בני ימיני גם לכלכם יתן בן ישי** שדו' וכרמים ואין חלה מכם עלי וגזל את אזני כי הקים את עבדי בני לאורב כיום הזה שהוא בארץ יהודה כאורב להתקומם עלי משם אז נתעורר דואג להיות גולה את אזנו מענין אחימלך ויאמר ראיתי את בן ישי בא נבה אל אחימלך כלומר לבקש אותו כי איש עצתו הוא לשאול לו בה' לדעת את אשר יעשה נגדך ולהחיותו בצידה שנתן לו ולתת חרב בידו להורגך ולהיות מה שעשה שאול עיקר היה מאשר שאל לו באלהים הניח זה לאחרונה שהוא יורה כי למלך החשיבו בחייו וכן אמר לו למה קשרתם עליה אתה ובן ישי בתתך לו לחם להחיותו וחרב להרגני ומפני שלא ידע דרך איך יוכל אלי שאלת לו באלהים לקום אלי לאורב כאורב המחזר אחר מצוא דרך ללכוד את שכנגדו כך הודעת לו באורי' איזה דרך יארוב עלי כיום הזה כי הלך אל ארץ יהודה ארץ בני עמו שיהיו בעוזריו נגדי ויען אחימלך ויאמר מה שנתתי לו לחם אם כעבד מי בכל עבדיך כדוד נאמן אם כבן וחתן למלך ומה שנתתי לו חרב לא להמית אותך כי הלא הוא סר אל משמעתך לעשות ציוויוך להמית את קמיך ועל שאול באלהים הלא הוא נכבד בביתיך שעל כן חשבתי כי בשליחותך היה שואל אם יצליח ועוד כי היום החלותי לשאול לו כלומר אפי' לא היה בשליחותך כי אם לו על כי רבים צריכים לו כי הוא היוצא ובא לפניהם ואם נשתנה הענין ומרד בך חלילה לי אל ישם המלך בעבדו דבר כי לא ידע עבדך כו' וארז"ל כי אבנר ועמשא הם אשר לא רצו לשלוח את את ידם בכהני ה' כי היה דעתם שכמו ששואלים למלך כך שואלים לאב ב"ד ולמי מרבים צריכים לו אז אמר לדואג שהיה בעל ההוראה והעד שיפגע בהם ולא אמר בכהני ה' כי אם בכהנים לבלתי ירחם כאשר עשו אבנר ועמשא ודואג הרשיע להורות ולשפוך דם צדיקים ועשה בכהני ה' מה שצוה ה' לעשות בעמלק מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושיר וחמור ושה לפי חרב כעיר הנדחת על שהחיה אחימלך את דוד מלך ישראל חי וקיים משיח ה' ויאמר דוד לאביתר כו' ידעתי והנה אנכי סבתי כו' באופן שלתקן עתה אציל את נפשך שבה אתי אל תירא כי האלהים אשר יבקש את נרדף

אשר יבקש את נפשי להצילה משאול יבקש את נפשך כי משמרת אתה עמדי בהיותך עמדי וממה שלא אמר כי שומר אתה עמדי יתכן יאמר כי בזכות שאני שומר אותך ה' ישמור אותי ובשומרי אותי אתה נשמר עמדי נמצ' שאתה משמרת לי ולך בהיותך עמדי:

פרק כג

פסוק א

ויגדו לדוד כו'. הנה רצה ית' יציל דוד את יושבי קעילה למען זכותו שיזכה לינצל גם הוא וסיפר הכתוב כי הגידו לו לאמר שהוא כדי שיאמר אם ילך ואם יחדל להציל וישאל דוד בה' ומאשר לא נאמר עתה כי הביא אביתר אפוד בידו כי אם אחר ששאל תחלה שני פעמים וראה כי לא במשפט האורי' היתה השאלה כעת כי אם בתפלה שישיב לו הוא ית' ברוח קדשו כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו וישאל בה' לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ויאמר ה' לך והכית כו' לא שתכוין לשלול שלל ולבוז בז כי אם להציל את ישראל שהוא לעשות מצוה וזהו לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה ויאמרו אנשי דוד אליו הנה לא אמר לך ה' כי אם שתושיע את קעילה ועדיין אפשר שימותו במלחמ' חציינו או יותר והלא אנחנו כלומר כלנו עם היותנו ארבע מאות ביהודה שהם עמך יראים ואף כי נלך אל מערכות פלשתים כי ימיתו ממנו רבים אז ויוסף עוד דוד לשאול בה' ויענהו ה' ויאמר קום כי אני נותן את פלשתים בידך כדבר הניתן מיד ליד בלי חסרון למקבל ולהיות זה פלא עצום מאד על כן אמר אני נותן ולמה שאני הנותן בעצמי נקל הוא מאד כי יוצר הכל הוא ית':

פסוק י

ויאמר דוד ה' אלהי ישראל כו'. מכאן למדו ז"ל ששואלין דבר א' ואין שואלין שני דברים שהרי דוד שאל שני דברים והשיבו לו על הא' וחזר ושאל על האחרת והשיבו לו עליה ולפי זה אפשר שהוא כיון באומרו הגד נא כלומר עם שאין דרך לשאול שני דברים הגד נא אך הפעם ועם כל זה לא השיבו כי אם א'. והנה ראוי לשים לב מה שלא שאל כסדר כאשר השיב לו ה' כי ירידת שאול הוא הקודם ואם יסגירוהו הוא אחר כן. ועוד כי שאלת דוד תראה תפלה מבלי מלח כי מה זו שאל' היסגירוני שירא' שאם לא יסגירוני אהיה בתוכם כי הלא בין יסגירו בין לא יסגירו יציאתו מוכרחת אם לא יסגירו ישחית העיר בעבורו כאומרו **שמע עבדך כי מבקש שאול** וכו' לשחת העיר בעבורי ואם יסגירו יסתכן דוד ועוד כי אחר שקבץ שאול את כל העם למלחמ' לרדת קעילה מה שאל הירד שאול כו' ודאי שירד וגם נשית לב על פי דרכנו אל שינוי השאל' כי תחל' אמר היסגירוני ואח"כ

אמ' אותי ואת אנשי. ולבא אל הענין נשים לב אל כפל אומרו **שמוע שמע עבדך** אך הוא כי שתי שמועו' שמע א' **כי מבקש שאול** ללכת קעילה ועדיין אפשר שאם לא יסגירו לא ישחית העיר בעבורו והשמוע' השנית היתה לשחת העיר בעבורו וזהו **שמוע שמע עבדך** השמועה הא' הוא **כי מבקש שאול** ללכת אל קעילה והשנית היא **לשחת לעיר בעבורי** לזה שאל אם הוא שאין הכונה לשחת העיר רק לרדת לקחת אותי אם יסגירוני ואם לאו לא ישחית העיר כי אם ישוב לדרכו ולא יקצוף על העיר באומרו כי יראי' מדוד פן בבוא' להסגירי יכה בהם מכה רבה לזה שאל אם יסגירוני כלומר שאם לאו לא אצא וישוב לביתו או אולי השמועה השנית היא אמת שהי' שיורד לשחת לעיר באופן שאם כן הוא על כל פנים צריך לצאת מהעיר וז"א הירד שאול כאשר **שמע עבדך כי** הנה אומר כאשר שמע עבדך הוא מיותר אך היא אם תהיה כאשר שמע עבדך שהוא לשחת לעיר באופן שאפילו. אם לא יסגירו אצטרך לצאת מהעיר ויאמר ה' ירד כלומר אך לא לשחת לעיר בעבורך כי אם לא יסגירך לא ישחית העיר אך לא השיב לו אם יסגירו כי אין מושיבין על שני דברים כאחת ודוד חשב שלא על היותן שני דברים לא השיבו כי הלא התחנן הגד נא כי אם שהיה על שלא פירש על אנשיו על כן שאל היסגירו אותי ואת אנשי והשיב לו הוא יסגירו אז הרחיק נדוד ודוד ששאל על שני דברים הי' על שאם היתה התשוב' שירד כאשר שמע שהוא להשחית בעבורו את העיר לא היה צריך אל שאלה שנייה שא"כ היה בין יסגירו בין לא יסגירו צריך לברוח:

פסוק טו

וירא דוד כי יצא כו'. אמר בתחלה היה בהר במדבר זיף וההר היה מקום מגולה אך כאשר ראה **כי יצא שאול לבקש את נפשו** הלך מההר במדבר זיף עצמו בחורשה שהוא יער נסת' ולא בהר שהוא מגולה:

פסוק טז

ויקם יהונתן כו'. ראוי לשים לב מהו החזוק הזה באלהים אם הוא באשר הוא משיח אלהים שיבטח בזה ולא ייירא הנה עדיין לא נודע שמשחו שמואל ואם הוא שהבטיחו שיהיה אלהים עמו זהו דרך ברכה ותנחומין על הצרה לא חיזוק יד לסמוך בו בודאי. ועוד אומרו אל תירא כו' מה הבטחון הזה ומאין ידע שלא תמצאנו יד שאול בזה וכן אומר ואתה תמלוך מאין לו.

והנה אם היינו אומרי' ששאל באלהים אם ימלוך דוד וענו אותו שימלוך היה צודק כל מאמרו שזהו **ויחזק את ידו** באלהי' ומזה ידע שימלוך אך אין ראיה לדבר גם היה אפשר לומר כי מה שחיזק ידו באלהים הוא כי אמר הנה ממקום שהאשימו את אחימלך שהוא

ששאל לך באלהים כלומר שהחזיק אותך למלך משם אני מחזיק את ידך כי הלא אלהים ענה אותך שיצליחך בדרכך ולא תירא.
עוד יתכן והוא כי הנה כאשר אחר שמלך דוד קיימא לן כל המורד במלכות בית דוד כמורד בשכינה כמפורסם ברז"ל והשכינה הוא שם אלקים כנודע ומלכות מהשכינה הוא כנודע ליודעים כך טרם ימלוך דוד היתה מסורת ביד כל ישראל כי מפרץ שמיהודה ימלוך מלכות קיום בישראל שעל כן שאל שאול בהכות דוד את הפלשתי בן מי זה הנער שהוא מפרץ והוא המלך העתיד מיהודה או מזרח והוא שר בלבד והוא מאמר הכתוב ישתחוו לך בני אביך גור אריה יהודה כמאמר ה מתרגום כי תחלה יהיה גור קטן ואח"כ מלך גדול כאריה וגם שאול יודע כן כי ע"כ לא נמשח בקרן כי אם בפך ולא בשמן המשחה כי אם בשמן אפרסמון שהוא כדבר עראי מש"כ מיהודה שיהיה קיים לעד וכמאמר חנה רמה קרני ולא רמה פכי ומה גם ע"י כל האותות אשר ראו מהצלחת דוד באויבי ה' כי היה כאלו עין בעין ראו כי דוד היה המלך הבא מפרץ וכבר כתבנו כי מלכות הבא מפרץ הוא מלכו' השכינה הנקרא אלהים כי על כן ארז"ל החולק על מלכו' בית דוד כמורד בשכינה וזה יאמר ויחזק ידו באלהים שאמר לו שלא ירפו ידיו כי הוא אשר אלהים מתייחס למלכותו והוא יהיה עמו.

פסוק יז

ושמא יאמר הלא בחירת האדם לא ימנענה הוא ית' ממנו והלא שאול מבקש המיתו לז"א לו **אל תירא כי לא תמצאך יד שאול אבי** והוא מה שכתבנו בביאור משלי בס"ד כי גם שאין הקב"ה משנה בחירת האד' בבואו להרע את חבירו עכ"ז יציל את חבירו ממנו כי יניח את המבקש המיתו יכרה שוחה ללכדו לבלתי בטל בחירתו אך את רעהו ישמו' מליפול בלכד ברשת טמן לו וזה יאמ' שלמה אל תירא משואת רשעי' כי תבא להרע לך כי ושמר רגלך מלכד אשר טמן לך כמפורש במקומו וזה יאמר פה גם שלא ימיש ה' בחירת אבי ממנו ויכר' שוחה ללכדך עכ"ז **לא תמצאך יד** אבי כי ישמור רגלך משחת רשתו ואחל' פניך כי גם אתה תמלוך ולא תגעל בי כי אם **ואנכי אהיה לך** למשנ' ולא ירחק בעיניך שלא תמצאך יד אבי בהשגחה כי גם יסייע הטבע קצת כי **גם שאול אבי יודע כן** ובכן לא יחזיק הרב' לרודפך כי **גם שאול אבי יודע כן** ויכרתו שניהם ברית על מה שחידש לו עתה שיהיה הוא לו למשנה. עוד יתכן באומרו ויחזק את ידו באלהים והוא כי אין ספק כי ראה את אביו מיצר על היותו מפחד וגולה בורח מכאן ומכאן על כן החזיק ידו באלהים והוא כי הנה ידוע כי הייסורין שמנכים העונות מחזקים ידי מקבלם על כי בהן תנצל ממות נפשו כמאמר הכתוב ואני יסרתי חזקתי זרועותם וזה יאמ' אליו

יהונתן אל ירפו ידיך מייסורי הטלטול כי הייסורין ינכו המות ומה גם כי להיות דוד בא מפאת ייבום יתעתד למות על כן רצה ית' תנוכה המיתה בייסורין ובזה תחזקנה ידיו ועוד זאת תהיה נחמת יהונתן לדוד כי ייסורין אלו ינכו ממנו המות גם כי היה עתיד להיות נפל לחזק בזה את ידיו וזהו ויחזק ידיו באלהים הוא מדת הדין שהוא הייסורין כמדובר ועל דבר שאול כי בחיריי הוא ואין הב"ה מעכב ביד בעלי בחירה לז"א **ויאמר אליו אל תירא כו**' כאמור בקודם:

פסוק כב

לכו נא הכינו כו'. ראוי לשים לב כי מה לו מה שיאמרו לו בפעם השנית שהוא במקום פלוני ממה שאמרו לו עתה כי כאשר עתה הוא חושש אולי מאז באו סנה מקומי גם אז מאז יבאו יחוש אולי משנה מקומו ולא יהיה במקום ההוא. ועוד או' ודעו וראו כי מה צורך ידיעה בהיות ראייה. ועוד אומר **מי ראהו שם כי** אין לתיבות אלו גיזרה. ועוד או' **כי אמר אלי** מי זה אמר אליו ומה היא הבנתו. ועוד שחוזר ואומר וראו ודעו ומהפך הסדר כי תחלה אמר ודעו וראו ועתה אמר וראו ודעו. ועוד או' מכל המחבואים כו' אם הוא מבקש המקום אשר הוא שם על נכון מה לו מן המחבואים אשר יתחבא. ועוד שאחר אומרו ושבתם אלי אל נכון שהוא מקום אשר הוא שם בודאי איך יאמר וחפשתי אותו בכל אלפי יהודה. ועוד אומרו ויקומו וילכו זיפה לפני שאול כי זה הוא הפך כל האמור שלא המתין עד וילכו וישובו בתשוב' שלמה ממקום מסויים אשר הוא שם כי אם מיד הלך אחריהם. אך אמר בלבו מי יודע אם מאז יצאתם משם נסע והלך אל מקום אחר ואלך לריק אכן **לכו נא הכינו עוד** להשיב תשוב' נכונה ודעו אם עודנו שם ולא תשובו מיד כי שמא בבואכם יסע משם כי אם וראו בנסעו אל המקום אשר יהיה רגלו אחר המקום שהוא שם עתה והוא **כי אמר אלי ערום יערים הוא** לגנוב דעת מבקשיו וראו המקום אשר יהיה שם ולא בלבד זה כי אם ודעו על ידי שאלה שיגידו לכם מן המחבואים אשר דרכו להתחבא שם באופן שעל ידו ראיה תדעו המקום שראיתם אותו תחלה בחורשה בגבעת האכילה והמקום **אשר תהיה רגלו** אחרי כן וגם על פי מגידים תדעו המחבואים שהרבה להתחבא כדרכו ואז ושבתם אלי אל נכון באופן כי אז והלכתי אתכם ואז לא יבצר כי אם ישנו בארץ מלמצא אותו כי וחפשתי אותו אחר ידיע' המקומות והמחבואים שהם בכל אלפי יהודה ומספ' הכתוב כי אחרי עשות' את כל אשר נצטוו ושבו אליו על נכון ויקומו וילכו זיפה לפני שאול מצאו כי כבר נסע משם אל מדבר מעון בערבה כו' וילך שאול:

פרק כד

פסוק ה

ויאמרו אנשי דוד כו'. אומרו אם נאמר לך כי וה' צוה להורגו כי הותר לך מאת ה' הריגתו מפסו' אם במחתר' ימצא הגנב שלמדנו הבא להורגך השכם והורגו הלא תאמר אלינו כי לא דברה תור' על משיח ה' או תאמר אם אהרגנו יפלו מישראל עמי אך עתה שהכינו ה"ל במחתרת הזה לבדו וה' אנה לידך שהיית פה והביאו ממש לידך הרי הוא כאלו זה היום אשר אמר ה' אליך ממש הנה אנכי בעצמי **נותן את אויביך** לבדו **בידך ועשית לו** לבדו **כאשר ייטב בעיניך קיים** בו מה שכתבתי בתורה אם במחתרת כו' אין לו דמים מה עשה דוד רצה לנסות אם כן היה רצונו ית' כדבריהם ויקם ויכרות כו' לומר אם בכרת הכנף לבי נוקפי על שולחי יד מכ"ש שרעה בעיני ה' ליגע בעצמו ובשרו ואם אין צבי נוקפי אדע כי מן ה' הוא זה כי זה דרכו ית' ע"י התעוררות כזה לבלתי הביא תקלה ע"י הצדיק.

פסוק ו

וירא והנה בכרתו **ויך לב דוד אותו** ויאמר לאנשיו לא כדבריכם שה' אנה לידי שאהרגנו כיון שהוא לבדו ולא יפלו מישראל עמו ובמחתרת מצאתיו כי אם אדרבא הוא יתב' התעורר לבו עלי להיות נוקפי על כנף המעיל מה גם עתה על עצמו וזהו חלילה לו לא מחסידותו כי אם מה' שעל כן התעורר לבי ויך אותי כי ממנו ית' הוא עם שהוא לבדו ולא יפלו מישראל עמו ואינו דומה זה לפסוק אם במחתרת שלמדני הבא להורגך כו' כי שני טעמים בדבר א"כ כי הוא אדוני כי מפתו אכלתי ויינו שתיתי הוא מאמרם ז"ל במדרש רבה על פסו' וישב אל יתר חותנו שהלך משה לשאול רשות מיתרו ללכת בשליחו' ה' מצרימה אמרו מכאן שהפותח פתחו לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו והנה גם זה היה בשאול שהיה באוכלי שולחן המלך תמיד וז"א לאדוני ועוד למשיח ה' ולבל יאמרו הלא מאז נמשחת אתה נתנטלה משיחתו ומה גם כי כבר אמר לו שמואל כי מאס ה' בו למלך ויתן המלכות לרעו הטוב ממנו ואתה הוא וגם הוא לא נמשך בקרן ולא בשמן המשח' כמוך כ"א בפך ובאפרסמון לז"א לשלוח ידי בי עם היותו כי בי בחר ה' וימשחני. כי עם כל הטענות האלה לא יבצר כי משיח ה' הוא.

פסוק ח

וישסע דוד את אנשיו בדבריו כאלו בצע איתם לשנים כ"כ הרגישו במה שמנעם מבא בדמים ואחר כך אמרו לבא לדבר אל שאיל דברי אמת לאמר למה תרדוף את אדוננו זה

והוא עם שהיית בידו לא נגע בך אלא שלא נתנם דוד **לקום אל שאול** עם שלא להשמידו בלבב' פן יתפעל שאול בראות עצמו כנמסר ביד מרובים ויותר רצה לדבר הוא לבדו אליו חוצה את הדברים האלה כאשר יבא בס"ד כי קם על הדרך ויאמ' אליו הנה היו' הזה ראו בעיניך אשר נתנך ה' היו' בידי ויאמ' ה' הנז' להורגך כמה שכתוב בתורה אם במחתרת כו' לומ' כי הבא להורגך כו' ועכ"ז ותחס ידי הנז' עליך כו' ואבי ראה גם ראה לומ' ראה הכנף וראה מקומו אם מורה בצמצום שמש' נחתך וגם שלא נקרע בסירה כמאמרם ז"ל שאמר כן אבנר כי מקרע סירה לכרות סכין יש הפרש ועל כל זה אמר ראה גם ראה כו' ואם היה בידי רעה ופשע ממקום אחר לא הייתי נמלט מלהורגך כי היתה מתגלגלת חובתך ע"י חייב אך מאשר לא הרגתיך הוא כי אין בידי רעה ופשע מזולתך ולא חטאתי לך ואתה כלומר על כי יש בידך רעה ופשע מנוב עיר הכהנים אותה עבירה גוררת לך עבירה זו להיות צודה את נפשי לקחתה עם שלא חטאתי לך וזהו ואתה צודה את נפשי לקחתה כלומר ואתה שבידך רעה צודה כו' ואיני אומר זה על שאני תובע דין של זולתי כי אם שישפוט ה' ביני וביניך ונקמני ה' ממך באופן שידי לא תהיה בך כי אין בידי רעה שתתגלגל חובה ע"י חייב כי אם כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע שהוא שמגלגלין חובה ע"י חייב שהוא ואש' לא צדה והאלהים אנה לידו שהוא אשר לא צדה שהרג שוגג והאלהים חנה לידו את אשר יזיד על רעהו להורגו שיעלה בסול' רעוע ויפול על ההורג מזיד וימות והוא יגלה כי מגלגלין חובת ההורג מזיד על ידי אשר הרג שוגג כך יהיה מה שינקמנו ה' ממך על ידי חייב ולא על ידו:

פסוק טו

אחרי מי יצא כו'. ראוי לשים לב איך יקרא את עצמו כלב מת כי לא ניחא ליה למריה שיקרא דוד את עצמו כלב מת ועוד למה שינה המשל ואמר **אחרי פרעש אחד**:

ועוד מה זה הדמיון לו עם הפרעש. ועוד אומ' שני פעמי' **אחרי מי יצא** וגם או' בראשון מלך ובשני אתה. אך יאמר הנה מלבד מה שהשגתיך מן הדין גם אשיגך מסברא כי לא בדעת התנהגת וזה מד' סבות. א' שלא שמת לבך אל היותך מלך ישראל ותלך נגרר **אחרי כלב מת** שאינו לפי כבודך. שנית **אחרי מי אתה רודף** ופירש מה שאמרתי **אחרי מי אתה רודף אחרי מי יצא מלך ישראל** הוא כי יצא **אחרי כלב מת** והוא כי בבא הזיפי' שהיו ככלב כופרי המניח הצידה ונגרר בעליו אחריו לצוד אותה כך באו הזיפי' ויאמרו לשאול שירד ולהם להסגיר בידו וילך אחריה' כמאמ' הכתוב ויקומו וילכו זיפה לפני שאול כו' ולא נמצא במקום הם ועליהם אמר הכתוב מלך ישראל הוא יצא נגרר **אחרי כלב מת** כלב המריח הצידה והוא מת שאין בו מועיל שלא נמצאת הציד' במקו' שאמרו או דמה

אותם לכלב מת להיותם רשעים שהרשע קרוי מת ואינו כבוד מלך צאת אחריהם ואשר אמרתי **אחרי מי אתה רודף** הלא הוא אחרי פרעש א' בתמיהה האם **אחרי פרעש אחד** שאם תרדפנו להורגו לא יוכל להשכים להורגך ואיה שכלך שלא שמת לבך שאם אקיים הבא להורגך השכם להורגו לא הייתי יכול לך כי האם לפרעש חשבתי שלא אוכל לאלף כמוך אלא שאיני חפץ כי אם שוהי' ה' לדיין כאשר יבא בס"ד:

פסוק טז

והיה ה' כו'. הנה כל הענין פסוק זה כבר אמור אך הנה ענין הכתוב הוא מאמר התנא כי הוא יתב' הוא הדיין הוא העד הוא הבעל דין וזהו והיה ה' לדיין הרי הוא הדיין וירא הרי הו' העד שרואה ומעיד **וירב את ריבי** הרי הו' הבעל דין ואח"כ ישפטני מידך לפעול המשפט ענין החזרה הוא כי הנה יש נדון על פי מדת הדין ואם היה ע"י מדת שם הרחמי' אפש' לא לחייבהו בדין ויש אשר עונו חמור שגם ע"י מדת רחמי' יתחייב וזה יאמ' אין צ"ל אם יהיה אלהים לדיין כי אם גם אם והיה ה' בעל הרחמים לדיין כ"כ עונך חמור שידעתי שיהיה הוא העד והבעל דין והפועל הדין כמדובר:

פסוק יז

ויהי ככלות כו'. ראוי לשים לב מה זו שאלה הקולך זה כו' האם היה ספק שהיה קולו וגם ייתור מלת זה. ועו' או' צדיק אתה ממני שיראה כי שניהם צדיקים אלא שדוד הגדיל ואינו כי אם שבפועל זה דוד לבדו הצדיק. ועוד שלפי סדר הענין ה"לל אני גמלתיך הרעה ואתה גמלתני הטובה. ועוד או' ואתה הגדת היום שיורה כי אין דברי רק על פיו והרי הראיה ברורה. ועוד או' וכי ימצא כו' שהוא לבלי צורך שהוא הדב' הנרא' מהאמור בפירוש. ועוד או' ושלחו וה"לל ולא הרגו. ועוד או' תחת היום הזה והראוי יאמר תחת הדבר הזה. וגם או' אש' עשית לי הוא מיותר.

אך אמר ויהי ככלות כי כאשר כלה דבריו אשר סוף דבריו מסירת דין באכזריות לומ' ונקמני ה' ממך כאשר יאמר כו' ישפט ה' כו' אמר עתה הנה קול דבריך סותרים תואר שאמר' לו בראשונה כי אתה אמרת ואבי ראה כו' כי לאב חשבתני ואם אב אני איה כבודי שאמרת שינקמך ה' ממני וכל הדברים הרעים וזהו הקולך זה כלומר זה הסמוך שהו' על דבריו האחרוני' בהיותך בני דוד שקראתני אבי בראשונה ועכ"ז על אשר חטא לו שב בתשוב' ויש קולו ויבך ויאמר אל דוד עם ששבתי עתה בתשובה ובכיתי ואיני נקר' רשע עכ"ז צדיק אתה ממני ואין אשמתי עתה כ"א מתחלה אתה גמלתני הטוב' והוא מאמ' הכתוב למעלה והיה בהיות רוח אלהי' אל שאול ולקח דוד את הכנור כו' וטוב לו וזה יאמר אתה מאז גמלתני הטובה ואח"כ עד כה אני גמלתיך הרעה.

פסוק יט

והנה ארז"ל שהיה אבנר אומר שכנף המעיל בסירה נכרת ושעל כן אמ' לו אחרי כן בקחתו החנית וצפחת המי' הלא תענה אבנר שהוא מה תענה עתה האם בסירה נלקחה החנית וצפחת המים.

ובזה נבא אל הענין כי אמר שאול ואתה הגדת היו' את אשר עשית אתי שהגעת עד כרות הכנף ולא נגעת בי כלומר עם היות שדעת אחרת יש שלא אתה עשית ולא הייתי מזומן כ"כ בידך עכ"ז לפי מה שהגדת אתה היו' לפי דבריך היה אשר עשית אתי טובה אשר סגרני ה' **בידך ולא הרגתני** כל שכן שלא יונח שלא היה כך כי לא נכרת הכנף אלא בסירה ומצאתו אתה ולא נזמדנתי אני לפניך לבדי מוכן להרגני האם יבצר שחוץ למערה בדרך הייתי סמוך אלי אחרי והבטתי לאחורי וראיתיך ואני לבדי שעדיין לא הגעתי אל העם אשר אתי ושם היית יכול להרגני ויש לי גם על זה להחזיק לך טובה וזהו וכי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טוב' כאש' מצאתני כדרך ושלחתני והנחתני הולך לעמי על כן אני אומר וה' ישלמך טובה תחת היום הזה כלומר בין היה כדברך שבהיותי במערה הייתי מוכן ליהרג בידך שכרת כנף המעיל ולא הרגשתי בין אם היה שלא נזדמנת לי כך לא כרת הכנף אלא שבסירה נכרת ומה שיש לי להחזיק טובה אינו כי אם על כי כאשר באת אחרי בדרך ואני לבדי טרם היותי קרוב לעמי היית יכול להכותני מאחרי בין אם היה כך או היה כך אני אומר סתם כי מה שנעשה ביו' הזה ישלם ה' לך וזהו וה' ישלם לך טובה תחת היום הזה אשר עשית לי בין אם עשית כך או כך ואומרו ועתה הנה ידעתי כי מלוך תמלוך ארז"ל כי במה שקרע המעיל ידע כי מה שנאמ' למעלה ויחזק בכנף מעילו ויקרע ויאמ' שמואל קרע ה' את ממלכות ישראל ממך ויתנה כו' היה סימן כי המחזיק בכנף מעילו וקורעו הוא המולך תחתיו וע"ד הפשט יאמ' כי שמואל אמר אליו קרע כו' ויתנה לרעך הטוב ממך ואם כן אח' שאני רואה כי אתה טוב ממני כי אתה גמלתני הטובה ואני גמלתיך הרעה א"כ ודאי עתה ידעתי כי מלוך תמלוך כי עליך אמ' הטוב ממך לכפל ואמרו מלוך תמלוך יהיה כי יודע היה ולא נעלם ממני כי אשר ימלוך מיהודה תהיה מלכותו בשני פעמים בראשונ' מלכו' קטנה ואח"כ גדולה כמאמ' המתרגם על גור אריה יהודה וזהו מלוך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל כי אחר אשר אתה הוא המלך המולך ביהודה מלכותך הוא המתמיד לעד בישראל ועתה השבעה לי אם תכרית את זרעי וגם שלא תאמר לא אכרית את זרעו כי אם אשאי' הנקבות אשר בניהן על שם בעליהן יקראו כי אם גם לא תשמיד את שמי מבית אבי שתשאיר זכר מזרעי המיוחסי' אחרי בית אבי:

פרק כה

פסוק א

וימת שמואל כו'. במדרש א"ר שמואל בר נחמני הכל סופדים וטופחי' במיתת הצדיק וזה הרשע עושה לו מרווחים יראה כי בא לתת קשר אל הפסוק זה עם שאחריו ועדיין צריך לתת קשר סוף הפסוק עם ראשו ואפשר לומר כי בעוד שמואל קיים היה בוטח דוד שאחר שהו' ושאול שניהם משוחי ידו על כן זכותו תגן בל ישחיתו שניהם איש את אחיו גם בהיות דוד בקרב היישוב אך עתה שנעדר שמואל ולא תגן זכותו על כן **וירד אל מדבר פארן**. ומזה נמשך שהשפיל עצמו דוד לשלוח לנבל יתן מהנמצא בידו לו ולעבדיו כי היה במדב' פארן ויחסר שם לחמו וז"א וישמע דוד במדבר כי גזז נבל את צאנו וישלח כו' לומ' שלהיותו במדבר מקום אשר אין לחם וגם היה בא על י"ט כי היה גוזז נבל את צאנו ע"כ וישלח כו':

פסוק ב

ואיש במעון כו'. ראוי לדעת מה צורך להודיע שהיה **במעון ומעשהו בכרמל** אח' שבשעת מעש' זה הוא ומעשהו היו בכרמל וגם מה ענין הודיענו שהיה גדול מאד וכן או' שם אשתו ושהיא טובת מראה ויפת תואר ושהוא כלבו. ועוד באו' הרועים אשר לך היו עמנו כו' ולא נפקד כו' האם שכר שמירה היה שואל.

אך הנה תחת שלש היה מקום לימנע דוד מהשאלה הזאת, הא' פן יקרה לנבל אם יתן לו כאשר קרה לאחימלך הכהן שעל שנתן לו לדוד לחם הרג שאול את כל נוב עיר הכהנים. שנית כי דורון מספיק לו ולאנשיו צריך שיעור רב ולאו אורח ארעא להטריח כ"כ. ג' שהיה לו לשית לב כר' מאיר דהוי בדיק בשמא ולא על חנם נקרא שמו בישראל נבל כי אם שרשמו כן הוא כמאמר אשתו על כן על הא' אמר **ואיש במעון ומעשהו בכרמל** ואינו יכול ממעון ששם ביתו להתעסק בעסק שמירת רועיו ומקנהו כראוי באופן שהיו למקרי גוזלים וחומסים וחיות רעו' באופן כי אין ספק שחייב הוא לדוד ואנשיו שהיו סביבו רועיו ומקנהו ימים רבי' כחומה עליה' שכל הימים אשר היו שם לא היה להם מאומה ובזה נסתלקה טענת שאול מעל נבל אם היה נותן לו בר ולחם ומזון כי תורא מרישיה קא אכיל וזאת תהי' טענת דוד בשלוח אליו לאמר הרועי' אשר לך היו עמנו כו' ומעיד עדים שאל את נעריך כו' להחזיק בדבר ברועים ושכירים שיעיד כי שומרים למקנהו היו לבל ימצא פתחון פה שירא מפני שאול כי הלא לא היה רק כפורע חובו וזה החילו מעת' באו' **ואיש במעון ומעשהו** כלומר כי על כן כשל כח נבל להחזיק בשמירת מעשהו והוא רחוק ויש להחזיק טובה למחזיק בשמירתו שהיה דוד וחילו.

ועל הב' אמר **והאיש גדול מאד** כי על כן לגבי דידיה מלתא זוטרתי היא ומה גם שעל יום טוב באו כי ולו שלשת אלפי צאן ואלף עזי' והיה זמן גזיזה כאשר מבאר בדבריו.

פסוק ג

ועל מה שושם האיש נבל והיה לו לשית לב כי כשמו כן הוא כר' מאיר דהוה בדיק בשמא סמך דוד כי לעומת זה **ושם אשתו אביגיל** כי מורה השם על כי אין עינה צרה וטובת שכל להמתיק הדבר עם אשה לעשותו ודבריה יהיו לחן לפניו כי הוא יפת תואר ועוד כי גם אם הוא קשה להתרצות ורע מעללים, להשכיל להיטיב הנה לעומת זה כלבי משורש קדוש וטוב וחשב דוד שישוב אל שורשו וזהו והאיש קשה כו' והוא כלבי.

פסוק ד

ועכ"ז לא היה דוד משפיל עצמו לכך אם לא שכאשר שמע דוד **כי גוזז נבל את צאנו** היה עודנו במדבר אשר שם היו אנשיו מזי רעב מקום שאין שם לחם ומזון ודחיקה להו שעתא וזהו וישמע דוד כו' על כן וישלח דוד עשרה נערים וגם דרך כבוד בדברי שלום ואמת באורך ככל הכתיב ובמקום החזיק לדוד טובה על כל הטוב' והדברים הטובים אדרבה זלזל בכבוד דוד והיה אפשר לומר כי אולי לא דברו לו הנערים כל הדברים הטובים או אולי באו בחפזון ובקשו תנתן להם שאלתם בתכיפות ובזדון ועל כן דיבר בכעס דברים רעים לז"א כי. לא כן היה לא הטעם האחד כי הנה וידברו אל נבל כדברים האלה בשם דוד וגם לא הטעם השני כי הנה וינוחו ועל אומרם שיתן למתהלכים לפניו ועליהם אמר לעבדיך ועל עצמו אמר ולבנך לדוד והשיב על שלשה הדברים אחד לאחד והיחל במאי דסליק מיניה על אומרו לדוד ואמר מי דוד כלומר ממה שלא אמר לבנך דוד כי אם לבנך לדוד יראה שהם שני דברים אחד לבנך כי להיותו בן ישי ומכנה עצמו לבן נבל הוא כבוד לנבל שחשוב כישי ובאומרו לדוד הוא כלומר ובשביל דוד שהוא חשוב בפני עצמו ועל כן אמר מי דוד שיהיה חשוב מצד עצמו ועל אומרו בנך כלומר שהוא כבוד לו שבן ישי יאמ' שמחשי' אותו כאביו מי בן ישי כי מי אביו ועל אומרו לעבדיך הם אנשי דוד אמר היום רבו עבדים כו' אינו חשיבות אלי כי היו' רבו המתפרצים מאדוניהם ולוקחים אדונים זרים כאשר הם הניחו את שאול ונעשו עבדים לדוד ועתה מתפרצים ממנו ליקרא עבדים לי כי מי שנתפרץ מאדוניו הראשון אל השני אינו תפארת הקראם עבדים לשלישי ושמא תאמרו כי אחר שעל יום טוב באו וההוצא' כבר נעשית שטבחך טבוח תן מאשר לפניך גם זה אין ראוי כי האם ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגוזזי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אפי' מאין המה ואז הגיד לאביגיל א' מהנערים את שליחות דוד ותשובת נבל ושמא תאמר למה דבר עמה ולא עם נבל לז"א

והוא כו' כלומר והוא נבל למה לא דבר עמו הלא הוא להיותו בן בליעל מדבר הנער אליו כי לא יקבל דבריו לנבלותו

פסוק יח

אז ותמהר כו' ותאמר לנעריה עברו לפני הנני אחריכם באה והוא פן אם תקדים היא וישארו הנערים עם המנחה אחרונים ימצאם נבל ויעכבם על כן שלחתם לפניה ותלך אחריהם שאם יבא נבל יפגע בה והוא תעמידנו על האמת ובין כך ובין כך אל אישה למה שהוא נבל לא הגידה פן יעכב וזהו ולאישה נבל לא הגידה:

פסוק כד

ותפל על רגליו כו'. ראוי לשים לב א' אומר **בי אני אדני העון** כי איך בה העון והיא לא ראתה דבר כמאמרה לא ראיתי את נערי אדני. ב' אחר או' **תדבר נא אמתך באזניך** למה חוזרת ואומרת **ושמע את דברי אמתך**. ג' או' אמתך ב' פעמי' והטע' הא' התי"ו בחט"ף והב' בסגול ד' אומר אל ישית אדוני אל לבו כו' האם להיותו בליעל יפטר אדרבה בשביל זה יאמר כי אין היותו בליעל התנצלות. ה' שלא הו"לל אל ישים אל לבו כי אם שא נא לפשע האיש הזה כי כשמו כן הוא וגם קשה אשה שלימה כמוה יכנה את בליעל בעלה בתואר בליעל. ו' איך מתקשר אומר ואני אמתך לא ראיתי כו' כי תחלת מאמרה היה לה לומ' כן. ז' אומר ואתה אדוני חי ה' כו' כי היכן היא גזרת תחלה הפ'. ח' כי יותר היה צודק יאמר ועתה ולא ואת' וכן באו' מבוא בדמי' ולא אמר משפוך דמים. ט' או' ועתה יהיו כנבל כו' כי מה היה לו לנבל עתה והלא מיד בשובה מדוד מצאתו במשתה גדול כמשתה המלך. י' אומר ועת' הברכה כי או' ועתה הוא מיותר וגם למה למעלה ולמטה קרא את עצמה אמה ובפ' זה שפחה. י"א אומר שא נא לפשע אמתך כי הנה מתחלה אמרה עון באו' **בי אני אדוני העון** ואח"כ אמרה שגם עון לא היה לה באומרה ואני אמתך לא ראיתי את נערי כו' ועתה אומרת שיש בידה פשע שהוא מזיד גדול מעון. י"ב איך מתקשר אומרו כי עשה יעשה כו' לאשר אמרה שא נא לפשע אמתך. י"ג אומרו ויקם אדם לרדפך כו' איך נכנס ענין זה בין הדבקים. י"ד אומרו והיתה נפש כו' שהוא אחר המות אינו נראה מתייחס אל הענין. ט"ו אומרו והיה כי יעש' ה' לאדוני כו' כי אין לפסוק הזה גיזרה ואם הוא פסוק שאחריו ולא תהיה זאת לך לפוקה אם כן וי"ו של ולא היא מיותרת. י"ו כי פסוק זה היה ראוי ליאמר סמוך אל פסוק עשה יעשה לו ה' בית נאמן וגם מלת והיה בלתי צודקת והראוי יאמר יעשה ה' לאדוני כו':

אמנם הנה דרך אשר בחמת מלך נגזרה עליו מיתה שגם אם ירצה להתנצל לפניו שלא יניחהו המלך לדבר מרוב כעסו וחמתו שבערה בו גזר מות על אחרי שומעה מפי המלך

שהיה אומר כה יעשה כו' אם אשאיר מכל אשר לו עד אור הבקר משתין בקיר והיא היתה יורדת בסתר ההר ושמעה אז אמרה בלבה אחר שאני מכלל מי שנגזר עליהם הרג בחמת מלך קודם כל דבר צריך לבקש שלא יחסום פיו מלדבר לפניו להתנצל וזהו אומרו בי אני כו' לומר לו יונח שבי **אני אדוני העון** של נבל עם כל זה **ותדבר נא אמתך באזניך** שאל תחסום פי מלדבר בך ואל תאמר כי אין טענה להצטדק כי רצוני שתדבר אמתך באזנך וכו' והוא לא מפני גדולתך או לבלתי דבר אם אשה תדבר בי על ידי תורגמן כי אם **תדבר נא אמתך באזנך** ולא באזני תורגמן כי על ידי היות פה אל פה תבין בעצם דברי אמתך וזהו ושמע וכו' לשון הבנה כמה דאת אמר שמעני אדני.

ולבל יחוש דוד לדבר עם אשה פה אל פה פן יתערב זר בהרהור על כן לא אמרה אמתך בחטף התיו כי אם אמתך בסגו"ל לומר שבמה שישמע ממנה יראה כי שם ה' ישתתף עמם ככתוב אצלנו על סגול שבא"לף של אשתך כגפן כו' שהיה ראוי תנקד בחירק אך כיון אל שם יה המשתלש בין שניהם כך ירמוז פה כי שם ה' יהיה בין שניהם כי לשם שמים תדבר וברוח ה' דבר בה או כיונה באמור אמתך בסגו"ל שהוא כי בכלל נבואתה כמו שאמרו ז"ל כי נביאה היתה הוא כי ידעה שימות נבל ותנשא לדוד כמו שאמרו ז"ל שעל כן אמר' וזכרת את אמתך וממיתת נבל ידעה באומר ועתה יהיו כנבל אויביך כו' וזה רמזה לו מעת' באומרה אמתך בסגו"ל לומר הנה עתה אני מתייחסת עם נבל אלא לשנים אני והוא כי השם אשר בין איש ואשה שהוא שם יה בלתי נמנה עמנו כי אין זוגני עולה יפה כי אני צדקת ולא הוא וז"א **ותדבר נא אמתך** שהן שתי נקודות תחת הת"ו אך ושמע אחרי כן **את דברי אמתך** בסגו"ל שהן ג' נקודות לרמוז כי ושמע אל מי שראוי' ומיועד' להיו' לה עם אישה ג' שותפין ולגמור הרמז שיובן בעצם סיימה באמור וזכרת את אמתך אחר שרמזה מתחלה שימות נבל כאשר יתבאר בסייעתא דשמייע.

פסוק כה

והיחלה בענין ואמרה **אל נא ישים אדוני** אל לבו כו' לומר תמהני כי האם אל נא היה לו לחכם כמוך להיות בדיק בשמא לשום לב אל הבליעל הזה **כי כשמו כן הוא** והוא מן התימא שקרה לו כמקרה אותם החכמים שלא בדקו בשמא כרבי מאיר לא ראו הרעה שבאה עליהם והוא הדבר אשר תמהה על דוד שלא בדק בשמו לומר **כי כשמו כן הוא נבל שמו** כו' והיה לך ליזהר לבל החטיאו ובמתק לשונ' באומר' ונבלה עמו רמזה כי נבלה בלבד הוא מה שעמו לא מרד כאשר פירשה אחרי כן כאשר יבא בסייעתא דשמייא ויצדק בזה אומרו בליעל שאמרו רבותינו ז"ל כי בליעל הוא צר עין כמה דאת אמר פן

יהיה דבר עם לבבך בליעל שכל כוונתה לא להחמיר עליו כיונה אלא להקל לומר שכל רעתו אינה אלא צרות עין והיה לו לבדוק בשמא הנה כי אינו כאשם לפי מדתו.
ושמא תאמר כי גם אתה לא עשית עיקר רק ממני אם כן היה לך לצוות את שלוחך יתראו לפני אך הנה **ואני אמתך לא ראיתי את נערי** כו' כו' וממה שאתה כאשם בזה היה אפשר היה זה גורם לך לבא בדמים לולא כי **ואני אמתך לא ראיתי את נערי** כו'.

פסוק כו

ולולא היית אתה דוד שאתה צדיק הייתי נכשל להמיתנו אלא שהוא יתברך רגלי חסידיו ישמור בל תבא תקלה על ידן וז"א ואתה אדוני כלומ' למה שאתה כלומר הידוע כי איש חסיד אתה כי חי ה' וחי נפשך שהאמת הוא אשר מנעך ה' מבוא בדמים שהוא מבוא והכנס במלכות בדמי נפשות ומהושיע ידך לך כלומר שלא נמנעת מלחטא רק בחסדו יתברך ולא ממך ודע שעת' שהסכמת לבלתי הנקם בידך ה' ינקום נקמתך וז"א ועתה בשבועה כי ועתה שנמנעת **יהיו כנבל אויביך** למות כמוהו מהרה והו' מרוח ה' דבר בה כי זה היה בראש השנה והוא מת אחר עשרת ימי תשובה.

פסוק כז

ושמא תאמר כי מטרם אומר כי קרובה מיתת נבל לא היה קשה תתי לך דורון אך אחרי הודיעו עתה שימות מהרה הלא לא יראה הגון תתי לך מנחה וגם לא לך לקבלה שיראה שמהיות עיניהם הוא והיא זה בזה מקבלי דורון זה מזה לזה אמרה ועתה כלומר שהגדתי זה אל תמנע מלקבל כי לא לכונת היותי מתייעדת לך הוא כי הלא איני אומר בזה אמתך שלא אדמ' לאמה אשר לא יעדנה רבה כי אם לשפחה נכרית בלתי ראויה להשיא' ועוד אעשה שאשנה עתה המקבל כי ועת' הברכה אשר הבאתי לאדוני בעצמו לא אתננה לך כי אם ונתנה עתה לנערים כו' ולא לך.

פסוק כח

ואחרי דברה על דבר העון תחילה לדבר על מה שלא טוב היה עושה אם היה הורגו על שמרד במלכו' בית דוד ואמרה טרם אענה לומר טעם לדבר אני שואלת מחילה באומרה **שא נא לפשע אמתך** שידעתי שתקפיד כי תחשבני למורדת בך והוא כי אתה דעתך שמעתה אתה מלך והמורד בך כנבל חייב מיתה אך לא כן הוא כי דע לך כי מלכותך עתיד והוא ענין רבותינו ז"ל כי עדין לא יבא טבעו בעולם וזה יאמר עשה יעשה ה' וכו' עשה כשמלך בחברון על שבט יהודה יעשה אח"כ על כל ישראל כי עתה מלחמות ה' אדוני נלחם אך לא מלכות בעצם ומה שאמרתי שעשה יעשה ה' וכו' הוא על ידי כי **ורעה לא תמצא בך מימיך** מה שאין כן אם תעשה זאת איפה. או יאמר מלחמות אדוני נלחם

נגד אויביו אך לא מלחמות עצמך על כבודך שיושיע ידך לך ועל ידי כן **ורעה לא תמצא בך מימיך**

פסוק כט

ושמא תאמר אם מימיך אין בי רעת עון איך אני נרדף משאול ואין יסורין בלי עון דע שיסורין אלה לך לקבל שכר ככל יסורין של אהבה שעל ידי שויקם אדם לרדפך תרויח כי **והיתה נפש אדוני** וגו' ויהי כענין דוד מלך ישראל חי וקיים שלא מת כי נפש שעל גופו במותו לא תפרד מחלק העולם כי אם שתה' צרורה ומקושרת בצרור החיים שעל ה' הוא חי וקיים ויהיה הקשר עם ה' אלהיו ומפני כי הלא יקשה האם להביא עלי יסורין יביאם ע"י שיחטא שאול לזה אמר דע כי לא מן ה' הוא זה כי אם שויקם אדם כלומר כי למה שהוא אדם בעל בחירה קם מעצמו אך לך ליסורי אהבה יחשבו.

ושמא תאמר אם כן איפה שאול שהיה רודפני לא תהיה נפשו עם ה' לז"א **ואת נפש אויביך יקלענה** כו' לשון רבים לומר את הרבים כדואג ואחיתופל יקלע אך לא של שאול כי צדיק היה אלא שהיה נפתה מאויבי דוד.

פסוק ל

וסיים בפירו' אחרי ראותה שברמז לא היה מקפיד ופירשה ואמרה **והיה כי יעשה** ה' **לאדוני ככל אשר דבר** שהוא שימליכהו על ישראל או יתקיים שיצוך לנגיד ומלך על ישראל כלומר אך לא מעתה עם שנמשחת שהוא כי אז יצא טבעו בעולם.

להשיב על דבר המרד שהוא העיקר שעל זה היה ההרג רב על זה אמרה שא נא כו' לומר הנה דבר א' אני רוצה להשיב אל תכעוס עליו על כן אני מקדמת ואומרת שא נא לפשע אמתך אשר תדבר והוא כי הנה עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן שתי עשיות אח' בזמן הזה והשני לימות משיחנו כי מלחמות ה' אדני נלחם אך בזאת כי ורעה לא תמצא בך מימיך כי גם העשיה השנית תלויה במה שלא תמצא בך רעה כלומר ואם זאת תעשה נמצאת רעה בידך ותסתור הבית הנאמן מעתה ועד עולם ולהיות זה דבר קשה הוצרכה לשאול מחילה תחלה נמצא כי אמרה שני דברים אחד כי עתיד הוא יתברך לעשות לה בית נאמן.

שנית כי זה יהיה אם רעה לא תמצא בו מימיו שהוא אם לא יעשה רעה זו להמית את נבל וביתו ועל הדבר הראשון אמרה שמא תאמר אם בית נאמן יבנה לי ה' איך ניתן כח לשאול לרדפני והוא דב' שאר"זל שאמ' דוד כשרא' עצמו נרדף משאול אמ' א"כ שמואל כיזב לי כשמשחני וזהו ואני אמרתי בחפזי כל אדם כוזב וגם על זאת פקחה עיניה אביגיל ואמרה ויקם אדם לרדפך ולבקש את נפשך אין מזה סתירה לדברי כי מה שויקם אדם

לרדפך ולבקש את נפשך אין זה כי אם ייסורין של אהבה למען הפליג שכרך לע"ה שעל ידי כן והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך הפך המצרים אותך חנם כי ואת נפש כו'.

ועל הדבר השני שהוא ורעה לא תמצא כו' שהוא כי בית נאמן לא יהיה לו כי אם בהיות שרעה לא תמצא בך כלומ' שאם רעה זו יעשה לא יהיה לו בית נאמן ח"ו והנה לזה טענתו נגדה היא לומר כי מורד במלכותו היה כי כבר נמשח לז"א **והיה כי יעשה** כו' והוא כי הנה אמרו רבותינו ז"ל שאמר' לו עדיין לא יצא טבעך בעולם ולא אמרו המורד במלכות בית דוד חייב מיתה אלא אחר הכון מלכותו וגם שהם אמרו כי טענה זו לא נכתבה כי אם היה מסורת על פה אחשבה כי אין דבר מדבריהם ז"ל חסר מן הספר וז"א והיה כו' לומר טענתך לומר שאינה רעה המית את נבל וביתו כי מורד היה אינה טענה כי והיה זה כאשר יעשה ה' **לאדוני ככל אשר דבר** כו' **וצוך לנגיד על**, **ישראל** בפועל אך לא עתה כי עדיין לא מלכת בפועל ולא יצא טבעך בעולם והשמר פן ואל תעבור ולא תהיה לך זאת לפוקה כמש"זל אם ישאל איש צדקה מחבירו ולא יחפוץ לתת לו ויקום עליו השואל ויכנו נפש ויבא לפניך לדין ותחייב את ראש המכה ויאמר לך הלא אתה ככה עשית ועל חשבך שהיה מורד ולא היה כן כי לא יצא טבעך בעולם ונמשך לך מזה שפוך דם חנם כן עבירה גוררת עביר' שמה שהכשילך לבך לחשוב כך עתה יביאך לחשוב דבר אחר שלא כדין וזהו ולמכשול לב ועל אשר תשפוך דם חנם תגרור לך עבירה אחרת כמוה וזהו ולשפוך דם חנם ולהושיע אדוני לו ולא טוב לגבר לעשות דין לעצמו בדבר כזה והיטיב ה' לאדוני כו' לומר יהי רצון שלא תעבור ותזכרני בהיות לך רעה לומר אהה כי לא שמעתי לפלונית כי אם שייטיב ה' לאדני ותבא לך טובה ותזכרני בטובה לומר ברוכה תהי אביגיל ששמעתי בקולה וייטב לי וזהו והטיב ה' לאדני וזכרת כו' ורבותינו ז"ל אמרו היינו דאמרי אינשי שפיל ואזיל בר אווזא ועיינוי מטייפי כי באומרו וזכרת את אמתך כיונה לינשא לו והוא צודק עם מה שכתבנו באומרה ועתה יהיו כנבל אויביך שכיונה כי קרבה עת בעלה כמדובר ובזה יצדקו דברי דוד באמור לה ראי שמעתי בקולך ואשא פניך כי הוא גם הוא עיינוי מטייפי ומעתה רצה להחזיק בה תזכרנו בלבה שיחזיק לו טובה פן יקדמנו אחר. ואמר כי בשובה מצאתו במשתה גדול כמשתה המלך ושלא לערבב שמחתו לא הגידה לו דבר עד צאת היין ממנו בבקר וכ"כ התפעל בשומעו איך כפשע היה בינו ובין המות עד שמת לבו בקרבו וע"י כן והוא גופו היה לאבן יתכן שחלה חולי השיתוק עד כעשרת הימי' שנגפו ה' וימות. והנה ארז"ל שהאריך לו ה' עשרת ימי תשובה אם ישוב מעון זה ולא שב ויגוף ה' אותו וימת:

פסוק לט

וישמע דוד כו'. אמר ברוך ה' אשר רב ריב חרפתי אשר ביישני בדבריו שחירף ואמר מי דוד ומי בן ישי כו'. שנית כי **ואת עבדו חשך מרעה** מלהמיתו שהיה בלתי חייב בדיני אדם כי לא יצא עדיין טבעו בעולם ועל היותו חייב בדיני שמי' כי משיח ה' אני ומרד בי **ואת רעת נבל השיב** ה' בראשו:

פסוק מא

ותקם ותשתחו כו'. מרוב החשיבה את דוד העלת' על עצמה כאלו היה לפניה ותקם על עמדה **ותשתחו אפים ארצה** ולבל יחשבו שאליהם היתה עומדת ומשתחוה על כן דברה לנוכח כאילו דוד בפניה ותאמ' הנה אמתך כו' כמדברת עמו להודיע כי החשיבתו כאלו הוא בעצמו בא לפניה ושאליו קמה ותשתחוה:

פרק כו

פסוק ח

ויאמר אבישי כו'. אמר אם פן לא ימות בהכאה אחת ובין האחת לשנית יקום יצעק בחבליו ויחרד המחנ' ונצטרך לברוח ולא יעשה המכוון לזה אני אומר שאכנו באופן שלא אצטרך לשנות לו וזהו פעם א' **ולא אשנה לו**.

פסוק ט

ויאמר דוד אל תשחיתהו אפי' מציאות הכאה א' גם שלא ימות בה **כי מי שלח ידו** כו'.

פסוק י

ושמא תאמר כי ה' אנה לידנו לקיים בו מאמר התורה אם במחתרת כו' שהוא הבא להורגך השכם להורגו לזה אנו אומ' חי ה' כי לא יבצר מאחת משלש אחת כי ה' יגפנו כי כאשר ויגוף ה' את נבל על שמרד בי ונגע בכבודי מכל שכן כי ה' יגפנו ואם יש לזה זכות ליתלות בו מש"כ לנבל לא יבצר מאחת משתים אחת כי **או יומו יבא ומת** כי אם לא שקרוב יום סלוקו לבא לא היה מושח אותי שמואל למלך כי אין מלכות נוגעת בחברתה כו' וזה הוא אם יונח כי צדיק הוא או אולי בעונו **במלחמה ירד ונספה** על דבר נוב עיר הכהנים כי לא יבצר מזה כי חייב הוא וטוב טוב הוא שיהיה על ידי זולתינו מעל ידינו. ושמעתי אומרי' כי בזה רמז שלשה מיני מיתות מיתה כריתו' ומיתה טבעית ומיתה מקרית אך תורתנו הקדושה למדנו כי אין מיתת המלחמה מקרית כי אם על עון כאומרו מי האיש הירא כו' שהוא מעבירות שבידו ילך וישוב פן ימות במלחמה הנה כי אם אין עבירה בידו לא ימות ועוד שא"כ למה לא הזכיר הטבעית ראשונה או אחרונה ועוד

כי לאחת משלש אלה האדם מוכן יש מקדים ויש מאחר ואם הוא לדמותו לשאר בני אדם אולי יאחר סופו ולא מפני זה יפטר מדין הבא להורגך כו' ויאמר לו עוד טעם אחר והוא חלילה לי מה' והוא כי כאשר כרת כנף מעילו נאמר ויך לב דוד אותו ומיד אמר אז חלילה לי מה' כו' לומר כי מאשר היה לבו נקפו ומכה בו הכיר כי ה' נגע על לבו כי אשר לא טוב עשה למען מזה ישא ק"ו על הריגתו וזהו חלילה לי מה' כי ה' העיר לבי שיכה בי וזה עצמו או' עתה חלילה לי מה' שהוא על מה שויך לב דוד אותו כמדובר לכן קח את החנית כו' ולא עשה כן **כי אם הוא** לקחה פן אם יקחנה אבישי לא יעצר כח מהתאפק לבלתי הכותו כאשר דבר ואמר כי אין רואה ואין יודע ואין מקיץ והנה באומרו כי אין רואה כי כלם ישנים היה די כי מהיכא תיסק אדעתין כי בהיות שאין רואה היה איש יודע במחנה שאול כי את מי נועץ מאותו המחנה שידע הענין וכן אומרו אין מקיץ בכלל אומרו כי כלם ישנים הוא אך כאשר אדם נתון בסכנ' גם שהוא ישן אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי ונוקף אל לבו ומעירו ובכן גם כי שאול ישן ואין רואה סכנת המות אשר היא בו מזליה חזי וידע ונותן אל לבו ומעירו או את השומרים לראשו לז"א על שאול ושומריו ואין רואה ועל מזליה אמר ואין יודע ובכן ואין מקיץ מכח מזלו ופירש מה שאמרתי ואין רואה הוא כי כלם ישנים ואשר אמרתי ואין יודע כו' אמר כי תרדמת ה' ועל כן גם מזלו אין יודע ואין מקיץ כו':

פסוק יד

ויקרא דוד כו'. למה קרא את העם ואת אבנר. ב' אומרו **הלא תענה אבנר** שהל"ל ענני אבנר והנה על זה אומרו רז"ל שאמר לו הנה אבנר בכרתי כנף המעיל אמר למלך כי נסירה נעשה הלא עתה תענה על הדרך ההוא מהחנית אי אפשר והנה היה צודק יותר אם היה אומר לו תחלה ענין החנית ואח"כ יאמר לו הלא תענה וגם שהיה צודק יותר יאמר מה תענה. ג' **אומרו מי אתה קראת אל המלך** כי לא קרא כי אם אותו ואת העם. ד' או' הלא איש אתה ומי כמוך בישראל כי הלא אין יחס להקדמת גדולה זו לאומרו ולמה לא שמרת כי אין הגדולה מחייבת השמיר' ונהפוך היא. ה' איך אחר דברו לשון יחיד מסיים לשון רבים חי ה' כי בני מות אתם אשר לא שמרתם כו'.

אמנם הנה דוד קרא את העם המסבבים את המלך וקרא את אבנר ואח"כ אמר **הלא תענה אבנר** בשמוע אבנר כך תמה באמור כי דרך העולם כי בקרוא איש את גדל הערך היושב בקרב אנשים ואינו משיב קורא לקטון הערך ממנו אולי לגדולת הראשון לא החשיבו להשיבו ויען' הירוד מערכו ואם גם לא ישיב יחזור הקורא ויאמ' אל הקטון הלא תענה אתה אם הגדול לגדולתו לא ענה הלא תענה אתה על כן **אמר מי אתה** שאחר שקראת

את המון העם קראתני כקטון מכלם ואח"כ אמרת הלא תענה כלומר אם גדולים ממך לא ענו הלא תענה אתה וזהו מי אתה שלקל תחשבני ואלו היית קורא את המלך ולא היה משיב היה צודק לאמר לי אח"כ **הלא תענה אבנר** כלומר אם המלך לגדולתו איננו עונה הלא תענה אתה ולכן אני שואל ואומר **קראת אל המלך** תחלה ואני לא שמעתי שעל כן בחשבך ששמעתי אתה אומר אלי הלא תענה אתה לפחות כיון שאין המלך עונה.

פסוק טו

אז **ויאמר דוד אל אבנר** לא מבלי החשובי אותך היה הדבר כי **הלא איש אתה ומי כמוך בישראל** שעל כן לא היה לך לחשוב שקל הערך אתה בעיני. ומה שאמרתי הלא תענה הוא כי עליך מוטל חיוב שמירת המלך מעל כל השאר על כן אמרתי הלא תענה אבנר שעיק' החיוב עליך כי **ולמה לא שמרת אל אדניך המלך** במערה וגם עתה כי בא א' **העם להשחית את המלך אדניך** וז"א אדניך המלך זה פעמים ולהורות כי על שני פעמים הוא מדבר ועם בפעם הראשונה יש לך תענה שלא חשבת היו אנשי' במערה לפחו' לא טוב הדבר הזה אשר עשית בפעם הזאת כי בזה אין שום טענה ומה שקראתי אל העם גם הם הוא על כי חי ה' כי בני מות אתם כו' והוא כי גם שעל שר הצבא מוטל עול שמירת המלך אינו דרך שהוא נעור בלילה לשמור אלא שסביבותיו נעריו הם נעורים ועל סמך זה השר הצבא ישן באומר אם יהיה עת הצורך יקיצו אותו ועל כן אם הם אינם יושבים ומשמרים תמיד בני מות הם וזהו לא שמרתם על אדניכם כלומר שומרים נצבים עליו בהמשך כי זה חיוב על הנערים מש"כ לשר הצבא כי אם לעתות הצורך:.

פסוק יז

ויכר שאול כו'. ראוי לשים לב כי אם הכיר את קולו למה שאל הקולך זה כו' אמנם לבל נבין הדברים כפשטן שהיה מסתפק אם היה קילו אמר **ויכר שאול את קול דוד** כלומר אין השאלה כפשטה כי הנה ויכר כו' והענין כי בכל מקום אשר דבר דוד ומה גם לפני שאול קראו אדוני וישם את עצמו כעבד לו ועתה זה שלש פעמים הורה כי שאול לא אדוניו הוא אלא אדון לאבנר ולעם אשר אתו כאומרו אל אבנר אדוניך המלך המלך אדוניך ואל העם אמר לא שמרתם על אדניכם ולא אמר אדנינו על כן אמר המלך הקולך זה כמתמיה ואומר האם זה היה הקול שלך שלא לאדון לך חשבתני עתה כאשר בתחלה ועם כל **זה בני דוד** אחשיבך כבן לי כי חסת עלי ועל כן השי' ואמר **קולי אדני המלך** כי כקולי אז קולי עתה לאמר אדוני המלך כי לאדון לי אחשיבך ואשר לא אמרתי רק אדניך הוא כי אתה געלת בי ואפילו לעב' לא רצותני כי אם אדוני אתה למה זה אדוני רודף אחרי עבדו כי מה עשיתי.

פסוק יח

ושמא תאמר כי גם שלא עשיתי אתה מתייר' שלא אטור לך אשר רדפתני ואכרית את זרעך אחריך ואעבו' על השבועה שנשבעתי לבלתי הכרית זרעך אחריך ושלא אשמיד את שמך זה ג"כ אין לך לחשוד כי **מה בידי רעה** שתאמר שכמו שעשיתי רעה אחת אעשה גם רעה אחרת וממוצא דבר יצא לנו תירוץ אל מה שראוי להעיר מה היה שכשכרת כנף המעיל לא נכנע דוד לדבר דברים טובים ותחנוני' כאשר עתה דבר אליו תחנוני' ועשה הסיבה אם מה' שהסיתו בו או מבני אדם ולא משאול עצמו מה שאין כן אז שמסר דין עליו פנים בפנים ודבר דברים מרים ומארר' בתכלית אך הוא אחר כי עתה בא ענין זה אחר שהודה שאול ואמר אשר סגרני ה' בידך ולא הרגתני וברכו ואמר וה' ישלמך טובה תחת היום הזה ועתה הנה ידעתי כי מלוך תמלוך כו' ועתה השבעה לי אם תכרית את זרעי כו' וישבע לו על כן אמר דוד בלבו היתכן כי אחר כל אלה הדברים ירדפני להמיתני אך אין ספק כי לא ענה מלבו על כן אמר לא יבצר כי אם אחת משתים או עונו הוא הגורם שעל כן הסיתך בי או מבני אדם הולכי רכיל ומסיתים אך להרע. עוד טעם שני אל אשר עתה דבר טוב אל המלך והוא מאשר כתבנו שכונת שאול באומרו הקולך זה בני דוד הוא לומר הקולך שהיית קוראני אדון לך הוא זה שאתה אומר אדניך אל אבנר ואדניכם אל העם ועם כל זה לא לעבד אני מעריך אותך כי אם לבן וזהו בני דוד על כן בהוראת אהבה רבה דבר לו טוב לאמר קולי אז הוא גם עתה כי אדוני המלך אתה ואני עבדך כמדובר ומאשר הכרתי כי לא מלבך אני אומר כי אין זה רק או עוני גורם.

פסוק יט

ועל כן ה' הסיתך בי ואם כן הוא ירח מנחה שתהיה מיתתי בידך קרבן לה' ריח ניחוח ולא כריח קרבן הבא על חטא כי אם כריח מנחה הבלתי באה על חטא ואם בני אדם הם אשר הסיתוך ארורי' הם מעצמם לפני ה' **כי גרשוני היום** כו' לצאת במקום שיש' הדר בו דומה כמי שאין לו אלוה כלו' גם שלא נגמרה כונת' הנה זאת לא יבצר שעשו ועתה אל יפול כו' אמר הנה בפעם הראשונה אמרתי ישפוט ה' ביני וביניך שמסרתי דיני לשמים באמרי כי לא תשמע לב"ד של מטה אך עתה שאני רואה דבריך טובים אני אומר ועתה אני מחלה פניך אל יפול דמי ארצה שלא בדין התורה וזהו מנגד פני ה' כי אם נגד פני ה' שהוא בפני הסנה דרין הנקראים פני ה' או להיות שם פני ה' כי הוא נצב בעדת הדיינים.

פסוק כ

ולא יוסיף עוד לעשות כאשר עד כה **כי יצא מלך ישראל לבקש את פרעש אחד** לומר כי הנה מי שהפרעוש בבשרו ועוקץ אותו ומשתדל להורגו זה הוא דרך העולם אך **לבקש**

את פרעש שאינו עוקצו להורגו שמא אחר זמן יעקצנו הוא פועל ריק בלתי נאות למלך ישראל ורמז לו מה שכתבנו שמה שהיה ירא שאול לא על הזמן הזה כי עד כה לא עקצו דוד כי אם בל יכרית זרעו אחריו כי על כן השביעו אחר כריתת המעיל אם תכרות את זרעי אחרי ואם תשמיד את שמי שהוא דומה למבקש פרעש אחד שמא יעקצנו אחר כך עם שעתה אינו מזיק לו ואדרבה הוא להנאתי כי יסורין אלו יגדילוני לפני ה' כי תדמה בזה **כאשר ירדוף הקורא בהרים** לגזול ביצי שאר עופות חושב שמיצר את זולתו והוא מטיב כי יחמם ביצי עופות האחרי' ויגדל את בניהם כך תחשוב להרע לי ותגדלני.

פסוק כא

ויאמר שאול **שוב בני דוד** אצלי כבתחלה **כי לא ארע לך עוד תחת אשר יקרה נפשי בעיניך היום הזה** ושמא תאמר כי בלעדי הפעם הזאת **יקרה נפשי בעיניך** ואיך תאמר היום הזה לז"א הנה הסכלתי כו' לומר הנה עד שלש פעמים אדם סובל אך לא הרביעי נלמד מאדון הכל על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ובכן אתה סבלת ממני שלשה חשבתי כי ברביעית לא תשוב אפך ולא תעביר כי אני הסכלתי פעם אחד כשצויתי לשמור את הבית להמיתך ולהביאך במטה וברחת ואשגה פעם שנית כשרדפתי אחריך אל ניות ברמה כי מאז הוצרכת לברוח פעם שנית ואחר כך הרבה בבא הזיפים והלכתי אחריהם שהם שלשה פעמים ולא הרגתני אז במערה והראוי היה שברביעית לא תמחול כענין על שלשה פשעי כו' וזאת הרביעית היא מאד שבאו הזיפים פעם אחרת ורדפתי אחריך וחשבתי כי אם הייתי נופל בידך לא תיקר נפשי בעיניך כענין ועל ארבע' לא אשיבנו על כן זו גדולה על כלן ועל כן אמרתי **תחת אשר יקרה נפשי בעיניך היום הזה** כי היום שהיא רביעית עלתה על כלן כי בה הסכלתי ואשגה בשנית הרבה בשלישית מאד ברביעית כמדובר.

פסוק כב

ועם כל זה לא שמע דוד לקול שאול באומרו שוב כי לא רצה לשוב אליו כי אם אמר הנה **חנית המלך ויעבר אחד מהנערים ויקחה** כלומר אך לא אלך אני ואשר אמרת לא ארע לך עוד איני נשען על זה כי אם על ה' כי בו בטחתי כי ישיב לאיש את צדקתו כו' וגם שעל עצמו ידבר לא אמר ישיב לי כי בוש מלומר ישיב לי צדקתי ואמונתי שלא להתפאר שהוא צדיק ונאמן על כן אמר כמדבר על הזולת והענין כי נאמן הוא למעלה מגדר צדיק ד' ידות כמאמרנו על ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן שהוא שהתור' מכינתו לעלות ארבע מעלות ממדרגה אל מדרגה תחלה להיות צדיק וממנה לעלות אל גדר חסיד ומחסיד להיות ישר שהיא המדרגה השביעית שבג"ע הרואים את הפנים שנאמר ישר

יחזו פנימו ישבו ישרים את פניך והיא מדרגת אהרן כמ"ש ז"ל וממנה אל בחינת נאמן היא של משה כמה דאת אמר בכל ביתי נאמן הוא. ונבא אל הענין אמר דוד ישיב לאיש את צדקו כשקרעתי כנף המעיל ולא הרגתיך כי היתה מדרגת צדיק כי הא מהא עשיתי איזה דבר וגם היה מיד נרגש לכל העם שחוץ למערה וכמ"ש ז"ל שאמר אבנר לשאול מה תחזיק טובה לדוד שלא הרגך במערה חי ה' היינו אוכלי' אותו צלי על כן כאשר לקח החנית ואין רוא' ואין יודע ואין מקיץ כי תרדמת ה' נפלה עליהם אמר לו הלא תענה אבנר עתה לא הייתם מרגישים ולא הייתי כלוא במערה שהייתי יכול לברוח ולהרוג נמצא כי זאת היתה חסידות גדולה ועליה יאמר ואת אמונתו שהוא גדר נאמן שלמעלה מצדיק שלשה מעלות והטעם הוא כי עתה נתנך ה' היום בידי שהפיל בכלכם תרדמת ה' על כן על זאת אמרתי ואת אמונתו שעם כל זה לא אביתי לשלוח ידי כו' ובזאת אני בוטח ולא בהבטחתך שלא תרע לי כי אין ספק כי הנה כאשר גדלך נפשך היום הזה בעיני כן תגדל נפשי בעיני ה' ויצילני מכל צרה שבכלל הדבר היא ההצלה ממך אז השיב שאול ואמר הנה מענותנותך לא אמרת אלא שבזכות אשר גדלה נפשי בעיניך יצילך ה' מכל צרה לא שיהיה לך טובה בפועל אך לא זו בלבד הוא כי אם שגם עשה תעשה מלוכה ויכול תוכל והכפל הוא אשר אמר למעלה ידעתי כי מליך תמלוך והוא שידע מקרא שכתוב גור אריה יהודה דשליט יהא בשרוייא שלא תהיה מלכות שלמה כאשר היה כי תחלה מלך על יהודה בלבד ואחר כך על כל ישראל וזהו אומרו פה ג"כ עשה תעשה כו' ואז וילך דוד לדרכו ולא רצה לשוב עמו כאשר אמר שאול ואז ושאול שב למקומו:

פרק כז

פסוק ח

ויעל דוד כו'. **כי הנה יושבות הארץ** על יישובן שלא היו ממלכות אכיש ולא משועבדים אליו ולא יחיה איש ואשה להביא גת לעבדים פן יגידו כו' ויחוש אכיש פן יעשו גם כן כך במלכותו ובאמור אליו אל פשטתם היום שהוא כמתמיה האם לא פשטתם היום לשום מקום והיה משיב שהיה בישראל ובחשבו כי כן אמר הבאש הבאיש בעמו והיה לי לעבד עולם:

פרק כח

פסוק א

ויהי בימים ההם כו'. ראוי לדעת מה זה כפל אומרו ידע תדע ומה גם לא היה צריך אפילו א' כי אם יאמר **אתי תצא במחנה** כו'. ועוד אומרו לכן אתה תדע את אשר יעשה עבדך כי מלת לכן תורה על נפקותא מדבר ואיננה וכן בתשובת אכיש אומר לכן שומר כו' ואין דבר תצא נפקותא ממנו והנה אם היינו אומרים כי לכן היא שביעה לא היה כל כך קשה אלא שעדיין יקשה מי הכריחם לבא כל אחד לידי שבועה ולא עוד אלא שעל ידי שבועה יגדל קושי אשר בדבר דוד באומרו תדע את אשר יעשה עבדך כי יורה כי יעזרנו להלחם בישראל וחלילה לדוד להמית בעם ה' לעזור את פלשתים אך הנה היה מקום לחוש פן להתרצות את שאול אדוניו ועם ישראל ישאר במקומו ובהלחמו עם ישראל יבא דוד ואנשיו מאחריהם ותהיה המלחמה לפלשתים פנים ואחור על כן היתה העצה הנאותה ללכת דוד באמצע מחנה פלשתים שאם יחפוץ לריב עם אכיש יהיה כתוא מכמר מסובב מפלשתים ועדיין אם מראת דוד היתה על אכיש לא טוב הדבר שידע דוד קצת ימים קודם המלחמה כי אם תכף בנסוע מחנה פלשתי' יאמר לו בא אתה ואנשיך בקרב מחננו כי אם יהיו ימים או עשור בנתים יוכל לשליח שלוחים לשאול וישראל עמו איך הוא בקרב מחנה פלשתים הולך ושיתחזקו נגד פלשתים כי הוא יהיה לישראל מגדל עוז לתת אויביהם בידם לכן טוב טוב הוא שלא ידע דוד דבר עד עת הפועל פן יגלה אזן ישראל על כן אכיש כבוטח בדוד שלא יבגוד בו אמר אליו ידוע תדע כלומר מה שלא יבצר מידוע לך בסוף בעת נסוע המחנה תדע מעתה **כי אתו תצא במחנה** שהוא בקרב המחנה אתה ואנשיך שלא אירא שתגלה אזן עמך ישראל להחזיק את ידם מקודם לכתך עמנו אז השיב דוד ואמר לכן אתה תדע כו' לומר טובה עצתך שאצא בקרב כי לכן שהוא הנפקותא היוצאת מזה היא כי בזה אתה תדע את אשר יעשה עבדך שהוא כי אם הייתי נשאר אחריך ירך לבבך במלחמ' כי יהיה לבך נוקפך מה יעשה דוד עתה אולי יבה אחרינו ויהיה לנו שאול מקדם ודוד ואנשיו מאחור או פן יחריב ארצנו אשר השארנו בלי אנשי המלחמה וממורך לבך יצר לך במלחמה לכן מוציאתי עמך במחנך טוב לך כי לכן בזה אתה תדע את אשר תעשה ולא תדאג עד שלא תדע אשר אני עושה אז השיב המלך ואמר אין זאת הנפקותא כי אם שעל ידי כן שתצא עמי ותהיה לי נאמן כאשר בלבבי ולא תהי' מגדל עוז לישראל עמך והיה לי אמונה אומן להיותך שומר לראשי כל הימים כי ידעתיך נאמן לי וכי הבאשת בעמך:

פסוק ג

ושמואל מת כו'. ראוי לדעת למה חזר להזכיר מות שמואל פעם ב'. ועוד אומרו **ויקברהו ברמה ובעירו** נראה שנקבר בשני מקומות. ועוד כי רמה היא עירו ואיך יאמר ברמה ובעירו. ועוד כי למעלה בפעם ראשונה שנזכרה מיתתו אינו אומר אלא ויקברהו בביתו ברמה ואם כן למה פה נאמר ובעירו מה שלא נאמר אז. ועוד איך נתקשר לזה אומרו ושאול הסיר את האובות כו'.

והנה על הספק הראשון יש מי שכתב שעל סילוק שמואל שהיה גדול בנבואה פסקו צנורות הנבוא' מזולתו כי כל יתר נביאים בצלו יתנבאו ובהנשא נבואתו מעל הארץ ינשאו גם נבואות שאר נביאים לעומתו ושעל כן לא מצא שאול חזון מה' ביד כל נביא כל חוזה והנה זה אין לו שחר שהרי המקרא מכריז ואומר ולא ענהו ה' ואם מהעדר שמואל היה הדבר איך יתלה הדבר שלא ענהו ה' ומה גם למאמר עצמו אל שמואל שאמר ואלהים סר מעלי ולא ענני עוד כו' ועוד שא"כ למה לא נענה באורים ואם גם על זה הגיע פגם העדר שמואל איך אחרי מות שמואל היה דוד שואל באורים ונענה. והנה לבא אל הענין נעירה הערת כל רואה השמש באומרם מאין ולאין היה כח לבעלת אוב למשול בשמואל אשר נפשו גבוהה גבוהה להעלותו בכשפיה ירבו בזה הדעות לאחרונים פנים מפנים שונים אשר ינגדם המקרא וגם לרז"ל אין להם בהם חפץ ואנו אין אנו לזוז מדבריהם כי בהם חיי רוחנו ומפיהם אנו חיים והנה בגמרא שאל ליה ההוא נוכראה לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אוב נטמיא היכי אסקיה לשמואל בנגידא א"ל התם בתוך י"ב הוה דתניא כל שנים עשר חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת אחר שנים עשר חדש גופו כלה ונשמתו עולה ואינה יורדת ע"כ. והן הם הדברים אשר אחשבה כיון הכתוב ונחו שקטו בזה כל אשר הוקשה לנו בו והוא כי טרם יגיד ענין עלית שמואל על ידי הבעלת אוב אשר על כן יתחמץ לבב אנוש הקדים רפואתו ואמר ושמואל כו' לומר הן אמת כי ושמואל מת כבר כאשר סופר למעלה ויספדו לו ויקברהו כבר ברמה אך ובעירו הנזכר' היה עדיין כי לא כלה משם גופו ולא עלתה משם נשמתו להיות בלתי יורדת עוד כי עודנו שם עולה ויורדת כי תוך שנתו היה ועל כן היה צער שאול כי **ושאול הסיר האבות** והידעונים מן הארץ כי אם לא הסירם היה אפשר להעלותו כי עודנו בעירו כי תוך שנים עשר חדש היה עד הוגד לו כי עוד נשארה א' בעין דור וזהו שסמך ואמר ושאול הסיר כו' וסעד לזה כי אם יספור איש מלת ובעירו במספר קטן עם התיבה ימצא שעולה כ"ה כמספר תוך שנתו במספ' קטן כי על כן לא אמר וברמה עם היות שהרמה היא עירו:

פסוק יב

ותרא כו' ותזעק כו'. ארז"ל כי לאשר אינו מלך עולה לו בראשו למטה ולמלך בראשו למעלה ובראותה את שמואל בראשו למעלה ידע כי המלך היה השואל ותזעק על שברה פן ימיתנה שאול ויאמר לה המלך אל תיראי כי מה ראית שלא יהיה כדאי האיש שהעלית לשלא אמיתך אחר שגדל כחך להעלות איש כמוהו אז אמרה אלהים ראיתי עולים ויתכן כי להיות שמואל שופט כל הארץ כראתו אלהים ומאשר היה בו אור אלהי אז אמר מה תוארו כו' ורז"ל קבלו שעל משה איש האלהים אמר שבחשבו שהיה יום הדין העיר את משה יעיד שלא כתב בתורה דבר ששמואל לא קיימה ושעל כן אמר לו למה הרגותני להעלות אותי שרגז ופחד שמא היה יום הדין והן אמת כי בלעדי זה ראוי להתרגז על ראותו איש כמוהו שהועלה ע"י בעלת אוב שהוא כח חיצוני ובכן אחשוב כי לא מבלי הצטער שמואל על כך אמרו שרגז על אימת יום הדין כי אם מאשר לא נאמר להעלות אותי על ידי בעלת אוב כי להעלות אותי סתם הורה כי מציאות העליה הרגיזתו על כן אמרו שהיה מיראת הדין עם שהיות על ידי בעלת אוב הוא העיקר שרגז עליו ומאליו נשמע כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו ועל זה התנצל שאול באומרו צר לי מאד כו' ואקראה לך כי הראוי יאמר והעליתיך או ואקרא אך כיון לומר כי מרוב צרתי שמתי עצמי ואותך בחצוניות וזהו ואקראה לך שהוא, מלשון קרי כמה דאת אמר ויקר אלהים אל בלעם ובאומרו ואקראה הוא לשון התפעל על שהקרה את עצמו ובאומרו לך היא שגם הקרה את שמואל בקרי וחצוניות האוב שמתי עצמי בזה להודיעני מה אעשה:

פסוק טז

ויאמר שמואל כו'. ראוי לשים לב א' אומרו ולמה תשאלני מה ענין הוי"ו יתירה לומר ולמה. ב' או' וה' סר מעליך כו' כי אדרבה על כי ה' סר מעלי אני שואלך מה אעשה. ג' כי מה שה' סר מעליו לא היחל עתה כי אם זה ימים רבים שהיה ה' עם דוד ומעם שאול סר. ד' אומרו ויהי ערך איך יתכן כי שאול בחיר ה' אשר ארז"ל בן שנה שאול במלכו מה בן שנה בלא חטא וגם ארז"ל מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא היה בו שום דופי ואם כן איך היה ה' אויבו וגם למה לא אמר אויביך כי אם ערך בלשון ארמי. ה' אומרו ויעש ה' לו כו' כי מאז הודיעו זה ולמה שב להודיעו עתה. ו' אומרו כאשר לא שמעת כו' נראה שעל שלא עשה חרון אף ה' בעמלק נתחייב מות היום הזה והלא לא היה על העון ההוא רק הסרת המלכות אחריו אך לא שימות בחרב כי אם על עון נוב עיר הכהנים כמ"ש ז"ל כי כשהראה הקב"ה למשה המלך הראשון שבישראל תמה א"ל אמור אל הכהנים כו' ואם פסוק זה חוזר על פסוק הקודם שהוא על קריעת הממלכה

ואמר שהיה על שלא עשה חרון אפו בעמלק איך נפלו בחרב הוא ובניו וישראל הוא על עון נוב והוא ענין פסוק שאחר זה ויתן ה' גם את ישראל כו' למה לא הזכיר עון נוב כי אם עון עמלק בלבד. ועוד שאומרו על כן הדבר הזה עשה לך ה' היום הזה יורה שעל דבר עמלק היתה גזרת היום הזה שהיא נפלו בחרב ולא כן הוא כמדובר ומה גם כי א"כ למה נפלו בני שאול וישראל כי אם הוא על עון נוב אפשר על שלא מיחו כאשר ברצות שאול להרוג את יונתן על החרם והן אמת כי גם כאשר היה ראוי להזכיר עון נוב כך מה שהיה רודף את דוד להמיתו אלא שלזה אפשר כי שב מחטאו ובכה לפני דוד ועשו שלום ביניהם:

אמנם הנה ארז"ל כי בזכות מה שנתבייש שאול על עון נוב שאמר לשמואל ולא ענני גם ביד הנביאים גם בחלומות ואלו גם באורים לא קאמר כי בוש מלהזכיר אורים שיהיה כמזכיר עון לובשי חשן ואפוד אשר הרג על כן זכה שאמר לו שמואל מחר אתה ובניך עמי במחיצתי באופן. שנמחל, קצת העון לשתהיה מיתתו ומיתת בניו כפרתם ולזכות למחיצת שמואל הנביא, אך לא יבצר שיהרגו בניו וישראל על שלא מיחו ע"ד שארז"ל שעל כן הומת אבנר גם הוא שלא מיחה.

ובזה נבא אל הענין והוא כי שמואל ראה כי בוש מלהזכיר האורים על עון נוב על כן גם הוא לא הזכיר לו עון זה רק ברמז כאשר יבא בס"ד. אך אמר ולמה תשאלני כו' לומר כאשר אתה ביש להזכיר האורים ולמה גם כן אי אתה בוש מלשאל בנביאים וזהו ולמה תשאלני כי נביא אני ואינך בוש כי גם אתה היית בנביאים כי היה ה' עליך כנביאים והנבאת וה' שהיה עמך סר מעליך וכמקו' היות ה' עליך היא עליך במקומו רוח רעה וזהו ויהי ערך כי סר ה' מעליך ויהי במקומו עליך ערך הוא רוח הרע אשר הוא חצוני ולהורות זה קראו ערך בלשון ארמי כי החצונים משתמשים בלשון ההוא מש"כ מלאכי קדש שאין מדברים בלשון ארמי וא"כ כאשר בושת לפני מהאורים היה לך להתבייש גם מלשאל לי בבחינת נביאים כי בידך היתה נבואה ושלחת אותה והוא מקרא שכתוב כי זאת היתה מוראת שאול מדוד שנ' ויירא שאול מפני דוד כי היה ה' עמו ומעם שאול סר.

פסוק יז

ואמר לו עוד הנה אלו לא היה לך רק עון שעליו סר ה' מעליך הנה זה לא היה רק קריעת הממלכה ממך וניתנה לדוד וכבר נעשה וזהו ויעש ה' **לו כאשר**, **דבר בידי ויקרע** ה' **את הממלכה מידך ויתנה לרעך לדוד** אך הרעה הזאת לך עתה שהוא לנפול בחרב אתה ובניך וישראל כאשר הולך ומפרש הוא על דבר נוב והוא או' כאשר לא שמעת כו' ויתן ה' גם את ישראל כו' והוא בשום לב מאי כאשר בכ"ף הדמיון שהוא בלתי צודק בגיזר'

באו' על כן כו' והל"ל על כי לא שמעת כו' על כן הדבר הזה כו' אך הנה כתבנו כי כאשר שאול הס שלא להזכיר האורים על כי בוש מלומר דבר הנוגע אל עון נוב גם שמואל הס שלא להזכיר לו עון נוב רק היה מטמין ברמז ורמז אותו בפ' זה והוא כי השם לבו אל ענין נוב הלא יראה כי אשר צוה לשאול הוא יתבר' יעשה בעמלק הוא הדבר בעצמו אשר עשה בנוב עיר כהני ה' והוא כי בעמלק נאמר ולא תחמול עליו והמתה מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משו' ועד שה מגמל ועד חמור והוא הדבר אשר עשה בנוב עיר כהני ה' שנאמר ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרב כי חמל שאול על אגג ועל מיטב הצאן והבקר כו' ובנוב עיר הכהנים לא היתה חנינה כי אם ככל אשר צוה ה' לעשות בעמלק נעשה בהם וזאת תהיה כונת, שמואל ברמז אשר היא רומז לו עון נוב באומרו כאשר כו' לומר כאשר היה אשר לא שמעת בקול ה' שהיה להמית מאיש ועד אשה מעולל כו' ומה שלא עשית חרון אפו הוא בעמלק כלו' אך בזולת עמלק עשית החרון אף ההיא שהוא בנוב על כן הדבר הזה שהוא לבלתי חמול עשה לך ה' היום הזה ויתן ה' גם את ישראל עמך שלא קמו כמו נד עליך לאמר האם גדל עון כהני ה' מחטאת עמלק אך על אשר אתה בוש מעון זה על כן ומחר אתה ובניך עמי במחיצתי ולהיות כי הקרובים למחות הם אשר עם המלך קרובים אליו על כן עליהם אמר ויתן ה' גם את ישראל עמך הם אשר עמך קרובים אליך ביד פלשתים אלא שתפרדו אחרי כן כי ומחר אתה ובניך בלבד עמי במחיצתי וגם שאר מחנה ישראל יתן ה' ביד פלשתים:

פרק ל

פסוק כג

ויאמר דוד לא תעשון כן אתי כו'. ראוי לשים לב כי פסוק זה יראה משולל גיזרה. ועוד כי תחלה הל"ל וישמור אותנו כו' ואח"כ אשר נתן ה' לנו. ועוד או' ומי ישמע לכם כו' כי את מי ישמיעו שלא ישמע להם. אך הנה הם אמרו שלא בלבד שלל האויבי' כי אם גם נכסי המאתים איש אשר על הכלים לא יתנו להם כמשפט שיירא שעמד עליה גייס שאחר שנתייאשו בעלים המציל מציל לעצמו וזה אומרם לא ניתן להם מהשלל אשר הצלנו כי אם איש אשתו ואת בניו והנה ע"ז **אמר דוד לא תעשו כן אחי** כי אילו בכח ידכם הייתם מצילים החרשתי אך אשר אמרת' הצלנו לא כן הוא כי אם **את אשר נתן** ה' לנו כי בהשגחה שלא ע"ד טבע היה וה' נתן לכל ולא לכם לבדכם והראיה כי השגחה היתה ולא בטבע, כי הנה וישמור אותנו כי לא נפקד ממנו איש מש"כ בדרך טבע כי אם

למות מכאן ומכאן ועוד כי **ויתן את הגדוד הבא עלינו בידנו** שעם היות גדוד שהוא גדול שבטחו ברובם לבא עלינו בידנו ארבע מאות איש באופן כי אין ספק כי ה' נתן ולמה יגרע היושבים על הכלים מאשר שללו מהם שלא זיכה להם הוא יתברך מאשר היה להם ושמא תאמרו הלא זה יהיה בחלקם אך בשלל האויבים מאשר שללו מפלשתים ומאשר להם לנו בלבד יהיה לז"א הנה לזה יש טעם אחר והוא כי ומי ישמע לכם לדבר הזה לומר כי מעתה אם כה תעשו מי ישמע לכם לדבר הזה שהוא להיות על הכלים שהוא הדבר הזה של אלו כדי להפסיד חלק השלל אלא כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו בכל השלל כי אחד מלשונות כי הוא אלא ויהי מהיום ההוא ומעלה ארז"ל והלאה לא נאמר אלא ומעלה אך הוא כי למד מאברהם שאמר כי ענר אשכול וממרא שישבו על הכלים הם יקחו חלקם ואמר ששלח מהשלל לזקני יהודה ובשביל רעהו הוא שאול כד"א לרעך לדוד כדי שלא יאמרו שלגנוב דעת ישראל היה משלח להם כדי שיגעלו בשאול ויבחרו בו על כן צוה לאמר למקבלים הנה לכם ברכה מאויבי ה' ולא היו אומרים מדוד ושיעור הכתוב בשביל רעהו הוא שאול צוה לאמר הנה כו' משלל אויבי ה':

פרק לא

פסוק יא

וישמעו אליו יושבי יבש כו'. הנה מלת אליו מיותרת ומשוללת הבנה ואפשר ירמוז טעם אל אשר לבו קנאה על צרת שאול יותר מכל שאר ישראל ואך הוא על כי הוא קנא בצרתם מנחש מלך בני עמון והבטיחם שימהר להושיעם וישמעו וישלחו וישמחו ויהי כן כי הלך ויושיעם ובכן ראוי גם הם יקנאו קנאת צרתו ויוציאוהו מהגוים וזה רמז במלה יתירה זו לרמוז כי כאשר וישמעו אליו בקנא את קנאתם כך הם שמעו צרתו וילכו להוציאו ויבאו יבשה וישרפו עליהם כשרפת המלכים כדעת המתרגם ויקברו וכו':

סליק ספר שמואל א